

Gunnar Christensen

STYRKE PRØVEN

DEN LILLE MANNS KAMP

Hvordan takle livet etter trafikkskade?

Av Gunnar Christensen

STYRKEPRØVEN

DEN LILLE MANNS KAMP

- hvordan takle livet etter trafikkskade

Arendal, Norge, 2004

Til Jens Christian, Hallvard og Christoffer.

Copyright © Gunnar Christensen

Utgiver:
Ildsjelen
Melkedammen 13
4844 Arendal
Tlf. 37025579
www.ildsjelen.no
Omslagsdesign: Henning Jon Grini

Første gang utgitt i 1996

E-bok utgave ISBN:
ISBN 82-8141-002-7

Gunnar Christensen f. 1949 er utdannet cand.philol. / lektor med fagene religionshistorie hovedfag, økonomi mellomfag og sosiologi mellomfag. Han har yrkespraksis innen undervisning, journalistikk og informasjon. Christensen har skrevet barnebøker, faglitteratur og hadde skjønnlitterær debut med romanen: ”Styrkeprøven” i 1996. Den boken er nå tilgjengelig som e-bok på hans hjemmeside www.helping.no

Innhold

Kapittel 1: ”Ikke i det himmelblå!”

Dimmesjokk.....	6
-----------------	---

Kapittel 2: Traume

Dødsangst.....	10
Rop om hjelp.....	17
Avhør.....	22
Olsens enke?.....	28
Uønsket.....	32
Kollaps.....	36
Sløret.....	41
Nevrologene.....	42
Jubileum.....	47
Blindvei.....	51
Den gamle religionslæreren.....	54
Den levende gudinnen.....	56

Kapittel 3: Pasient

Ekspertene.....	60
Sukkerperler.....	64
Elghunden.....	67
Løgndektoren.....	70

Kapittel 4: Klient

I fengsel.....	75
Fiendens leir.....	78
Aktuaren.....	84
Lokomotivet.....	87
”Vi skal ta deg”.....	94
Ærede rett.....	97
Den nye generalen.....	101
Dagen derpå.....	104
Gjennombrudd.....	111
Mektige krefter.....	116

Kapittel 5: ”Enda en sak med skyhøye erstatningskrav!”

Svartelistene.....	119
Forsikringslegene.....	123
Krig.....	126
Nye undersøkelser.....	131
Fortrollet dis.....	148
Krykkeakrobaten.....	152
Kravstor.....	154
Den slemme mannen.....	158
Seanse.....	160
”Lov, sandhed, ret”.....	168
Dommen.....	182

Kapittel 6: Finale

Skoletannlegen.....	193
Mobbet.....	195

Kapittel 7: Endring

På det jevne.....	203
-------------------	-----

Kapittel 1: ”Ikke i det himmelblå!”

Dimmesjokk

Vinden fører håret. Den friske havbrisen. Tegner mørkeblå fargenyanser i havet. Skumbobler rundt båer og staker, langs fjell og rullestein på land. Den befriende havbrisen som river i flagget. Gir den rytmiske, duvende bevegelsen i skroget. Baugen kløyver målbevisst sjøene. Dieselmotoren maler jevnt under dørken i ti knops fart. Horisonten glitrer dim og varm. Et skip bryter havlinjen. En havseiler vindskakk med kurs mot land. Ei tresjekte dunker rytmisk. Pram med påhengsmotor surrer omkring uten fast kurs.

Smil og vink. Mennesker. Natur. Solbadere i lune fjellformer.

Sommer på Sørlandet.

Georg Carlsen fyller lungene med frisk, salt havluft. Dype åndedrag. Drar inn eimen av hav. Kjenner lettelsen. Kjenner stresset slippe taket i musklene. Som velfortjent hvil etter kraftanstrengelse: Behagelig slapphet blandet med glede over fullført løp. Han har gjort hva gjøres kunne.

Ikke til å tro. Tretten års kamp. Frustrasjon. Som en endeløs spøkelsesseilas. Ingen lune havner i sikte...

Han vet det vil komme. Liksom etter store eksamener: Dimmesjokket. Tomheten. Tafattheten. Passiviteten. Tross utallige planer, drømmer og ambisjoner på forhånd: Hva han skal gjøre når alt dette er over. Frigjort energi til nytte og glede. Tomheten innhenter han med klamt fast grep. Som en draug fra dypet. Så kommer gradvis ”normaltilstanden”...

Det blir et annet liv videre. Uten den tunge bær. Uten kampen. Det var rett å stå kampen ut. Nødvendig. Ingen vei går utenom. Et spørsmål om å fullføre et løp. Et hardt løp. En styrkeprøve han måtte gjennom. Nå er han i mål.

Han prøver å nyte nuet. Gå inn for å leve her og nå. Ikke i fremtid. Ikke i fortid... Det går ikke. Erfaringsbakgrunnen vil forme hans videre liv. Som pilen forlater sin bue, er buens anatomi, styrke og retning avgjørende for pilens rekkevidde og destinasjon. Hvem ville han vært uten denne erfaringen? Umulig å si. Det oppmagasinerte erfaringsgodset har formet han. Å sette en strek over det nå vil være å fornekte en del av seg selv. Han må lære seg å godta de vanskelige erfaringene som en del av seg selv. Ikke som et mørkt avsnitt han fortrenger og skammer seg over. Kan erfaringene disse lange årene komme til nytte? Tiden vil vise.

Mange mennesker har sine vansker. Større eller mindre. Holdningen til problemene avgjør mer enn kjensgjerningen, heter det: Ikke la problemene dominere livet. La viljen til meningsfylt liv prege kursen. Pene ord. Oppbyggende ord. Styrkende ord. Ord det er lett å gripe til i surf på en medgangsbølge...

Hvorfor skulle nettopp Georg få gå igjennom livet uten kriser, kvestelser og motgang? Mange mennesker lider verre skjebner enn han. Intet er selvfølgelig her i livet. Livet og verden omkring er i stadig forandring. Ugjenkallelig forandring. Det ligger utfordringer i å kunne tilpasse seg. Lære. Livet kan være rikt og spennende,

når en evner se kvalitetene som ligger der. Til det behøves positive opplevelser. I vakre, naturomgivelser er det lettere å se kvalitetene. Føle glede i naturens harmoniserende skjønnhet. Kjenne samhørigheten med alt levende... I kjølvannet ligger Møkkalasset. Han gir svakt babord langs Tromøys værharde havside.

Her seilte Georg som unggutt. Husker værharde dager med høy sjø og drivende vind. Angst for å fylle båten med vann og gå mot den frådende brenningen der sjø møter fjell. Kysten ligger der nå som da. Den vakre kystnaturen. Havet. Strukturene i svaberg og rullestein. Forblåste krokete furutrær langs strendene. Strandblomstene i karrige fjellsprekker.

Georg seiler inn Tromlingsund. Drar spaken ned til tre knops fart. Glir inn i lunt, blankt vann. Vøler til garn og teiner. Lukt av tang. Salt. Tjære. Fiskegran til tork på svaberg ved Skare. Tromlingenes veldige steinmasser av endemorener. Rundslipte stein i vakre formasjoner. Slippt til av istidens veldige ismasser i bevegelse mot havet.

Minner.

Her rodde han den gamle treprammen i tenårene. Prammen han arvet etter sin morfar. Hver morgen før frokost rodde han. En runde rundt den én kilometer lange øygruppa Tromlingene. Så tilbake til hytta. En solid trimtur. Hunden sto i baugen. Snuste mot vinden med sin sjokoladebrune snute. Ørene hennes flagret i vinden. Den friske sjølufta. Sjøene som slo mot mengder av runde stein og svaberg. Gynget prammen i rytmiske bevegelser. Årene knirket mot tollepinnene. Treskrogets glade lyder for hvert årtak. Alle turene i den gamle prammen. Da følte egen fysiske styrke som et ubegrenset gode. Et spørsmål om trening og tålmodighet hvor stor kraft og styrke han kunne oppnå.

Drømmer om fremtiden. Forventningene. Undringen. Den voksne verdens muligheter og utfordringer lå åpent fremfor Georg. Ungdomsårene. Konsentrert om alt skapt av mennesker. Tingene. Tingenes verdi.

En brølende speedbåt krysser Georgs kurs. Lang og spiss med kjølvannet pisket opp til en fontene akter. Ubetydelig hekksjø. Stadige kursendringer som i lek. Som ungdomsår.

Adam Øhlenschleger skrev en gang: "Akk. Hvad er livet. Et pust i sivet. Et spill af kræfter der higer mod en evighed." Nå står Georg ved roret i en familiebåt. Bredere om magen. Såkalt midt i livet. Er han heldig, får han leve mellom tredve og førti år til. Han må planlegge sitt videre liv. Hva vil han bruke sin tilmålte tid til? Barna og familien er viktigst. Men. Ut over det...

Hvilke muligheter har han? Begrensningene er kjente. Eller er de det? Samfunnet utrangerer friske mennesker fra yrkeslivet når bedrifter skal slankes i krisetider. Friske mennesker midtveis i livet. Som Georg. Om det dukker opp en behandling som fjerner plagene...

Ut Båtsfjorden. Det bryter på to undervannsskjær. Han dreier babord ut mot åpent hav. Kurs mot Torungen fyr. Undervannsskjærene. Han kjenner dem alle fra

nærkontakt i kajakk og pram. Lengter etter å ta seg ut med årer i robåten. Nær og god kontakt med vannet i liten robåt. La vannet renne mellom fingrene. Kjenne den svalende motstanden mot hånden. Kjenne den friske lukta av salt. Lyden av årebladene mot vannflaten. Havets sang mot skroget. Stille sommerkvelder. Merdø. I sommervarm solglans. Den vakre, gamle trebebyggelsen i le av havet. Sandstrender. Rutebåten fra Arendal fylt med badegjester. Her gikk han på svømmekurs som barn. Stakk av fra svømmelæreren.

Dengang "D/S Pelle", den gamle dampbåten, trafikkerte badeplassene på Merdø og Hove på Tromøy. Om bord i Pelle satt Georg ofte med utsikt til kull-lempingen. Den kullsvarte, kraftige mannen som svettet der nede i ildvarmen. Kastet kull inn i flammene. Ildhullet som alltid krevde mer og mer kull. Lemperen tørket svetten og blottla en hvit panne. Det var noe mystisk farlig og dragende ved denne yrkesrollen - denne mannen i dypt av båten.

En dag stoppet Pelle utenfor Gabriel Scotts hus i Galtesund. Flagget ble senket til halv stang. Den store dikter var død. Det gule huset lå tomt og livløst ved vannkanten. Gardiner var trukket for vinduene. Dører og vinduer lukket. Ikke et menneske å se i eller utenfor huset. Stillheten. Freden. Flagget hang slapt på halv stang. Passasjerene reiste seg ombord i Pelle. Stirret tause mot det kjente huset. Ble stående stille til dampen livnet til i Pelles høye, sorte skorstein. De grove tannhjulene beveget seg igjen. Hverdagens hjul roterte videre til havn i Arendal. Ingen tok vare på Pelle. Den gamle, tradisjonsrike damperen. Nå er Pelle borte.

Ut Galtesundet fra Arendal seilte Georgs bestefar som ung førstereisgutt ombord på et av de første dampskipene. Ut mot en lang yrkeskarriere på sjøen. På alle hav i den en gang så stolte, norske handelsflåten.

To generasjoner senere, skrev han i Georgs minnebok:

På det jævne, på det jævne

Ikke i det himmelblå!

Der har livet sat dig stævne

Der skal du din prøve stå!

(sitat fra Hans Vilhelm Kaalund)

Signert 29.4.1961. Vemodig for Georg å tenke på bestefars hilsen i minneboka.

Han døde fire år senere. Bestefar bar han stolt til dåpen. Han fikk navnet Georg. Oppkalt etter han.

Bestefar var krigsseiler. Han kjempet seg igjennom to verdenskriger på havet i den norske handelsflåten. Krigens umenneskelige grusomhet og lidelser bar han i seg. Han ble kvestet: De lange dager og netter i årelang dødsangst. Første verdenskrig. Så andre verdenskrig. Lange krigsår på sjøen. Krigene slapp aldri ut av han. Han snakket ikke om krigen. Han bar den tunge bær alene. Krigsopplevelsene gikk i graven med han.

Ingen på land kunne forstå den reddsomme krigsseilasen. Georgs bestefar gjorde sitt beste "på det jævne". Der besto han sin prøve.

Krigsseilerne gikk i land. De fleste sterkt kvestet av krigens lidelser. Tusener

anonyme sjøfolk led i taushet. De var stolte. De klaget ikke. Krigen kvestet dem. Politikerne - maktmenneskene - fikk sin mer eller mindre ærefulle plass i historiebøkene. Krigsseilerne ble oversett av politikerne. Deres innsats var glemt da de gikk i land.

Først i 1988 mottok Georgs bestefar post mortem kongens fortjenestemedalje i gull.

Bestefar var en av de mange ”på det jævne”. Han bar med seg i land sine sår etter krigen livet ut. Aldri klaget han. Redselsårene klarte han ikke å snakke om, men de var der.

Bestefars hilsen i den gamle minneboka: Gjør det beste ut av ditt liv. De livsbetingelser du får. De prøvelser livet gir. Vær realitetsorientert. Ikke ”i det himmelblaa”. Det uoppnåelige utenfor dine fysiske og psykiske forutsetninger. Han var en mann av få ord. Han sa det med et dikt fra en gammel bok. Ordene har fått en dypere betydning for Georg nå. Det er på det jevne - i det daglige liv - også Georgs livs prøve skal stå: Hans liv videre.

Han dreier styrbord mot flytebryggene innerst i båthavna. Vindstille, blankt vann tar imot. Skroget glir sakte mot brygga. Maskinen brummer akterover. Fortøyning. Motorduren dør bort.

Kapittel 2: Traume

Dødsangst

- Georg er skadd!

Hvem roper? Hvor er han? Hva har hendt? I sin gradvis våknende bevissthet lyder det metalliske krasjet bakfra som et ekko. Georg kjenner voldsom, eksplosjonsartet hodesmerte. Dominerende og gjennomtrengende liksom en katastrofealarm. Verre enn noen tidligere smerte. I tillegg svimmelhet, kvalme og kvelningsførmønstre. Hodesmertene gjør han desperat. Vil skrike, men får ikke frem en lyd. Han lammes. Fordi det oppleves som en kraftig støy han ikke makter å trenge igjennom og overdøyer alle andre plager.

Georg er skadd. Han befinner seg inni et bilvrak og ser forsetene forlatt. Mennesker rundt vraket. Han hører forvirrede stemmer og utrop utenfor:

- Bakdørene har kilt seg fast!

Bilvraket rister. En prøver å åpne en dør. En andpusten stemme:

- Umulig å få opp døra på denne siden! Får vi han ikke ut gjennom fordørene?

En sparker i bilvraket. Rystelsene gjør vondt. Georg ser hektisk aktivitet utenfor, men kjenner ikke stemmene. En annen stemme sier:

- Vi prøver igjen på høyre bakdør.

Flere krafttak i bildøren. Ristingen øker smertene. Kvalmen stiger. Georg føler et intenst behov for å ligge i ro, men angsten driver han til å undersøke hvor skadd han er. Han prøver å bevege seg. Kroppen føles stiv og mørbanket. Skjelvende som ved en kraftanstrengelse, famler han hånden mot øret:

- Blør jeg?

- Nei!

Det andre øret? Kroppen dirrer av anstrengelse. Den andre hånden undersøker øret. Han ser på hånden:

- Nei! Heldigvis! Ikke blod. Ikke ennå i alle fall. Men. Hva er galt? Disse grusomme hodesmertene. Hva betyr de? Er dette slutten? Så brått. Jeg er ung. 33 år. Har ennå mye å oppleve og utrette. Det er ikke rettferdig hvis...

Dødsangsten lammer han. I tankene er han tilbake i gymnastiden. Siste skoleår på Landsgymnasiet. Da forulykket tre klassekamerater med bil nær skolen på glatt føre. Medelever hørte smellet fra en hybel like ved og kom løpende til.

Baksetepassasjeren var hardt skadd. Blodet rant fra ørene hans. De fikk dradd den skadde ut av bilvraket. Vraket lå med hjulene i været utpå jordet støttet mot en stor stein. Taket var klemt ned i baksetet der den skadde klassekameraten satt. En tilfeldig forbipasserende bil fraktet den skadde til legehjelp på nærmeste tettsted. Klassekameraten var bevisstløs. Blodet silte fra ørene ut over baksetet og en klassevenninne: Hun holdt hodet hans på fanget. Men. Livet sto ikke til å redde. Han døde på vei til legekontolet...

Georg kjemper mot panikken. Prøver febrilsk å orientere seg om hva som har hendt: Før krasjet satt han i baksetets høyre hjørne med bena utstrakt mot midten. Fordi det var trangt om benplassen. Nå ligger han på venstre side i baksetet, med

hodet på hattehylla. Han kan ikke forklare hva som har hendt. Altså må han ha vært borte en stund. Håndbagasjen - kart, notisblokk og fotoutstyr ligger i et kaos. Han har et drømmeaktig erindringsbilde av at sjåføren kaller opp forankjørende bil og ber om assistanse. Er dette drøm eller virkelighet?

Høyre bakdør brekkes opp.

- Hallo! Kan du høre meg?

Georg ser inn i et oppkavet ansikt. Forsiktig hales han ut. Det snakkes til han igjen. Han oppfatter ikke hva som sies. Så blir han løftet opp i stående stilling støttet mot bilvraket. Det øker smertene i ryggen og kneet.

- Klarer du å stå?

Svimmelheten tar i. De slipper han. Bena føles uvirkelige. Som om han ikke har kontroll med dem. Smertene gjør han livredd. Angsten føles som en kvelende lammelse over hele kroppen. Skjelvende griper han tak i bilens takrenne. Ser den smadrede bakparten på Opelen han satt i. En bulk i taket over der han satt. Hodet må ha truffet taket akkurat der.

Bilen bak har fått en skjev front. Den har truffet Opelen i venstre bakpart. Føreren herjer iherdig med å sparke og dra i støtfangeren. Den har blokkert det ene forhjulet. Han ser ikke ut til å bry seg om personskaaden. Bilen hans er skadet. Der Georg står og svaier støttet til bilvraket, aner han ikke at han nettopp har fått en dramatisk feilaktig førstehjelp. Rett oppførsel i et slikt ulykkestillfelle er å overlate til ambulansepersonell å ta den skadde ut av bilvraket. Først etter å ha fått en krage om halsen, burde han ha blitt flyttet på. Det han ikke visste der han sto var at reisefølget ikke hadde til hensikt å tilkalle ambulanse eller politi...

Rundt bilvraket står Georgs reisefølge måpende, stille og usikre. Liksom de er limt fast i bakken. Alle stirrer blekt og handlingslammet på han, som om de ikke har noe med dette å gjøre. Spørrende blikk:

- Hvor hardt skadd?

Georg orker ikke holde seg fast mer. Bena svikter. Han føler et intenst behov for å ligge nede. Slipper han taket faller han, og slår seg enda mer. Det gjør han redd.

Svetten siler. I halvsvime snøvler han frem:

- Hjeeelp! Falllll!

To hender tar imot og støtter han opp igjen. Det tar tid før de måpende menneskene omkring forstår hva han sier. En tar tak i han. Han snøvler:

- Håååndbagaasjen!

Har han fått støtskader av kamerautstyret? To speilreflekskameraer med flere objektiver. Arbeidsverktøy på turen. Det lå slengt på gulvet i bilen sammen med den øvrige håndbagasjen.

Plutselig sviver alt for han. Forstadiet til besvimelse. Følelsen av hjelpeløshet mot noe ugjenkallelig. Som noe drivende i stomfull sjø mot frådende klipper.

Georg bæres og støttes mot Mercedesen, "direktørbilen". Her plasseres han forsiktig i liggende stilling på forsetet av famlende hender med raske, nervøse bevegelser.

- Gjør det vondt?

Han orker ikke svare, men oppfatter diskusjon om hvor han skal transporteres. Én blar i telefonkatalogen. Bilen starter.

- Alvdal har nærmeste lege!

- OK. Få han dit! Her er kartet.

Bilen er igang. Sjøføren kjører mykt og hensynsfullt på humpete grusvei. Han skotter jevnlig mot Georg med raske sideblikk. Hver hump i veien føles som et slag i hodet. Han stønner og vrir seg. Smertene og angsten fyller sinnet som et stort skrik han ikke får ut av kroppen. Han føler stigende panikk som ikke slipper ut. Fordi panikken lammer. Følelsen av avmakt bryter gjennom. Han føler seg som et hjelpeløst lite barn i kamp mot en overmakt. En overmakt av smerter. Uten å forstå hva som skjer, hva smertene betyr. Han gråter.

Som i hallusinasjon dukker et bortglemt barneminne opp i klare bilder. Georg er fem år. Det er en varm og frodig sørlandssommer. Han er på besøk hos sine besteforeldre. Et vakkert, hvitmalt sørlandshus med stor, frodig hage. Herfra ser han til skipsleden. Blir kjent med skipene som trafikkerer kysten fra sitt utsiktspunkt i hagen. Han varsler kjøpmannens og bakerens bil utifra motorduren. Han er nyfiken og fascinert av det maskindrevne. Hit kommer også en slektning fra Finnmark på besøk. Georg har ikke sett han før. Alle beundrer slektningens nye motorsykel. Den står og skinner i hagen. Som et underlig fremmedelement mellom busker, blomster og trær. Motorsykkelen tilhører liksom en annen verden. Forskjellig fra det grønne og levende i hagen. Georg synes med ett at den virker stor og skremmende. Ikke fin som de voksne sier. Den stolte eieren er atten år denne sommeren. Alle sparepengene har gått til oppfyllelse av denne guttedrømmen. Ivrig forklarer slektningen bestefar hvordan vidunderet virker. To måneder senere får de dødsbudskapet: Da har slektningen kjørt i en fjellvegg med motorsykkelen sin og ble drept på stedet. Sorgtunge foreldre kommer tilreisende. For å se ulykkesstedet og følge liket av sønnen hjem til Finnmark. Et trafikkoffert... Sjøføren stopper. Løper inn i et hus, men han kommer raskt tilbake:

- Legekontoret er ubemannet. Ingen legehjelp til stede. Kan ikke vente. Det er for risikabelt. Må videre.

Han starter opp. Svinger igjen ut på den humpete veien. Kjører mot Tynset. Nå oppfatter Georg en stemme fra baksetet. Der er forsetepassasjereren fra bilen som kom bakfra. Han klager over smerter i brystet der sikkerhetsselen tok imot for støtet:

- Vi var heldigere enn Carlsen! Vi så det ville gå galt, og fikk tatt oss for!

Opprørt og fortvilet legger han ut om hvordan ulykken oppleves for passasjererne i bilen bak. Flere ganger hadde passasjererne bedt sjøføren Frans Erstad om å holde avstand til forankjørende bil. Erstad hadde ikke brydd seg om anmodningen. Han fortsatte å kjøre som før. Stemmen i baksetet røper opphisselse.

En bortglemt historie fra realskoletiden i Arendal kommer med ett tydelig frem i Georgs bevissthet. En dag ble en klassekamerat innlagt på Aust-Agder

Sentralsykehus. Han hadde fått en istapp i hodet fra en fire etasjes bygård. Det skjedde mens han gikk på fortauet i sentrum. Det bredte seg en uhyggestemning i klasserommet da de fikk nyheten:

- Slikt hender jo bare fremmede. Mennesker vi ikke kjenner. Vi leser bare om det i avisen. Nå har det hendt en vi kjenner. En klassekamerat...

Følelsen av uvirkelighet brer seg mens læreren forklarer hvor alvorlig det er å få et hardt slag i hodet. Ukene går. Så en dag er klassekameraten tilbake på skolen. Han ser frisk ut. Alt virker normalt igjen. Så. Knappt et halvt år senere dør klassekameraten plutselig av hjerneblødning...

Georg grøsser. Forsøker å tenke på noe annet.

Georg prøver å rekonstruere hva som har gått forut for kollisjonen: Tjenestereisen startet dagen før i Oslo. Tre biler sto startklare foran hovedinngangen til Statens Energi. Veldressede mennesker fordelte seg og bagasje i bilene. Georg var en av dem.

Hovedstyremedlem Erlend Bekken (A) sa:

- Jeg har så lange bein. Kan jeg sitte i forsetet?

- Greit for meg, svarte Georg, men det plaget han at bilen manglet sikkerhetsseler og nakkestøtter i baksetet. Han følte seg naken og sårbar uten dette utstyret. En så lang tur uten viktig sikkerhetsutstyr. Han prøvde å berolige seg selv:

- Det går vel bra denne ene gangen også.

Georg nevnte det ikke. Han ville ikke virke sær.

Hovedstyresekretær Ola Dyrskog satte seg bak rattet. Han var ”planlegger og arrangør” for turen. Tjenestereisen skulle vare en arbeidsuke og omfatte en rundreise til ulike vannkraftprosjekter i Sør-Norge.

Tjenestereisen er i gang. Dette er Georgs første hovedstyrebefaring som informasjonskonsulent i Statens Energi. Dette er en VIP-tur. Georg har ikke rukket å bli kjent med hovedstyret, generaldirektøren og de andre i ledende stillinger. I sitt daglige virke treffer han dem sjelden. Nå har han anledning til å bli bedre kjent med dem alle.

Dagen hadde vært travel. Georg ønsket å komme best mulig à jour på kontoret før avreisen. Han droppet svømmeturen i Frognerbadet før jobb: Vanligvis svømte han tusenmeteren. Den daglige dukkerten hver morgen var en forfrisker. Han hadde jobbet hele sommeren uten ferie. Da var badet før jobb et gode før det hete kontoret i sommervarmen. Georg fikk unna skrivearbeider til sekretærene på skrivestua. En utredning om hvorledes informasjonstjenesten kan bedres, var Georgs ansvar: ”Profilering av Statens Energi”. Oppdraget kom direkte fra generaldirektøren. Underdirektør Eirik Duus formidlet det. Duus fungerte som leder for informasjonskontoret. Han blinket ut tjenestereiser til Georg og hjalp å få dem godkjent av administrasjonen.

- Viktig at du blir kjent med vår virksomhet i distriktene, sa han. Georg hadde kommet godt i gang med denne nye jobben. Kom godt overens med Duus. Denne tjenestereisen var et resultat av Duus hjelp.

All korrespondanse var unnagjort før avreisen. Bl.a. et brev fra en dansk forfatter. Han ønsket et bilde av en oppdemmet, kraftregulert innsjø til en bok om energi. En pressemelding ble sendt til NTB. Georg var nøye med å sende ut få pressemeldinger. Kun når det gjaldt noe han var sikker på ville ha interesse for lokalaviser eller rikssnyheter. Fra avismiljøet i tidligere jobber kjente han til irritasjon over organisasjoner som sender ut pressemeldinger i tide og utide for å få reklameomtale. Hyppige utsendere av pressemeldinger gikk ofte uåpnet i ”bøtta” da han var i Morgenavisen. Tiden er knapp i en hektisk, liten avisredaksjon. Sortering av dias fra en tjenestereise på Vestlandet var ferdig montert i magasiner. Georg var fornøyd med bildene. Det hadde vært en fin tur med uforglemmelig, pent vær. Velvillige mennesker ved kraftverkene hadde latt Georg fotografere som han ville. Han hadde knipset flere hundre bilder. Verdifulle til kontorets arkiver. Avreise kl. 16.00.

Før avreisen arrangeres en middag til reisefølget i kantinen. Georg hastet gjennom parken til leiligheten. Måtte hente koffert og kamerautstyr. Georg brukte eget kamerautstyr for å supplere det jobben hadde. Han likte ikke å la alt dette ligge ulåst på kontoret hele arbeidsdagen før turen. Georg forbannet seg selv for ikke å ha tatt kofferten på morgenen. Han hadde syklet i stedet. For å komme raskt i gang. Nå måtte han drasse dette gjennom parken het av tidsnød, sommervarme og stress. Ikke hadde han rukket å spise lunsj heller. Han var skrubbsulten.

Silsvett kom Georg stimende inn i kantina da middagen var godt i gang. Beklaget sen ankomst og tørket flau svetten av ansiktet. De eldre herrene og en dame fra hovedstyret gjorde vennlig og smilende plass til han ved bordet og vinket på betjeningen. Georg kjente dem igjen fra sine gjesteopptredener i hovedstyret. Der møtte han hver gang det dukket opp saker som angikk Georgs ansvarsområde. Georg var skamfull over å komme for sent til denne middagen før en slik tjenestereise. Det stresset han at de andre var ferdig med måltidet før han omsider fikk sin servering. Georg spiste raskt. Avbrøt måltidet før han var forsynt. Han ville ikke la de ”høye herrer” vente unødig. Han tenkte:

- Dette var en dårlig start. Må prøve å rette opp dette inntrykket underveis.

På plass i tjenestebilen. Nå kunne Georg roe ned etter en hektisk dag. Det passet han å sitte i baksetet alene. De to i forsetet hadde mye å snakke om fra temaene politikk, byråkrati og tidligere turer. Georg var sliten. Bladde frem et kart og program for turen. Sjekket fotoutstyret. Fylte kamerahusene med egnet film. Sjekket objektiver og blitzbatterier på ny. Tok frem notatblokken.

Rushet sinket kjøreturen nordover ut av Oslo. De sneglet via omveier til Sinsenkrysset. Derfra begynte trafikkflokene å løse seg opp. Ola Dyrskog kjørte rykkete og ubehagelig. Forknytt holdt han krampaktig i rattet. Den tette Oslotrafikken var rykk i rykk med påfølgende akk og beklagelser over medtrafikkanter fra førerisetet. På europaveien ble det mer flyt i kjøringa...

Georg lå trett og døsig på hotellsengen. Trudvang Turisthotel på Rena. Han hadde

trukket for gardinene, hengt opp findressen og spredd ut toalettartiklene før han stupte i seng. Glad for å kunne slappe av i enerom. Ha litt tid for seg selv før samling i vestibylen kl. 20. Georg var skrubbsulten. Antok at det ble servering kl. 20.

Tankene streifet omstillingene han hadde vært igjennom ved skifte av jobb. Morgenavisen i Bergen søkte akkord. Som sist ansatt var Georg blant dem som først måtte gå i desember 1982. Det var naturlig og riktig. En fordel for Georg at han kunne søke jobber før de mest erfarne journalistene ble satt på gata ved den endelige konkursen.

Han savnet det hektiske, lille miljøet i Morgenavisen. Likevel sørget han ikke over å miste jobben. Han hadde en solid, presserelevant utdanning og opparbeidet journalistisk praksis ved siden av studiet. Det smigret Georg at redaktøren i Morgenavisen hadde ringt og tilbudt han jobben som vaksjef mens han studerte ved Bergen Universitet. Han takket ja til vaksjefjobben, men ba om et halvt år på å bli ferdig med hovedfagsstudiene. Det ble han.

Da Georg forsto hvor det bar med Morgenavisen, begynte han å søke andre stillinger. Han tok strøjobber. Laget et par radioinnslag for NRK-Hordaland. Det gikk bra. Programmene kom på lufta. Georg kunne tenke seg å fortsette med det. Gøy å prøve etermedia. Det ble reiser til konferanser i Kristiansand og Oslo hvor han søkte jobber.

Georg tok den første jobben han fikk. Ble informasjonskonsulent i Statens Energis hovedadministrasjon i Oslo. Startet i ny jobb februar 1983. Bodde i koffert på fremleiehybel på Kringsjø studentby. Leiligheten hans var først innflytningsklar i juni. Da innflytting skulle skje, kom den ene tjenestereisen etter den andre. Tekniske problemer med den gamle bilen. Praktiske gjøremål sto i kø. Sommeren hadde vært slitsom. Liten tid til å treffe gamle kjente og andre kontakter.

Georg ønsket kun å bli i stillingen som informasjonskonsulent i to år. Stilling i en avisredaksjon tiltalte han mer. Det å daglig kunne se resultater av egen innsats var stimulerende og lærerikt. Arbeidsstilen og miljøet i avisredaksjoner tiltalte. Spenningen. Ingen dag er lik. Det å føle samfunnet på pulsen. Treffe mange interessante mennesker. Fremfor alt gleden ved å skrive, formidle, ta bilder, reise. Kanskje bo en periode i utlandet som utenrikskorrespondent. Da fikk han ta den ubekvemme arbeidstida med på kjøpet. Skulle han noen gang få behov for å skifte yrke, var han jo utdannet lektor. Undervisning tiltalte ikke nå. Men. Han hadde mange yrkesaktive år foran seg...

Alarmen går. Klokkerradioens intense, monotone pip. Georg måtte ha duppet av. Dasket til den og hev seg i dusjen.

Georg stilte presis i Vestibylen. Var den første fremmøtte. I findress, hvitskjorte og slips. Ble stående og prate om hverdagslige ting med reisefølget etterhvert som de dukket opp. Hovedstyremedlem Are Hess (Krf.) ville vite om Georgs bakgrunn. Georg ga ham de viktigste stikkord om utdanning og praksis. Han målte Georg. Så

sa han:

- Du var jammen heldig som fikk denne jobben med en slik utdannelse. Filolog og det hele.

Georg prøvde å skjule sin overraskelse. Husket fra hovedstyremøtene at Hess var sleivkjeftet. Han var stadig ute med ”morsomhetene” sine. Særlig husket Georg hovedstyrets planlegging av ”seminartur” til India betalt av Statens Energi. Ingen av dem hadde tidligere vært i India og forventningene var åpenbart høye. Representantene virket med ett mer engasjerte da dette temaet kom opp. Det ble snakk om at hver deltaker selv måtte betale en sum for å ha med ektefelle. Da sa Are Hess:

- Hvorfor skal vi ha med konene våre? Dobbelt så dyrt og halvparten så gøy!

Han lo. De øvrige smilte pliktskyldig med sideblikk og kremt. Hovedstyret var en høytidelig forsamling. Statens Energis øverste ledelse hadde fem politisk valgte representanter fordelt etter politisk styrkeforhold. Det ble krevd av Georg at han skulle møte dem i slips og dressjakke.

Da det ble kjent at Georg hadde reist i India og Nepal kom henvendelsene i tur. Georg ga dem kopier av artiklene sine og praktiske reisetips. Lånte ut reisehåndbøker og ytte hjelp så godt han kunne.

Møtet var i gang på Trudvang Turisthotel. Det ble ikke servert mat. Georg forsto etter en stund at reisefølget hadde spist mens han slappet av på hotellrommet.

Magen var nå begynt å rumle ubehagelig.

Andre reisedag: Ulykkesdagen 13 august.

Avgangen var avtalt kl. 9.00. Direktør Frans Erstad manglet. Reisefølget kjente hverandre godt fra utallige hovedstyrebefaringer. De hadde en kameratslig tone seg imellom. Hovedstyrerepresentant Erlend Bekken betrodde Georg i ventetiden at dette å vente på direktør Erstad, var som ”vanlig”. Videre fortalte han:

- Erstad er alvorlig syk og bruker en rekke sterke medikamenter. I tillegg er han svært distré. Ved flere tidligere befaringer, har han i distraksjon blandet tabletter og doseringer slik at han var like ved å omkomme.

Rykter om Erstads svake helse var godt kjent på hovedkontoret i Oslo. Georg så at han hadde en sjanglende, ustø gange. Kroppsspråket fortalte tydelig at Erstad var syk. Likevel ønsket han å jobbe så lenge han kunne. I Statens Energi hersket stor respekt for hans kompetanse. Georg undret hvorfor Erstad kjørte egen bil på tjenestereisen når helsetilstanden åpenbart gjorde han uskikket til å kjøre bil. Flere andre deltakere hadde trolig sertifikat. Tjenestebiler manglet det ikke ved slike anledninger. Det virket uforsvarlig at mannen hadde sertifikat: Kjøretilen hans bar preg av helsetilstanden. Ukonsentrert kjøring. Minnet om promillekjøring.

Georg følte seg ikke kallet til å foreslå at Erstad lot andre kjøre bilen sin i dette selskapet. Georg var nyansatt og hadde nærmest en gjestepptreden. Han følte seg som et outsider og avsto fra å kommentere Erstads kjørestil.

Erstad dukket opp til slutt, satte seg inn i sin Chevrolet. Passasjerene og bagasje på plass. De tre bilene var i gang andre reisedag. Generaldirektør Sigurd Nilsen satt i

første bil ”direktørbilen”: En mørk blå Mercedes med Statens Energi-logo og egen sjåfør. Sammen med han fagsjef Kurt Ola Hillesund og hovedstyremedlemmet Are Hess (Krf).

Georg satt som eneste baksetepassasjer i den andre tjenestebilen. En Opel Rekord 1981 modell. Ved rattet satt hovedstyresekretær Ola Dyrskog som dagen før. Og Bekken ved hans side i forsetet. Sist kjørte direktør Frans Erstad i sin egen privatbil. Her satt de øvrige hovedstyremedlemmene, Tormod Lind (A) i forsetet, Elise Henriksen (A) og Knut Olafsen (H) i baksetet.

Lunsj kl. 14 på Antasjø kafé i ”lukket selskap”. Det lokale energiverket spanderte. Representanter fra energiverket, med direktør Rud i spissen, hadde fulgt dem denne dagen. Lunsjen besto av varmmetter med bl.a. ørret, mineralvann og øl. Den lune, trivelige tømmerkoyeliknende kaféen, og den blide eieren ga en trivelig atmosfære. Et langbord midt i lokalet bugnet av velsmakende retter i ”hjemmelaget” stil. Georg drakk mineralvann. Av prinsipp drakk han ikke alkohol på jobb. Andre drakk pils, men Georg kan i ettertid ikke huske hvem. De satt fordelt rundt småbord langs veggene. Georg snakket med generaldirektøren om informasjonskontorets arbeidsoppgaver.

Etter lunsjen stoppet de for å få et utsiktspunkt på et mulig utbyggingsprosjekt. Da oppdaget Georg pilsånde hos Dyrskog. Georg likte seg ikke. Han var i dårlig selskap...

De kjørte riksvei 29 gjennom Alvdal. Dyrskog holdt god avstand til direktørbilen foran. En strak, bred, nyasfaltert slette. Farten var omkring 90 km/t. I enden av sletta kom en flokk sauer over autovernet og ut i veibanen. De nærmet seg raskt saueflokken. Dyrskog viste ingen tegn til å redusere farten eller styre unna. Han så sauene. Kommenterte dem. Så i speilet. Likevel reduserte han ikke farten eller manøvrerte unna. Først på kloss hold bråbremset han. Dekkene hylte mot asfalten. Bråstopp en knapp halvmeter fra nærmeste sau. Sekunder etter hørte Georg et høyt, metallisk smell bakfra. Han var borte...

Rop om hjelp

Skjelvetoktene kom da Georg ble trillet på bære inn på Tynset sykehus. Hele kroppen ristet hemningsløst og voldsomt. Som fra en ytre påvirkning utenfor Georgs kontroll. Sjokkreaksjonene kom veltende som stormfulle bråttsjøer. Et ras av kaotiske tanker og følelser. Den kraftige, pulserende hodesmerten. Et ustanselig ekko av metall som smadres.

Båren ble plassert utenfor røntgenavdelingen mens personalet ble tilkalt. Georg ba om håndvesken. Skjelvende gravde han frem visittkortet. Ba om varsel til sine nærmeste pårørende. Han var redd. Her var kun fremmede. De sterke smertene alarmerte: Døden føltes truende nær. Georg ville ikke dø blant fremmede.

En ung kvinne presenterte seg som lege, trolig turnuskandidat. Hun sa:

- Røntgenpersonalet er ikke på jobb. De blir tilkalt nå. Du må vente.

Imens ble den andre passasjer Tormod Lind undersøkt. Han var tilbake i

sykehuskorridoren etter kort tid. Lind var lettet. Han hadde ikke alvorlige skader, og kunne utskrives straks.

En andpusten, middelaldrende kvinne kom løpende med halvt igjenknappet, flagrende hvitfrakk. Hun var ”røntgenpersonalet”. Georg ble trillet inn i røntgenavdelingen. Alle ble utstyrt med verneutstyr mot røntgenstråling, unntatt Georg. Det ble tatt en mengde bilder. Han ble halt og dradd i sideleie, ryggleie, på magen og sideleie i motsatt retning. Det var smertefullt å skifte stilling.

Venting.

Bildene ble ikke ”gode nok”. Så nye bilder med samme prosedyre. Hektiske romsteringer. Fremmede lyder. Store røntgennegativer ble dradd ut og inn under Georg. Skader i hode, rygg og en skramme på høyre kne.

”Velkomstkomitéen” ventet da Georg ble trillet ut fra røntgenlaboratoriet.

Generaldirektør Sigurd Nilsen ventet sammen med hovedstyrerepresentantene.

Ansikter i alvorlige folder. De to sjåførene Frans Erstad og Ola Dyrskog manglet.

- Ingen brudd, men innleggelse er nødvendig, sa legen.

De sto rundt Georg. Det ble ikke sagt mye. Ordveksling mellom generaldirektøren og legen. Hovedstyremedlemmet Are Hess fra Bergen sa så med oppriktig, høytidelig røst:

- Alt skal bli gjort for å hjelpe deg på best mulig måte.

Han tok Georg ettertrykkelig i hånden for å understreke ordene.

De gikk.

Første natten på Tynset sykehus.

Georg lå på overvåkningen. Personalet holdt han våken hele natten av frykt for hjerneblødning. Han skrek på smertestillende tabletter og sovemedisiner, men fikk det ikke. Denne natten var et helvete. Smertene, kvalmen, svimmelheten, stivheten herjet. Han var mørbanket. Natten var lang. Uendelig lang...

En ny dag.

Morgenaktivitetene var i gang. Georg hadde ”stått han av”, som folk sier nordpå. Spørsmålene surret i hodet:

- Får jeg leve? Hvor hardt skadd? Hvordan skal jeg tolke kroppens smertesignaler.

Vil jeg bli frisk eller er jeg varig skadd?

Det var smertefullt å skifte stilling i sengen. Alle muskulære kroppsfunksjoner fungerte som om ”batteriene” på det nærmeste var utladde. Trege, slappe bevegelser. All bevegelse var tung. Det føltes trygt å være på et sykehus når helsetilstanden er elendig.

Fra ”intensiven” ble Georg trillet inn på eget rom ved kirurgisk avdeling. Stadig nye ansikter kom innom i forskjellige konkrete ærend. Dagens rutiner. Georg fulgte med i halvsvine som best han kunne. På gulvet ved siden av sengen lå den smadrede kofferten. Innholdet tømte ut her og der. Låsene var ødelagt. Koffertlokket sto halvåpent på skakke. Personlige eiendeler lå der i en krøll.

Findressen i anledning hovedstyrebefaringen var vridd og krøllet. Georg følte seg like maltraktert som denne kofferten. Tankene flakket. Et ustrukturert tankekaos. Gårdsdagens dramatiske hendelser. Et mareritt igjen og igjen. Når Georg prøvde å formidle seg til omgivelsene, følte sanseapparatet sterkt redusert. Han snøvlet og hadde vansker med å forklare seg.

Georgs engstelige foreldre ringte fra Sørlandet. De hadde mottatt beskjed og ville reise til Tynset. Han prøvde å berolige dem: ”Pyntet litt” på det inntrufne. Berolige seg selv derimot, klarte han ikke.

En sykepleier kom atter inn med telefonen, plugget i kontakten og langet Georg røret. Det var Ola Dyrskog, hovedstyresekretæren som kjørte bilen han ble skadd i.

Dyrskog ringte fra Røros og sa:

- Vi har dradd videre. Din hjemreise er legenes ansvar!

”Klikk”, samtalen var brutt. Dyrskog hadde åpenbart dårlig tid. Programmet skulle følges. Hvorledes Georg hadde det, brydde Dyrskog seg tydeligvis ikke om. Georgs hjemreise når den tid kom, var ikke hans bord...

På dette tidspunkt følte utskrivningen fra sykehuset fjern for Georg.

Alle røntgenbildene måtte taes på nytt nok en gang. De var fortsatt ikke ”gode nok”. Ny runde på røntgenavdelingen. Georg ble urolig. Hva betydde dette? De uhorvelige problemene med å forflytte seg fra trillebåren til røntgenbenken for nye bilder, gav han liten optimisme om rask utskrivning. Inntak og avtrede måtte skje i liggende stilling i sykesengen.

Georg ble liggende og tenke på hva Ola Dyrskog hadde gitt beskjed om:

- Arbeidsgiver fraskrev seg ansvar for hjemreisen. Kan det være rett? Jeg var på tjenestereise da ulykken skjedde. Situasjonen er ny for meg. Jeg har ingen idé om mine rettigheter. Dette virker underlig...

Legevisitten kom. Georg spurte. Svaret lød:

- Pasientene blir vanligvis hentet av pårørende.

- Jeg bor i Oslo!

- Hjemtransporten er ikke vårt ansvar.

Georg trengte hjelp til å komme tilbake til Oslo når utskrivning kom på tale. Det var klart. Ansvarsfraskrivelsene fra både arbeidsgiver og sykehuset begynte å plage Georg. Han hadde mer enn nok med sine plager etter bilulykken. Dette stresset la stein til byrden.

Dagen etter ringte generaldirektørens sjåfør Boge Ruud og ga samme beskjed:

- Du må selv sørge for hjemreisen etter utskrivning!

- Urimelig, protesterte Georg. Problemet med hjemtransport føles som en unødig og umenneskelig ekstrabelastning i en fra før sterkt belastet situasjon. Han fattet ikke hvorfor en ressurssterk arbeidsgiver som Statens Energi ville vise seg så smålig og påføre han slike ekstraplager.

De påfølgende dagene fulgte samme prosedyre: Tidlig hver morgen ringte Boge Ruud med samme beskjed. Georg protesterte. Ble nervøs. Han følte telefonsamtalene som psykisk terror:

- Hvorfor stresse meg på denne måten? Jeg ligger avkrefte på Tynset sykehus. Kramling om hjemreisen er det siste jeg trenger. Jeg har opplevd en katastrofe. Nå trenger jeg hvile og ro.

Georg fikk panikk da beskjeden kom: Neste dag skulle han utskrives. Dagen før hadde han kreket seg egenhendig på toalettet: Støttet mot veggen og med en sykepleier parat om svimmelheten skulle ta overhånd. Støl. Sjokkerende støl etter bare en knapp uke i sengen. Smertene var fortsatt sterke tross smertestillende tabletter. Hvordan skulle han makte den lange hjemreisen alene? Fra telefon på nattbordet fikk Georg formidlet beskjed til bedriftslegen hos Statens Energi i Oslo. Bedriftslegen som undersøkte han ved ansettelsen i februar samme år. Georg beskrev symptomene og hendelsesforløpet i bilulykken etter beste evne. Bedriftslegen lovet å gjøre hva hun kunne.

Fungerende overlege hadde bestemt utskrivingen. Hun sto der foran sengen i spissen for sine ”helsetropper”. Som ved øvrige legevisitter demonstrerte hun sin autoritet. Ingen mukket.

Da sprakk det for Georg. Han nektet å bli utskrevet før problemet med hjemtransport var løst på en betryggende måte. Han viste til at hjemreisen fra Tynset til Oslo var urimelig lang på egen hånd. Hun gjentok at det var ikke hennes problem. Slik var reglene. En videre opphetet ordveksling mellom Georg og overlegen fulgte. Georg merket at han fullstendig mistet fatningen og straks etter var et munnhuggeri i gang. Georg fikk voldsomme skjelvninger, svetten haglet og han fryktet at han skulle besvime. Den tause flokk pleiere og leger fulgte opptrinnet med bekymrede miner. En underordnet lege mente før visitten at utskriving nå var for tidlig. Georg følte denne legen hadde rett. Nå sto han lydig og taus i ”helsetroppen”. ”Troppsjefen” hadde gitt sin ordre.

Overlegen snudde på hælene. Visitten var over. Straks etter kom en sykepleier inn med blodtrykksmål. Hun virket stresset og svarte unnnvikende på spørsmål. Da blodtrykkmålingen fortsatte med korte intervaller utover dagen, forsto Georg at blodtrykket var svært høyt. Han ville vite hvor høyt. Det hadde pleierne ikke fullmakt til å fortelle. Disse blodtrykkmålingene ble ikke nevnt i epikrisen fra oppholdet på sykehuset.

Foranledningen var sjåfør Boge Ruuds siste telefon samme morgen. Georg truet med å ta taxi til Oslo fra Tynset på Statens Energis regning. Straks etter ringte generaldirektøren for første gang. Han sa:

- Jeg har daglig snakket med fungerende overlege ved avdelingen. I fellesskap har vi kommet til at det er forsvarlig å la deg reise tilbake til Oslo med tog alene. Statens Energi betaler reisen på første klasse.

”Første klasse” eksisterte ikke i NSBs rutetilbud på disse trakter. Georg undret hva generaldirektøren hadde snakket med overlegen om hver dag i løpet av innleggelsen. Hvorfor hver dag?

Senere fikk Georg vite at hans samtaler med Boge Ruud fra sykesengen ble ”kringkastet” på mobiltelefonen i ”direktørbilen”. Slik at hele reisefølget kunne få

del i dem.

En sykepleier kom inn: Andpusten fortalte hun at Statens Energi skulle sende en tjenestebil for å hente Georg. Blodtrykket må ha roet seg etter denne beskjed, for tidsintervallet mellom blodtrykkmålingene ble lengre og sykepleierne syntes å puste lettet.

Neste telefonsamtale med Oslo avslørte at Georg hadde fått falsk beskjed. Det kom ingen tjenestebil. Overlegen hadde trolig bevilget seg denne løgneren for å roe han ned.

Bedriftslegen var nå Georgs siste håp. Hun reagerte raskt og krevde at Georgs samboer skulle sendes til Tynset for å følge på Statens Energis bekostning. Ikke med bil, men tog fordi veiene var dårlige og reisen lang. En togreise var mer skånsomt med hodeskade mente hun.

Slik ble det.

Utskrivningsdagen ble den lengste dagen i Georgs liv: En kort, formell og kjølig avskjed på avdelingen. Så den endeløse korridoren. Tok den aldri slutt? Støl, svimmel og kvalm med pulserende hodepine støttet han seg langs veggene i sykehuskorridorene. Snublende skritt mot utgangen. Som en olding. Redd for å falle. Georgs samboer bar bagasjen. Han hadde mer enn nok med å stå oppreist. Glad for å komme bort fra Tynset sykehus. Men skremt ved tanken på den lange hjemreisen. En drosje kjørte dem til jernbanestasjonen. Toget var forsinket. Typisk. Lang venting på en jernbanebenk i stekende sol. Umulig å finne en komfortabel sittestilling på trebenken. Ryggen verket. Stølhetsen plaget. Georg følte seg svak, hjelpeløs og forkommen. Han så utover et flatt og fremmed innlandslandskap omkring jernbanestasjonen og et bygdesentrum. Han hadde aldri vært her før. Følte behov for å komme herfra raskest mulig. Episoden på sykehuset gav han følelsen av å være uvelkommen.

Togreisen fra Tynset til Oslo føltes endeløs. De regelmessige dunkene fra skinneskjøtene kjentes som små slag mot hodet. Dunk. Dunk. Dunk. Umulig å få seteryggen i liggestilling. Togsettet var gammelt og lite komfortabelt. Smertene økte for hvert dunk i skinnegangen. Sidelengs, vaggende ristning i svake kurver. Ledsaget av knirk og knak i vognen. En endeløs mengde trær for forbi togvinduet. Georg ble svimmel av å se ut. Kvalmen hang i halsen. Som en stadig trussel om å spy. Spyposen var klar i hånden. Turene til togoalettet: Ustø gange forsterket av togets risting.

- På første klasse, sa genaraldirektøren. Fanden ta han...

Da de ankom Oslo Sentralbanestasjon var Georg totalt utmattet. Sansene føltes matte. Hendelsesforløpet opplevdes som i halvsøvn. Ørsknen ble han hjulpet ut av toget. Ut av sentralbanebygget støttet av samboeren. Han sto og svaiet i en lang drosjekø. Inn i ei dieseldrosje med spy- og urinlukt i baksetet.

Utmattet kavet Georg de siste stegene fra drosja til leiligheten i Oslo. Støttet mot trappenes gelender. Det var sent på kveld.

Tjenestereisen var slutt.

Avhør

Politibetjenten var sivilkledd. Han presenterte seg, viste sitt politiskilt og dumpet uhøytidelig ned i salongen uten å ta av seg skinnjakke og sko. Grov frem papirer fra innerlommen og brettet dem ut foran seg.

Georg var overrumplet av det uanmeldte politibesøket. Betjenten burde ringt og avtalt et møte på forhånd, fremfor å komme uanmeldt. Tanker omkring formalia som politiavhør hadde ikke streift Georg. Plagene etter bilulykken var mer enn nok. Han var utslitt av hodesmerter og konsentrasjonsproblemer. Det var sent på dagen. Han var deprimert og uopplagt, men så straks det fordelaktige i en politietterforskning av bilulykken: Georg får svar på sine ubesvarte spørsmål. Saken er i gode hender. Opplysningene fra politiet er objektive og presise. Han kan stole på deres vurderinger og konklusjoner. Etterforskningen vil være til stor hjelp...

Georg kavet seg opp fra liggestilling i sofaen og var villig til å forklare seg.

Betjenten så undersøkende på ham en stund før han sa:

- Du skal altså hevne deg på direktør Frans Erstad nå?

- Hva?

Georg så måpende på betjenten. Betjenten så inntrengende på Georg og gjentok spørsmålet. Georg var forvirret og forsto ikke hva betjenten mente. Heller ikke hva som kunne gi grunnlag for dette spørsmålet. Betjenten må ha misforstått situasjonen eller blitt feilinformert. Hvem har i så fall feilinformert? Hvorfor? Hva kunne motivet være? Georg:

- Jeg forstår ikke spørsmålet. Her må være en misforståelse. Jeg kjenner ikke Frans Erstad personlig. Heller ikke det øvrige reisefølget på tjenestereisen. Jeg har knapt truffet Erstad før tjenestereisen som startet dagen før bilulykken.

Betjenten målte Georg og lyttet oppmerksomt. Georg forklarte videre:

- Jeg tiltrådte stillingen i Statens Energi i februar. Seks måneder før ulykken. Jeg har ikke hatt tid og anledning til å bli kjent med Erstad fordi arbeidsoppgavene mine ikke soknet inn under den del av Statens Energi hvor Erstad er direktør.

- Hmm.

- Jeg har knapt nok hilst på Erstad. Hva skulle jeg hevne? Hvorfor skulle jeg hevne meg på et menneske jeg ikke kjenner? Hvilket motiv skulle jeg ha for det? Dessuten. Hva har dette spørsmålet med bilulykken å gjøre?

Betjenten svarte ikke. Han så seg granskende omkring. Liksom for å danne seg et inntrykk av Georg ut i fra interiøret i leiligheten. Blikket streift hylleseksjoner proppfulle med fagbøker og annen litteratur, maleriene, suvenirene etter reiser: Gambiske trommer, Buddhafigurer, en Shivafigur fra India, det katolske krusifikset fra et klosteropphold i Frankrike, araberfessen fra Marokko, det store gjøkuret med tre lodd kjøpt i Bregenz og Glasshesten fra Venedig. Betjenten så igjen på Georg. Han kremtet, lente seg mot stolryggen:

- Du har fartet endel omkring ser jeg?

Georg gjorde en oppgitt håndbevegelse. Han følte dette forhøret var kommet inn

i et blindspor han ikke forsto. Han ba betjenten om å komme tilbake en annen dag. Betjenten tok da en vennligere og mer forståelsesfull tone og forklarte hendelsesforløpet ulykkesdagen. Da kom sjokket:

Deltakerne på tjenestereisen hadde fjernet de to bilvrakene og forlatt ulykkesstedet før polititjenestemenn nådde frem til åstedet. En forbipasserende kranbil hadde varslet politiet og tatt med seg vraket Georg satt i til et verksted på Tynset.

Georg følte det som om han hadde fått et nytt slag i hodet. Betjenten leste opp fra politirapportene. Lamslått og vantro satt han og lyttet. Hodepinen og konsentrasjonsproblemene hadde alt mattet han ut. Georg hadde vansker med å få med seg alle detaljene i innholdet:

”Trafikkuhell på rv. 29 ved Einnund i Folldal den 13.8.83 ca. kl. 16.00.

Kl 16.10 den 13.8.83 fikk en til lennsmannskontoret melding om at det hadde skjedd en trafikkulykke på riksvei 29 i Folldal ved Einnund. En person var skadet og hadde blitt med bil til lege i Alvdal. Legekontoret i Alvdal ble kontaktet, men det var ikke svar på telefonen slik at en fikk kontrollert personskaden. Utrykningen ble derfor foretatt umiddelbart til stedet. På vei til stedet ble kranbilen til Viking med en skadet bil møtt. Rapportskriveren fortsatte retning åstedet, men det var ingen biler til stede, og det var heller ikke noen personer på det aktuelle stedet som kunne påvise hvor kollisjonen hadde skjedd. Rapportskriveren returnerte til Alvdal. På turen tilbake til Alvdal måtte rapportskriveren sammen med 1. betjent Moen foreta et annet tjenesteoppdrag, slik at nevnte kollisjon ikke ble nærmere undersøkt. 14.8.83 ringte rapportskriveren til legekontoret i Alvdal hvor det fremkom at de ikke hadde behandlet noen personer for skade etter trafikkuhell dagen før. Deretter ble Viking på Tynset kontaktet og eieren av Viking Finn Bakken kunne fortelle at han hadde kommet forbi med sin kranbil like etter at uhellet hadde funnet sted og han hadde tatt med seg bilen til Tronsli karosseri i Alvdal. Bilen var en sort Opel med reg. nr. DD Eier Statens Energi, Oslo 3. Fører av bilen hadde vært Major Ola Dyrskog. Etter det Bakken forsto så hadde denne bilen blitt påkjørt bakfra av en annen bil. I den bilen som var blitt påkjørt hadde en person i baksetet blitt skadet. Vedkommende ble kjørt til Tynset sykehus. Ved kontakt med sykehuset fikk en opplyst at de hadde fått inn en person etter et trafikkuhell i Folldal.

Vedkommende lå til observasjon fremdeles, men var ubetydelig skadet. Den skadde var Georg Carlsen, Gustav Vigelandssvei 62, Oslo 2 og han kunne ifølge lege på sykehuset ha pådratt seg lettere hodeskader. Bilnummer og personalia på den andre bilen er foreløpig ikke kjent.”

Georg kjenner kun ett motiv for å stikke av fra politiet etter en trafikkulykke med personskader: Promille. Disse opplysningene er opprørende:

- Hvordan kunne slike samfunnstopper gjøre dette? Opplyste mennesker som burde være velinformert om lover og trafikkregler. De bekler høye offentlige tillitsverv som ordførere, stortingsrepresentanter m.v. ved siden av sitt verv som hovedstyremedlemmer. Hvorfor? Georg så bare en mulighet. De hadde noe å skjule. Noe som skulle dekkes over. Hva var det? Var det promillekjøring?

Georg spurte:

- Vakte ikke denne bilulykken mistanke som straks burde krevd nærmere etterforsking?

Betjenten så ettertenksomt på Georg. Som om han vurderte nøye hva han skulle si:

- Vel. Saksbehandlingen er på grensen til tjenesteforsømmelse. Det må jeg innrømme. Likevel er handlemåten forståelig ut fra bemanningssituasjonen på stedet. Jeg har pr. telefon snakket med en kollega ved Østerdal lensmannskontor som har sett på bilen du satt i. Bilen var så ødelagt etter kollisjonen at verkstedet anbefalte den kondemnert. Statens Energi som sto som eier og selvassurandør av bilen, bestemte likevel at den skulle rettes opp uansett hva det kostet. Det ble derfor gjort.

Georg satt taus en stund. Han trengte å vinne tid. Hvile hodet. Fordøye og forstå det som ble sagt. Det virket lettvinnt å skylde på bemanningssituasjonen fremfor å fremme påtale om tjenesteforsømmelse. Det irriterte han at politikolleger beskytter hverandre.

Georg strevde med å få brikkene på plass:

- Hvorfor har ingen fortalt meg dette før nå? Nå aner jeg en sammenheng i det som hendte meg...

Politibetjenten kremtet og fortsatte: Han hadde avhørt Frans Erstad og Ola Dyrskog på forhånd pr. telefon. Ingen andre passasjerer enn Georg skulle avhøres. Identiteten til de øvrige passasjerene i ulykkesbilene samt øvrige vitner var uinteressante for politiet:

- Hvorfor?

- Ingen kommentar.

Frans Erstad forklarte seg pr. telefon til betjenten:

”Avhøyrde forklarer at han til tid og stad kørde med sin bil. Chevrolet Classic Malibu 1978 modell med kjennemerke BL på riksveg 29. Han låg som siste bil i følge på tre bilar. Bakgrunnen for kjøringa var synfaring i Hedemark og Trøndelag med representanter for Statens Energi. Avhøyrde forklarer at han hadde køyrd heile dagen og at farten før uhellet skjedde var mellom 70 - 80 km/t. Han heldt og god avstand til bilen framfor seg som tilhørde Statens Energi og vart kjøyrd av Ola Dyrskog. Brått kom det sauer fram i vegen og føraren av bilen som låg framfor avhøyrde måtte bremse opp for å unngå påkjørsel. Avhøyrde greidde ikkje å bremse opp tidsnok for å unngå ein kollisjon. Han freista å svinge unna, men greidde heller ikkje dette. Han trefte den andre bilen i venstre bakkant med sin høgre forskjerm/støytfangar. Bilen som avhøyrde hadde køyrd på fekk store materielle skader i karosseriet og var ikkje køyrbar etter dette. Hans eigen bil fekk og skader i fronten, men var køyrbar etter å ha utbetra desse. Ein passasjer som sat på med den andre bilen i baksetet fekk lettare hjerneristing og på grunn av at han klaga over smerter vart han køyrd til sjukehuset på Tynset for observasjon, og vart etter det avhøyrde hadde forstått utskrivnen neste dag. Det var avhøyrde som ringde til lensmannskontoret etter at dei hadde først vore i Alvdal på legekantoret, men

dette var stengd. Lensmannsbetjenten spurde innstendig om det var personskader i samband med kollisjonen, då det ikkje var det, fann lensmannsbetjenten grunnlag for å rykke ut. Avhøyrde hadde då uttalt at han ikkje kunne seie graden av skaden, men at passasjerer vart køyrd til Tynset. Det tok ei tid før kranbilen passerte kollisjonstaden og som tok med seg bilen som avhøyrde hadde køyrd på.”

En logisk brist om utrykning kan tyde på hastverksarbeid på lensmannskontoret, tenkte Georg: Erstad opplyste farten til 70 - 80 km/t. Bilen Georg satt i kjørte i 90 km/t. Hvordan kunne Erstad da være så nær forankjørende bil at han ikke kunne forhindre sammenstøt ved oppbremsing? Han hevdet å holde god avstand til forankjørende bil. Likevel ble det kollisjon. Dette måtte tyde på ukonsentrert kjøring. Georg husket hva forsetepassasjerer Tormod Lind fortalte på vei til sykehuset ulykkesdagen: Passasjerene i Erstads bil var urolige. De hadde flere ganger bedt Erstad holde bedre avstand til forankjørende bil. Bilen Georg satt i kjørte bak Erstads bil dagen før ulykken. Georg tenkte på den ukonsentrerte kjøringen Erstad presterte. Da kjørte Erstad som andre bil i følget. Han lå i lange perioder mindre enn en billengde bak Mercedesen som kjørte først. Erstads bil sjanglet fra side til side på de smale sideveiene. Tangerte grøftekanter som om sjåføren var beruset. Ved en anledning falt en hjulkapsel av. Erstad merket det ikke. Georgs bil stoppet. Georg løp ut for å berge den. Leverte den ved neste pausestopp. Erstad tok imot. Åndsfraværende, brydd og uten kommentar. Som om hjulkapselen ikke angikk han...

Erstad forsøke nå åpenbart å bagatellisere skadeomfanget etter ulykken i politiavhøret. Det er likevel underlig at han kunne hevde diagnosen til ”lettere hjernerystelse” og samtidig påstå at der ikke var personskader. Utsagnet om at Georg ble utskrevet fra Tynset sykehus dagen etter, er også bevislig feilaktig. Trolig tatt ut av løse luften. Georg ble først utskrevet etter fem dager. Erstad gir i beste fall inntrykk av ikke å være orientert om skaden. Han påstår i sin forklaring at han ringte til lensmannskontoret. Politirapporten har en annen versjon som motbeviser Erstads utsagn.

Skademeldingen hadde ingen opplysninger om Erstads sertifikat. Georg undret seg på om Erstad hadde gyldig sertifikat. Erstads helsetilstand tilsier at han muligens ikke hadde gyldig sertifikat. Hadde politiet sjekket om han hadde det på ulykkestidspunktet?

- Nei!

Betjenten bladde videre i sine papirer. Avhøret av Ola Dyrskog hadde det samme formelle rapportspråket og var signert av den samme politibetjenten:

”Avhøyrde forklarer at han til ovaformnemde tid var på synfarsreise i Østerdalen og Trøndelag. Han var då saman med andre tilsette i Statens Energi og dei var 3 bilar i følge. Dei var på veg til Alvdal, køyrde i moderat fart og avstanden til bilane var om lag 80 meter. Ved Einnund var det sauer i vegen. Den første bilen greidde å passere utan at det oppstod nokon farleg situasjon. Då avhøyrde skulle passere var dette vanskeleg og han måtte stoppe opp. Den tredje bilen ein Chevrolet Classic

Malibu med kjennemerke BL var derimot ikkje merksam på at avhøyrde hadde stoppa greidde ikkje å unngå kollisjon. Han greidde heller ikkje å køyre unna bilen som avhøyrde køyrde, men traff den i venstre bakkant slik at denne vart trykt inn. På grunn av trykket var bilen ikkje køyrbar. Avhøyrde forklarar at han hadde passasjer som sat i baksetet og som på grunn av trykket fekk eit slag i nakken. Denne passasjerer heitte Georg Carlsen, Gustav Vigelandsv 62, Oslo 2. Avhøyrde forklarar at dei hadde med seg intern radiotelefon slik at dei fekk kontakt med den første bilen, slik at denne snudde. Det viste seg etter kollisjonen at bilen som avhøyrde køyrde ikkje var køyrbar. Etter å ha utbetra skaden på Chevrolet'en kunne denne køyre vidare. Den skadde personen var køyrd til sjukehuset på Tynset. Medan dei stod på ulukkestad kom det ein kranbil forbi som skulle til Alvdal. Denne vart stoppa og tok med bilen som avhøyrde køyrde." Begge bilførere innrømmer personskade etter ulykken. Ingen gir en fullgod forklaring på hvorfor bilvrakene ble fjernet før lensmann kom til ulykkesstedet. Heller ikke hvorfor hele reisefølget reiste videre og dermed forhindret politiet i å utføre den nødvendige etterforskning slik trafikkreglene krever ved personskader. Georg forstår ikke hvorfor Erstad og Dyrskog ble avhørt pr. telefon, mens han ble avhørt ved personlig fremmøte.

Da Georg skulle forklare seg fikk han beskjed om å fatte seg i korthet. Underveis i forklaringen ble han avbrutt med:

- Dette tar vi ikke med! Hold deg til saken. Disse opplysningene har ingen interesse.

- Det må da være av interesse å vite hvem som var passasjerer i de to ulykkesbilene. Det er snakk om vitner til ulykken.

- Jeg vil ikke vite disse navnene, korrigerte betjenten bestemt: - Så du andre møtende eller forbipasserende biler eller andre vitner til ulykken?

- Det kan jeg ikke huske å ha sett. Jeg mener der ikke var andre vitner. Derfor burde de andre passasjerene være av interesse for politiet.

Politibetjentet overhørte han, og ba han fortsette. Georg hadde ingen erfaring i å bli politiavhørt. Heller ikke kunnskap om hva en kunne kreve å få med i sin forklaring. Han rettet seg derfor etter politibetjentens rettledning. Betjenten ønsket ingen opplysninger om hva som skjedde før ulykken uansett hvor relevant Georg måtte mene dette var i forklaringen. Stadig ble Georg avbrutt med henstillinger om å holde seg til selve ulykken. Hva som gikk forut for ulykken var ikke relevante opplysninger. Det var tydelig at betjenten ante et hendelsesforløp, men ville forhindre Georg fra direkte å sette frem mistanke om promillekjøring. Avhøret fikk denne ordlyd:

"Vitnet forklarar at han var på synfaring i Sør-Noreg og Trøndelag, saman med tilsette fra Statens Energi. Det var tre biler i følge og dei hadde starta fra Rena og skulle til Røros den 13.08.83. Vitnet forklarar at han sat på med Ola Dyrskog og som før uhellet hadde lege som bil nr. 2 i køen, og han sat i baksetet på høgre side. På Rv. 29 ved Einnund i Folldal. (Rapportskrivarens merknader: Vitnet er ikkje

kjend med staden for uhellet og dette er skrive på bakgrunn av dok. 2 i rapporten frå lensmannsbetjent Stein Vang) hadde dei køyrd på ein asfaltert breid veg. Han kunne hugse at det var autovern på høgre sida av vegen. Det hadde stått ein del sauer ved vegkanten på begge sider av autovernet. Etter at den første bilen hadde passert, som hadde lege om lag 100 meter framfor bilen som vitnet sat i, sprang det 4 sauer ut i vegbana. Ola Dyrskog måtte bremse kraftig opp for å unngå å køyre på sauene. Etter det vitnet kunne hugse var det ei kraftig oppbrems. Bilen var mest i ro da han vart påkøyrd bakfrå av bilen som vart førd av Frans Erstad. Han kunne, før kollisjonen skjedde, ikkje høyre noko oppbremsing fra denne bilen. Vitnet meiner at bilen bak, måtte ha hatt for liten avstand til bilen framfor seg til at han kunne ha greidd å reagere og bremse opp, for å unngå kollisjonen. Vitnet forklarar at han hadde sete på høgre side i baksetet medan kollisjonen skjedde i bilens venstre bakkant. På grunn av kollisjonen vart vitnet kasta bakover mot taket, eller mot bakruta, utan at han kan seie dette sikkert, da han vart sanselaus som følge av kollisjonen. Rett etter kollisjonen vart den første bilen kalla opp over mobiltelefonen, slik at den returnerte. Det måtte to menn til å få opp døra der vitnet sat. Han vart deretter delvis boren og støtta bort til den 1. bilen, som først køyrde han til Alvdal, men da det ikkje var lege til stades, vart han køyrd til Tynset sjukehus. Her vart han lagd inn. Han vart liggande på Tynset sjukehus i 5 dagar. Diagnosen på sjukehuset vart sjokksskade, hjerneristing og skade i det eine kneet. Kneet er no bra, men han er framleis sjukmeld på grunn av dei andre skadene.” Betjenten leste opp Georgs forklaring. Monotont som elever lesar opp skolestilen sin i ungdomsskolen. Georg forsto ikke alt han leste opp. Fattet ikke ordene. Var for sliten til å forstå ”dialektnynorsken” han krampaktig holdt seg til. Georg bemerket at betjenten ikke hadde tatt med at bilen han satt i kjørte 90 km/t like før den kraftige oppbremsingen. Betjenten viftet det irritert bort med en håndbevegelse. Som om han var lei Georgs omstendelighet. Eller at dette ikke var relevante opplysninger i saken. Et upålitelig utsagn han ikke stolte på. Langet så arket mot Georg. Holdt frem pennen sin med bestemt mine:

- Her! Vær så god. Skriv under der!

Betjenten pekte med en dirrende, bred finger nederst på arket. Georg så på arket. De kludrete bokstavene danset. De pulserende hodesmertene hadde gått over i en roterende smertebevegelse. Som om rommet svaiet. Georg kjente kvalmen stige. Han klarte ikke å lese det som sto på arket. Betjenten satt som i ei tåke og stirret fast på han. Georg hadde en ubehagelig følelse. Han følte seg utnyttet, hjernevasket og voldtatt, men hadde ikke krefter til å ta ubehageligheten med å kreve nytt forhør av en annen betjent eller forhøret utsatt. Georg ønsket å fortsette dette avhøret en annen dag han følte seg bedre... Hvilken hensikt hadde det å ta opp en kamp om dette? Han ønsket ikke å irritere betjenten unødig. Dette var et rutineoppdrag av mange for han. En ny runde avhør ville trolig gitt samme resultat. Det foresvevde Georg at han burde hatt en advokat eller en lege til å stoppe denne type påtrengende politiavhør. Georgs forklaring var åpenbart farget av helsetilstanden

og den veiledning og villedning betjenten utøvde. Som pasient trengte Georg beskyttelse mot denne type overgrep uten å få opplysninger om sine rettigheter. Betjenten gransket Georg inntrengende. Stemmen røpet irritasjon:

- Skriver du under?

Georg tok pennen nølende og motvillig. Han var desillusjonert. Er det slik politiet arbeider?

Han skrev under forklaringen. Den var filtrert og omtolket av politibetjenten.

Georg hadde ikke fått med alt han forklarte. Det kunne han ikke gjøre noe med nå. Det hele føltes fjernt og uvirkelig. Georg hadde passert utmattelsespunktet:

Underskrev kun for å bli kvitt politibetjenten. Få hvile ut. Roe ned hodesmertene.

Han orket ikke mer.

Dette møtet ødela Georgs respekt for politiet.

Olsens enke?

En trailersjåfør stopper tydelig stresset etter å ha rattet det store vogntoget omkring i boligområdet på Skøyen, uten å finne rett adresse. Han ruller ned vinduet og roper til Georg:

- Hei, du! Kan du si meg veien til "Olsens enke"?

Georg stusser, klør seg i hodet. Han vil gjerne hjelpe, men hukommelsen virker ikke som den skal og han tenker:

- Hvem er denne enka?

Georg svarer lettere forvirret:

- Olsens enke? Jeg visste ikke engang at Olsen var død!

Stresset ble borte. Sjåføren legger seg over rattet og gapskratter. Gjennom det nedrullede vinduet roper han:

- Den var god. Hjertelig takk for hjelpen.

Så kjører han videre på leting etter firmaet med det underlige navnet.

De første besøk hos bedriftslegen var et prosjekt for Georg: Ned trappene fire etasjer fra leiligheten krever maksimal kraftanstrengelse. Han støtter seg krampaktig i rekkverket. Kreker seg inn i drosja. Ber sjåføren kjøre "mykt".

Humper i veien kjennes som slag i hodet rundt Frognerparken til Majorstua. Georg er redd for å ferdes alene fordi bena av og til svikter under han. Kraften i bena dør plutselig hen, uten forutgående varsel: Bena visner og blir følelsesløse.

Skremmende å ikke å kunne styre eller forhindre fall. Bare ta av for fall for å forhindre flere skader.

Endelig fremme ved hovedinngangen. Bedriftslegens kontor er i kjelleren. Georg vakler inn i heisen. Ned en etasje. Gjennom kjellerganger. Rene labyrinten. Går feil. Nytt forsøk. Endelig fremme. Siger ned i en stol på bedriftslegens venteværelse.

- Nå! Hvordan har du det?

Bedriftslegen lener seg bakover i stolen forberedt på ei lang lekse.

- Alt annet enn bra!
- Beskriv det nærmere?
- Aner ikke hvor jeg skal begynne.
- Gjør et forsøk.
- Jeg er utarmet av sterke smerter, kronisk tretthet, kvalm og svimmel. Smertene presser på tinningen og pannen - hele hodet. Kvalmen kommer i tillegg når smertene går over en bestemt terskel. Svimmelheten kommer ved økende tretthet. Trettheten er der hele tiden...
- Hmmm..
- Føler meg urgammel. For sen refleks. Hvis jeg brenner meg på kokeplaten...
- Jeg skriver ut en rekvisisjon på E.E.G.-test. Da ser vi om koordineringsevnen din er nedsatt.
- Hun fyller ut et skjema mens Georg fortsetter:
- Jeg er i halvsvime. Som om jeg ikke er våken og ... Får aldri nok hvile. Smertene stjeler energien... Føles som om kroppen er fylt med bly...
- Hmm..
- Orker ikke sol eller sterkt lys i ansiktet...
- Bedriftslegen lytter. Georg slipper å høre ”stakkars deg”-uttalelsene han hater å høre. Hun noterer stikkord på kartotekkortet.
- Hvordan opplever du hverdagen - rent praktisk?
- En kamp om å få til de mest banale gjøremål: Fortvilelse og avmakt når en kokeplate er glemt og svidd mat stinker over hele leiligheten... Oppvasken tårner seg opp. Et glass går i gulvet. Lar det ligge til jeg orker å sope opp glasskår. Prøver å skifte lyspære i taket... økter smerter ved arbeidsstillingen. Jeg åpner ytterdøra og oppdager at nøklene er glemt utenfor i dørlåsen dagen før. Glemmer avtaler med fysioterapeuten tross huskelapper. Lete etter ting. Blir irritert over glemsomheten. Stadige avsporinger i samtaler. Det gir daglig ubehageligheter og overraskelser.
- Hmm.
- Meningsløs hverdag...
- Meningsløs?
- Alt belaster meg...
- Har du god kontakt med dine venner?
- Jeg har sjelden overskudd til å treffe dem. Snakker med dem på telefonen, men husker knapt telefonsamtalene etter at røret er lagt på. Det oppleves som senilitet og skremmer meg.
- Det høres ut som du har nedsatt kortidsminne.
- Jeg opplever mange sammensatt symptomer jeg vanskelig kan skille fra hverandre. Som en sterk støysending. Det er vanskelig å skille ut støyens enkeltlyder og det støyen overdøver.
- Hvordan virker Paralgin Forte?
- Jeg får ubehag av dem.
- Hvordan er nattesøvn?

- Elendig. Makter ikke å slappe av fordi smertene fremtvinger en hvileløs anspenhet jeg ikke rår over. Jeg vrir meg timevis i sengen. Marerittene fra bilulykken maler hver natt som en utrettelig kvern. Det muskulære stresset knytter seg i leggene, ryggen, nakken, ut i armene og hodet. Biter hele tiden tennene hardt sammen. Som en reaksjon på smertene.

- Hmm.

- Kunstig søvn på innsovningsmedikamenter og smertestillende. Tablettene oppleves som siste utvei. Om morgenen føler jeg meg som om jeg ikke har sovet. Ofte har jeg heller ikke sovet. Uansett. Hvor lenge skal jeg ha slike plager?

- Jeg kan ikke svare deg sikkert når, men du blir bedre. Vær tålmodig!

- Hvordan blir fremtiden? Hverdagen er et søvngjengeri. Uten mening og muligheter.

- Har du smerter andre steder enn i hodet?

- Iblant sterke støtvide smerter i brystet. De kommer i voldsomme, krampeliknende støt. Til å begynne med fikk jeg panikk og åndenød. En form for muskelkramper i brystmuskulaturen? Det går over av seg selv når jeg makter å slappe av - i den grad jeg makter det...

- Hmm.

Georg skifter stilling i stolen og dytter støtteputa i korsryggen bedre til rette:

- Ryggplagene... Jeg har problemer med å komme opp av sengen om morgenen. Ruller meg ut av sengen. Kreker meg opp fra gulvet. Holder meg fast i radiatoren. Støtter meg til sengen, skapet og veggene...

Det gjør godt å klage til bedriftslegen. Hun tar seg tid til å høre på. Georg har en følelse av at hun forstår. Det gjør godt og skaper tillit. Han fortsetter:

- Ved gange føles hvert skritt som støt i hodet. Kjenner nummenhet i bena og ustøhet som tiltar med tretthet...

- Hmm.

- Stiv nakken gir dårlig bevegelse og ... smerteplager. Det lindrer smertene å stå lenge under en varm dusj. Varmer lindrer anspente muskler. Kulde forverrer plagene.

- Jaahaaa...

- Svettetokter... Svetten renner ved konsentrasjon. Særlig ved konsentrasjon om praktiske gjøremål. Som å skru i en skru eller slå i en spiker. Svettingen gir en ubehagelig følelse i sosiale sammenhenger. Jeg føler svettingen blir lagt merke til av andre mennesker. Får spørrende blikk.

- Si litt mer om konsentrasjonsplagene?

- Jeg føler tankene ikke kan holde fast ved noe. Har mistet mye av evnen til å styre egne tanker. Ingen kraftanstrengelse kan samle dem når trettheten har overtaket. I samtaler kan jeg plutselig miste evnen til å oppfatte ordenes betydning. Hører et menneske snakke uten å forstå ordenes mening. Som om jeg ikke er helt våken eller drømmer. Jeg prøver å lese hva mennesket sier ut i fra mimikk og tonefall...

- Hvordan føles hukommelsesproblemene?

- Hukommelsesproblemene gir meg følelsen av å ikke mestre dagliglivet. Som en torpedo under selvtilliten. Jeg mister ”tanketråden” i samtaler. Tankerekken ”dett ut” av bevisstheten som om forbindelsen blir kuttet.

- Har du prøvd å skrive?

- Skrivning er blitt en belastning. Tidligere skrev jeg med glede: Formulere, skape en tekst, en artikkel, en avhandling eller et brev. Det gav følelse av kreativitet. Nå er skrivning en kamp mot plagene.

- Du behøver ikke skrive så lenge du ikke jobber...

- Jo. Skrivning føles viktigere nå enn noen gang. Slik holder jeg orden på min hverdag. Hva jeg kommuniserer. Hva jeg har sagt, gjort, opplevd og tenkt. Slik får jeg uttrykt meg presist på en kontrollerbar måte. Da får jeg tid til å gjennomtenke formuleringer.

- Er det lettere å kommunisere skriftlig enn muntlig?

- Ja. Muntlig kommunikasjon går liksom for fort for meg: Tankene og konsentrasjonen følger liksom ikke med. Det oppleves som innslag fra stumfilmens dager der mennesker og trafikk flyr av sted i et ubegripelig tempo. Det føles som om samtaler og TV-sendinger har økt tempoet etter at jeg ble skadet. Skriftlig kommunikasjon gir derfor bedre muligheter og tid til å tenke igjennom det jeg formidler.

- Jaaa. hmm....

Bedriftslegen noterer videre.

- Hodeskade oppleves som det mest ødeleggende jeg kan forestille meg. Evnen og mulighetene til å bruke og nyttiggjøre intellektet svikter. Dette er en sterk funksjonshemning fordi kommunikasjon var en så avgjørende del av mitt liv før skaden.

- Går det greit å lese aviser?

- Det tar lengre tid enn før. Hodesmertene øker ved lesning. Jeg makter ikke å lese hele avisen, men myser litt på overskrifter, billedtekster og noen få inngresser.

- Mmm...

- Plagene er ikke synlige utenpå. Det gjør det vanskeligere for andre å godta at jeg har plagene. Jeg får ofte høre: ”Du ser da like frisk ut som før!”

- Du nevnte at du var plaget av støy. Er det bestemte former for støy?

- Alle former for støy plager. Lyden fra støvsugeren... Monotone ensartede lyder gjør meg sliten og irritabel. Trafikkstøy er et mareritt. Jeg skyr forretninger og supermarkeder som spiller musikk over høyttalere. Likeledes restauranter og andre lokaler med høyt støynivå. Varheten overfor lyder føles plagsom... Lyd og støy er en del av dagliglivet. Stillheten er mangelvare i bymiljø...

Hodepinen er kraftig etter den lange samtalen. Bedriftslegen stresser ikke tempoet ved å fyre løs spørsmål like etter at Georg sluttet å snakke. Hun har tid.

Georgs første forsøk på å spasere gjennom Frognerparken til bedriftslegen føltes som et prosjekt lik en polekspedisjon. Planer og veivalg var klarlagt god tid i forveien. Hjelp til å støtte var mobilisert. Ville Georg klare turen? Han måtte prøve.

Var innstilt på å slite for å gjenvinne helsa. Kjempe for å gjenvinne et normalt liv. Et normalt funksjonsnivå.

Det var langt mellom benkene i parken denne dagen. Alt i Georg fungerte tregt: Han var som en ”olding” som skulle loses på en liten luftetur i Frognerparken. Pensjonister jogget forbi han. Georg følte et savn ved ikke å kunne jogge. Det uoppnåelige. Han klamret seg til trær langs ruta. Satt matt, tungpusten og svett på benkene. De to hjelperne vekslet blikk. Kom med oppmuntrende bemerkninger når Georg tok fatt på nye anstrengelser etter hvilepauser. Slitsomme skritt i langsomt tempo. Hvert skritt kjentes som støt i hodet etterfulgt av smertereaksjon. Best var det å gå på gressbakken. Asfalten var for hard. Georg takket hvert tre han kunne støtte seg til. Et tre å holde i: Noe fast å støtte seg på. Hele tiden vurderte han tilbakelagt avstand. Da halvparten av veien var tilbakelagt, hadde han ikke noe valg. Resten måtte også tilbakelegges.

Siden ulykkesdagen hadde Georg denne følelsen av uvirkelighet. Var dette virkelig Georg? Han som for et par år siden trente karate, som hver sommer gikk fjellturer i Jotunheimen og Hardangervidda med telt og opp-pakning. Han som padlet kajakk, som rodde, som syklet, som svømte. Nå forstår han hvor sterkt identiteten er knyttet til eget funksjonsnivået. Nå som bevegelsesmulighetene er senket drastisk på kort tid. En rekke egenskaper han identifiserer seg med er blitt borte. Som om fundamentet har falt sammen under han. Listen over hva han ikke mestrer, vokser for hver dag. Det oppleves pinlig å ikke mestre enkel hoderregning. Å ikke kunne kontrollere at han har fått tilbake rett vekslepenger. Fordi han ikke får til å ”regne i hodet”.

En identitetskrise har grepet Georg. Hvem er han nå? Hva er han nå?

Først ett år etter skaden anbefalte en fysioterapeut Georg å gå med støttekrage, korsett om korsryggen og støtdempende såler i skoene. Slike hjelpemidler lindrer plagene. De har også en viktig bivirkning: De bidrar til å synliggjøre skaden for andre. Det kan av og til være nødvendig...

Uønsket

- Tygg Paralgin Forte og stå på! Faller du først ut av yrkeslivet, viser mine erfaringer at du faller ut for godt. Derfor må du ikke gi opp. Prøv om du kan fungere i halv stilling!

Bedriftslegen gikk aktivt inn for å få Georg i jobb igjen. Han begynte i halv stilling. Ikke fordi han følte seg i stand til det. Han ønsket å komme igang. Men alt første dag på jobb kom reaksjonen: Smerteplagene øket dramatisk. Konsentrasjonen sviktet. Tankene fløt ut og ble borte i et tåket intet, som å fange en sky med hendene. Bokstavene danset og fløt over i hverandre som et speilreflekskamera ute av fokus. Hodesmerte, stivheten i nakken og kvalme gjorde arbeidsdagen til et helvete.

Som frisk fikk Georg god respons på sitt arbeid. Nå opplevde han spydige bemerkninger på arbeidsplassen:

- Forsøker du å få deg en lengre ferie?

Georg hørte intet fra sitt reisefølge ulykkesdagen. Ikke et spørsmål om han ”har det bra” eller ”hvordan står det til?” Som om Georgs plager var dem knekkende likegyldig.

En dag møtte Georg tilfeldig hovedstyresekretær Ola Dyrskog i korridoren.

Dyrskog rygget overrasket da han så Georg. Tok seg inn og sa:

- Denne bilulykken holder du tett om!

Ordene kom uventet. De lød som et angrep og en bebreidelse. Georg ble målløs.

Han så forundret på Dyrskog. Georg forsto ikke hva Dyrskog mente. Dyrskog gikk så raskt videre uten flere ord. Georg følte seg defensiv på grunn av dårlig allmentilstand. I tillegg var han lettere forvirret etter den kjølige velkomsten på jobben. Georg kjente Dyrskog dårlig og tenkte:

- Er han noe spesiell eller har han dårlig samvittighet etter telefonsamtalen på Tynset sykehus dagen etter ulykken? Da han startet den traumatiske episoden omkring min hjemreise fra sykehuset.

Denne episoden i korridoren inntraff før politiavhøret. Georg var derfor ikke orientert om at Dyrskog hadde stukket av fra åstedet før politiet kom.

Georg måtte kapitulere. Etter få dager fikk han igjen full sykemelding. Forsøket i deltidstilling resulterte i en dramatisk forverring av plagene over lengre tid. Georg holdt sengen flere uker etter det mislykkede jobbforsøket.

Regelmessig innkalling til kontroll hos bedriftslegen. En nevrologisk undersøkelse på EEG-laboratoriet bekreftet nedsatt koordineringsevne.

Bedriftslegen var den eneste som behandlet Georg normalt i Statens Energi etter bilulykken. De fleste han tidligere jobbet sammen med, kom med mistenksomme kommentarer til helsetilstand og fortsatt sykemelding. Georgs versjon av det som hendte i bilulykken ble ikke trodd. En annen og sterkt bagatellisert versjon var alt spredd til ansatte på en effektiv måte. Georg ble sett på som en utnyttar av sykemeldinger. Et gipset bein, bandasjert hode eller noe annet som synliggjorde en skade, hadde han ikke. Ville han fått en bedre mottakelse med en synlig skade? Via godt orienterte personer, fikk Georg kjennskap til informatørene i Statens Energi. Det var reisefølget. De hadde vært tidlig ute. De jobbet iherdig for å mistenkeliggjøre Georg og spre sin bagatelliserende versjon:

- Carlsen spiller syk. Han er ute etter å tilsnike seg en ekstra ferie.

Hovedstyrerepresentant Erlend Bekken hadde vært aktivt ute med sin versjon.

Det ryktes Georg fra pålitelige kilder. Bekken hadde snakket med direktørene og fagsjefene som igjen hadde bragt historien videre nedover i hierarkiet.

Hovedstyresekretær Ola Dyrskog hadde fulgt samme strategi. Han tok for seg informasjonskontoret og Georgs nærmeste medarbeidere.

Da dette ble kjent for Georg, hadde han ingen kjennskap til hendelsesforløpet politibetjenten fortalte om i avhøret. Han forsto derfor ikke hvorfor ledelsen jobbet så iherdig for å baktale han og bagatellisere ulykken. En bilulykke hadde inntruffet.

Beklagelig for alle parter. Særlig for Georg som ble skadd. Hvorfor skulle han, den nyansatte informasjonskonsulenten, mistenkeliggjøres og mobbes?

I ettertid er det bittert for Georg å tenke på hvordan han ivret etter å bli frisk.

Trodde han skulle bli frisk. Slik at han kunne fortsette i jobb. Han var i gang med en utredning om hvordan informasjonskontoret kunne bedre informasjonstjenesten internt og eksternt. Det var inspirerende å jobbe med større utredningsoppgaver.

Telefonen ringte hos bedriftslegen. Georg satt der opprørt og utmattet etter å ha fortalt henne om politiavhøret, og hendelsesforløpet etter bilulykken. Han hadde funnet en logisk forståelse av situasjonen han var i. Bedriftslegen var tydelig fortvilet og engasjert i problemene.

Hun tok telefonen. Georg gjenkjente stemmen i den andre enden av telefonrøret.

Det var direktør Eirik Bøe, leder for administrasjonen. Det gjaldt Georg.

Bedriftslegen fikk i meget bestemte ordelag ordre om å friskmelde Georg omgående. Klikk. Røret ble lagt på. Bedriftslegen så med ett sliten ut. Etter en tenkepause sa hun:

- Jeg må be deg søke en annen lege. En lege utenfor bedriftshelsetjenesten her på huset.

Georg hadde vært for opptatt av egne problemer til å forstå hvilken håpløs kryss-press-situasjon bedriftslegen var kommet i på grunn av han. Dette var ikke den eneste henvendelsen hun hadde fått fra ledelsen. Det hadde blitt mange.

Underdirektør Eirik Duus hadde oppsøkt bedriftslegen og fremmet falske påstander om samarbeidsproblemer ved informasjonskontoret. Underforstått. Georg ønsket videre sykemelding av den grunn.

Georg hadde tidligere et godt samarbeidsforhold til Duus. Den lille, litt krokete mannen med våkne øyne bak store hornbriller. Duus deltok ikke selv på tjenestereisen, men stolte åpenbart på den versjon han hadde hørt av generaldirektøren. Georg opplevde det sårende at Duus dolket han i ryggen på denne måten.

Bedriftslegen ble i tillegg sanksjonert av ledelsen fordi hun overprøvde generaldirektørens beslutning om å la Georg reise hjem alene. Etter at Georg var undersøkt av nevrolog, fastholdt bedriftslegen at en hjemreise alene fra Tynset var uforsvarlig.

Georg er dypt takknemlig for den hjelp bedriftslegen gav i denne kritiske situasjonen. Takknemlig for den ekstrabelastning hun påtok seg for hans skyld. Hun var først lege og medmenneske, dernest ansatt ved Statens Energi.

Georg kontaktet ny lege som henviste han til en omfattende nevrologisk utredning ved Ullevål Sykehus. Da dette ble kjent for ledelsen i Statens Energi, begynte telefonterroren: Hver dag ringte informasjonssjef Stein Stadheim, Georgs nærmeste overordnede i Statens Energi. Han stilte de samme spørsmålene. Fikk de samme svarene. Først trodde Georg det var ekte interesse for hans helsetilstand. Etter en tid forsto han det var bevisst, systematisk telefonterror. Georg utviklet

telefonskrekk. Først da han flere ganger nektet å svare på spørsmålene og la på røret, sluttet terroreren. En desperat handling fra Statens Energi-ledelsen som nå følte situasjonen var utenfor deres kontroll.

En dag møtte Georg generaldirektør Nilsen i Frognerparken. Georg kom vaklende fra fysioterapibehandling gjennom hovedporten mot broen Gustav Vigeland dekorerte med sine vakre figurer. Georg var på vei hjem.

Generaldirektør Sigurd Nilsen skriker gjennom parken fra sitt arbeid med sin ranke, selvsikre kroppsholdning. Hevet blikk, høy, finkjemmet, grått hår. Med en nett liten dokumentmappe under armen uten særlig innhold. Den glatte fasaden skjuler hans sjenerte vesen og gir omverdenen inntrykk av høyreist, distingvert autoritet og verdighet. Han holder avstand til sine underordnede på denne måten. Ikke slik som sin forgjenger som til og med spiste i personalkantinen. Nilsen lar sekretæren hente maten fra kantinen slik det sømmer seg en toppleder. Skrivepulten er alltid blankpolert og ryddet for papirer. Han er gallionsfiguren. Fasaden. Ansiktet utad. Nyttig at partiboka var i orden da stillingen ble lyst ledig. Her er det godt å være. Til og fra jobben blir han kjørt i Statens Energis nye Mercedes.

I dag, derimot, er været så vakkert. En promenade i Frognerparken vil passe bra. Deretter trikken hjem som den menige mann her i Oslo. Generaldirektøren er en vellykket mann i slutten av 60-årene på vei hjem fra sitt samfunnsnyttige arbeid i vårsolen. Han oppdager Georg. Den selvsikre minen avløses av en usikker mimikk. Han ser seg om etter andre veivalg for å unngå ”ubehageligheter”, men ser Georg har sett han. Nilsen fortsetter i den retning han uunngåelig valgte før han så Georg. Han hilser kunstig og lirer av seg tomme høflighetsfraser. Georg ser at generaldirektøren liker seg dårlig. Georg er kortfattet og tilknapet. Defensiv som Georg er når smertene har overtaket. Georg har derfor liten lyst til å snakke med han i dag. Han føler på Nilsens unnvikende overflatiskhet at han har dårlig samvittighet og ønsker seg videre raskest mulig. Generaldirektøren går. Hastige skritt videre etter ”samtalen”: En mindre avslappet generaldirektør er på vei hjem fra sitt kontor i vårsolen. Ubehagelige minner: Tenk om Carlsen går til pressen med hele historien? Generaldirektør Nilsen grøsser. Han vil helst gå inn i pensjonistenes rekke med lovord og æren i behold...

Høsten 1985 mottok Georg et rekommandert brev fra Statens Energi:

”I brev herfra 8 januar i år ble De - etter søknad fra advokat Kjetil Hovden - innvilget tjenestefrihet uten lønn i inntil 1 år fra 1. oktober 1984.

Fra Oslo trygdekontor, Avdeling for yrkesskade og krigspensjon, har vi fått melding om at den skade De har vært utsatt for er godkjent som yrkesskade av Rikstrygdeverket. Under henvisning til dette samt tidligere korrespondanse i saken med advokat Hovden, vil De bli å anse som løst fra stillingen som informasjonskonsulent ved Statens Energis hovedkontor fra og med utgangen av september måned f.k. dersom De fra nevnte tidspunkt fortsatt - av helsemessige grunner - ikke er istand til å gjenoppta tjenesten her. Blant annet av hensyn til

bemanningssituasjonen ved Informasjonskontoret, er det ønskelig å få underretning fra Dem om dette så snart som mulig, slik at stillingen kan disponeres av AI til sitt opprinnelige formål. Advokat Kjetil Hovden har fått tilsendt kopi av dette brev.” Brevet var signert direktøren for administrasjonsavdelingen Eirik Bøe og en personalkonsulent.

Georg hørte aldri et ord fra direktør Frans Erstad, sjåføren i bilen som kom bakfra. Ola Dyrskog som kjørte bilen Georg satt i, oppførte seg underlig da Georg traff han: Unnvikende og skulende. Generaldirektør Sigurd Nilsen og hovedstyre-representantene dyttet problemet Georg Carlsen over på underordnede medarbeidere.

Holdningen arbeidsgiveren møtte Georg med etter bilulykken, sperret mulighetene for rask bedring. Behandlingen Georg fikk av sin arbeidsgiver, var en unødig hard tilleggsbelastning i en vanskelig rekonvalesenstid. Et hardt psykisk press Georg godt kunne unnvært. Det forverret og forlenget plagene. Arbeidsgiveren blokkerte således en vesentlig og viktig mulighet for Georg til å komme tilbake til yrkeslivet. Beskjeden var klar: Georg var uønsket.

En vakker bukettt røde roser med ønske om god bedring kom til Georg en av de tunge høstdagene 1983: Avsender var sekretæren på Statens Energis informasjonskontor hvor Georg jobbet. Denne buketten betydde mye...

Kollaps

- Vi trodde du var død!

Georg ser opp på sine foreldres vettskremte ansikter. Kjenner skjelvingen fra mors hånd på pannen. Først tåket omriss, så gradvis klarere under lampelyset.

- Hvor er jeg?

- Hva hendte?

Georg ligger på gulvet i gangen mellom soverom og bad. Husker ikke hva som hendte forut for bevisstløs tilstand. Hvorfor han ligger på gulvet og ikke i sengen. Var han på vei til toalettet da han ble borte?

Georg er i sine foreldres bopel på Sørlandet. Midt på natten ble foreldrene vekket av et kraftig smell. De styrtet ut i gangen og fant Georg liggende livløs på gulvet foran baderomsdøren. Far sa:

- Det var uhyggelig! Du lå der med åpne, stive, livløse øyne som om du var død.

Georg hadde vært bevisstløs lenge nok til å gi dem panikk.

De fikk ikke sove mer den natten.

Legen tilkalles. Kollapset var total fysisk og psykisk utmattelse.

Dette var en av flere kollapser etter bilulykken. Kroppens signal om overanstrengelse. Kroniske smerter. Smerter som aldri forsvinner, men øker og minker i styrke og intensitet...

De endeløse, søvnløse nettene. Katastrofen forsvinner ikke fra bevisstheten,

men kommer stadig tilbake i ulike forkledninger fjernere fra det opprinnelige hendelsesforløpet ettersom tiden går. Det psykiske maskineri gir ekko. Dag og natt. Kroppen er anspent, musklene stramme. Svett vrenger Georg seg fra side til side i sengen herjet av plagene.

Georg har sine maktmidler. Flere journalister ivrer etter hans ”story”. Georg kan forsvare seg. La sin versjon støttet av kopiene fra politirapportene bli spredd ut til offentligheten. En tabloidjournalist ivrer etter å få ”saken”. Georg har muligheten til å slå tilbake. Han føler spenningen og pirringen ved å ha dette maktmidlet. Midlet som kan få saken i gang i offentlighetens lys. Det vil tvinge frem forklaringer fra de impliserte. Sette spørsmålstegn ved deres handlemåte og hva som skjedde etter at Georg ble kjørt til sykehuset på Tynset. Men Georg gjør det ikke...

Hvorfor?

Han makter det ikke. Han er for belastet og avkrefet til å makte mediaoppmerksomheten. Dessuten. Kunne han stole på journalistenes ”vinkling” av tragedien? Georg har selv vært journalist og sittet på ”desken” som vaktsejef i en avis. Vurderte headlines: Overskriftene, ingressen, bildene, brøteksten ut i fra spissformuleringer: Hva slår best? Hva ”selger” best? Hadde Georg tid til å tenke på annet enn den journalistiske profileringen i det forhastede, hektiske presse miljøet? Nepp. Slapp han løs historien, fikk den sitt eget liv, sin egen dynamikk. Resultatet av ”sleppet” kan bli totalt utenfor hans kontroll. Hadde han vært uten presseerfaring, hadde han kanskje trodd på ”hjelp og støtte” ved å gå til avisene. Georg kjente presse miljøet, men ikke godt nok til å stole på hjelp derfra. Han tok ikke risikoen. Han hadde tidligere erfart hvordan journalistjobben går foran kollegialiteten og medmenneskelige hensyn. Nå hadde Georg mer enn nok med å holde ”hodet over vannet”. Statens Energi og hovedstyret var ressurssterke. De ville trolig gå til en motoffensiv med uetiske knep. Gjøre bruk av sine kontakter og loyale ”kamerater”. Slik de hadde gjort internt i bedriften. Georg var like ved, flere ganger. En telefon til en journalist og det hele var i gang...

Natten er rolig. Det er fredstid. Naturen er stille. Mennesker og dyr sover. Dagens opplevelser - stress, mas og gode stunder kvernes sammen med fortidens erfaringsmateriale. Bearbeides og filtreres i drømmene. Drømmene renser sinnet. Skaper balanse så funksjonene er friskere når en ny dag gryr. Drømmene er sinnets nyrer. Søvn er et kostelig gode. Må passes på, bevares for freden og harmonien i menneskesinnet: Den mentale sunnhet.

Er det oppmagasinerte opplevelses materialet for tungt, arbeider drømmene tungt. Drømmemaskineriet er overbelastet. Søvn blir urolig, eller kommer ikke på naturlig måte. Drømmene klarer ikke bearbeide og harmonisere bombardementet av stress. Da gir natten ikke fred.

Urolig søvn og våkenetter, liksom en flyktning: Georg flykter, men rikes ikke fra den onde sirkel: Marerittets djevelske jerngrep. Et erindringsbilde fra hovedstyrebefaringen setter prosessen i gang på ny denne natten. Marerittet av

opplevelsesgods fra bilulykken:

- Ser dere miljøaktivister ved våre stoppesteder, så stopper vi ikke. Da er det klampen i bønn!

Det var hovedstyremedlemmet Are Hess' klare beskjed til sjåførene underveis samme dag Georg ble skadd.

Hendelsesforløpet før bilulykken passerer igjen revy som i så mange tidligere mareritt. Etter at Georg er kjørt til sykehuset blir drømmebildet igjen ved ulykkesstedet. Antakelser og logiske slutninger han ikke tør nevne i våken tilstand arbeider. "Vi stopper ikke ... Gi bønn pinne..."

Holdningene til den håpefulle Krf.-ordføreren normgir drømmenes hendelsesforløp. Intet må komme i veien for de politiske karrierer og posisjoner. Blir det ubehageligheter så gi "bønn pinne". Kjør fra det. De legger sin kabal. En bilulykke med personskade. Dyrskog har promille. Erstad er dopet av sine medisiner. Det er verre enn demonstrasjoner med pressedekning langs reiseruta. De kjenner trafikkreglene ved personskade, men regler er for almuen. Her ordner vi opp selv. Politiet må holdes unna til alle er reist videre. En forbipasserende kranbil løser problemet med de maltraktete bilene. Ulykkesstedet ryddes. De reiser videre med det nødvendige forsprang på den underbemannede lensmannsetaten plattfot på stedet. De holder sammen nå. Alle har de sine motiv. Slipper dette ut blir de alle skadelidende.

Generaldirektøren står som den øverste ansvarlige. En slik sak er høyest ugunstig nå da en reorganisering av direktoratet står for døren. Det handler om makt og maktkamp.

Hovedstyremedlemmene har sine politiske mål: Velgergunst er viktig. Negativ presseomtale kan føre til strykninger på stemmeseddelen, mistillit og motstand internt i partiet. Ikke lett å være topp-politiker i et demokrati...

Ola Dyrskog er den praktiske arrangør for turen. Han har sydd sammen turprogrammet for tjenestereisen. Han soler seg fortsatt i sin tittel fra forsvaret. "Major". En promilledom gir riper i denne karriérelakken. Dessuten han kunne ha forhindret ulykken. Han kunne avstått fra pils til maten. Han kunne redusert farten. Han kunne manøvrert unna sauene. I speilet så han at Erstad ikke kunne stoppe i tide. Han hadde under kjøreturen høyløst irritert seg over Erstads kjørestil. Han ville gi Erstad en lære-penge. Bråbremsen var et innfall i affekt, og vurderingsevnen var redusert av alkoholpåvirkningen. At det ble personskader, hadde han ikke tatt med i kalkylen...

Frans Erstad vet han er alvorlig svekket av sykdom og medikamenter. Han burde ikke kjørt bil. Han har ikke gyldig sertifikat og bryr seg ikke om legens advarsler mot bilkjøring. En ulykke med personskade er nå resultatet av kjøringen hans. Han er 66 år. Om ett år er pensjonsalderen oppnådd. Han har søknad inne om å bli i stillingen til han er 70 år. Denne ulykken kan forhindre disse planene. Sykdommen har ikke svekket interessen for jobben. Jobben som har gitt han ære og berømmelse. En komité han ledet er oppkalt etter han. Bilulykken kan skade

ønsket om å bli sittende. Uheldig presseomtale med offentliggjøring av ”pinlige” detaljer kan skade ettermæle. Alt peker i samme retning. Denne personskaaden må ”takles”.

De reiser videre. Får det nødvendige forspranget på lensmannsfolkene. De kjenner nøkkelpersoner i de sentrale, overordnede myndigheter om nødvendig...

Daglig ringer generaldirektøren Tynset sykehus. Han får høre at røntgenbildene viser ingen brudd. Samtalene benyttes til å ”melke” opplysninger ut av assisterende og fungerende overlege ved kirurgen med faderlig, omsorgsfull tone. Ivrige følger alle med i opplysningene som kommer frem. Som ofte ellers er det Krf.-mannen Are Hess som fører an:

- Strategien er klar. Det er mangel på konkrete, fysisk påviselige funn. Det er mangel på nevrologisk ekspertise. Det gir en ypperlig mulighet til å mistenkeliggjøre Carlsen. Jo mindre skaden blir diagnostisert til, dess mer formildende blir situasjonen. Hvis offentligheten skulle få snusen i dette. Vi kan vise til at vi ikke er leger og feilvurderte situasjonen. Så bare et skrubbsår på kneet hans. Vi kan si han var ved bevissthet hele tiden og kommuniserte med oss. Det blir Carlsens ord mot alle oss andre. Hvem blir trodd?

I sine daglige ”omsorgsfulle” henvendelser til Tynset sykehus, fletter generaldirektøren inn de oppdiktede personalkarakteristika som mistenkeliggjør, påvirker og setter spørsmålsteget ved skaden. Assisterende overlege vet hun snakker med Georgs øverste sjef. Hun vet ikke hvor kort tid han har vært ansatt. Generaldirektøren er en mann med autoritet, makt og innflytelse i kraft av sin stilling og posisjon.

Sjåføren Boge Ruud får ordre om å følge opp Dyrskogs ”telefonterror” fra mobiltelefonen i bilen:

- Du må selv sørge for hjemtransporten. Den er ikke vårt bord. De lytter. De merker seg tilfreds Georgs reaksjoner. Terroren virker. Georg blir nervøs og urolig. Bra. Planen virker.

Sykehusets assisterende overlege observerer og trekker konklusjonen:

- Georg Carlsen er en nervøs, hypokondrisk person. Han overdriver sine symptomer for å tilsnike seg fri fra jobben. Hva er fysiske og hva er psykiske plager hos Carlsen? Det er en belastning å ha en slik pasient. Det kan gi ubehageligheter. Dessuten. Det daglige telefonmaset fra generaldirektøren tar unødig mye tid: Presset om å utskrive pasienten. Sanksjonstrusselen mellom linjene... Hvorfor er generaldirektøren så opptatt av denne pasienten? Det har hun ikke tid til å gruble over. Avdelingen er overfylt med oppgaver. Tiden er knapp, arbeidsdagen hektisk. Fungerende overlege er ikke nevrolog eller psykolog. Dette er en kirurgisk avdeling. Her stilles diagnosene ut i fra konkrete funn. Dessuten er Carlsen ingen ”lydig” pasient. Han tar til motmæle. Han lager trøbbel om hjemreisen sin. Mulig generaldirektøren har rett. Jeg skriver han ut...

Georg våkner kliss våt av svette: Hvilken paranoid drøm. Han går opp i stua. Setter seg i salongen med en kald yoghurt. Blar i en avis uten å lese. Sinnet må roes ned.

Tankene går uvilkårlig til drømmen. Får han aldri fred?

En time senere har Georg roet seg i vannsengen. Bølgene duver han til ro. Men drømmene arbeider videre. Et nytt mareritt er i gang. Georg gjenopplever frustrasjoner og avmaktsfølelse på arbeidsplassen etter ulykken. Bagatelliseringssynden er i gang. Georg Carlsen skal mobbes bort fra Statens Energi. Overmakt. "Autoritetene" har vært først ute. Georg ser for seg hvorledes han vakler i korridorene på vei til og fra bedriftslegen. Innom informasjonskontoret. Hvem er venn, hvem er fiende. Sinnets kvern maler videre liksom en skrekkfilm: Georg ser for seg Ola Dyrskogs kontor. Telefonen ringer. Han tar den. Det er fra politiet. Det gjelder bilulykken i Alvdal. Dyrskog forklarer. Han tar hensynsfulle opphold mens politibetjenten noterer.

- Personskader? Å jo, det er denne Georg Carlsen. Han er ansatt hos oss. Han har adresse... For å forberede deg litt på han der... Han er ute etter direktør Erstad, aner ikke hvorfor, men... Han har sin egen versjon av ulykken som stemmer dårlig med virkeligheten. Vitneutsagnet hans ville jeg ikke legge særlig vekt på, men det må vel med...

Dyrskog hører med tilfredshet at politibetjenten "går på kroken":

- Så denne Carlsen er en brysom kar?

Dyrskog:

- Det er vår erfaring.

Politibetjenten kvitterer:

- Jeg forstår. Takk for opplysningene.

- Selv takk.

Dyrskog ringer av. Han føler seg tilfreds: Summerer opp sine disposisjoner så langt: Carlsen mistenkeliggjøres. Slik blir hans vitneforklaring tillagt mindre vekt. Det gjør Dyrskogs egen forklaring mer sannsynlig. Den samsvarer godt med Erstads. Innholdet er avtalt...

Dyrskog har ligget i forkant. Ingen viktige papirer er å oppdrive ved verkstedet der firmabilen ble reparert. Det ble ingen takst. Heller ikke fotografering av ulykkesbilen som vanlig er ved større skader: Ikke nødvendig. Ingen tvist om prisen...

Antasjø kafé. Her fikk Energiverket a/s en uspesifisert regning. De spanderte.

Betaling ved disken før vi dro. Slik man bruker ved slike anledninger.

Alkoholkonsumet skal selvfølgelig ikke nevnes i slike sammenhenger. Det angår ikke revisjonen. Han lener seg tilbake i kontorstolen. Brikkene faller på plass. Nå gjelder det bare å presse på bedriftslegen, så vi får kuet Carlsen til taushet...

Overmakt.

Hvem kan Georg stole på?

Georg våkner igjen, badet i svette. Tenner lyset.

- Hvorfor skulle dette hende meg? HVORFOR MEG?

Nytteløst å sove mer i natt. Georg står opp. Forbereder seg på en ny dag.

Men håper på et bedre liv senere...

Georg husker ennå den udelte gleden han følte ved å stå med nyervervet sertifikat i hånden på 18-årsdagen. Langt mer enn konfirmasjonen var bilsertifikatet et adgangstegn til den voksne verden. Han så med glede og forventning mot sitt videre liv som voksen.

Alt var så mye enklere dengang...

Sløret

Løvet faller stillferdig fra tretoppene i Frognerparken. De varme fargene - gul, rød og brun faller til jorden. Igjen står nakne tretopper mot en himmel som blir kaldere. Vannkranene stenges - fontenene dør. Vann er liv. Når vannet er borte, merkes tomheten - stillheten.

Tørt løv knitrer om skoene og virvler opp ved små vindpust.

Snøen faller. Stille dekkes sommeren og høstens farger. Et grått slør filtrerer fargene bort. Nyanser av gråtoner er tilbake.

Hun sier:

- Jeg vil ta livet av meg.

Hun ser på Georg med fred i blikket. Liksom utsagnet understreker en beslutning som er endelig og riktig. Han føler kuldegysninger. Som om den kalde vintervinden går tvers gjennom kroppen:

- Hvorfor?

- Du er selv nakkeslengskadd. Du vet hvor jævlig det er. Jeg orker ikke mer og ser ingen mening i en slik tilværelse.

Georg betrakter henne målløs. Det føles som om han står overfor en mektig autoritet som har målbundet han og fratatt han evnen til å svare. Den fred hun utstråler skremmer. Fordi det er ulikt hennes tidligere så famlende og usikre opptreden. Georg forstår. Dette er ikke et skrik om hjelp. Hun har passert den fasen. Hun har ikke fått hjelp da hun trengte det. Nå er beslutningen tatt. Håpet er borte. Foran han står et menneske som har kjempet sin kamp og funnet sin løsning. Denne konklusjonen skal Georg ikke få rokke ved. Den er hellig og ukrenkelig.

Turid. En kvinne i midten av 40-årene. Georg ble kjent med henne i en fysioterapigruppe for nakkeslengskadde. Siden traff han henne i Frognerparken. Der luftet hun hunden sin.

Turid ble påkjørt bakfra mens hun gikk i veikanten en kveld for drøye ti år siden. Ifølge politijournalene ble hun funnet bevisstløs i veikanten av tilfeldig forbigående. På sykehuset lå hun bevisstløs i åtte dager før hun kom til seg. Ille medfaren. Da hun våknet, møtte hun sin gamle fars slitne blikk. Han hadde våket og grått over henne dag og natt. I sjokk og fortvilelse.

Foreldrene er nå døde.

Hun fikk ikke brukt sin lærerutdanning. Hun fungerte ikke i yrkeslivet etter ulykken. Tross flere ihderdige forsøk. Livet hennes ble et eneste stort rot. Kroniske

smerter og konsentrasjonsvansker satte henne utenfor det meste i samfunnet. Skaden ruinerte henne. Hun ble minstepensjonist. Hun hadde aldri overskudd til å vurdere sine juridiske rettigheter.

Hun forstår Georg leter etter ord og sier:

- Der var ingen identifisert gjerningsmann. Fordi bilførereren stakk av!

Georg tenkte ”sikkert en fyllekjører”, men svarte:

- Du har likevel et legitimt og berettiget krav på erstatning. Der finnes en forsikringskadepool du kan adressere kravet ditt til.

- Jeg har ikke penger til advokatbistand. Dessuten orker jeg ikke en langdryg kamp om de rettighetene du mener finnes. Se selv hvordan du kjemper i din egen erstatningssak. Mot forsikringsselskapets overmakt og legenes arroganse. Mitt dagligliv klarer ikke flere slike belastninger.

Georg forstår hans situasjon avskrekker henne mer enn den inspirerer. Det forbauser han. Fordi han tross alt opplever sin situasjon optimistisk: Georg er innstilt på å vinne denne kampen. Fordi han må det. Han har for mye å tape ved å gi opp. Hun har gitt opp og tapt livslysten. Det provoserer og skremmer Georg. Han sier:

- Forsikringsselskapene spekulerer kynisk i å gi oss skadelidte sterk motstand. På den måten er de skyld i en rekke selvmord. La dem ikke få en ny seier i sitt råttne, djevelske spill. Ta opp kampen. En kamp mot urett gir mening og styrke. En erstatningssak vil kunne gi deg midler og muligheter til et bedre og lykkeligere liv. F. eks. bedre boforhold.

Hun hører ikke. Blikket glir liksom forbi. Som om Georg ikke er der. Som om hun ikke vil ta inn over seg ord som ”kjempe”, ”muligheter” og ”et bedre og lykkeligere liv”. Hun sier med rolig stemme:

- Ingen trenger meg mer. Jeg er separert og bor alene med denne hunden. Min sønn er 21 år. Han bor for seg selv og trenger meg ikke mer. Hva skal jeg kjempe for?

Georg famler etter ordene. Føler gufset fra egen kamp for et meningsfylt liv med faretruende anelser. Vil han selv stå som henne om noen år? Han fryser på ryggen:

- Er hun kommet lenger enn meg? Er hun overbærende med meg fordi jeg ikke har nådd så langt som henne på den samme veien? At jeg ennå ikke ser konsekvensene av min egen situasjon?

Georg slår tankene fra seg i redsel. Vil ikke fortsette denne pessimistiske tankerekken. Han gir henne adressen til sin advokat. Ber henne innstendig om å revurdere sin beslutning om å ta livet sitt. Tilbyr henne hjelp.

Georg så henne aldri igjen.

Nevrologene

Gleden var stor. Forventningene høye. Georgs nye lege jobbet for en rask innleggelse. Endelig skulle han bli undersøkt av eksperter. Leger spesialutdannet

for den type skade Georg har fått. Han håpet inderlig nevrologene ville finne "feilen", og behandle han frisk. Følelsen av å være i "gode hender" ga håp om å bli frisk: Tilbake til en smertefri hverdag. Georg gledet seg til å jogge i Frognerparken, sykle i Nordmarka, trene karate og padle på Oslofjorden. Gå fotturer i høyfjellet om sommeren med telt og sovepose. Fremfor alt få en ny, spennende jobb i en Osloavis. Legge bak seg smerter og utilstrekkelighet. Tilbake til "livet". Det livet som var så selvfølgelig før bilulykken...

Innkalling en februar dag i 1984. Første dags møte mellom klokken 11. og 12. Videre daglig opphold på avdelingen som dagpasient mellom klokken 8 og 15.30. Undersøkelsene krevde ikke overnatting. Signert Ullevål sykehus. Nevrologisk avdeling.

Georg møtte med smil og optimisme: Hadde håp og tro på en forestående bedring og friskmelding:

- Når blir jeg frisk?

Unnvikende svar. Formaliteter og atter formaliteter. Venting, utdeling av smertestillende tabletter, avtaler om undersøkelse, forsinkelser, venting, utdeling av flere smertestillende tabletter, kansellering av konsultasjonsavtale, ny avtale, ny venting...

Dagene gikk på avdelingen. Ingen kunne svare på spørsmålet. Det ble dager med kjedelig venting: Først satt Georg på en dårlig stol i enden av sykehuskorridoren sammen med andre pasienter. Et lite bord med utslitte ukeblader, gårsdagens aviser og tre halvdøde potteplanter. Hvite frakker flagret frem og tilbake. Kom og gikk...

Georg ble mer og mer utmattet. Senere ble han tildelt seng i ventetiden på seksmannsrom. Her lå en løsemiddelskadd billakkerer, en innvandrers med uspesifikke smerter i skulderen, en annen innvandrers med - Georg husker ikke hva. Her var stor gjennomtrekk av pasienter med ulike nevrologiske skader. Georg var et nummer i rekken. Fikk følelsen av at her var altfor mange pasienter. Han møtte "observatører" med sin ubegripelige, halvlatinske fagterminologi. Han ble testet: Nevrologisk test, fysioterapitest, psykologiske tester, psykiatrisk test, røntgenbilder. Mellom undersøkelsene denne langdryge ventingen. Følelsen av å sitte der til ingen nytte. Nærmest være i veien. Til bryderi. Slitsomme dager uten følelsen av å gjøre noe til nytte og egen bedring. En nedbrytende opplevelse, uten oppmuntrende resultater av alle prøvene og testene.

Stadig opplevde Georg problemer med å beskrive plagene. Fordi han bevisst og ubevisst var begynt å tilpasse seg skaden. Funnet praktiske løsninger som gjorde de fysiske svakhetene mindre plagsomme. Som å vippe seg opp av sengen på albuen så han ikke belaster korsryggen. Oppfinnsomhet gjorde plagene mindre merkbare. Georg begynte å glemme hvordan han fungerte som frisk. Dermed var det vanskeligere å forklare seg om plagene. Fordi plagene hadde vært hans daglige virkelighet en tid. Han hadde begynt å tilpasse seg sitt nye funksjonsnivå.

Spesialistene ønsket hver for seg fylldig symptombeskrivelse. Georg måtte forklare seg om og om igjen. Om plagene og hendelsesforløpet: Som om spesialistene ikke

snakket sammen eller kjente hverandre, tross fysisk tilstedeværelse på samme avdeling. Smerter i hodet, stiv nakke, hodepine, svimmelhet, problemer med å lese og skrive, konsentrasjonsproblemer, problemer med hoderegning, problemer med støy, fysisk og mental utmattelse, mister ”tråden” i samtaler, avsporinger, verker i korsryggen, dovner i føttene under gange, har falt om på gaten to ganger, isjiasplager, søvnproblemer, depresjoner, sammenligner hele tiden med før ulykken, problemer med å løfte og bære ting, opplever at ryggen er blitt svakere. Sterk svetting ved konsentrasjon og treg oppfattelsesevne...

- Hm. La meg se. Kan du gjenta og spesifisere det nærmere så jeg får skrevet det ned?

Psykiateren virket profesjonell. Han hadde et sikkert grep om hva Georg skulle snakke om. Georg fortalte om ulykken, hvordan han opplevde den traumatiske sykehistorien fra begynnelse til dags dato. Psykiateren lyttet. Han hadde innlevelsessevne.

Georg ble mer deprimeret for hver dag på nevrologisk avdeling. Det utviklet seg til å bli en psykisk belastning å være der. Håpet og optimismen han hadde ved innleggelsen begynte å blekne.

En lege under opplæring på nevrologisk avdeling undersøkte Georg. Hun tok en nevrologisk test: Nålestikk i armen, på kroppen og under foten:

- Kjenner du stikkene?

- Ja.

- Kjenner du det like godt der?

Deretter fysioterapibehandling med et iherdig treningsprogram som forverret tilstanden dramatisk. Georg klaget over at han ble verre. Men det stemte ikke med ”boka”. Fysioterapeuten sa:

- Vi reduserer litt et par dager. Så øker vi på igjen.

Resultatet lot ikke vente på seg. Georg ble raskt verre.

Deretter psykologen med sine tester som puslespill:

- Se om brikkene passer inn her eller der...

Talltester...

Hukommelsestester:

- Se på tingene som ligger her i fem minutter. Nå dekker jeg et håndkle over.

Fortell meg hva du så.

- Saks, blyant, knapp... jeg husker ikke mer.

- OK, så prøver vi testen igjen.

- Blyant, viskelær, eple, linjal...

Han avduket samlingen og pekte:

- Det lå ikke noe eple der. Se selv. Prøv igjen.

Test av logiske slutninger.

Timelange tester. Konsentrasjonen økte smertene. Så til oversykepleieren for å be om mer smertestillende.

Pause.

Flere tester.

Ingen kunne si noe om de helsemessige fremtidsutsikter. Bare profesjonelle observatører, tilsynelatende uten engasjement. Opptatt av å utrede. Skrive sine fagvurderinger ned på papiret. Georg følte seg som en ting på avdelingen.

- Vær så god neste!

Så velegnet til å drepe ethvert håp om bedring. De hvite frakkene kom og gikk i korridorene. Samlet seg i møterommene bak lukkede dører. Blide sykepleiere serverte måltidene:

- Håper det smaker. God appetitt.

Samtaler med medpasienter. Deprimerende triste sykehistorier. Klage over smerter her, smerter der, fra alle kanter. Sykdomsprat hele dagen.

Georg kjempet for å holde humøret oppe.

Utskriving etter drøye fire ukers innleggelse. Georg var lettet. Liksom i dimmesjokk. Han skulle ikke tilbake til avdelingen igjen. Ute i solen sang fuglene på nakne bjerkegrener med anelse av grønne knopper. En traktor feide sand og grus fra gatene rundt sykehusbygningene etter vinterens glatte føre. Støvskyen føk mot Georg. Påskeliljer og krokus slikket sol sammen med sykepleiere og pasienter på benkene i solveggen. Den bleke plenen hadde fortsatt skitne snøklatter med fuktige, isete ringer omkring seg.

Georg gikk ut til våren, etter en hard vinter.

Georg ventet på resultatet etter utredningene på Nevrologisk avdeling.

Desillusjonert i forhold til det offentlige behandlingsapparatet. Ingen hadde sagt et ord om bedring. Georg følte seg lagt frem til observasjon og beskrivelse for faglig interesserte: Tilfellet Georg Carlsen. Vær så god!

En medpasient fortalte Georg om innsynsretten i egen sykejournal.

Sykehuspersonalet sa ikke noe om denne rettigheten.

Ukene gikk, måneder.

Georg ringte sykehuset og fikk en avtale noen dager senere hos professoren på avdelingen. Georg hadde ikke sett professoren i løpet av innleggelsen.

Georg var igjen på avdelingen: Venting på gangen. Etter en tid kom professor Lofthus i døren. En mann i slutten av 60-årene. Han sa vennlig:

- Georg Carlsen?

Georg nikket.

- Vær så god kom inn! Beklager ventingen.

På kontoret ba Georg høflig om å få lese sin sykejournal. Professoren svarte ikke, men fant frem journalen og bladde litt i den. Satte seg bak den brede skrivepulten. Bladde videre. Hmm-et og dvelte ved enkelte sider. Leste så høyt enkelte utvalgte bruddstykker fra journalen. Nølende og tjaende mumlet han frem noe om mulig whip-lash-skade. Georg oppfattet også diagnoser som Commotio cerebri. Det betydde hjernerystelse. Uttrykket whiplash-skade, fikk Georg nå høre for første gang. Denne betegnelsen refererte seg til måten hodet ble slengt frem og tilbake på

ved påkjørselen: Nakkeslengskade på norsk. Da Georg nysgjerrig strakte seg for å se på den solide bunken i mappen, trakk professoren den tettere til seg og så strengt irettesettende på Georg over brilleglassene. Som om Georg var en ulydig skolegutt tatt på fersk gjerning i å jukse. Georg tenkte:

- Er dette innsyn i egen sykejournal? Hva med min innsynsrett? Denne undersøkelsen gjaldt meg. Min fremtid. Mitt liv videre. Får jeg ikke adgang til å lese legeerklæringer som beskriver min helse? Måtte noe holdes skjult for meg? I så fall: Hva? Hvorfor?

Professoren begynte å spørre Georg ut om Frans Erstad. Erstad var føreren av bilen som kom bakfra i kollisjonen der Georg ble skadd. Georg var overrasket. Professoren virket mer opptatt av sakens juridiske sider, enn videre samtale om hans helsetilstand. Professoren sa bl.a.:

- Du har bedt om en legeerklæring. Hvordan skal legeerklæringen brukes?

- Jeg vet ikke helt. Muligens i et erstatningskrav mot forsikringselskapet.

- Hva står det i politirapporten etter ulykken?

- Den har jeg ikke fått tilgang til ennå.

(På dette tidspunkt hadde Georg ikke mottatt kopi av politirapportene.)

Professoren fortsatte:

- Skal det reises tiltale mot Frans Erstad?

- Tiltale? Jeg vet ikke. Hvorfor?

Han så mistenksomt og inntrengende på Georg. Åpenbart misfornøyd med svarene. Gjentok spørsmålene flere ganger. Som om han ikke var sikker på om Georg oppfattet dem. For Georg var dette nye og overraskende problemstillinger han ikke var opptatt av. Han sa:

- Kan jeg regne med å bli frisk?

Professoren lente seg mot stolryggen og gransket han taus en stund. La så sammen epikrisene i mappen med en oppgitt mine:

- Vel. Du har trolig forklart deg så godt det er mulig med din skade. Jeg har anslått en foreløpig invalideprosent til ca. 35%. Du anbefales videre behandling av fysioterapeut og psykolog. Innen tre år får vi igjen vurdere den eventuelle varige invaliditeten.

- Psykolog?

Tiden var ute. Audiensen slutt. Professoren åpnet døren og rakte frem hånden:

- Adjø. Lykke til.

Georg kjente angstens klamme tak om kroppen. Møtet med professoren hadde skremt han. Hvorfra kjente professoren til Erstad? Hvorfor var han mer opptatt av Erstad enn av Georg? Er der nære forbindelser mellom Erstad og professoren? Hvis så er tilfelle. Hvilke forbindelser? Er Erstad pasient hos professoren? Er Erstads plager nevrologiske? Eller: Er de nære venner eller losjebrødre? Slike mektige relasjoner er Georg hjelpeløs overfor. Hvor går i så fall grensen mellom vennskap og yrkesetikk? Uansett. Georg hadde ingen illusjoner om at det skulle komme ut til hans fordel. Han tenkte:

- Ta deg sammen, Georg. Er så tilfelle har du maksimal uflaks. Det er ikke mulig å ha så mye uflaks på en gang...

Georg tusler ut fra ”audiensen”. Ned de glatte, nedslitte betongtrappene fra avdelingen. Ut fra den gamle murgården. Gjennom det store sykehusområdet. Til utgangsportalet mot Kirkeveien der 20-bussen stopper. Georg vinker: En taxi stopper. Han setter seg inn. Han må hjem. Nå trenger han hvile. Dette tegner til å bli en langvarig prosess. Det forstår Georg nå. Han er deprimeret, motløs og rådvill. Et ørlite lyspunkt er at han nå har dokumentasjon på at han ikke simulerer syk: Beskyldningene fra arbeidsgiveren er dermed satt på plass. Det viktigste spørsmålet er likevel ubesvart:

- Er skaden livsvarig?

Jubileum

- Heisan, gamle ørn! Du har sluppet levende ut fra nevrologene?

Arild står i køen utenfor danserestauranten ”Regnbuen” i Klingenberggata, Oslo.

Georg nikker og slutter seg til:

- Sjelden å se deg i finstasen, gamle kriger. Beleilig at Oslo Journalistlag runder nitti år.

- Si ikke det, gamle venn. Jeg er blitt redaksjonens ”kongehusmedarbeider”. Nå blir det å trekke i blådressen rett som det er. Du har vel sett det berømte bilde av meg når jeg håndhilser på selveste høvdingen?

Georg nikker. Husker bilde av Arilds dype bukk for kong Olav. Det sto på hedersplass hjemme hos ham. Georg sier:

- Jeg har aldri sett deg bukke så dypt. Et atletisk C-moment, spør du meg.

Arild gliser stolt og ubeskjedent:

- Hva med deg, gamle venn? Er du på offensiven igjen?

- Ser smått ut. Jeg frykter yrkeskarrieren ryker for godt. Nevrologene kan ikke kurere nakkeslengskaden. De ga intet håp om varig bedring. Vente og se. Til medisinerstudenter sier nevrologene at en slik skade stabiliseres etter syv år. Heller ikke det er de sikre på.

- Forjævlig. Og så i den underbetalte drittjobben. Du skulle tatt deg bedre tid. Fått deg en bedre jobb etter Morgenavisen. Har du forresten tenkt nærmere på å lekke story’en til dine gamle kolleger?

- Tenkt har jeg, men... Jeg takler ikke mye turbulens nå. Flere har vært på meg. Vil være først ute... Du vet...

- Selg hele story’en til høyestbydende. Det er godt stoff og bra betalt. Den vil smelle godt på ei førsteside. Statens Energi-gutta trenger seg en real trøkk i trynet for den djevelskapen der. Tipper mange vil ha gleden av å skrive om det, ja he he.

- Foreløpig lar jeg det ligge...

Arild dulter Georg i siden:

- Du har alltid vært forsiktig av deg, Georg. Ikke gjort overilte sprell. Nå som i

gymnastiden: Da du var ”ansvarlig” redaktør i skoleavisa og russeavisa. Kom jeg med en artikkel med litt spenst i, var du betenkt og vred deg. Du var min første redaktør. Alt da lærte jeg meg knepene med å få saker på trykk. Det er slike pålitelige og forsiktige typer som deg disse autoritetene helst vil ha. Loyale, flinke gutter med tro på ledernes respektable liv og virke. Da sitter de trygt. Hva har du igjen for det?

- Du har rett. Ikke mye.

- Nettopp. Ingen ting for f...

Et heibrøl kommer bakfra. En kollega av Arild trenger seg inn i køen med flagrende lys frakk over smokingen. Samtalen går en stund dem imellom. Georg er lettet over å kunne ”henge seg på” kjente i en slik anledning. En jubileumsmiddag til ære for Oslo Journalistlag må Georg få med seg. En ypperlig anledning til å bli kjent med flere yrkesaktive i ”Tigerstaden”. Kanskje få noen forbindelser som kan være til nytte hvis han blir frisk og kan gå ut i jobb igjen. Georg har liten forbindelse med kollegene fra Bergen nå. De fleste ble på Vestlandet. Ble spredd til flere medier. Forbindelsene gled ut med tid og avstand, forsterket av at Georg havnet utenfor yrkeslivet.

Arild henvender seg til Georg:

- Hils på min venn fra...

Arilds kamerat langer ut en fast, hastig neve, setter sine granskende øyne på Georg og fyrer løs:

- Heisann! Hvor jobber du?

Det er oftest det første spørsmålet Georg får. Det bringer han med en gang på defensiven:

- Akkurat nå jobber jeg ikke: Er rekonvalesent.

- Fra hva?

- Informasjonskonsulent i Statens Energi.

- Hva tjener du der?

- Lønnstrinn 21 pluss noe småtteri?

- Hva vil det si?

- Snaue hundreogfemtitusen.

- Er det noen som gidder å jobbe for slikt?

Arild dytter til han:

- Kom igjen gutter! Køen er i bevegelse. Til kamp for en bra bordplassering...

De stabber og knuffer i kø inn på ”Regnbuen”. Finner seg til rette ved ett av de festdekorerte bordene. Enkelte kjente ansikter dukker opp her og der. Bordene blir fort fylt opp. Arild gestikulerer og høyer til noen kvinnelige kolleger. De fordeler seg ved deres bord og et nabobord. Lokalet blir straks fullt. Snart er middagen i gang. Etter de kollegiale oppdateringer og nytt bak kulissene i de ulike redaksjonene, begynner interessen ved bordet å gå på Georg:

- Ny mann i byen? Hvor jobber du?

Georg gidder ikke forklare om skaden og hopper til:

- Informasjonskonsulent i staten.
- Hvor da?
- Statens Energi.

Kvinnene ved nabobordet stikker hodene sammen og hvisker:

- Han jobber i Statens Energi!

Denne gang makter Georg å parere av lønsspørsmålet. Babler noe om å få en allsidig praksis: Energiproblematikk er nyttig ballast å ha fremover etc. Det høster enkelte enige nikk. En av kvinnene jobber i Bergens Tidende. Samtalen penser til det bergenske pressemiljøet og felles kjente. Diskusjonen om Morgenavisens konkurs er straks etter i gang. En sier:

- En avis må ha lov til å dø! Morgenavisen skrantet lenge på flere måter.

Med ett føler Georg seg dumpet i en serie fiaskoer. Her sitter han invalidisert av en bilulykke i statens tjeneste. Uten sikre utsikter til å komme tilbake i jobb. Til bords sammen med aktive journalister i prestisjetunge medier. Mennesker som strutter av yrkesmessig selvtilitt, med lange meritlister. De lever et liv Georg inderlig ønsker å komme tilbake til. For dem en dagligdags, selvfølgelig hverdag. De regner det som en selvfølge at Georg takler direkte og provoserende spørsmål. Som likemann. Hvorfor skulle de ikke det? Det er en naturlig del av journalisters hverdag. Det går i "blodet".

Samtidig begynner Georg å merke det stigende trykket i hodet. Den voldsomme summingen fra fullsatt sal. Samtalende mennesker og musikk. Det føles som en sammenhengende serie slag mot trommehinnene. Hodesmertene øker.

Sigarettøyken begynner å tette seg til. Georg er allergisk mot røyk. Han har glemt å ta allergitabletter. Nesen er tett på den velkjente tørre, ubehagelige og verkende måten. Lengre konsentrasjon i samtale ved bordet krever sitt. Svetten klistrer hvitskjorta til kroppen. Georg kjenner hvordan kvalmen stiger og maten vokser i munnen. Konversasjonen går tyngre. Han oppfatter ikke sjargonger. Er ikke kjent med lokale forhold. Sitter og føler seg stadig mer utenfor. Fremmed og beklemt. Som en guttunge ulovlig sluppet inn i et voksenselskap. Hva har Georg her å gjøre? Er dette rett plass å bli kjent med nye mennesker for han nå?

Arild er til liten hjelp. Han oppfatter ikke situasjonen. Georg har ikke kostet på seg å fortelle han hvordan hverdagen hans er blitt: Vil ikke gi inntrykk av å syte og klage. Dessuten. Oftest blir folk beklemt og brydd om Georg beskriver sine plager. Han har derfor møtt Arild med forsøk på å være som tidligere.

Arild heier og vinker hit og dit til venner og kjente. Georg virker kjedelig på han nå. Arild har funnet seg vel til rette på hjemmebane og er ikke typen til å bry seg om

et hengehode som sitter og sturer. Georg føler seg liten og ubetydelig: Sitter som en utilnærmelig mumie med mine av å ha en dårlig dag. Flere av voksenlivets fundamenter har sviktet under han: Å mestre en jobb, å fungere på likefot blant andre mennesker. Nå opplever Georg å ikke fungere sosialt. Kjenner hvordan han sitter og synest synd på seg selv. Føler det er en usynlig mur mellom seg og de

andre. Hvordan klarte han det før skaden? Da var det å fungere sosialt en selvfølge han ikke tenkte over...

Georg tenker tilbake på sin journalistlærer Svend Peersen i Fædrelandsvennens distriktskontor i Arendal: Her startet Georgs journalistkarriere som frilanser. Noen dager etter at han hadde fått et intervju på trykk, sa Peersen:

- Artikkelen din har vakt oppsikt i det lokale pressemiljøet. Den ble diskutert på pressens lunch. Du er blitt lagt merke til. Fra sentralredaksjonen har jeg fått beskjed om å tilby deg fast stilling her i avisen.

Peersen var ikke overbegeistret da han brakte beskjeden videre til Georg. Han sa:

- Medgang kan være vanskeligere å bære enn motgang. Nå har du medgang. Medgang er et begrenset gode for de fleste. Du står nå foran et viktig valg i livet. Jeg fraråder deg å ta tilbudet. Du er gymnasiast nå. Ta eksamen artium og en god utdanning før du går inn i journalistikken på heltid. Med ditt skrivetalent har du alltid en mulighet i pressen etter utdannelsen. Da kan du velge blant gode jobber. Jeg har måttet slite hardt for å ta igjen manglende utdanning ved siden av jobben. Fremtiden krever journalister med høyere utdanning.

Peersen var en klok, dyktig og høyt respektert journalist. Kjent for høy presseetikk og gode fagkunnskaper. Georg har savnet han som venn og kollega: Peersen døde altfor tidlig: Midt i livet, som det heter.

Georg fulgte Peersens råd. Tok en høyere utdanning. Derfor har han ikke den samme merittliste som jevngamle kolleger. Mange av dem begynte i jobber like etter artium eller etter å ha snust litt på universitetsmiljøet: "Halvstuderte røvere", som de kaller seg. Andre har kommet fra andre yrker. Arild hadde et bemerkelsesverdig skrivetalent alt i gymnastiden. Han er nå en kjent og dyktig senior i faget.

Georg er kun i startfasen av sin yrkeskarriere med en solid utdanningsballast han håper vil ganne han i fremtidige pressejobber. Georg studerte i ti år før han kastet seg inn i journalistikken på heltid. Ti års tapt arbeidsfortjeneste, opparbeid studiegjeld og tapt yrkeserfaring sammenlignet med Arilds journalistiske karriere. Georg hadde knapt startet i heltidsvirke. Så kom bilulykken...

Maten er fortært. Bordtalene i gang: Noen formelle og høytidelige, andre med humor, dristighet og veltalenhet. Ordakrobater i festlig lag. Georg kryper ut av sitt skall og er igjen med i det gode selskap: Er med på lattersalver og applaus. Smiler. Kvikner tilsynelatende til.

Deretter dans.

Gradvis forsvinner folk fra bordene. En eller to ad gangen. Ved Georgs bord er Arild forlenget borte. Kvinnene ved bordet og nabobordet går til dansen. Musikken dunker taktfast i ørene. Festdeltakerne morer seg støyende på det overfylte dansegulvet. Tettpakket som et motivutsnitt fra Gustav Vigelands kjente statue Monolitten i Frognerparken.

Georg sitter alene ved bordet nå. Ved nabobordet sitter en vakker kvinne: Høy, slank med mørkt hår. Hun takker nei til danser. Georg har lagt merke til henne fordi

hun ikke røker. Som røkallergiker legger han alltid merke til ikkerøkerne. Den vakre kvinnen og Georg sitter alene ved hvert sitt bord. Tomme bord omkring. Normalt ville Georg tatt initiativ til kontakt. Innledet en samtale eller bydd opp til dans. Nå sitter han interesseløs og tafatt. Føler hodet og kroppen tung som bly. Ser på dansen. Etter en tid kommer hun stille bort til Georgs bord. Han merker det ikke før hun setter seg rett overfor han som for å se bedre til dansegulvet. De veksler ikke blikk. Georg tenker:

- Ta deg sammen, Georg. Stram deg opp! Ikke ta deg selv så høytidelig! Overvinn plagene: De kan ikke sees utenpå. Snakk til henne! Vis et minimum av sosialt initiativ. Vis at du kan fungere i dette selskapet! Hun er en av Arilds kolleger. Kom deg ut av isolasjonen og bli levende igjen! Oppfør deg som et normalt menneske... Georg sitter fortsatt som forstenet. Får ikke frem et ord. Ikke en mine av imøtekommenhet. Det har knyttet seg til for han nå. Georg er i tillegg skamfull fordi han ikke klarer å snakke til henne. Han føler seg som et tilbakestående menneske. Det forsterker fortvilelsen. Selvfølelsen er på et lavmål: Som en sky tenåring i møte med den voksne verden. I kveld har Georg oppsøkt et miljø som bringer hans svakheter tydeligere frem enn tidligere. Dette i forsøk på å ”komme tilbake” til ”livet”.

Kvinnen snakker ikke til Georg. Blir sittende stille et kvarter med blikket ettertenksomt mot dansebandet. Georg føler hun ser på han i smug. Så reiser hun seg. Går mot dansegulvet og danser. Hva tenker hun? Kanskje:

- Underlig type denne vennen til Arild.

Georg sitter tilbake blant tomme bord. En tom smertefølelse brer seg innvendig. Georg har utstøtt seg selv i dette selskapet. Uten å ville det. Det skjedde utenfor hans kontroll. Som om det ble lagt et vakumløkk over han...

Georg går.

Blindvei

Georg treffer han tilfeldig på gaten. De står med hver sin nakkekrage og venter på ”grønn mann” i et gatekryss. Samtalen er igang. Georg får straks en intuitiv fornemmelse av at de forstår hverandre. Har de samme plagene og erfaringene etter nakkeslengskade. De begynner å utveksle erfaringer. Det blir en lang samtale. Den skadde mannen har lengre ”fartstid” i rollen som trafikkskadd enn Georg. Georg nevner sine frustrasjoner etter psykologbehandling. Den skadde sier:

- Søk ikke hjelp hos psykolog. Psykologer er ofte en spesiell type mennesker som har valgt nettopp dette yrket for å løse sine egne problemer, ikke dine. Dessuten. Alt du sier til en psykolog vil bli brukt mot deg i retten når erstatningssaken din kommer opp. Etter samtalene skriver psykologen ned sin ”tolkning” som godt kan avvike betydelig fra det du har formidlet. Kommunikasjonssvikt eller rett og slett dårlig psykologhåndverk kan være fatalt når det kommer i din journal: Har du fått en ”karakteristikk” i journalen blir det stående der så lenge du lever. Det er

bortimot umulig å få slettet det eller å bestride det. Får du etter en tid en annen uttalelse fra en annen psykolog, blir den første likevel stående. Fordi du er pasienten, d.v.s. en umyndig person uten rett eller autoritet til å vurdere deg selv og dine reaksjoner. Det en ”spesialist” har journalført er ”fakta”, uansett hvor galt det faktisk er. Når din sak kommer for retten, vil forsikringsselskapets advokat gasse seg i alt som kan frembringes av opplysninger fra disse journalene. Selv om du ikke frivillig vil ”legge det frem”, blir det såkalt ”provosert fremlagt” som det heter på advokatspråket. Det betyr at det må legges på bordet i en rettsak. Igjen betyr det at det blir tilgjengelig for offentligheten. Rollen ”pasient” betyr at du er et umyndiggjort individ, som de medisinske spesialistene har fullstendig autoritet over. Enkeltmenneskers katastrofeopplevelser er ikke høyt prioritert i Norge. Det er altfor få dyktige spesialister i forhold til behovet. Men inntreffer store ulykker med solid mediaoppslag, da er de der: Katastrofepsykiaterne stiller omgående med sine akutt-tilbud og langsiktig behandlingstilbud. Det er god PR, det gir bevilgninger og prestisjefylte avhandlinger i ettertid. ”Aleksander Kielland-ulykken”, ”Hotell Caledonien-brannen” i Kristiansand S m.fl. Ingen tvil om at det er et stort behov for krisepsykiatri ved store katastrofer. Men et dominerende antall katastrofeopplevelser skjer langs landeveiene. De får sjelden katastrofepsykiatriske tilbud. Disse skadene er kanskje ikke så faglig interessante eller innbringende? Georg forteller sin historie: Georgs trafikkskade er fysisk. Han fikk den i bilulykken. Opplevelsen var vond. Likeså problemene som kom i kjølvannet av skaden. Georg følte behov for katastrofepsykiatrisk hjelp. Katastrofepsykiater var ikke å oppdrive. Det eksisterte få dyktige spesialister på dette felt. De hadde lange ventelister, årelang venting eller: ”Beklager, jeg tar ikke imot nye pasienter”. Hjelpen trengte Georg nå. Ikke om ett år, to år eller fem år. Målet med å søke psykolog var å kunne samtale om problemene med et utenforstående menneske. Samtalene skal ideelt sett fungere slik at Georg selv bearbeider problemene ved å sette ord på dem. Beskrive dem og leve seg inn i og gjennom dem. Får bevisstgjort problemenes kjerne. En prosess som skal kunne gi oversikt i eget sjelelig landskap. Gjenopprette en rimelig harmoni i sinnets korridorer. Dette hvis prosessen er vellykket. Psykologer er spesialutdannet i dette. Det var urimelig å belaste venner med slike samtaler. Georg erkjente: Det fantes ingen snarvei ut av de fysiske plagene. Han trengte hjelp til å bearbeide og fordøye det han hadde opplevd: Bilulykken, oppholdene på sykehusene, forholdet til arbeidsgiver, etc. Kort sagt: Georg trengte hjelp til å forhindre psykiske tilleggsplager. Hjelp til å forstå, godta og tilpasse seg til den nye situasjonen bilulykken hadde satt han i. Ullevål sykehus henviste Georg til bydelshelsetjenestens tilbud. Han ble henvist til en psykolog ved psykiatrisk poliklinikk i Josefinegate. Tema var plagene etter bilulykken.

Den første tiden som kvestet var verst. Da var overgangen fra frisk til funksjonshemmet størst. Erindringene fra hvorledes Georg fungerte som frisk var klare i bevisstheden. Han sammenlignet sin helsestatus med den han hadde før

ulykken. Forskjellen var belastende og deprimerende. Georg nektet å se seg selv som funksjonshemmet.

Fortsatt hadde han håp om bedring. Håp om å bli frisk. Å kunne begynne i jobb. Være som de fleste andre. Fri for plager. Eller oppleve plagene så redusert at han kunne fungere i jobb. Han opplevde dramatiske svingninger mellom ytterpunktene håp og fortvilelse.

Etter en tid innhentet realitetene Georg. Plagene stabiliserte seg på et tilsynelatende permanent nivå. Gradvis forsto han at hans videre liv blir annerledes enn før. Men. Han må fortsatt ha håp om å kunne leve et meningsfylt liv. Beholde følelsen av å være til nytte. At samfunnet har bruk for han.

Samboerforholdet Georg hadde da ulykken skjedde, ble avviklet kort tid etter dette. Georg var lettet over det. Men prosessen frem til det endelige bruddet, ble en stor ekstrabelastning. Georg bodde derfor nå alene og hadde behov for å snakke om prosessen han hadde bak seg og sine bekymringer for fremtiden.

Psykologen lyttet noe ukonsentrert. Hun skrev sine notater etter behandlingen.

Underveis i behandlingen ble det klart for Georg: Psykologen hadde ikke personlige egenskaper eller faglig kapasitet egnet til å hjelpe han. Etter en tid innrømmet hun det selv. I løpet av samtalene fikk Georg stadig oftere følelsen av nytteløshet og bortkastet tid. Derfor avsluttet han behandlingen.

I 1986 ba Georg om å få tilsendt journalen etter "behandlingen" hos psykologen. Det fikk han ikke. Journalen var et "internt notat", fikk han vite på telefonen. Georg måtte bestille time og møtte opp i Josefinegate for å få lese hva psykologen hadde skrevet. Det måtte skje under psykologens overoppsyn og tilstedeværelse. Det gjorde Georg. Da kom sjokket: Skuffelsen og forbitnelsen vokste ettersom han slet seg igjennom det psykologen hadde skrevet. Her var flere faktiske, bevislige feil om Georg og hans familieforhold. Her var opprørende og krenkende karakteristika. Karakteristika som Georg opplevde feilaktige, men som "eksperten" fastholdt som fakta. Blant annet hevdet hun at Georg hadde sammenlignet seg selv med en psykiatrisk pasient ved Gaustad sykehus, Arnold Juklerud. Georg var opprørt over å lese slikt feilaktig tøv: Skuffet, såret og forbannet.

Senere. Etter at affektene hadde lagt seg, prøvde Georg å forstå: Kanskje hadde psykologen egne begrensninger eller egne uløste problemer som satte sitt preg på hennes arbeid. Begrensninger og problemer som gjorde henne uskikket til å hjelpe andre. Under Georgs studieopphold på Blindern, traff han flere studenter som studerte psykologi primært for å finne ut av egne problemer. Kanskje psykologen han ble utsatt for var en av dem? De fleste yrkesgrupper har noen utøvere som kvalitativt ikke makter å fylle sine faglige oppgaver. Den formelle utdannelsen kan være i orden. Men psykologiske, intellektuelle, etiske eller andre personlige begrensninger gjør dem uegnet.

Det skal overskudd til å tenke slik når depresjonen henger som en mørk sky over tilværelsen. Se forklaringer utenfor egen sirkel. Følelsesmessig ble denne episoden stående som et sårt kapittel for Georg. Noe som plager og stresser. Etser og gnager

på sinnet. Da bygger de følelsesmessige murene seg opp rundt en trist skyttergrav. Blokkerer mulighetene til å heve seg over inkompetansen og si:

- Pytt! Ubrukelig behandling! Ferdig med den.

Georg innledet samtaleterapien for å løse problemer. Behandlingen fikk en motsatt effekt. Han opplevde behandleren vendt mot seg: Psykologen nektet å slette eller rette de feilaktige opplysningene om Georg selv om han kunne motbevise henne. Hun ble dermed en ny motpart. Et menneske som skadet Georg: Gjorde situasjonen hans verre. En blindvei...

Den gamle religionslæreren

- Hei Georg! Takk for sist.

En søt blondine kommer smilende mot Georg i vestibylen utenfor lesesalen. Han leter fortvilet i hjernekisten:

- Hvem er hun? Når og hvor jeg har møtt henne?

Hun vinker på et knippe venninner i mengden som strømmer ut fra lesesalen:

- Hei! Kom og hils på Georg. Min gamle religionslærer...

Georg følger forelesninger i Statsvitenskap ved universitetet i Oslo: Han har behov for å ha noe å gå til. Et fast sosialt tilhold. En sosialt "anerkjent" aktivitet å identifisere seg med og å prøve seg ut i. Et sted han er kjent fra tidligere og føler seg trygg. Et sted å "flykte" til. Et fag som interesserer med relevans til journalistikken. Et fag han burde ha gode forutsetninger for å mestre. Til omgivelsene kan han nå si: "Jeg studerer for tiden statsvitenskap på Blindern". Fremfor: "Jeg er trafikkskadd og uførepensjonist."

Underlig for Georg å ferdes på Blindern igjen. Stedet vekker til live minner fra studietiden. Det fysiske miljøet er omtrent som på 70-tallet. Bygningene med lesesalene, forelesningssalene og kollokvierom. Utearealet med fontenene, plener og beplantninger. Georg føler seg vel blant studenter. Luncher på studentkantina Fredrikke. Nå ombygd til triveligere og mindre enheter med forskjellige nye navn. Han titter på oppslagstavlene. Små lapper med "til salg" eller "ønskes kjøpt". Fremdeles blir stereoanlegg, TV'er og kameraer annonsert. Foruten spleiselagsreiser til ulike utenlandske destinasjoner. Hybler, småjobber m.m. Temmelig likt oppslagstavla i "hans tid". Georg orienterer seg i studentbokhandelen. Sitter på de kjente, gamle benkene i solgløtt mellom forelesninger. Ser på studenter som iler til og fra kantiner og lesesaler. Georg er på leting etter den friske Georg. Ønsker seg tilbake til tiden før ulykken. Liksom på leting bakover i tiden. Leter etter kjente ansikter og minner fra en annen livsfase. Ansiktene fra egen studietid: De er ikke her nå. Årene har gått. Det sees lettere når Georg vender tilbake til gamle tomter. Han føler det som om studentene er blitt yngre siden sist. Et lite selvbedrag. Realiteten er at han er blitt eldre og har fått studietiden på avstand. En ny generasjon har inntatt miljøet. Den nye generasjon

studenter er kledd som ungdom flest. De jobber deltid. Har ikke tid til opphetede politiske debatter slik som 70-tallets studenter. De kjemper en daglig kamp mot dårlig økonomi. Sliter for å oppdrive deltidsjobber. Stresser mellom jobb og forelesninger. De økonomiske vilkårene for studenter har hardnet til siden Georgs tid. De venstreradikale studentene som rådet grunnen da er borte. Et og annet kjent fjes blant medstudenter kan dukke opp. Nå som ansatt ved universitetet. Her finnes ikke lengre mengder av lilla skjurf, Citroén 2CV'er og fotformsko. "Uniformene" som dominerte på 70-tallet. Ingen glødende samfunnsdebatter der AKP-ML'ere anklager Georg for å være politisk bevisstløs og reaksjonær. Blindern er blitt et fredeligere verdenshjørne. Et sted som likner mer på "samfunnet utenfor" enn tilfellet var i "Georgs tid". Men, i universitetsmiljøet på Blindern finnes fortsatt tradisjon for større toleranse overfor avvik og mennesker med ulike former for funksjonsvansker, enn ellers i samfunnet. Slik opplever Georg det. Denne takhøyden gir han trygghet.

Tilbake i studentrollen. Bøker til grunnfaget kjøpes inn. Noen brukte, andre nye. Men Georg får ikke lest bøkene. Lesning øker smertene. Å følge med på forelesningene går bedre. En foreleser trekker politiske personligheter som Einar Gerhardsen, Knut Frydenlund m. fl. inn som gjesteforelesere. Men forelesninger gir Georg ulemper. Ryggen verker på de enkle benkene i forelesningssalene. Han sliter seg igjennom forelesningene. Georg deltar på enkelte kollokvie-grupper. Prøver å absorbere faget. Det gir nyttig erfaring. Georg prøver nå ut hva han fortsatt behersker.

Få kjenner til at Georg er kvestet fordi han prøver å skjule det: Han bruker ikke synlige hjelpemidler som krage på forelesningene. Ryggkorsettet er skjult under klærne. Han unviker samtaler i pausene når smertene er sterke. Går for seg selv for å samle krefter til neste forelesning. Tar smertestillende tabletter i smug på toalettet. Georg virker fjern og åndsfraværende på andre. Muligens vanskelig å snakke med. Han glemmer stadig navn og ansikter og skammer seg over det. Georg fungerer derfor ikke sosialt på Blindern: Han har ikke overskudd til å bli kjent med andre mennesker. Han blir muligens betraktet som et seniorfenomen fra 70-årenes universitetsmiljø. En av Georgs tidligere elever fra et lærervikariat på en ungdomsskole er medstudent på Statsvitenskap. Det er en påminnelse om seniorstatusen:

- Han er cand.philol og lektor. Går her bare for å få et ekstra fag. Tenk å ha råd til noe slikt!

Etter en tid føler Georg seg som en fremmed fugl i studiemiljøet på Blindern. I medstudenters øyne er han en "luksusstudent". Andre studenter har sine stressfaktorer som deltidsjobber og Statens Lånekasse for Utdanning ved siden av studier. Slik Georg selv engang hadde. Nå bruker han forelesningene som et sted å være, et tilhold, et sosialpsykologisk vern.

Studieforsøket varer étt og et halvt år. Med vekslende fremmøte på forelesningene. Ettersom tiden går føles studieprosjektet mer og mer meningsløst: Georg føler

stagnasjon. Han kommer ikke videre i studiet. Føler seg akterutseilt. Det er anstrengende å lære. Det krever konsentrasjon og tankearbeid. Tidligere var læring et spørsmål om hvor mye energi Georg ville ofre for å utvide horisonten. Nå er dette endret. Å lære er nå betydelig tyngre og vanskeligere. Dette er en ny erfaring for Georg. Han innser at det er umoralsk å fortsette studiet. Trengselen er stor: Forelesningssalene er overfylte. Studentene sitter i trappetrinn, på gulvet og på ekstra stoler båret inn i forelesningssalen. Improvisasjoner preger trengselen omkring foreleserne. Han er omgitt av medstudenter som kan fullføre studiet. Studenter som har større rett til å være der. Georg tar opp plassen for en annen. Slik føler han det nå. Dessuten. Studieforsøket bidrar til å forsterke plagene. Nå lærer han mer av "smertenes anatomi". Han lærer å forstå smertene som et barometer. Et barometer for hvor mye han tåler. Barometeret viser hvor de nye grensene for utfoldelse går. Georg blir mer bevisst kroppens språk: Skaden setter brutalt snevrere grenser for hva som er mulig. Forsøk på å sprengre grenser straffes med et kraftig helsemessig tilbakeslag. Forelesningene på Blindern er kun en oppbevaringsplass en kort tid. Et forsøk på å flykte fra rollen som ufør...

Den levende gudinnen

Den levende gudinnen er et pikebarn. Hun kalles Kumari Ghar og bor isolert i et vakkert, gammelt tempel ved Hanuman Dhoka i Kathmandu, Nepals hovedstad. Hun tilbedes av alle. Kongen og statsministeren ligger for hennes føtter slik landets hindutradisjon krever. Hun er hellig. En levende guddom. Prøver turister å fotografere henne blir de arrestert, fratatt kamera og utvist fra landet, opplyses det. Et ferdig sminket og oppstaset bilde av henne er å få kjøpt blant landets øvrige turistattraksjoner i "souvenirshop".

Gudinnen velges til rollen omkring fem år gammel. Det er status blant de høyere sosiale lag i Nepal å ha ei datter valgt til levende gudinne. Valget skjer i sterk konkurranse med andre pikebarn i passende alder. Pikene må igjennom harde tester før gudinnen pekes ut, blir det fortalt. Piken forblir i rollen som levende gudinne til hun er kjønnsmoden. Ved første menstruasjon er gudinnerollen slutt. Da får hun uærbødig sagt sparken uten fallskjerm: Hun havner på gaten uten noen form for støtte fra sin familie. En ny gudinne velges i hennes sted etter de samme utvalgsriterier.

- Hva skjer med henne når hun blir pensjonert gudinne?

Jeg spør en nepaleser betalt for å vise meg gudinnen inne i tempelet:

- Ingen vil gifte seg med ei jente som har vært levende gudinne. Hun kan ikke noe: Hun har blitt vartet opp hele tiden i tempelet. Hun blir støtt ut av alle når gudinetittelen forsvinner.

- Også av egen familie?

- Ja. De fleste tidligere gudinner har havnet som horer i India. Men. Hysj om dette når vi er der inne.

Vi venter lenge i tempelets bakgård. Endelig viser Gudinnen seg på en balkong etasjen over oss. Hun betrakter meg taust med undrende blikk: Som et barn betrakter et fremmed dyr i en dyrehage. Iført rød genser som den lange mørke hårmanken hviler på. Hun er ikke sminket og pyntet som på de offisielle bildene. Hennes vakre ansiktstrekk kommer bedre frem uten sminken. Dette bortskjemte, lille pikebarnet innesperret i tempelet, er omgitt av og prisgitt eldgamle hindutradisjoner og skikker... (Fra Georgs reisedagbok i Nepal 10.3.79)

Pensjonisttilværelsen kom like brutalt og sjokkartet på Georg som den må komme på en kjønnsmoden levende gudinne i Kathmandu. I krampetrekningene etter sjokket gjorde Georg tapre forsøk på å befri seg fra rollen som uførepensjonist. Georg søkte forskjellige jobber. Blant dem jobb som layout-medarbeider i et ukeblad:

Veldresset stilte Georg til konferanse en augustdag i 1986. På forhånd hadde han bestemt seg for å holde skaden for seg selv. To venner hadde hjulpet Georg med oppdatering og skriving av søknader på jobb. I søknaden var tiden etter skaden ”dekket over” ved at det het: ”Studerer for tiden Statsvitenskap ved Universitetet i Oslo”.

Georg var i gang med et nytt forsøk på å få til noe. Et nytt forsøk på å fungere som andre. Han hadde søkt stilling som layout-medarbeider på deltid. I søknaden dokumenterte han opplæring i layout fra VG, senere layout-arbeid i forbindelse med sin stilling som redaksjonssekretær for bladet ”Fiskets Gang” i Fiskeridirektoratet og lay-out som en viktig del av sitt arbeid som vaktsejef i Morgenavisen i Bergen. Jobbene innen presseyrket samt arbeidsprøver hadde gitt søknaden et solid preg. Georg ønsket nå å prøve seg på denne deltidsjobben i et fagområde han mestret før skaden. Han var innstilt på å prøve forsiktig. Den gedigne baksmellen han fikk etter studieforsøket hadde senket ambisjonsnivået og gitt han en alvorlig støkk.

Søknaden vakte interesse. Georg ble positivt overrasket. På konferansen ble han tilbudt en høyere stilling enn den han søkte: Det ble sagt han var overkvalifisert for layout-stillingen. En annen som hadde vikariert i deltidsstillingen en tid, fikk den. Tilbudet til Georg var: Heltids stilling som redaksjonsmedarbeider i et team på tre redigerere. Men. Redigering og layout gikk på data her. Det var nytt arbeidsverktøy for Georg. Han fikk derfor tilbud om full opplæring ved Norsk Data.

Georg var forvirret. Fordi han befant seg i et dilemma: Skal han legge alle kortene på bordet? Fortelle at han er trafikkskadd. At han av helsemessige grunner ønsker kun å satse på en beskjeden deltidsstilling. For gradvis å komme tilbake i yrkeslivet ved prøving og feiling...

Georg hadde søkt jobber tidligere og kommet så langt som dette. Bl.a. hadde han søkt en stilling som informasjonskonsulent i en statlig etat: Han ble innkalt til konferanse. Satt ansikt til ansikt med personalsjef og administrerende direktør: Georg fikk vite at han var innstilt som nummer en. Da hadde han lagt alle kortene

på bordet. Fått sympatiske, medfølende kommentarer og sett brydde sideblikk:

- Du hører fra oss senere...

En tid senere mottok Georg et knapt skriv. Der het det: "Stillingen er nå besatt. Søknaden returneres herved med bilag. Vi takker for interessen."

Georg tenkte tilbake på sin yrkesrolle som vaktsejef:

- Hadde vi kunnet ta inn en trafikkskadd mann med nakkeslengskade den gang?

Nei. Vi hadde ikke plass, tid eller økonomi til det. En ledelse må tenke slik.

Lønnsomhet, kapasitet og økonomi. Den gradvise overgangen tilbake til yrkeslivet burde jeg hatt i Statens Energi. Der jeg var i jobb da ulykken skjedde. Men der er alle porter stengte nå. Jeg er blitt en "persona non grata" - uønsket person på min siste arbeidsplass. Derfor må jeg nå søke meg til nye arbeidsmiljøer. Nye arbeidsmiljøer betyr omstillinger fra tidligere arbeidsrutiner. Slike omstillinger er oftest krevende. Omstillinger i ny jobb må alle arbeidstakere gjennom - frisk eller ufør. Det hadde derfor vært lettere for meg å prøve meg ut i et kjent arbeidsmiljø etter skaden. Av den grunn søkte jeg kun stillinger som lå tett opp til de arbeidsoppgavene jeg hadde i tidligere jobber. Har jeg muligheter til å komme tilbake til yrkeslivet, må det være innen felter jeg føler meg trygg på. Felter jeg behersket før skaden. Der blir omstillingen til ny jobb mindre...

Georg takket derfor ja til stillingen i ukebladet. Han hadde dårlig samvittighet.

Men. Han så ingen annen mulighet. Et nytt forsøk som yrkesaktiv basert på eget initiativ. Han ville jobbe etter beste evne. Maktet han det ikke, ville han ikke være til last for sin nye arbeidsgiver. Georg stresset heller ikke lønsspørsmål. Fordi lønnen var ikke det viktigste. Viktigst var å komme tilbake til de yrkesaktives rekke.

Georg møtte som avtalt på datakurset: Første dag klarte han å følge med de første 45 minuttene. Deretter gikk det meste i stå: Han ble sittende og trykke tilfeldig på et tastatur han i sin halvsvimete tilstand fattet stadig mindre av: Funksjonstaster, talltaster og bokstavgaster danset foran han som en ustyrlig mengde aktører i krigsdans. Kunnskap om dataanleggets funksjoner gled ut av hodet. Hukommelsen klarte ikke gripe kunnskapen, beholde og bruke den. På dataskjermen skjedde en rekke forvirrende ting han ikke hadde styring med. Skjermbildet skiftet så fort at han ikke maktet å følge med. Han følte datamaskinen tok styringen utifra egen fri vilje. Trykket han på en tast, laget datamaskinen sitt eget opplegg utifra hemmelige forutsetninger han ikke kjente. Plutselig fikk han redsel for å trykke på tastaturet. Så. Etter en tid satt han og trykket "fandenivoldsk" på alt som falt han inn. Maskinen svarte med et ras av skiftende skjermbilder. Situasjonen var traumatisk. Smertene og utmattelsen hang stadig sterkere over han. Likevel ville han ikke gi seg. Dagen etter møtte Georg på nytt. Innstilt på å gjenerobre evnen til å lære. Oppøve sine "små grå". Men det samme smerte- og utmattelsestraume kom snikende på nytt. Han gav opp tidligere enn dagen før.

Tredje dagen var plagene så dominerende at Georg ikke maktet å komme seg opp av sengen om morgenen. Han forsto slaget var tapt. Sa fra seg jobben i ukebladet

”grunnet alvorlig sykdom”. Beklaget og forklarte. Ble møtt med forståelse og ønske om ”god bedring”. Georg var glad og lettet over at redaktøren tok det så pent, og sendte som avtalt legeerklæringen til bekreftelse på helsetilstanden. Da Georg først snakket med sin lege om denne jobben, prøvde legen å forebygge skuffelse hvis Georg mislyktes. Legen forsto realitetene Georg ennå prøvde å flykte i fra. Samtidig ville legen ikke ta motet fra Georg. Men legen fraskrev seg ansvaret for konsekvensene hvis det gikk galt. Ansvaret var Georgs eget.

Georg gav ikke opp. I det stille, på kammerset gjorde han et nytt forsøk. Nå med et lavere ambisjonsnivå. Han prøvde å skrive artikler. Ledsaget av foto, sendte han i tur og orden artiklene til flere aviser som tidligere hadde trykket hans frilansarbeider. Men artiklene ble refusert av samtlige aviser. Det var klar tale: Georg duger ikke lenger. Nå så han ingen flere muligheter tilbake til yrkeslivet. Da det offentlige ”hjelpeapparatet” omsider ringte Georg med tilbud om en prøveordning på vernet arbeidsplass, hadde han selv gjort sine erfaringer: Kampen for å komme tilbake til yrkeslivet var tapt.

Erkjennelsen av erfaringene føltes som en dødsdom: Georg skal ikke tilbake til yrkeslivet: Der har han ikke kapasitet til å være. Dermed ble det etter en tid lettere å akseptere status som uførepensjonist med yrkesskade. Hans nye ”yrkestittel” er ”uførepensjonist”.

Georg tenkte:

- Hadde mitt liv vært en film, kunne en barmhjertig regissør si: ”Stopp! Kutt! Klipp! Spol tilbake til bilulykken. Fjern hendelsesforløpet derfra. Vi spiller inn Georgs liv uten bilulykken. Kamera! Klar! Kjør...”

Men. Georgs liv er ikke film, men virkelighet. Alt som har skjedd han er virkelighet. Kan ikke endres. Kan ikke gjøres om. Ugjenkallelig og endelig...

Kapittel 3: Pasient

Ekspertene

Våren 1986 møtte Georg på professor Lofthus' kontor. På samme nevrologiske avdeling som sist ved Ullevål sykehus. Han var godt forberedt på en ny undersøkelse nå. Denne gang leverte han en tyve siders maskinskrevet beskrivelse av ulykken og hvorledes han opplevde plagene og livssituasjonen. Professoren var tydelig overrasket. Han satt en stund taus som om han vurderte om han skulle ta imot eller returnere papirene med det samme. Tok så nølende imot beskrivelsen mens han gransket Georg inntrengende over brilleinnfatningene.

Hvorfor tok Georg bryderiet med å skrive alt ned? Årsaken var skyldfølelse. Han følte seg ansvarlig for det uavklarte resultatet den første undersøkelsen gav: Problemene med å huske hvem av alle disse ”ekspertene” han hadde fortalt hva, og følelsen av aldri å få uttrykt seg presist nok. Møysommelig hadde Georg trosset hodesmerter i flere måneder. Dette for å gi en så presis som mulig fortrolig informasjon om sin skade. Fremfor å gjenta hele ”leksa” gang på gang kunne han nå vise til hva han hadde skrevet. Georg ville gi ”ekspertene” et godt og presist grunnlag for en endelig og riktig vurdering.

Professoren oppfattet det åpenbart på en annen måte. Han var igjen opptatt av sakens juridiske sider. Georg fikk de samme spørsmålene som sist. Det virket som om legeerklæringen som skulle skrives på basis av den nye undersøkelsen, var avhengig av skyldspørsmålet: Hvem hadde skylden for bilulykken? Skulle det reises tiltale mot Frans Erstad? Professoren stilte spørsmålene med større intensitet og mistenksomhet enn sist. Georgs helsetilstand virket mindre interessant. Georg var igjen forvirret og desillusjonert. Tankene etter siste møte med professoren ble igjen plagsomme. Likevel. Georg turde ikke spørre hvilket forhold professoren hadde til Erstad. Nå gjaldt det heller å si for lite enn for mye. Ligge lavt i dette ukjente medisinske landskapet...

Tilbake på samme avdeling som sist. Noen kjente ansikter blant personalet, noen nye. De samme spørsmålene fra forskjellige leger:

- Hvilke plager har du nå?
- Hvor på kroppen?
- Hvordan oppleves de?
- Når merket du dette første gang?

Georg spurte:

- Har du ikke lest min beskrivelse av plagene levert overlegen før innleggelsen?

Svar:

- Jeg kjenner ikke til noe slikt skriv. Uansett ønsker jeg å høre symptombeskrivelsen direkte fra pasienten. Vær vennlig og svar på mine spørsmål så godt du kan.

Georg forklarte at han hadde vansker med å beskrive og sette ord på plagene.

Derfor hadde han forhåpninger om at legene hadde tatt seg umaken med å lese det

han hadde skrevet. Legen sa:

- Gjør et forsøk.

Gjentok deretter spørsmålene for hver plage Georg nevnte. Han begynte på ny å forklare symptomene. Sakte for å gi legen mulighet til å notere.

- Konsentrasjon gir øket smerte. Prøver jeg å konsentrere meg mentalt opplever jeg stadig å miste sammenhengen i tankerekken samtidig som hodepinen tiltar i intensitet. Hyppigere "mister-tråden-plager" i samtaler. Ved konsentrasjon om praktiske gjøremål silsvetter jeg. Særlig plagsomt er silsvetten fra pannen som drypper ned på... Nakkeverk og stivhet i nakken og skuldrene. I perioder mister jeg kraften i armer og ben. Har falt om på gaten to ganger. Har smerter i både øvre og nedre del av ryggen og føler nedsatt følelse i det ene benet...

- Hvilket ben?

- Det venstre, utrolig nok.

- Hvorfor er det utrolig?

- Fordi jeg oftest har isjasutstråling til høyre ben. Har bare en gang hatt isjas med utstråling til begge bena. I svømmehallen opplever jeg stadig å dovne i begge bena under svømming. Det føles som om føttene og leggene visner bort og blir følelsesløse.

- Hmmm.

- Lyder er plagsomme. Særlig intense eller monotone lyder fra maskineri eller apparater som støvsugeren. Barnegråt og alle former for høye lyder. Musikk i restauranter og på kjøpsentere plager.

- Hvordan oppleves støyplagene?

- Støy oppleves som vold mot hodet, særlig hvis lyden er sterk, intens eller plagsom på annen måte.

- Kan du gi noen praktiske eksempler fra dagliglivet?

- Jeg kan ikke sitte i restauranter med mye mennesker. Den summende mengden av stemmer omkring meg gjør meg raskt sliten og utmattet. Da makter jeg ikke å konsentrere meg i samtaler med andre ved bordet. Diskotek oppleves som ren tortur. Jeg unngår forretninger hvor det spilles høy musikk. Travle gater, flyplassen etc.. Jeg fungerer dårligere der støy forekommer...

Slik fortsatte undersøkelsene.

En lege presenterte seg som dr. Schlager. Han ba om samtale på tomannshånd. Ved alle andre undersøkelser ble Georg forhåndsinformert av sykepleierne i god tid. Georg var derfor forundret og overrumplet av at denne legen selv kom og ba om å snakke med han omgående. Legen valgte et tilfeldig tomt rom i korridoren. Et rom som fungerte som venteværelse uten undersøkelsesverktøy. Dr. Schlager ville samtale, ikke undersøke. Dette skjedde to dager på rad.

I ettertid er Georg usikker på om legen handlet på egen hånd, eller om han hadde del i undersøkelsene. Legens navn sto ikke i epikrisene etter undersøkelsen da disse forelå.

På tomannshånd sa dr. Schlager:

- Du er avslørt!
- Hva?
- Du hørte hva jeg sa: Du er avslørt!
- Jeg forstår ikke helt?

Han kom nærmere. Så strengt og inntrengende på Georg:

- Hør her. Vi vet du har en erstatnings sak på gang. Bevisst eller ubevisst vil det påvirke det du skriver og beskriver som plager fordi det får innvirkning på ditt erstatningskrav. Jeg vet du spiller sykere enn du er!

Han viftet med den skriftlige sykdomsbeskrivelsen Georg hadde levert professor Lofthus. Georg sa:

- Jeg har prøvd å beskrive min tilstand etter beste evne.

Dr. Schlager:

- Den går ikke her! Jeg kan gjennomskue en simulant.

Georg var målløs. Var dette en lege?

Legen bladde aggressivt i papirene:

- Se her for eksempel. Du påstår du ble slått bevisstløs i bilulykken. Det er tøv!
- Tøv?

- Ja. I epikrisen fra Tynset sykehus står det at du ikke var bevisstløs. Slike distriktssykehus er ganske slepphendte med å skrive ”slått bevisstløs” om du påstår det ved innleggelse, eller om det skulle være mistanke om det. Her står det ikke noe om at du var bevisstløs.

- Jeg har ennå ikke lest epikrisen fra Tynset sykehus.

- Ser du ikke at du har tapt spillet?

- Tapt spillet?

- Nettopp. Vi tror deg ikke!

Slik fortsatte det. Kryssforhør slik Georg forbinder med politiavhør i en kriminalsak to dager på rad. Han opplevde dr. Schlagers oppførsel som ren tortur og fikk panikk. Nattesøvn ble ødelagt og Georg hadde mareritt. Situasjonen lammet. Georg ble deprimert og kraftløs. Maktet ikke tanken på flere slike konfrontasjoner. Han var sjokkert, forvirret og nedbrutt over at en nevrolog terroriserte han på denne måten. Opplevelsen stred mot alt han til nå hadde forbundet med ”legerollen”. Hvor kan Georg møte forståelse for sine plager, hvis han ikke får det hos nevrologer på nevrologisk avdeling? Det følte som en ond drøm der virkeligheten ble satt på hodet. Georg ble desillusjonert. Han hadde fått nok av dr. Schlager og nektet å snakke mer med denne ”spesialisten”. Dagen etter andre avhør, lyktes det Georg å få kontakt med psykiateren som hadde undersøkt han ved begge innleggelsene. Georg beskrev for psykiateren hva han var blitt utsatt for. Da slapp han videre kontakt med terroristen dr. Schlager.

Først flere år senere forsto Georg at han hadde vært utsatt for en ”forsikringslege”. En lege som prostituerer seg til fordel for forsikringsselskapene på pasientenes bekostning.

I de etiske normer for legeyrket heter det at legen først og fremst skal ivareta

pasientenes interesser. Forsikringslegene ignorerer dette for å styrke egen økonomi. Professoren underskrev også denne gang legeerklæringen uten selv å ha undersøkt Georg. I legeerklæringen het det bl.a. at pasienten har ”ein hukommelsesreduksjon i form av nedsatt verbalt korttidsminne og verbal innlæringssevne... nedsatt evne til sammenhengende, konsentrert arbeid... Vesentlig i sykdomsbildet synes nu å være de reaktive psykiske fenomener på skaden og dens forløp. Det anbefales terapi hos psykiater...”

I konklusjonen var den medisinske invaliditet fortsatt ”ca. 35 %” og de samme medisinske funn som sist ble repetert. Var dette forenlig med dr. Schlagers påstand om at Georg var en simulant?

Tross de konkrete fysiske diagnosefunn tillot professoren seg å legge hovedvekten av skaden i båsen ”psykiske fenomen”. Det fastholdt han også i et senere brev etter forespørsel fra Georgs advokat. Dette resulterte i at forsikringsselskapet nektet å godta erklæringen som en endelig fastsettelse av skadeomfanget. En regelrett ansvarsfraskrivelse fra professoren ved andre innleggelsen som dagpasient tre år etter ulykken. Liksom han skulle si:

- Dette er ikke mitt bord!

Oslo Trygdekontor kunne ikke gjøre vedtak i søknaden om uførepensjon til Georg ut i fra legeerklæringene fra Ullevål sykehus. Erklæringen var for upresis med hensyn på varig invaliditet. Dermed fortsatte attføringsutbetalingene ut over ett år som vanlig er. Dette passet Georg bra. Han likte ikke tittelen uførepensjonist. Det hørte liksom ikke hjemme på hans alderstrinn. Derfor ønsket han å være ”på attføring” så lenge som mulig. Den uavklarte situasjonen skapte likevel vansker: Forsikringsselskapet nektet å forhandle om erstatningsoppgjør etter skaden, så lenge Georg var på attføring. Han ble derfor tvunget til å søke uførepensjon med yrkesskade. Søknaden om uførepensjon med yrkesskade fikk en langdryg behandlingstid som følge av legeerklæringen fra

Ullevål sykehus. Det ble fremmet krav om flere undersøkelser. Rikstrygdeverket var inne i saksbehandlingen i forbindelse med endelig godkjennelse som øverste myndighet i slike saker.

Flere forhold var fortsatt uavklart. Situasjonen stresset. Oslo Trygdekontor sendte Georg til videre utredning ved Oslo Helseråds avdeling for sosialmedisin. En sosialmedisinsk rapport ble skrevet: Sosialkonsulenten spurte ut, og skrev ned på et skjema designet for denne type saker. En beskrivelse av Georgs virkelighet skulle inn på skjemaet. Det var ikke lett. Et spørsmål lød: ”Hvor mange kilo kan klienten løfte nå?” Georg svarte:

- Det avhenger av situasjonen. Den varierer. Under isjasanfall kan jeg ikke løfte noe. Ellers er jeg i stand til å løfte det meste av kjøkkengryter og stekepanner. Bortsett fra den største jerngryta og den største stekepanna. Støvsugeren er for tung.

- Skjemaet krever at vi setter et bestemt antall kilo, sa sosialkonsulenten. Den ferdige sosialrapporten omtalte diagnosene fra legeerklæringene,

familieforhold, boligstandard, økonomiske forhold, en beskrivelse av behovet for hjelp i huset, transportbehov og til sist en totalvurdering som munnet ut i: ”Det søkes grunn- og hjelpestønad for 38 år gammel samboende mann med følgetilstand etter hodeskade og isjas. Alle forhold tatt i betraktning finner jeg det rimelig å anbefale tilstått hjelpestønad til hjelp i huset og grunnstønad sats en blant annet til transportutgifter.”

Georg ble så sendt til psykiater Helle, rekvirert av Oslo trygdekontor. Georg møtte i psykiaterens privatbolig med hjemmekontor i kjelleren for privatpraksis. Psykiateren forsto Georg kom motvillig. Georgs tiltro til undersøkelser og eksperter var tynnslett etter siste innleggelse ved Ullevål sykehus. Han var ikke flink til å skjule hvor lei han var hele undersøkelseskarusellen.

- Du kastrerer meg, sa psykiateren da Georg leverte sin ”utredning” designet for innleggelsen ved nevrologisk avdeling på Ullevål. Georg forsto: En ny pasient kommer til undersøkelse. Det første pasienten gjør er å levere en tyve siders maskinskrevet redgjørelse om sin helsetilstand med bemerkningen:

- Jeg orker ikke gjenta denne traumatiske historien flere ganger!

Utredningen Georg brukte på Ullevål sykehus ble nå benyttet igjen. De hadde dermed begge et dårlig utgangspunkt. Men. I løpet av samtalen ”tinet Georg opp”. Psykiateren var en sympatisk mann. Gradvis maktet han å trenge igjennom Georgs mur av mistillit og frustrasjon. Det ble derfor et konstruktivt møte. I sin legeerklæring etterpå skrev psykiater Helle bl.a.:

- ”...Pasienten selv mener i dag at det som plager han er de fysiske skadene. De nervøse plagene er bare følger av den fysiske skaden. Hadde de fysiske plagene vært borte, så hadde han fungert. Som konklusjon: Jeg deler pasientens syn... Slik pasienten er ved undersøkelsen hos meg fremkommer det ikke noen psykiske symptomer som tyder på psykiske lidelser, som har innskrenkende virkning på hans arbeidskapasitet...”.

Desillusjonert over den etablerte ”skolemedisinen”, prøvde Georg nå andre behandlingsformer i kategorien ”alternativ behandling”. Disse behandlingene gav håp om bedring. Håp har en stor mentalhygienisk verdi.

Sukkerperler

- Dette har ingen sammenheng med skaden!

- Jo, det har det.

- Det hendte lenge før bilulykken.

- Likevel har det betydning.

Driver homøopaten gjøn med Georg? Opplegget hans virker absurd. Opplysninger om opplevelser og hendelser fra barneårene og mange år før ulykken påstås å ha betydning for skaden og for mulighetene til å kurere plagene. Georg sier:

- Jeg var jo frisk før skaden oppsto.

- Dette er oppmagasinerte plager som virker inn på din helhetlige helsetilstand. Disse plagene påvirker din helsetilstand nå. De bidrar til å blokkere for at du blir frisk. Vi må ta sykdommen ved roten. Kroppen er en helhet. Jeg leter opp og finner kilden til dine plager slik at jeg kan behandle ut i fra dette. Jeg behandler årsaken til dine plager. En lege derimot behandler kun dine symptomer. Det gjør legen med kjemiske medikamenter. Legens medisiner gir ofte bivirkninger. Jeg behandler med urtemedisiner. Disse har ingen bivirkninger. Du kan ikke regne med å bli frisk ved tradisjonell medisinsk behandling. Samarbeider du samvittighetsfullt med meg, har du gode muligheter til å bli frisk.

Georg tenker:

- Hva har jeg å tape? Kanskje de sprøeste og mest uventede innfallsvinkler kan hjelpe. Oppnår jeg en liten bedring, er det bedre enn ingen bedring. Etter sykehusinnleggelsen, lovet jeg meg selv: Jeg skal prøve alt som kan gi realistisk håp om bedring. Dessuten. Hva vet jeg om disse såkalte kvakksalverne? Kanskje er det "noe" i det. Kanskje har de en eksistensberettigelse ut i fra oppnådde resultater siden de klarer å leve av sin virksomhet? Eller skyldes populariteten folks behov for å oppsøke noen som har tid til å høre på syting og klaging? Eller at verden vil bedras: Er alternative behandlere smartinger som profiterer på syke mennesker? Er det ukebladenes stadige omtale som holder disse behandlingsalternativene i live? Dette har jeg ikke kompetanse til å vurdere.

Homøopaten hevder å kunne behandle "hele mennesket". Han går løs på hva han mener er "årsaken" til plagene fremfor å behandle symptomene. Dette ifølge han selv. Det høres fornuftig. Plager som kommer til uttrykk som smerter et sted, kan ha årsaken andre steder i kroppen. Men dette er kjent også for legene, som homøopaten åpenbart føler seg i opposisjon til...

Homøopaten forklarer en rekke funn underveis i samtalen med Georg. Belyser sammenhenger mellom kroppens årsak-virkning-forhold sett fra sitt homøopatiske ståsted. Han legger stor energi i å forklare. For at Georg skal forstå hans tankegang og fremgangsmåte. Det er ulikt situasjonen hos mange leger. Homøopaten leter dessuten etter andre symptomer enn en legen. Homøopaten forvirrer Georg:

- Hva er relevante opplysninger for å gi homøopaten muligheter til å hjelpe hvis han kan?

Homøopatens virke var et relativt nytt fenomen på den tiden. Legene derimot har et etablert forhold til pasientene. De behøver ikke arbeide for å "markedsføre" og legalisere sine idéer og tanker. Dog. For Georg gir det nå en viss trygghet å bli forklart hvordan behandleren tenker. Det gjelder hans alvorlige plager. Slik sett har denne homøopaten et bra opplegg. Men, vil det hjelpe Georg? For å finne ut det, må han gå inn i behandlingen på homøopatens premisser. Følge hans råd og bruke den foreskrevne medikamentering. I hvilken grad det virker overbevisende, er en annen sak. På den annen side: Har Georg råd til å la noen muligheter være uprøvd? Han er legmann i medisinen verden. Hvilken mulighet har han til å vurdere behandlingsalternativenes muligheter til å hjelpe? Situasjonen tilsier at Georg må ha et

åpent og fordomsfritt forhold til de mulighetene han kommer over.

Det konfliktfylte forholdet mellom skolemedisin og alternative behandlere kommer tydelig frem i løpet av denne konsultasjonen. Disse to yrkesgruppene er to ulike verdener i Norge. Som pasient føler Georg seg mellom barken og veden. Han har plagene. Legene ved ”nevrologen” innrømmet og viste i praksis at de ikke kan hjelpe Georg: Når nakkeslengskade - en fysisk påført plage - forklares med ”psykisk fenomen”. Da er det klar tale: Hos skolemedisinen har Georg ingen behandlingsalternativer. Samtidig kan ikke legene med sikkerhet uttale seg om de alternative behandlerne har et tilbud Georg kan ha utbytte av å prøve. Dette fordi de ofte ikke kjenner til disse behandlingsformene: De er oftest ikke forsket på ut i fra medisinske forskningskriterier som kan godkjennes i Norge. Samtidig praktiserer de alternative behandlerne ofte med liten medisinsk utdanning.

Enkelte kun med korte kurser innen sitt virkefelt. Dette gjør dem ute av stand til å nyttiggjøre seg mange av skolemedisinens kunnskaper. Dessuten finnes ingen godkjente kvalitetskrav til en såkalt ”alternativ behandler” i Norge. De alternative behandlerne har store, pompøse diplomer innrammet på veggene - ofte fra USA. Det er snakk om eksamener og kurs Georg aldri har hørt om og ikke kjenner kvaliteten av. Det er åpenbart at disse diplomene er ment å vekke tillit. Georg er ikke sikker på om han reagerer slik. Kanskje er det en kompensasjon for manglende kunnskap? En akupunktør fortalte Georg at han hadde et tre måneder kurs i Kina som eneste grunnlag for sin praksis. Er det tillitsvekkende? Georg kan ikke mye om akupunktur. Uansett. Som pasient må Georg selv bære byrden: Å forsøke med egen sviktende helse, hvilke alternative behandlere som kan hjelpe - om de kan. Georg har nå tatt første steg på denne tunge veien. Til homøopaten. Etter drøye to timers samtale er homøopaten fornøyd. Georg føler han har lirt av seg hele sin livshistorie. Det virker som om homøopaten er ute etter psykiske faktorer fremfor fysiske plager. Georg er forundret over at en rekke psykiske faktorer tilsammen påstås å danne diagnosegrunnlag. Behandlingen skal foregå med en form for urtemedisin. Georg opplever her en logisk brist, men tier om det. Homøopaten sier:

- Nå har jeg tilstrekkelig kunnskap om deg. Jeg har følgende behandling... Han henter frem et glass små sukkerperler. Sukkerperlene kaller han ”urtedrops”. De heter noe i retning av Rhus Tox D 30. Han teller et bestemt antall i et hvitt papir-kremmerhus. Pakker sukkerperlene inn og rekker dem til Georg:

- Disse tar du på de tidspunkt jeg forklarte deg. Husk ikke nyt alkohol mens behandlingen pågår.

- Alkohol. Det tåler jeg uansett ikke etter nakkeslengskaden.

- Bra! Vær forsiktig med sterkt krydder. Bruk ikke hvitløk.

- Kan disse sukkerperlene helbrede en nakkeslengskade?

- Ja!

I tillegg skal Georg telefonrapportere om tilstanden og symptomer samt eventuell reaksjon på sukkerperlene med bestemte mellomrom.

Georg følger opplegget etter oppskriften og rapporterer pr. telefon: Dårlig søvn, tretthet, verking i ryggen, stiv i nakken, sterke hodesmerter, tung i hodet, kvalm, oppblåst mage, altså som ”normalt”. Kort sagt: Ingen bedring.

Homøopaten sier:

- OK. Da prøver jeg en annen type urtedrops: *Hypericum Perforatum* D 30. Disse får du kjøpt på apotek Nordstjernen i Oslo. Denne gang skal du suge et ”drops” på tungen...

Ny runde etter samme foreskrevne prosedyre som sist. ”Urtedropsene” likner presist på de første. Det er urteblandingen som er dryppet på dem som er forskjellig, blir Georg forklart: Tallet etter navnet - for eksempel D 30 - angir uttynningsgraden: Høyere siffer betyr mer uttynnet.

Også denne gang: Ingen bedring. Georg ringer for å fortelle resultatet. Homøopaten sier:

- Da spiller jeg ut mitt siste kort. Nå skal du prøve samme opplegg som sist, men med enda en ny type urtedrops. Disse er noe sterkere. De skal ikke legges på tunga som sist, men blandes ut i rent, kokt vann. Bruk en liten ca. 30 ml flaske med pipette. Den fåes kjøpt på apoteket. Du drypper så tre dråper på tungen...

Det siste ”kortet” har ingen virkning. Georg ringer som avtalt for å fortelle om virkningen. Homøopaten sier:

- Da kan jeg ikke hjelpe deg. Beklager. Lykke til videre. Adjø.

Georg føler seg naiv og godtroende.

Elghunden

- Pass hodet!

Hun holder hånden beskyttende så Georg ikke skaller i den lave dørkarmen.

Han dukker inn i ei lita peisestue med lavt bjelketak og furupanel dekorert med familiebilder. I kroken til høyre står en divan. Hun peker:

- Her kan du legge deg.

Hun setter seg på en krakk ved divanen og legger en varm hånd på Georgs hode.

Behandlingen er igang. Imens skravler hun om trivielle ting.

Blikket glir rundt i rommet. En kombipeis står i kroken ved divanens fotende. Her begynner en vinkelsofa med bord langs langveggen til neste krok. På bordet ligger brev og bøker. I den fjerde kroken står et lite pengeskap. Plassert oppå et lite skap. På langveggen mellom pengeskabet og divanen står ei hylle med bøker avbrutt av en liten skrivepult...

Den oransje telefonen på skrivepulten bryter roen. Hun tar den med høyre hånd. En pasient søker råd. Georg får høre en sykehistorie. Med venstre hånd fortsetter hun å behandle han. Skifter fra et punkt øverst på hodet til nakken. Telefonsamtalen er slutt. Hun legger på og forteller litt om pasienten som ringte. Uten å nevne navn.

- Au!

Hun trekker til seg armen. Masserer den med den andre hånden. Som om hun har

fått et elektrisk støt.

- Hva er galt?

- Du har alvorlige plager i nakken. Det kjenner jeg!

- Kjenner du det så kraftig?

- Ja. Jeg er som en elghund. Som trekker gikta ut av folk, ler healeren. Ei søt og omgjengelig blondine i slutten av 40-årene. Hun tar imot sine pasienter hjemme. Behandlingen foregår i peisestua, mens dagligstua er venteværelse. Her står kaffe og te i termokanner på bordet i ventetiden. Et skilt sier:

- Vær så god! Forsyn deg.

En avisartikkel pekte henne ut. Hun ble omtalt som healeren som gjorde "underverker". Utifra overnaturlige evner. Sensasjonsoppslag med bilde, store overskrifter, ingress og litt brødtekst. Lite utdypende informasjon og ingen dokumentasjon. Et typisk avisinnslag i vår tabloide hverdag.

Liksom mange andre "alternative behandlere", fikk healeren med jevne mellomrom omtale i aviser og ukeblader. Derfor behøvde hun ikke annonsere sin virksomhet, mente hun. Dette var levebrødet hennes.

Behandlingen var enkel. Mens Georg ligger på divan i peisestuen, holder hun den ene hånden på smertepunkter. Han kjenner en behagelig sterk varme fra hendene hennes og slapper godt av. Varmen kjennes gjennom klærne.

Healeren begynner med hodet og arbeider seg nedover på kroppen. Hun "føler" seg frem til smertepunktene. Kan kjenne smerte på punkter Georg har vondt, hevder hun. Hun fant slike punkter i hodet, nakke, mage og korsrygg.

- Jeg kan ikke gi noen medisinsk forklaring på det. Det føles som om jeg trekker smertene ut av deg. Jeg kjenner smertene dine i hånden og armen min. Det føles som om dine smerter overføres til meg. Du kjenner det som sterk varme. Etter behandlingen kan du først føle deg litt døsig. Behandlingen kan til og med forverre symptomene en kort tid etter behandlingen. Det er et godt tegn. Det betyr at kroppen din gir en reaksjon på behandlingen. For eksempel bedre blodomløp i den skadde kroppsdelen. Eller at funksjonene dine bedres på annen måte. Deretter oppnåes en bedring forhåpentlig av varig karakter.

- Hva skjer under behandlingen?

- Jeg overfører energi fra meg til deg. Der du har smerter er det for lite energi. For lav blodsirkulasjon. Derfor har du et iskaldt område der på nakken. Ved å tilføre energi økes blodsirkulasjonen. Du får dermed følelse av varme. Jeg har mange pasienter med svært forskjellige plager. Prinsippene for behandlingen er den samme på alle. Jeg holder kun flate neven på smertepunktene og energioverføringene er igang.

Georg har et område der huden er kald i nakken. Det hørtes naturlig og riktig at dette skyldes for lav blodsirkulasjon. Om hun er i stand til å bedre dette gjenstår å se.

Et punkt øverst på hodet kjennes sårt og ømt. Her kjenner hun store smerter. Et bestemt punkt i nakken er verst hevder hun. Hun tar små pauser i behandlingen

av hodet og nakke. Fordi hun kjenner intense smerter i hånden og armen. Det er spesielt behagelig å kjenne varme på nakkepunktene.

Øverst i korsryggen er et smertepunkt hos Georg. Det blir senere diagnostisert til prolaps ved en røntgenundersøkelse med Computer Tomografi, såkalt CT. Deretter blir magen behandlet. Hodeplager har en nær forbindelse med mageplager, hevder hun: De følges ad. Hos Georg stemmer dette. Han spør:

- Hvor mange behandlinger må jeg ha?

- Det kan jeg ikke si. I ditt tilfelle blir det en langsiktig behandling. Fordi du har en alvorlig skade. I tillegg er det gått lang tid siden du ble skadd. Det er snakk om flere år. Plager som har vart lenge tar lengre tid å behandle. Ferskere skader gir fortere resultater. Behandlingen må få tid til å virke på lengre sikt. Det kan ta lang tid og mange behandlinger.

- Hvor lang tid?

- Det er umulig å si.

I løpet av behandlingen snakket de om dagligdagse ting. Georg får høre detaljert om problemene med å reparere vaskemaskinen, innkjøp av pelskåpe og problemer med forsikringsselskapet og handverkere etter en vannlekkasje på badet da frosten knekte vannledningen. Hun ønsker at behandlingssituasjonen skal være så avslappet som mulig. Det ble den.

Behandlingen varer en klokke time.

En dag bestemmer Georg seg for å ”teste” henne. Han forteller at han har glidd og falt på isete vei. At han har slått det ene kneet og verker der. Georg halter ikke slik at hun ikke kan finne rett kne ut i fra gangen. Han spør henne hvilket kne er skadet. Hun kjenner på begge og peker ganske riktig ut det høyre.

Healing kunne også utøves pr. telefon. Det var gratis. Georg kunne ringe henne og forklare hvor han verket. Etter samtalen skulle Georg bruke den hånden han holdt på telefonrøret: Berøre de verkende kroppsdelene. Den ”helbredende varmen” hennes ville da virke via egne hender. Dog var telefonhealing ikke så effektiv som den ordinære behandlingen, mente hun.

Til å begynne med trodde Georg dette var en spøk. Men. Hun mente alvor. Georg ringte henne for å teste dette. Han er ikke sikker på om det hadde effekt for ingen forandring kunne føles. Riktignok kjente han varme fra egen hånd. Alle kan naturlig kjenne noe varme ved å legge sin egen hånd over en del av huden. Georg er derfor ikke sikker på om det ble overført energi. Men. Fordi Georg hadde bestemt seg for å møte nye behandlingsformer med et åpent sinn, fikk kritikken komme i etterhånd om effekten av behandlingene uteble.

Det ble mange turer til healeren fordi behandlingen gav håp. Mystikken omkring behandlingen var spennende. Liksom en helbredende ”kraft” som enkelte mennesker utvikler og behersker. Denne urkraften har angivelig helbredende egenskaper som denne healeren selv ikke kjenner kilden til fullt ut. Tanken på energien som strømmer til de skadde kroppsdelene var god. Dessuten. Healeren

krevde ikke at Georg skulle tro på effekten av behandlingen:

- Enten virker den, eller så gjør den det ikke, sa hun. Georg tenkte:
- Behandlingen kan ikke skade. Den er fri for medikamenter. Den består kun i det å motta varme fra healerens hender. Samtidig kan jeg bruke de medikamenter jeg alt bruker, uten at det hindrer behandlingens kvalitet og progresjon.

Georg sluttet behandlingen hos healeren etter drøye to år. I perioder følte han behandlingen hadde effekt. Innimellom tvilte han på effekten av behandlingen. Over et så langt tidsrom er det dessuten umulig å si hva skyldtes en ”normal” bedring og hva kan tilskrives behandlingen. Det er mulig Georg hadde en så langsom og gradvis bedring, at han ikke merket endringene. Det ble dessuten kostbart med behandling over så lang tid. Både behandlingen og reiseutgiftene til og fra byen hvor healeren bodde. Interessen for behandlingen døde gradvis.

Løgndektoren

- Hold imot!

- Hvordan da?

Georg ligger på ryggen på kinesologens benk. Behandlingen er i gang.

- Du presser hånden på strak arm mot min hånd. Hvis svaret fra kroppen din er ”nei” klarer du ikke å holde imot mitt press mot hånden. I motsatt fall klarer du det.

- Høres utrolig ut!

- La oss prøve. Jeg sier: ”Du heter Georg”. Nå presser du imot min hånd. Slik. Ser du? Nå klarer jeg ikke å rikke hånden og armen din. La oss prøve videre: Nå sier jeg: ”Du heter Per.” Så gjør vi det samme... Hold imot! Ser du? Du mister kraften i armen. Hånden din gir etter selv om du holder imot med samme kraftanstrengelsen som før.

- Forbausende, men hvordan?

- På samme måte spør jeg deg om hva du feiler. Jeg tar kroppsdel for kroppsdel og spør kroppen din: Er noe galt her eller der? Du presser imot og vi får svaret. Nå setter vi i gang.

- Dette virker hokus-pokus-aktig!

- Jeg kan ikke forklare deg hvorfor. Det er bare slik, og det virker. Etter at jeg har funnet ut hvor plagene ligger, bruker jeg samme metoden i behandlingen. Jeg spør kroppen hvordan jeg skal behandle og vi får svar: Hva jeg kan gjøre for å hjelpe deg. Jeg behandler bl.a. ved å slakke eller stramme muskulaturen på stedet hvor plagene sitter. Dette gjøres ved en håndbevegelse mot huden din.

Han instruerer:

- Slik.

- Høres utrolig!

- OK. La oss teste det. Først tester vi om du kan holde imot når jeg presser på benet

ditt.

Georg presser og klarer å holde imot. Kinesologen fortsetter:

- Jeg slakker så muskulaturen din i høyre benet... Slik. Prøv nå å holde imot når jeg presser benet til siden... Ser du? Du klarer ikke holde imot. Nå strammer jeg muskulaturen tilbake til utgangspunktet. Hold imot... Ser du? Nå har du fått styrken tilbake.

- Forbausende!

Slik behandler jeg. I tillegg bruker jeg fotsoneterapi og homøopatisk medisin. Det siste kjenner du fra før.

Senere i behandlingen sier kinesologen:

- Jeg skal teste om du trenger behandling med homøopatisk medisin. Jeg legger dette glasset sukkerperler på magen din. Så spør jeg kroppen din om dette er rett type. Hold imot!

Georgs arm klarer ikke å holde imot:

- OK. Feil medisin. Da prøver vi en annen variant.

Han skifter ut den første med en ny:

- Jeg spør så kroppen din. Vil du ha denne medisinen. Hold imot med armen din.

Georg klarer å holde imot. Kinesologen sier:

- Ser du? Kroppen din sier ”ja takk” til denne medisinen. På samme måte spør jeg meg frem til doseringen av sukkerperlene...

Kinesologen gjør det.

Georg stirrer forundret på det lille glasset med sukkerperler:

- Dette blir mye hokus pokus på en gang. Men la meg stille deg et vanskelig spørsmål.

- Kom igjen!

- Hva gjør du hvis en pasient ikke kan bruke armene for eksempel på grunn av lammelse?

- Da bruker jeg en annen person som mellomledd.

- Hvordan?

- En annen person fungerer da som instrument for den egentlige pasienten. Det samme problemet oppstår med små barn, som ikke kan reagere som jeg instruerer. Da tester jeg barnet på morens fang. Jeg tester på moren mens hun holder i barnet. Det at hun holder i barnet betyr at hun overfører barnets signaler til sin kropp. Er det snakk om en lam pasient, tester jeg en annen som f. eks. holder pasienten i hånden. Slik overføres kommunikasjonen til meg fra pasienten.

- Utrolig!

- Ja. Utrolig enkelt.

Behandlingen pågår en snau klokke. Georg føler seg litt slapp etterpå. Følelsen av enkel og presis diagnose beroliger. Er behandlingsresultatet like effektivt, kan dette gi håp om bedring.

Det ble flere behandlinger. Spredt over flere år. Venting på bedring. Det sliter på å reise lang vei til en annen by for hver behandling.

For Georg oppsto et problem ved denne type alternative behandlinger: Her fikk han diagnoser som var ukjente til nå. Samtidig hevdet behandleren å kunne kurere denne "feilen". Georg kunne ikke gå til legen og si: "Kvakksalveren mener slik og slik, kan du etterprøve om dette er rett?" Fordi enkelte diagnosefunn er vanskelige å etterprøve. F.eks. fikk Georg høre at han hadde to tyggegummier i tarmene på venstre side. Etter fire behandlinger var begge tyggegummiene angivelig borte. Det hevdet kinesologen. Det er til slutt et spørsmål om å tro på effekten av denne form for behandlinger eller ikke.

Det finnes kanskje endel dyktige alternative behandlere. Men. Det tar tid, penger og litt flaks å spore dem opp. En stadig frustrasjon for Georg som pasient er avstanden mellom "skolemedisin" og "alternativ" medisin. Hadde disse to "verdener" samarbeidet, ville pasientrollen vært lettere.

Georg fikk kontakt med en annen kinesolog i Oslo. Han kalte seg helsepraktiker. Fordi han benyttet flere forskjellige metoder: Kinesologi, fotsoneterapi og akupunktur. Her gikk Georg regelmessig til behandling: To ganger i uken. Denne helsepraktikeren brukte akupunktur sammen med fotsoneterapi for å supplere kinesologien. Helsepraktikeren mente kinesologien er best egnet til diagnose: Fotsoneterapi og akupunktur er best til behandling. De ble enige om at helsepraktikeren skulle bruke éngangsnåler på Georg. Han var engstelig for smitte av HIV tross forsikringer om forsvarlig desinfisering av flergangsnålene. Media hadde servert endel skrekkehistorier om smitte på den tiden.

Georg hadde tidligere erfaringer med akupunkturbehandling: En lege i Oslo behandlet han med akupunktur. Georg begynte behandlingen i 1984. Da var akupunktur mindre anerkjent i skolemedisinen enn tilfellet er i dag: Denne legen var nærmest "utstøtt av det gode selskap i legeföreningen" for sin virksomhet. Det brydde legen seg lite om. Han hadde skrevet flere bøker om emnet og hadde en interesse for akupunktur som tok all hans yrkesaktive tid. Pasienttilgangen var stor. Behandlingen foregikk ved et helsesenter nær Georgs bopel. Georg hadde derfor bekvem reiseavstand til og fra jevnlige behandlinger. Nålene ble plassert på de utroligste steder. På hodet i pannen, på armer og ben, mage og bryst. Ofte smertefullt. Men. I håpet om bedring var den smerten lett å ta. Georg lå en viss tid med disse nålene for å oppnå den ønskede effekten. Behandlingen gikk over drøye to år. Da flytten legen til en annen by. Georg sluttet derfor med akupunktur for en stund.

Effekten av behandlingen var positiv: Georg trengte lavere forbruk av smertestillende midler mens behandlingen pågikk. Dog. Effekten var kortvarig. Derfor måtte Georg stadig ha nye behandlinger.

Den nye kinesologen oppnådde resultater: Georg hadde smerter og plager etter et akutt nyresteinsanfall. Innleggelsen på Ullevål sykehus urologisk avdeling reduserte feberen, men nyresteinene var der like fullt. Han sto på venteliste til

”nyresteinsknuseren” ved Ullevål sykehus.

Etter behandling hos kinesologen, kom nyrestein ut ”naturlig” vei - med urinen - etter få behandlinger. Stor var nyrestein: 3 x 1,5 cm. Ingen behagelig ”fødsel”. Steinen ble brakt til sykehuset til veiing, måling og analyse. Der ble det sagt: - Du var heldig. Vær glad den ikke satte seg på tvers. Da hadde det vært akutt kritisk.

Nyrestein var det mest håndgripelige tegn på effekt av behandlingen hos helsepraktikeren. Det var trolig behandling med fotsone som ga denne effekten. Fotsonebehandling har også hatt gunstig effekt på akutte ryggplager. Georg har derfor tro på fotsoneterapi. Fotsonebehandlingen baserer seg på tanken om at hver kroppsdel har sine referansepunkter på foten. De fleste punkter er under foten. Ved å trykke på disse punktene kan den skadde eller syke kroppsdel bedres.

Behandleren bruker knoken eller tommelen ved behandlingen. Punkter som refererer seg til plager er oftest smertefulle. Georg opplevde sterke smerter på punkter under foten, som refererer seg til ryggen.

Også behandlingen hos helsepraktikeren dempet smerteplagene bare på kort sikt. Derfor måtte Georg stadig ha nye behandlinger for å klare seg med mindre smertestillende. Selv om slike behandlinger ikke ble dekket av trygdekontoret eller forsikringsselskapet. Hele tiden var han oppmerksom på mulige ”innbilningseffekter”: At han suggererte seg til å være bedre enn tilfellet var. Fordi han gjerne ville bli bedre.

Etter at Georg hadde vært frustrert over manglende varige, følbare resultater en tid, hendte dette:

En dag glemte kinesologen å sette engangsnåler: Han satte nåler som var brukt tidligere. Georg oppdaget det etter at han hadde satt tre nåler. Georg sa i fra. Helsepraktikeren ble forvirret og beklaget seg med at han var trett og overarbeidet. Tok så ut nålene. Denne episode kom etter drøye to års behandling og var den utløsende faktor til at Georg avsluttet denne behandlingsformen. Kinesologibehandlingen var i tillegg kostbar og akupunktur nålene smertefulle. Da behandlingene nå hadde vart over flere år, hadde Georg nådd et psykologisk og økonomisk metningspunkt.

Georg har nå forsøkt en rekke såkalte ”alternative behandlinger”: Homøopat, nålakupunktur, kinesologi, soneterapi, healing m.fl. Felles for disse alternativene er at de gir forventninger om bedring eller total helbredelse. Men. Det kan ta tid. Det betyr i praksis at behandlingen koster betydelig før Georg finner ut av om han har nytte av den. Det er umulig for Georg å vite behandlerens kompetansenivå og ambisjoner. Å gjøre pasientene friske eller bare å tjene penger. Flere behandlere har startet praksis med liten utdanning og erfaring. Mange påstander som kommer frem i diagnosene, kan dessuten være feil eller vanskelig å etterprøve. Det er en ulykke for Georg som pasient at slike behandlere ofte ikke er kontrollert på kvalifikasjoner. Han har tenkt:

- Det kan ikke skade. Så lenge det ikke er snakk om medisiner som kan gi

bivirkninger. Et viktig håp er tent. Så er Georg ”hekta på kroken for en stund”: Tusenlappene flyr unna. Et utall behandlinger. Tiden går. Han har prøvd å tenke ut i fra disse behandlernes premisser. Latt dem få en sjanse, flere sjanser til å vise resultater. Det er ikke alltid lett å avsløre bedring på kort sikt. Fordi all behandling må gis tid til å virke. Der har vært noen gode kortsiktige resultater: Smertedempende effekter ved akupunktur eller fotsoneterapi. De langsiktige effektene er ikke like oppmuntrende. Plagene kommer tilbake. Flere tusen kroner fattigere har Georg avsluttet behandlingen: ”Keiserens nye klær”. Dette blir dyrt. Fordi intet dekkes av det offentlige og forsikringselskapet hans ikke dekker slike utgifter.

Det er mulig Georg er blitt ”miljøskadd” av lang akademisk utdanning: Han reagerer på den ”simsalabim-tankegangen” han finner hos endel alternative behandlere. Georg ønsker seg en bedre begrunnelse for årsakssammenhenger. Bedre dokumentasjon og forklaring på hvorfor behandlingen virker som det hevdes. En bedre forklaring enn: ”Det bare er slik”. Enkle forklaringer uten motforestillinger vekker mer tvil enn tro på behandlingen hos Georg nå. Kulturen rundt de alternative behandlerne bærer dessuten preg av at utøverne ofte har lav utdanning. De har lært seg en behandlingsform på et kortvarig kurs og holder seg til den. Ved mulig kursing og praksis oppdaterer de seg. Andre viser til spesielle personlige evner de har oppdaget.

Den tradisjonelle medisinen har kanskje et for høyt nivå på kravet om dokumentasjoner før en behandling kan aksepteres? Det arbeides ikke utifra et ”føre var” prinsipp. Alt må bevises vitenskapelig før det blir godtatt som rett lære. Det betyr at det ofte går lang tid fra mistanker om årsakssammenhenger kommer frem, til det er undersøkt og akseptert som rett. På denne måten er de ”to verdener” uten kommunikasjonslinjer med få unntak. Det betyr at pasientene må prøve seg frem i et landskap de har liten forutsetning for å vurdere kvaliteten av. Pressen bidrar til å markedsføre og legitimere de alternative behandlerne. Offentliggjøringen gir dem den legitimitet de mangler utifra mer formelle krav. Pasientene ville vært bedre tjent med en offentlig godkjenningsordning. En godkjenningsordning basert på formelle utdanningskrav og påviselige resultater. En uavhengig, nøytral godkjenningsordning som ikke er dominert av skolemedisinens holdning til disse behandlingsalternativene. Norge bør kunne trekke inn utenlandske kapasiteter i en slik godkjenningsnemd. Dette for å forhindre at det nasjonale miljøet av helsetilbud gjør slikt nemndsarbeid for snevert. Målet må være en ordning som gjør det lettere for pasientene å orientere seg om kvaliteten av behandlingene, etterprøving av resultatene etc.

Kapittel 4: Klient

I fengsel

Dagsrevyens nyheter haster over TV-skjermen. Georg følger med etter beste evne. Han stusser: Et innslag fra Oslo Kretsfengsel. En gruppe ungdommer demonstrerer foran fengselet til støtte for en innsatt militærnektet. De står på fengselsmuren, vaier med antiatomvåpenflagg og roper taktfast:

- Frigi Reidar Fjell! Frigi Reidar Fjell!...

- Noe kjent med det navnet...

Georg leter febrilsk i sin torpederte hukommelse:

- Var det et navn fra studietiden? Eller.... Å nei!

Georg kaver mot skuffen med saksdokumenter etter bilulykken:

- Pokker! Det er advokaten min! Han er havnet i fengsel!

Forvirret og måpende synker Georg på ny ned i stolen.

Etter politiavhøret høsten 1983, kontaktet Georg både Oslo og Østerdal Politikammer. Han ønsket orientering om resultatet av politiets videre arbeid med bilulykken etter avhøret. Georg møtte barrierer: Som legmann har Georg ikke innsynsrett i saken, fikk han opplyst. Selv som implisert måtte Georg henvende seg via en advokat, om han ville lese politidokumentene. Georg var oppgitt og irritert. Det virket håpløst byråkratisk. Han ble tvunget til å søke advokathjelp for en slik filleting som å lese noen stakers politidokumenter... En bekjent tipset Georg om en nyutdannet jurist som "sikkert var rimelig i sitt honorarkrav".

Desember 1983 møtte Georg på advokat Reidar Fjells kontor i Korsgaten. En sliten gammel bygård på Oslos sentrale østkant. Her fantes lite som minnet om høyt honorarkrav. Det beroliget Georg med slunken lommebok. Det knaket i den slitte tretrappen opp til kontoret i andre etasje. Oppgangen var mørk og skitten. En skjev dør med høy dørstokk ledet inn til venteværelset. Georg ventet seg lite av dette møtet. Hans eneste tanke var å få lest politidokumentene. Uvissheten om hendelsesforløpet i saken gnaget på nervene. Han ønsket å gjøre hva han kunne for å få bedre kjennskap til omstendighetene omkring bilulykken.

Advokat Fjell var en våken ung mann som foreslo en fremdriftsplan for det videre arbeidet. Da advokat Fjell mottok politidokumentene fra Østerdal politikammer sa han:

- Du har en erstatningssak å føre mot Frans Erstads forsikringsselskap Norsk Bilforsikring. Selskapet er erstatningspliktig for det inntektstap du har lidt og vil komme til å lide i fremtiden. Dessuten har du krav på ménerstatning.

Advokaten bladde videre mens han dampet iherdig på sigaretten. Røyken sved Georg i øynene og tettet nesen. Han var kvalm og hadde mest lyst til å gå, men ble pliktskyldig sittende. Advokatens hemningsløse røyking plaget. Georg er allergisk mot røyk.

Georg hadde ikke hatt overskudd til å tenke konstruktivt gjennom sine juridiske og økonomiske problemer fremover. Aller minst funnet løsninger på

denne situasjonen. Han konsentrerte alle kreftene omkring sin rekonvalesens. Erstatningskrav hadde ikke vært i hans tanker. Advokat Fjell sa:

- Her er det noe muffens!

På Georgs vegne skrev advokaten et brev til Østerdal politikammer: Viste til Georgs opplysninger om en lunsj like før bilulykken, antydte promillermistanker, og ba om ny politietterforskning i saken. Advokaten etterlyste kvittering etter lunsjen ved Antasjø kafé. Dette for å avsløre alkoholkonsumet under lunsjen. Østerdal politikammer svarte med et nytt dokument i saken. Konklusjonen lå i følgeskriftet til rapporten: "... det synes formålsløst å igangsette etterforskning med henblikk på mulig promillekjøring..." I rapporten het det:

"Angående trafikkuhell ved Einnund på rv. 29 den 13.08.83 ca. kl. 1600.

En viser til brev av 84 fra adv. Reidar Fjell og påtegning av84 fra Østerdal politikammer. Da rapportskriveren mottok meldingen fra lensmann Jordhaug gikk denne ut på at en person var skadet og blitt med en annen bil til lege. Antakeligvis lege i Alvdal. Rapportskriveren forsøkte å påtreffe lege i Alvdal på telefonen for å sjekke personskaaden. Da dette ikke lyktes ble det foretatt utrykning til åstedet. Begge partene var reist fra stedet, og en kunne bare etter spor i vegbanen anta et sted hvor kollisjonen var inntruffet. Det ble imidlertid kjørt lengre på rv. 29 i retning Folldal enn oppgitt kollisjonssted for å være sikker på at åstedet var besøkt. Rapportskriveren returnerte da til Alvdal og meningen var at forholdet skulle undersøkes nærmere med en gang. Det forelå imidlertid på dette tidspunkt ingen opplysninger som tydet på at noen av partene var alkoholpåvirket under kjøringen. Det synes derfor vanskelig i dag og begynne en etterforskning med tanke på å få klarlagt dette spørsmålet. Da rapportskriveren nesten var tilbake i Alvdal møtte jeg 1. betj. Moen som trengte bistand i et annet forhold. Dette oppdraget ble prioritert høyere enn overnevnte kollisjon fordi en lege ba om bistand i forbindelse med transport av sinnslidende person til Sanderud sykehus i Hamar. Det ble derfor ikke foretatt nye undersøkelser i trafikksaken før dagen etter på onsdag den 14.08.83. da fremkom det opplysninger om at en person var kjørt til Tynset sjukehus og lå der til observasjon. Det ble da også fra legehold opplyst at personskaaden var ubetydelig. Heller ikke på dette tidspunktet fremkom det opplysninger om at en av partene skulle være påvirket av alkohol under kjøringen. Sign.: Stein Vang, Alvdal og Follo lensmannskontor."

Frans Erstad ble bøtelagt etter bilulykken. Boten kostet han 600 kroner. Georgs kostnad etter den samme ulykken var 100% arbeidsuførhet og 50 % medisinsk ufør. I tillegg en lang kamp mot Erstads forsikringsselskap, Norsk Bilforsikring om sitt erstatningskrav. Samt en rekke forviklinger og problemer med ligningskontoret. I forelegget til Frans Erstad het det:

"Frans Erstad født.....forelegges for overtredelse av vegtrafikklovens § 31, jfr. § 3 - bestemmelsen om at enhver skal ferdes hensynsfullt og være aktpågivende og varsom så det ikke voldes skade eller oppstår fare og slik at annen trafikk ikke unødig blir hindret eller forstyrret, ved tirsdag 13 august 1983 ca. kl. 1600, på Rv

29 ved Einnund i Folldal som fører av personbil med kjennetegn BL ikke å ha vært tilstrekkelig aktpågivende og varsom idet han kjørte inn i og kolliderte med forankjørende personbil DD , som bremsset opp på grunn av sau i vegbanen. alt med den følge at store materielle skader oppsto og passasjer i forankjørende personbil, Georg Carlsen ble skadet og innlagt på Tynset sjukehus i 5 dager en bot på kroner 00/100 kr. 600,- eller, hvis boten ikke betales, en straff av fengsel i - fem - 5 dager Østerdal Politikammer, ... oktober 1983.”

Da Georg forlot advokat Reidar Fjells kontor denne kalde desemberdagen i 1983, hadde han en knugende, ubehagelig følelse. Georg var blitt konfrontert med de juridiske konsekvensene av ulykken han ikke hadde tenkt på tidligere. Godt at politietaten var så firkantet og byråkratisk at han ikke fikk lese politidokumentene uten bistand av advokat. Ellers hadde Georg vært uvitende om sitt legitime erstatningskrav mot skadevolders forsikringsselskap. Nå glimtet et håp om bedre økonomi.

Ei sort katte krysset veien foran Georg. Han stusset et øyeblikk.

September 1984 står Georg igjen foran Antasjø kafé. Det hadde vært en tung dag. Han hadde ved venners hjelp kjørt en del av veien ulykkesdagen et drøyt år i forveien. Målet var Antasjø kafé. Han husket ikke navnet. Heller ikke hva eieren het. Han soknet etter denne karakteristiske kaféen. Nå står han utenfor og fomler. Gruer seg til å gå inn. Hva skal han si? Georg tar noen runder i hageanlegget for å samle tankene før han våger seg inn. Underlig å stå inne i kaféen igjen. Georg føler seg trist og anspent. Da han sist sto her var han frisk og uvitende om hva han hadde i vente minutter senere. Georg prøver å se for seg hvor hver enkelt deltaker i reisefølge satt. Der Georg satt og snakket med generaldirektøren. Der koldtbordet sto. Møblene er plassert anderledes nå med ordinær kafédrift...

Samtalen med eieren, Karen Gaard er i gang få minutter senere. Georg har ikke klart for seg hvordan han skal formulere seg. Omsider får han forklart henne hva det gjelder. Hun sier:

- Joda. Den lunsjen husker jeg godt.

Hun legger ut om detaljene i menyen. Det føles godt å høre at han har vært her, at det var her han spiste lunsj like før bilulykken. Georg har ved så mange anledninger fått negativ respons på hva han mener er rett i hendelsesforløpet etter ulykken. Verst var offensiven mot han i Statens Energi. Georg spør:

- Serverte du alkohol ved lunchen?

- Nei! Bare pils, svarer hun.

Hun husker ikke Georg. Naturlig nok. Heller ikke andre enkeltpersoner som deltok. Det er derfor ikke mulig for henne å si hvem som drakk pils. Georg ber om å få se regnskapsbilag av regningen på lunsjen. Hun er ikke sikker på om der ble sendt faktura. Georg ber om å få kontakte henne senere hvis det blir behov for flere opplysninger. De utveksler adresser.

I årevis hadde Georg problemer med å forholde seg aktivt til etterforskning i saken.

Hendelsesforløpet la seg som et lokk av angst over han. Han var handlingslammet. Følte seg ute av stand til å se og vurdere hva som var best. Engstelig for å foreta seg noe galt: Noe han senere ville angre på. Noe som kunne forkludre eller vanskeliggjøre saken. Georg var også redd for å si for mye om hendelsesforløpet. Han følte seg ute av stand til selv å vurdere eget beste og hva som gagnet saken best. Den juridiske verden var fremmed og uforståelig. Det gjorde Georg usikker. Dessuten hadde han av og til blitt gjort oppmerksom på logiske brister i eget resonnement. Det virket passiviserende: Georg famlet. Var han blitt irrasjonell? Først i 1989 skrev Georg til Antasjø Kafé. Ba om å få tilsendt fotokopi av regningen. Han forklarte litt nærmere om ulykken. Slik at eieren skulle forstå det han ikke maktet å fortelle ved besøket i 1984. Hun svarte kort tid etter. Fortsatt husket hun lunsjen. Hun mente den ble betalt kontant på stedet, fordi det ikke fantes faktura på lunsjen i hennes regningspapirer.

Georg hadde ingen nytte av en advokat innsatt i fengsel. Det var siste sted han ventet å finne sin advokat. Situasjonen fortonet seg frustrerende og uholdbar. Han ble ikke gitt forvarsel om at advokaten skulle sone fengselstraff. Nyheten kom til han via massemedia. Georg opplevde dette som et tillitsbrudd. Han besluttet å skaffe seg en ny advokat.

Georg forhørte seg nøye før valg av ny advokat: Advokater annonserer ikke sine spesialfelter: Der de har sin faglige tyngden og praktiske erfaring: Slik som leger, håndverkere og andre yrkesgrupper på de gule sidene i telefonkatalogen. Ingen advokater hadde på dette tidspunkt tilleggstittel: "Spesialist i erstatningsrett" eller tilsvarende. Georg spurte venner og bekjente til råds. Han søkte en advokat som kunne bistå han i en eventuell erstatningsak. En etablert advokat med erfaring innen erstatningsrett. En dyktig person med interesse for og engasjement i den type saker Georgs problemer representerer.

Georg fikk opplyst at skadevolders forsikringsselskap dekker utgifter til juridisk hjelp. Det var en lettelse.

Fiendens leir

Veldresset, usikker og skjelven sitter Georg i vestibylen. Vestibylen han tidligere passerte daglig til og fra sitt virke i Statens Energis hovedkontor på Majorstua i Oslo. Georg føler seg fremmed og uønsket her nå. Avtalen med den nye advokaten Kjetil Hovden, er å møte i vestibylen før forhandlingene med representantene for Statens Energi.

Utenfor står ulykkesbilen opprettet som om ulykken ikke har funnet sted. Opprørende for Georg å oppdage at bilen fortsatt mangler sikkerhetsseler og nakkestøtter i baksetet. Bilen er fremdeles like trafikkfarlig som ulykkesdagen. Det sårer Georg. Har ledelsen ikke tatt lærdom av hans skade? Sjøførene liker ikke å kjøre denne bilen nå, fordi den ikke er godt nok rettet opp etter skaden: Bilen

har fortsatt skjev ramme og ”ligger dårligere på veien enn før”, forteller en av sjåførene.

Foranledningen til dette møtet var et rekommandert brev fra Statens Energi til Georg der han ansees som ”løst fra sin stilling”. Georg hadde på dette tidspunkt ikke gitt opp håpet om å bli frisk og arbeidsfør. I sin henvendelse til advokat Hovden hadde Georg gjort det klart at han ikke kunne godta oppsigelsen. Han anså oppsigelsen usaklig. En oppsigelse som følge av langt sykefravær, forårsaket av en arbeidsulykke på tjenestereise. I brev til Statens Energi skrev derfor advokaten bl.a. at Georg ”anså oppsigelsen ikke saklig begrunnet. Advokat Hovden fremmet krav om et forhandlingsmøte med henvisning til arbeidsmiljølovens bestemmelser. Før oppsigelsen kom, rådet advokat Hovden Georg til å si opp stillingen i protest mot den dårlige behandlingen han hadde fått av sin arbeidsgiver. Dette forslaget likte Georg dårlig. Slik forholdet til arbeidsgiver hadde utviklet seg, innså han at det neppe ville bli særlig hyggelig arbeidsklima her hvis han ville tilbake i den ”gamle” jobben. Men, Georg følte behov for å ha en stilling som basis for en søknad på ny stilling, hvis han ble frisk.

- Jeg lurer på hva de vil oss, sier advokat Hovden da han omsider dukket opp - forsinket med en sliten stresskoffert.

- Hva de vil oss?

Georg undrer seg. Husker ikke advokat Hovden at han tok initiativ til dette møtet? Hva betyr dette? Er han uforberedt på møtet?

De samtaler videre i vestibylen i påvente av beskjed om hvor de skal møte hvem. Advokat Hovden er for første gang hyggelig og uformell. Det er en ny erfaring for Georg: Tidligere var Hovden oftest arrogant og lite forståelsesfull overfor Georg og hans plager. Georg satt oftest og fomlet med sine huskelapper på advokatens kontor mens han dikterte ”sine” brev i saken. Brøt Georg inn for å korrigere feil i diktaten, ble advokaten tydelig irritert. Enkelte ganger overhørte han Georg. Dikterte videre uten å vøre Georg. Det var blitt et mønster at advokaten begynte å diktere brev før Georg fikk satt seg. Som om Georg var et ubehagelig vedheng som dessverre måtte være til stede mens advokaten jobbet. Dette frustrerte Georg. Han forsto ikke hvorfor advokaten behandlet han slik. Så grenseløst nedlatende. Georg forbannet den som anbefalte advokaten til han.

Mens de sitter i resepsjonen passerer Ola Dyrskog flere ganger i bakgrunnen. Han kjørte bilen Georg satt i ulykkesdagen. Georg hilser på han: Dyrskog hilser brydd tilbake og forsvinner.

Georg henvender seg igjen i resepsjonen. Resepsjonisten aner fortsatt ikke noe om møtet, ringer igjen til personalavdelingen. Joda. De er ventet og kan møte i personalavdelingen på rom nummer...

Georg er forundret over denne arrogante holdningen hos representantene for Statens Energi. De har avtale om å møte i resepsjonen. Ingen kommer dit for å møte dem. Resepsjonisten er ukjent med møtet.

Georg møter en kald skulder fra første stund. Ingen av Statens Energis

representanter på dette forhandlingsmøtet deltok på tjenestereisen da ulykken skjedde: Direktør Eirik Bøe og førstekonsulent Tønnes Wold. De signerte oppsigelsesbrevet til Georg. I tillegg møter personalsjefen.

Formalitetene er i gang. Statens Energi-representantene viser til lover og regler samt "rimelighet". Straks advokat Hovden gjør forsøk på å forsvare Georgs partsinteresse i saken, forstår Georg at advokat Hovden ikke har forberedt seg. Han blir sittende nervøst å bla i en lovbok han låner av motparten. Sin egen bok har han glemt. I tillegg finner han ikke frem i denne lovboka. Etter flere forgjeves forsøk på å finne frem i boka, leverer han den resignert tilbake idet han sier:

- Opprettholdes oppsigelsen av Carlsen, må dere være forberedt på sterke reaksjoner.

Herrene ser megetsigende på hverandre. Direktør Bøe svarer:

- Vi er vant til å være ute i hardt vær. Det skal vi nok klare å takle.

Georg forstår. Her finnes ingen medmenneskelighet og forståelse. Møtet føles formålsløst. Her gjelder kun regler og paragrafer i en avmålt, forretningsmessig atmosfære. Møtet blir avsluttet med avtale om at kopi av "protokoll" skal sendes advokat Hovden.

Da de tar heisen ned etter møtet, trekker advokat Hovden nonchalant på skuldrene og sier:

- Feil strategi.

Dette irriterer Georg. Sannheten er åpenbar: Hovden kan ikke lekse si. Han har ikke forberedt seg. Georg er flau og pinlig berørt. Ydmyket på det verste overfor sine motstandere. Der Georg står nær advokat Hovden i heisen lukter han tydelig bakrusen hans. Er det derfor advokaten er så hyggelig mot Georg til en forandring? Fordi han har dårlig samvittighet? Uflaks at advokaten stiller i en slik forfatning.

Har Hovden problemer med alkohol, er dette advokatvalget en katastrofe.

Advokaten vil da lettere kunne sympatisere med skadevolder og fyllekjører.

Uker senere treffer Georg personalkonsulent Wold fra Statens Energi i en kolonialforretning. Han spør:

- Hvordan har du fått tak i en slik advokat?

Georg er flau og svarer unnnvikende. Personalkonsulenten råder Georg til å søke invalidepensjon i Statens Pensjonskasse. Rådet provoserer og sårer Georg som ikke ønsker pensjon. Han vil i jobb igjen så fort han kan. På dette tidspunktet har Georg satt inn all sin energi på å bli frisk. Å søke uførepensjon er ikke i hans tanker.

Advokat Hovden var ikke engasjert i Georgs sak. Han manglet den nødvendige kompetanse i erstatningssaker. Hovden ble en vesentlig psykisk belastning for Georg: Til nå hadde advokat Hovden ikke forsvart Georgs interesser.

Hovden hadde i tillegg uorden i papirhaugen som stadig vokste. Han rotet bort legeerklæringen fra nevrologisk avdeling på Ullevål sykehus og måtte tilskrive sykehuset etter en ny kopi. Han halte ut tiden i alt han foretok seg. Kvitteringene på sykeutgifter ble borte. Ringte Georg for å forhøre seg, ble han oftest avvist av forværelset. En gang slapp Georg gjennom denne barrieren: Da fikk han responsen:

- Du maser slik at jeg ikke får jobbet!

Ved et av møtene hos Hovden, la Georg frem sin ulykkesforsikring. Den var tegnet i Norsk Bilforsikring året før ulykken skjedde. Ulykkesforsikringens pålydende var kr. 550.000 ved invaliditet og kr. 50.000 ved død. Advokat Hovden så likegyldig på forsikringen, langet den så tilbake med ordene:

- Den der får du ikke noe på.

Hvert møte med advokaten ble en psykisk belastning. Georg manglet overskudd til å takle situasjonen.

I brev til Norsk Bilforsikring satt advokat Hovden dagsorden for møtet med Norsk Bilforsikrings representant:

”Jeg antar at det nu ikke er grunnlag for å vente ytterligere på en endelig erstatning, og tør foreslå at det avholdes et møte hos dem hvor undertegnede og Georg Carlsen er til stede. Carlsen vil da søke å redegjøre for det tap han allerede har lidt, og det tap som må forventes i fremtidig inntekt. Videre blir det snakk om ménerstatning.”

Georg var sjokkert. Mente advokat Hovden at Georg skulle foreta erstatningsberegningen? Først trodde Georg det var snakk om en advokatteknisk formulering. At advokat Hovden fremmet denne beregningen på hans vegne. Georg var forberedt på at advokaten skulle foreta en erstatningsberegning. Det tok han som en selvfølge. Men advokaten hadde ikke diskutert tall med Georg. Ikke bedt han innhente dokumentasjoner eller på annen måte forberede et erstatningskrav. Første gang Georg nevnte temaet erstatningskrav sa advokaten:

- Bare si et beløp så skal jeg prøve å forsvare det.

Andre gang sa han:

- La oss se hva Norsk Bilforsikring foreslår!

Tredje gang:

- Du kan vel regne med å få en to hundre tusen kroner.

Han gjorde en nonchalant håndbevegelse. Som om summen var helt uvesentlig for han.

Flakkende og unnvikende utsagn om erstatningsberegningen gikk Georg på nervene og forsterket mistanken om inkompetanse og likegyldighet. Da Georg purret skriftlige, skrev advokat Hovden blant annet til Georg: ” Ikke noe kan gjøres i en håndvending”. Da hadde Hovden hatt saken i drøye to år.

En septemberdag i 1986 ble Georg innkalt til advokat Hovdens kontor: Her møtte han Norsk Bilforsikrings saksbehandler Harry Solfjell for første gang. Denne saksbehandleren markerte seg som den personifiserte ”fienden”: Han kranglet på kravene om åkontoutbetalinger, mistenkeliggjorde Georgs sykeutgifter til legebehandling, medisiner m.m. Han krevde spesifikasjoner og reseptkopi av alle medisinnkjøp, krevde legeattestasjon av hver enkelt sykeutgift og hver enkelt resept. Han krevde at alle medisinerne skulle kjøpes ved ett bestemt apotek. Hos denne mannen fantes ingen forståelse for trafikoffrenes plager.

Georg var i økonomisk krise som følge av den skaden han var påført. Kravet om åkontoutbetaling var velbegrunnet og veldokumentert. Georg hadde gjeld som sto

i et rimelig forhold til den inntekten han hadde da ulykke skjedde. Overgangen til attføringstrygd og siden uførepensjon gjorde gjeldsbyrden betydelig tyngre å bære. Georg maktet ikke å betale renter og avdrag på sin studiegjeld. Lån på leiligheten tyngtet. Det ble en psykisk belastning å ha gjeld. Fordi fremtiden var usikker på alle måter. Likevel krevde denne saksbehandleren fortsatt bedre dokumentasjon: Det var umulig å dokumentere Georgs økonomiske situasjon bedre enn alt var gjort. Dette virket som et taktisk spill for å utmatte. Saksbehandleren førte en kynisk krig. Spekulerte han i at Georg kan bryte sammen som følge av motgang og plager? Han ordla seg som om om alle trafikkskadde var svindlere og kjeltringer. Alle Georgs utgifter ble mistenkeliggjort til hver minste detalj. Her fantes ingen medfølelse og forståelse. Georg følte seg krenket og mistenkeliggjort som om han var en forbryter.

Forsikringsselskapets mangel på etikk var nå åpenbar: Her skal det ikke betales ut et øre for mye. Erstatningsforhandlingene skal trekkes ut i langdrag for å trette ut den skadelidte. Dette er en rå kamp. En kynisk kamp: Denne politikken har selskapet stor økonomiske gevinst av å føre. Trafikkskadde mennesker har sjelden ressurser til å stå imot en så sterk overmakt.

Saksbehandlerens holdning såret og ydmyket, men tente Georgs kamplyst og stahet. Han bestemte seg for å kjempe mot denne overmakten så langt han hadde krefter: Kampen mot forsikringsselskapet var nå det eneste alternativ han så fremover. Kampen ble et mål.

Georgs lege sa:

- Kravet fra Norsk Bilforsikring om at du kun skal kjøpe alle medisiner på ett apotek er tøvete og meningsløs.

- Jeg ber deg ta kravene til etterretning, sa derimot advokat Hovden. Han orienterte Georg aldri om rettigheter. Georg følte seg mer usikker på egen sak nå en før han engasjerte advokat Hovden.

Nå satt Georg ansikt til ansikt med Norsk Bilforsikrings hensynsløse og kyniske saksbehandler. Georg hadde ikke hatt noen seriøs samtale med advokat Hovden om erstatningens størrelse, ei heller strategien før møtet med saksbehandleren. Møtet med Norsk Bilforsikrings saksbehandler utviklet seg til en diskusjon om legeerklæringen fra Ullevål sykehus: Legeerklæringen fylte ikke Norsk Bilforsikrings strenge krav til dokumentasjon av skadeomfanget. Advokat Hovden ”tok dette til etterretning” som så ofte tidligere. Han diktet brev til professoren på Ullevål sykehus med forespørsel om en mer presis formulering av mulig, varig invaliditet.

Advokat Hovden og saksbehandler Harry Solfjell dampet ivrig på møtet. Sigarettosen lå tett. Georgs allergiplager brydde Hovden seg ikke om. Plagen var ”tøvete”. Hovden gjorde dessuten ikke saksbehandleren oppmerksom på Georgs allergiplager. Hovden tok ikke hensyn til dem.

Dette var et møte mellom dem: Forsikringsselskapets representant og advokat Hovden. Georg var kun en ”nødvendig” ballast de måtte innfinne seg med. Slik

oppfattet Georg situasjonen. Han var nå så defensiv at han ikke maktet å ta opp problemet med røykallergi.

Etter en tid forlot Hovden kontoret for å kopiere dokumenter i naboværelset. Da kom saksbehandlerens bombardement av spørsmål. Han hadde åpenbart en mengde personopplysninger om Georg, hans familieforhold, foreldres yrke og bopel, familiens forsikringsforhold m.m. Han ønsket bekreftelse på disse opplysningene. Stilte flere spørsmål. Georg undret seg: Hvorfor hadde forsikringsselskapets mann funnet det interessant å innhente disse opplysningene?

Ved møtets avslutning sa advokat Hovden til saksbehandleren:

- Så sender du de avtalte pengene?

Saksbehandleren nikket og smilte. Advokat Hovden åpnet døren for han og fulgte han ut. De ble stående lenge å prate i gangen. Georg hørte ikke om hva. Hovden kom så inn på kontoret, henvendte seg så fornøyd til Georg:

- Hyggelig fyr. Ikke sant?

Hvilke penger som skulle sendes advokat Hovden for hva, fikk Georg aldri vite. Åpenbart ikke penger til Georg. Krav om åkontoutbetalinger til Georg var avvist. Etter dette møtet var Georg usikker på om han hadde møtt ”venn” og ”fiende” eller to ”fiender”.

Senere fikk Georg kjennskap til at denne saksbehandleren av forsikringskolleger er kjent for sin skruppelløse behandling av saker med trafikkskadde. Blant metodene han brukte var bestikkelser, direkte uanmeldte visitter til skadelidte, m.m. Han var en ”god mann” for Norsk Bilforsikring. En fiende av trafikkskadde. Når Norsk Bilforsikring kan ha en slik mann ansatt, forstår Georg hvilken politikk selskapet står for.

Denne skruppelløse saksbehandleren sluttet senere hos Norsk Bilforsikring, og åpnet egen praksis for å ”hjelpe” trafikkskadde. Kanskje mer penger å tjene på å skifte side?

Dette varsler at kampen om skadeerstatningen blir hard. Derfor trenger Georg nå en annen dyktig advokat. En som kan og vil forsvare Georgs interesser...

En dag møtter Georg en tidligere kollega på gaten i Oslo. Kollegaen sier:

- Herregud! Har du advokat Hovden på saken din?

Kollegaen gjør en oppgitt håndbevegelse for å understreke ordene og fortsetter:

- Du vet jeg er tørrlagt alkoholiker?

Georg nikker. Det var en kjent sak i redaksjonen der de arbeidet at kollegaen hadde ”ligget åtte år i rennesteinen” og deretter maktet å komme tilbake til et normalt liv ved gode venners hjelp. Den tøffe bakgrunnen hans til tross. Georg lærte han å kjenne som et fintfølede og etisk høyt kvalifisert menneske.

Kollegaen fortsetter:

- Da vi jobbet sammen fortalte jeg deg litt om mitt liv. Det jeg levde før jeg ble journalist i avisen. Derfor kjenner jeg mange hardt belastede alkoholikere. Din advokat er en av dem. Hør mitt gode råd: Stol ikke på den mannen. Bli kvitt han så fort som f...

Georg er målløs. Dette er verre enn han i sin villeste fantasi kunne ha forestilt seg. Georg gikk fra asken til ilden da han engasjerte advokat Hovden. Kollegaen ser Georgs reaksjonen og fortsetter med intens stemme:

- Skaff deg en annen advokat før det er for sent!

- Hovden er den andre advokaten jeg har på denne saken. Jeg er redd forsikringsselskapet motsetter seg at jeg skifter nå igjen. Dessuten. Hvilken garanti har jeg for at en annen advokat er bedre?

Kollegaen tar et skritt nærmere og ser inntrengende på Georg:

- Alt er bedre enn den mannen!

Georg inviterer kollegaen hjem for videre samtale. Kollegaen har fri noen timer og takker ja. I løpet av kvelden får Georg ytterligere, detaljerte opplysninger om advokat Hovdens alkoholproblemer. Georgs venn og kollega gjentar:

- Jeg festet mye sammen med advokat Hovden da jeg lå nede for Kong Alkohol. Jeg vet hva jeg snakker om: Stol ikke på den mannen!

Aktuaren

- Du trenger en aktuar, sier Georgs venn Bjarne.

- Aktuar! Hva er det?

- En spesialist i erstatningsberegning. Forsikringsselskapene har flere slike på stallen. Det er derfor de klarer seg så bra i erstatningsoppgjørene mot trafikkskadde. Det finnes aktuarer som driver for seg selv. Få tak i en av dem. Se i ”lågens” gule sider.

Bjarne er orientert. Han er lektor ved en videregående skole. Han har økonomi og jus i sin fagkrets. Bjarnes bror er dessuten ansatt i et forsikringsselskap. Bjarne lytter til Georgs frustrasjoner: Advokat Hovdens manglende evne og vilje til å beregne tapet etter ulykken: Bjarne sier:

- Bli kvitt den tufsen!

Georg ringte de fem aktuarene som var i Osloregionen. Aktuarene har hver sine spesialfelter. Georgs problemstillinger kunne aktuar Helge Hauge best klare. Det mente de fire andre i bransjen.

Aktuar Hauge var beskjeden. Han mente seg ikke dyktig nok til å påta seg hele oppdraget alene. Men han ønsket å hjelpe. De møttes. Georg forklarte sitt behov for en erstatningsberegning og sine problemer så langt. Hauge lyttet oppmerksomt. Hauge virker real. Hans uformelle, vennlige og kameratslige tone blandet med profesjonell kunnskap i sitt fag gav tillit.

Etter som de ble bedre kjent, kom Hagues varme medmenneskelige egenskaper tydeligere frem. Hagues vide interesseområde og glimrende hukommelse imponerte Georg stadig. Et samarbeid var innledet.

- En erstatningsberegning har både en juridisk og en aktuarmessig side. Jeg trenger en advokat å samarbeide med, sa Hauge.

Georg var redd et nytt advokatskifte. Sparket han ”tufsen” advokat Hovden nå,

fryktet Georg at Norsk Bilforsikring ville lage flere problemer enn han alt hadde. Kanskje nektet Norsk Bilforsikring å betale ekstrakostnadene ved en tredje advokat på saken. Hadde Georg råd til å dekke disse omkostningene? Hvor store ville de bli? Hadde Georg råd til å la være?

Juristenes normverden skremte Georg: Ingen advokat vil bistå med råd eller hjelp så lenge en kollega "sitter på saken". Kollegialiteten virker som en beskyttelse for advokat Hovden og en trussel mot Georg som klient. Hvilke kontakter har advokatene seg imellom? Hvilke lojalitets- og laugsbånd binder dem sammen? Vil Hovden lage vansker for Georg hvis han sparket han? Vanskene var plagsomme nok nå. Derfor nølte Georg. Han befant seg i et ukjent minefelt. I et landskap han ikke kjente. Trår han på en landmine ved å engasjere en tredje advokat? Et feiltrinn kan få avgjørende negativ betydning og gi ukjente konsekvenser. Kanskje ruinere mulighetene for et erstatningsoppgjør? Georg sa:

- Advokatenes spilleregler og normer er ukjente for meg. Deres interne normer oppleves som en mur: Et lukket laug der spillereglene er ukjente for utenforstående. Som et hemmelig brorskap. Jeg er i en ressurs svak situasjon og er derfor prisgitt advokatens lojalitet, etikk, dyktighet og engasjement. Et nytt feilvalg nå blir fatalt: Det betyr et drastisk dårligere erstatningsoppgjør. Mitt videre liv og min velstand videre avhenger av dette advokatvalget.

- Jeg forstår din situasjon og hvorfor du er stresset, sa aktuar Hauge. Få uker senere, fant han en løsning. En bekjent av Hauge var advokat. Han ble kontaktet og forklart situasjonen. Denne advokaten var villig til å bistå mot å være anonym. Det fikk han være. Advokatens ønske om å beskytte seg bak anonymitet, bekreftet Georgs antakelser om lovverdenens jungellover og maktstrukturen i erstatningsaker.

Den anonyme advokaten gjorde en samvittighetsfull og imponerende jobb: I samarbeid med aktuaren, ble en grundig dokumentert erstatningsberegning sydd sammen i løpet av få måneder. Beregningen var et solid stykke advokat- og aktuarhandverk. Den rommet beregning av skadeerstatning og skatteulempe basert på alle tilgjengelige data så langt. Da erstatningsberegningen var fullført oppsto en ny situasjon. På grunn av sin stilling i saken, kunne advokaten ikke bistå Georg videre.

I løpet av samarbeidet mellom aktuar Hauge og den anonyme advokaten, fikk Georg kunnskaper om hvilke advokater som behersker erstatningsrett. Advokat Hovden ble ikke regnet som en av dem. Georg lærte at forsikringssselskapet ikke kan motsette seg et nytt advokatskifte.

Slik kom Georgs erstatningssak inn i et bedre spor. En positiv utvikling var i gang. Dette gagnet Georgs helsetilstand i betydelig grad. Med ett så han lysning i sin formørkede livssituasjon. Et vesentlig psykisk press lettet. Fremgangen gledet. Georg hadde funnet to dyktige mennesker han stolte på. To verdifulle medmennesker. De hjalp han ut av en fastlåst situasjon. En situasjon han ikke ville kommet ut av uten slik dyktig hjelp.

Aktuar Helge Hauge beregnet erstatningskravet på PC, basert på et egenprodusert dataprogram til dette formålet. Dataprogrammet inneholdt nødvendige skattetabeller og tallmateriale med gjeldende skatteregler for de enkelte skatteår erstatningsberegningen omfattet. De ferdige datautskriftene gjenga Georgs selvangivelser for hvert enkelt skatteår. Det samlede tap fra ulykken og frem til antatt oppgjørstidspunkt og summerte opp hvert enkelt års tapsberegning. Nå ble de enkelte tapsposter synlige på en konkret måte.

Det lidte tap i inntekt fra ulykken og frem til antatt oppgjørstidspunkt, var verdiene for mellomlegget mellom utbetalt uførepensjon og den inntekt Georg ville hatt om han var i fullt arbeid. Sannsynlig inntekt ut i fra Georgs ansenitet, utdannelse og yrkeserfaring var dokumentert i brev fra Norsk Journalistlag, basis deres lønnsstatistikk. Beløpet lidte tap ble påplussset rentegodtgjørelse for tapsperioden. Denne del av beregningen het ”lidte tap”.

Neste post i beregningen het ”tap i fremtidig erverv”. Her beregnet Hauge forventet inntekt i fremtiden fratrukket uførepensjon. Beregningen baserte seg på dagens pensjonssatser, tross spådommer om senket realverdi av uførepensjonen i fremtiden. Dette krever regelverket. Beløpet for tap i fremtidig erverv må deretter omgjøres til nåverdi etter samme prinsipp som når en veksle konverteres til nåverdi ved utbetaling.

Beregningen av fremtidige merutgifter baserte seg på Georgs økte utgifter som følge av skaden. Utgifter han ikke ville hatt som frisk. F.eks. utgifter til praktiske gjøremål Georg nå trenger hjelp til. I dette beløpet inngikk dokumenterte merutgifter til nå, som sykeutgifter til lege, medisin, transport, hjelpemidler mm. Så kom beregning av skatteulemperstatningen: Skatteulempen med å få utbetalt det meste av videre livs inntekt fra nå frem til pensjonsalder: Denne tallverdien sees nå tydelig på skatteberegningen. Hele 125% av det utbetalte beløpet spises opp av skatt i dette aktuelle tidsrommet slik skattereglene var på dette tidspunktet beregningen forelå. Dette skjer hvis beløpet blir plassert i bank og beskattes som formue. Rentene skatlegges som inntekt på toppen av pensjonen. Skatteulempen må derfor påplusses erstatningen.

Så beregnes ménerstatningen. Her baseres beregningen på regelverkets fastlagte satser. Til sist beregnes kravet om dekning av egne saksomkostninger som honorar til advokat, aktuar ol..

- Jeg må ha dette ryddig og uten snusk. Tallene må være riktige. Vi skal ikke legge inn annet i beregningen enn det som er rett og riktig, sa aktuar Hauge:

- Beregningen må holde faglige mål. Alt må kunne forklares og forstås av andre enn aktuarer. Det gir tillit og respekt i domstolene om saken din kommer dit. Du er best tjent med at alt er ryddig og kan kontrolleres...

Med ferdig utarbeidet erstatningsberegning i hånden, møtte Georg på advokat Fredrik Fredriksens kontor en septemberdag 1987. Georg kunne ikke sitte. Legen hadde gitt han sitteforbud. Ischiasen hadde herjet Georg i lengre tid. Han ble fraktet til advokat Fredriksens kontor liggende i forsetet på ei drosje. Ryggen var støttet

av et solid korsett. For ikke å virke helt innpakket i elendighet hadde Georg latt den polstrede støttekragen om halsen ligge hjemme. Det angret han der han sto og strevde seg gjennom det lange møtet på advokatkontoret. Hodet føltes tungt og trett, men sansene var i alarmberedskap. Georgs situasjon tålte ikke flere feilvalg av advokat. Nå satset Georg sitt siste avgjørende kort på denne mannen.

Advokat Fredriksen var hyggelig og imøtekommende. Han "tente" på erstatningssaken og takket for oppdraget. Den høflige behandlingen blandet med engasjement var mentalhygiene for Georg. Men. Det er de praktiske resultatene som teller.

Etter endt møte, blunket Fredriksen spøkefullt gjennom brilleglassene:

- Min venn! Din sak blir prioritert.

Et langt møte var slutt.

- Var advokat Fredriksen "rett" mann på erstatningssaken?

Lokomotivet

- Hallo, gode venn! Beklager ventingen.

Advokat Fredriksen rekker smilende frem en lubben neve:

- Vær så god! Stig på.

Han gestikulerte mot en av kontordørene:

- Jeg kommer straks.

Fredriksen griper en bunke ark på forværelset og stresser inn på et annet kontor.

Georg setter seg. Fester omhyggelig remmene om bena slik at den medbragte korsryggstøtta kompenserer stolens anatomi. Slakker korsettet et hakk for å lette trykket på magen. Løsner litt på en silsvett krage. Drar frem huskelappen, den siste tids korrespondanse og er klar til møtet.

Advokat Fredriksen kommer inn fra forværelset:

- Så hyggelig! Du er bedre!

Georg kunne ikke sitte de første møtene han hadde med advokat Fredriksen. Takket være isjasplagene. Georg sto hele tiden de timerlange møtene.

Telefonen ringer. Fredriksen svarer:

- Fredriksen!... Hei! Står til?. Så hyggelig... Ja... Nettopp... Bra... Send det til meg... OK... Vi snakkes. Hei!

Han legger på.

- Unnskyld meg et øyeblikk.

Advokat Fredriksen farer ut døren.

En sekretær kommer inn med en kopp te. Ventetiden blir oftest lang. Advokat Fredriksens program for dagen sprekker stadig.

Advokat Fredriksen kommer tilbake. Han klasker håndflaten fornøyd i bunken prosess-skrift adressert til Oslo byrett:

- Min gode venn. Nå går toget! Stabelen papirer i saken har nådd et respektabelt nivå. Din sak konkurrerer nå i volum blant mine største saker, brummer Fredriksen fornøyd.

Bortimot syv hundre sider fordelt på tre bind. Det ligger et solid arbeid bak denne ekspedisjonen. Et godt samarbeid mellom advokat, aktuar og klient. Samarbeidet var kreativt for Georg. Fredriksen har evnen til å lytte. Han er utadvendt, uformell og likefrem. Nærmest overstrømmende. Alle brev han sender åpner med ”Gode Georg”.

- Jeg er en luring, men en snill luring, blunker advokat Fredriksen hemmelighetsfullt.

Atmosfæren i advokat Fredriksens travle kontormiljø, gir Georg følelsen av å være velkommen. Han får tilbake noe av den gamle følelsen fra livet før skaden: Å fungere sosialt. Å ha verdi som menneske. Det betyr mye å møte følelsen av likeverd, respekt og forståelse når fundamentet har rast sammen under en: Alt Georg trenger fra omgivelsene nå er en smule omtanke og forståelse. Advokat Fredriksen hadde ikke truffet aktuar Hauge før Georg introduserte dem. Fredriksen så straks fordelene med å trekke aktuaren inn i erstatningsberegningen for trafikkskade. Aktuar Hauge fikk oppdrag med å lage tilsvarende erstatningsberegninger for alle Fredriksens erstatningssaker etter trafikkulykker. Samarbeidet mellom advokaten og aktuar Hauge ble derfor stadig tettere. Aktuarens modeller for erstatningsberegning ble med tiden videreutviklet. Nå omfattet beregningene mer detaljerte sider av den økonomiske virkelighet et erstatningsoppgjør favner.

Isjasen hadde plaget Georg sammenhengende ett og et halvt år da han første gang møtet på advokat Fredriksens kontor. Georg var skeptisk før møtet. Etter to mislykkede forsøk på å skaffe seg en dyktig advokat, var Fredriksen den tredje advokaten i denne saken. Georg var vettskremt ved tanken på at også advokat Fredriksen kunne vise seg uengasjert, uinteressert eller kompetansefattig i erstatningssaker.

Nå har tiden modnet klient-advokatforholdet. Georg har fått tillit til advokat Fredriksen. Følelsen av at saken nå er i kvalifiserte hender er en lettelse. Viktigst for Georg som trafikkskadd er trygghet på at advokaten ivaretar hans interesser på best mulig måte. I tillegg er det viktig for Georg selv å kunne delta så aktivt som mulig for å belyse og dokumentere skadeomfang og økonomisk tap. Samarbeid er viktig. En trafikkskadd som passivt overlater saken til sin advokat, får ikke et så godt erstatningsoppgjør som den aktive, deltakende klient. Fordi advokat og aktuar er totalt avhengig av presise og dokumenterte opplysninger i arbeidet med å utarbeide erstatningskravet mot forsikringsselskapet. Dette samarbeidet er tidkrevende, men gir innsikt i egen sak og forståelse for hvordan juristenes verden fungerer. I tillegg styrkes selvtilliten av det Georg får til.

Men. Advokat Fredriksens livsstil uroer Georg. Han påtar seg stadig for mye arbeid og lever usunt. Vil Fredriksens helse holde til saken er ferdig i rettsapparatet?

Legeerklæringene fra Ullevål sykehus ”holdt ikke mål” i et erstatningskrav mot forsikringsselskapet. Georg trengte en presis vurdering av den varige medisinske

og ervervsmessige uførhet. Derfor måtte han undersøkes på ny. Av kvalifiserte spesialister.

Nå fulgte en vurdering hos arbeidsmarkedspsykolog og spesialist i nevropsykologi Rune Eik ved Statens Arbeidsmarkedsinstitutt i Oslo. Advokat Fredriksen ordnet med denne henvisningen. Georg ble nå vurdert til hundre prosent ervervsmessig ufør.

Deretter ordnet advokat Fredriksen med en nevrologisk test: Professor i nevrologi dr. med. Håkon Ree foretok selv alle undersøkelsene. Han undersøkte Georg grundig. Det ble gjort nye funn. Bl.a. nedsatt førlighet i venstre ben. I en utførlig legeerklæring vurderte han Georgs medisinske uførhetsgrad til femti prosent. Disse legeerklæringene gav grunnlag for å fremme et erstatningskrav mot Norsk Bilforsikring.

Forsikringsselskapet erkjente sin erstatningsplikt. Erstatningens størrelse kjempes det nå videre om. Det tar tid. Derfor krevde advokat Fredriksen flere ganger åkontoutbetalinger - forskudd på erstatningsutbetaling - på Georgs vegne. Utbetalingene kom etter en tid med korrespondanse og purring. Før Georg fikk dette utbetalt gjorde Fredriksen fradrag for solide honorar uten å avklare dette med Georg på forhånd:

- Dette får du tilbake når forsikringsselskapet må punge ut med alle dine saksomkostninger, sa han beroligende på forespørsel.

Georgs økonomiske problemer var dermed borte. Marerittet med ubetalt gjeld han ikke maktet å betjene forsvant. Han slettet deler av sin gjeld. Hele Georgs situasjon ble nå lysere. En vesentlig stressfaktor var borte.

Studielånet stresset Georg: Han sluttet å betale renter og avdrag da inntekten falt bort. Studielånet økte derfor dramatisk. Det føles bittent å sitte med studielån i Georgs situasjon. I tillegg hadde han tapt arbeidsfortjeneste og yrkesansiennitet i studietiden. Georg søkte om å få ettergitt studiegjelden. Helsemessig er han nå ute av stand til å nyttiggjøre seg utdannelsen i jobb. Søknaden fikk tyngde da advokat Fredriksen skrev brev til lånekassen. Fredriksen la ved legeerklæringene som nå kunne dokumentere en varig, alvorlig skade. Lånekassen svarte omsider med å redusere lånekravet. Ved hjelp av åkontoutbetalinger, maktet Georg derfor å nedbetale beløpet og avslutte sitt forhold til Statens lånekasse for Utdanning.

Erstatningsberegningene Georg fikk utarbeid på forhånd, ble nå endret ettersom nye tapsposter og oppdaterte lønnsstatistikker fra Norsk Journalistlag kom til. Det nye erstatningskravet mot forsikringsselskapet inneholdt endrede anslag for naturlig lønnskarriere og ansiennitet.

Erstatningsberegningen var grundig forberedt. Kravet mot forsikringsselskapet kostet mange møter og lange forberedelser. Forarbeidet krevde omfattende dokumentasjon og en grundig gjennomtenkning. Papirbunken vokste. Kravet inneholdt oversikt over utdanning og praksis. Alle vitnemål og attester samt kopier av frilansartikler. Spesialisterklæringer og oppdaterte beregninger fra aktuaren. Advokat Fredriksen sa:

- Dommer i tidligere erstatningssaker etter trafikkskader, er sterkt dominert av skjønn. Skjønn er fortsatt en viktig faktor i beregningen, men ikke så dominerende som tidligere. Dette fordi aktuar Hauges databaserte regnekunst nå gjør det mulig å forutse det faktiske økonomisk tap ut i fra tallmessige variabler. Aktuar Hauges program er således blitt et gjennombrudd for trafikkskadde i erstatningssaker.

Fordi tapet nå lettere kan beregnes og tallfestes. En viktig faktor i aktuarens erstatningsberegning, er skatteulempen: Hvor mye av erstatningen som blir spist opp av skatt i årene fremover til fylte 67 år - yrkesaktiv karriereslutt.

- Gjeldende skatteregler på oppgjørsdato er spillereglene i beregningene.

Variablene er dine tall fra selvangivelsene satt opp mot antatt inntekt- og tapsposter, sa aktuar Hauge.

- Erstatningsberegningen kan grovt sett deles i to hoveddeler, fortsatte advokat Fredriksen: - Først lidt tap fra ulykkestidspunktet til skadeoppgjør finner sted. Her legger vi beregnet lidt tap pr. år siden skaden. Denne tapsposten er skattepliktig. Neste store tapspost er lidt tap fra oppgjørstidspunkt og til du normalt ville gå av for aldersgrensen. Dernest kommer ménerstatningen. Så merutgifter.

- Du kan selv sette opp tapsposten for merutgifter som følge av skaden, fortsatte advokaten: - Jeg tenker her på sykeutgifter etc. Alle utgifter som ikke dekkes av trygdekontoret må med. Hjelp til skrivearbeidet får du på mitt forværelse. Etterpå går vi gjennom det sammen. Jeg må i siste instans avgjøre hva vi kan fremme krav om.

Fredriksen benyttet det samme prinsippet som Georgs anonyme advokat først beregnet ut i fra.

Arbeidet med sykeutgifter var meget omfattende og tidkrevende. Georg måtte gjennomtenke sin livssituasjon: Utgangspunktet er at han etter skaden skal ha en livskvalitet og et velstandsnivå mest mulig likt det friske livet Georg tapte. Hva mestret han før han ble kvestet, som han ikke behersker nå? Hva vil det koste å leie hjelp til å utføre det Georg ikke makter selv? En tilstand som ufør skal ikke bety at han må passifisere seg mer enn nødvendig: Fordi han ikke har økonomi til den ekstra hjelp som må til for å fungere. Skadeomfanget er passifiserende i seg selv. Det vil være urealistisk å tenke seg at ektefelle og venner skal stille opp for å hjelpe i alle praktiske situasjoner Georg ikke mestrer. Det vil ekstrabelaste de nærmeste unødig. Georg må derfor basere seg på å leie hjelp til å utføre en del av disse praktiske gjøremålene.

I 1984 kjøpte Georg en brukt Volvo 240. Biltypen var den gang blant de mest kollisjonssikre på markedet. Det kunne dokumenteres. Georg har nå et psykisk behov for en bil med best mulig kollisjonsbeskyttelse. Dette for i det hele tatt å kunne ferdes i bil etter skaden. Både som sjåfør og passasjer. Kostnadsoverslag over merutgifter ved en større mer kollisjonssikker bil sett i forhold til en "gjennomsnittsbil". Utgifter til vedlikehold av bil Georg som nå ikke mestrer selv: Bilen trenger skift av sommer- og vinterdekk, rengjøring innvendig og stell. Her er flere umulige arbeidsstillinger. Anbud og prisoverslag måtte innhentes skriftlig.

Familiehytte på Sørlandet. Her eier Georg en andel som gir merutgifter: Vedlikehold, ryddehogst på tomte etc. Der er mange praktiske gjøremål ved hytta Georg ikke kan ta seg av som før. Dette skal ikke komme de øvrige medeiere til ekstra byrde. Georg må gjennomtenke hvilke praktiske gjøremål som utføres på hytta. En rimelig fordeling av oppgavene andelseierne imellom. Hvilke yrkesgrupper utfører slikt arbeid til hvilken kostnad? Georg søkte et skriftlig anbud. Muntlige uttalelser er nytteløse, fordi alt skal dokumenteres. Dette ble mer arbeidskrevende enn Georg drømte om. Stadig støtte han på uttalelser:

- Vi kan gjerne gjøre det, men oppgjør må skje uten kvittering.

Landstedsbåten på 14 fot med påhengsmotor må pusses opp hvert år.

Snues, rengjøres, stoffes, hales opp og ned. Påhengsmotoren rengjøres og vinterkonserveres. Vanskelige arbeidsstillinger en dårlig rygg og redusert muskulatur ikke mestrer. Et forsøk på å pusse opp båten etter skaden ett år utløste isjias med sengeleie og langvarige plager. Georg erfarte ofte avhengighet av hjelp fra familie og venner. Igjen kom problemer med dokumentasjon. Georg endte opp med et firma som rengjør biler: Her fikk han skriftlige tilbud på høstrengjøring av båten hvis den ble kjørt til deres adresse. Georg kjøpte en gammel båttilhenger med vinsj til å kople på bilen. Det var dermed praktisk mulig å frakte båten til rengjøring. Slik fortsatte det. Det tok tid, fantasi og tålmodighet.

Flytting gir praktiske gjøremål Georg må avstå fra, som friske oftest utfører selv: Det er snakk om merutgifter ved flytting. Ikke selve flyttingen, men utgifter til pakking og løfting av flyttegods før det bæres ut til flyttebilen. Og tilsvarende arbeidsstillinger ved utpakking. Som følge av ektefelles yrke, er det naturlig å tenke seg flere flyttinger i tiden fremover.

Utgifter til behandlinger som ikke dekkes av trygdekontoret. F. eks. utgifter til ”alternativ medisin” som akupunktur o.l. Disse utgiftene nekter Norsk Bilforsikring å dekke. De hevder i spydige formuleringer at utgiftene har ”eksplodert” etter at Georg engasjerte advokat Fredriksen. Sannheten er at Georgs tidligere advokat, Hovden, saboterte disse utgiftene: Dårlig rådgiving, rot i papirene, kvitteringer som ble borte etc. Dette førte til at sykeutgiftene var kunstig små mens Georg hadde såkalt ”bistand” fra advokat Hovden. Av advokat Fredriksen fikk Georg vite hva han kunne regne som sykeutgifter. Dermed ble han klar over hvilke store summer han alt hadde tapt på grunn av advokat Hovden.

Sannsynligheten finnes i tillegg for en helsemessig vanskeligere alderdom som følge av skaden. Denne utgiftsposten er vanskelig å dokumentere uten krystallkule. Det er likevel viktig i erstatningssammenheng å påpeke at Georg kan risikere utgifter i fremtiden som han ikke har oversikt over i dag.

Fredriksen godkjente og strøk utgifter utifra hva han mente gagnet saken for domstolen.

Georg fikk hjelp og stimulans til å maskinskrive utgiftsoppstillingen hos advokat Fredriksen. Utgiftsoppstillingen hadde henvisninger til dokumentasjoner og begrunnelser i legeerklæringene. Dette var viktige ingredienser i erstatningskravet

som ble fremmet i 1988. Da arbeidet var ferdig sa advokat Fredriksen:

- Glimrende arbeid. Når din sak er ferdig får du jobb hos meg som utgiftsdetektiv for andre trafikkskadde. Det kan gi deg en solid ekstrainntekt.

Norsk Bilforsikring ønsket ikke å forhandle. Kravet ble blankt avvist. Dermed gikk saken til Oslo Byrett.

Våren 1989. Bortimot seks år etter bilulykken. Nå står erstatningssaken i køen av saker i rettsapparatet. Lokomotivet advokat Fredriksen har trukket erstatningssaken ut av et fastlåst sidespor. Saken er kommet inn i en ny, positiv fase etter en lang prosess. Denne utviklingen var mentalhygiene for Georg. Endelig så han muligheten til løsninger i sikte. Muligheten til å bli ferdig med sitt traumatiske forhold til erstatningsoppgjøret etter bilulykken.

Erstatningskravet mot forsikringsselskapet, var basert på Georgs behov for å trygge fremtiden best mulig. Skaden har rasert Georgs inntektsmuligheter. Han er nå uførepensjonist. Der er mange usikkerhetsfaktorer for en uførepensjonist i Georgs alder. Vil pensjonen holde tritt med reallønnsutviklingen? Trolig ikke. Vil trygdeutbetalingene og skattereglene bli endret år etter erstatningsoppgjøret, slik at erstatningen blir redusert eller delvis spist opp? Umulig å si, men trolig. Når erstatningsoppgjør skjer, er det dagens skatteregler og dagens pensjons- og lønnsatser som legges til grunn. Hvis betingelsene endrer seg drastisk, kan Georg tape eller tjene på det? Norges nasjonaløkonomi fremover vil avgjøre om folketrygden har den nødvendige bæreevne. Bæreevne til å klare den nåværende reallønnsutviklingen til uførepensjonister. Et øket antall pensjonister vil belaste dette felles samfunnsgode sterkere og tilsvarende redusere pensjonsutbetalingene? Og den politiske viljen til å beholde folketrygden?

Uventede, store sykeutgifter kan også dukke opp. Tilstanden kan bli verre? Erstatningskravet må dekke sannsynlige og faktiske tap i fremtiden. Merutgifter som følge av skaden. Derfor må det beregnes. Ikke anslås ut i fra "tidligere juridisk praksis for domstolene" d.v.s. skønnsvurdering. Det gjelder lønnstap: Mellomlegget mellom pensjon og forventet lønnsinntekt innen presseyrket. I tillegg kommer merutgifter til behandlinger og andre utgifter. Økonomisk kompensasjon for gjøremål Georg ikke lenger kan utføre selv.

Norsk Bilforsikring fremmet stadig nye krav om dokumentasjon av utgifter.

Georg lærte seg å tenke dokumentasjon før presentasjon. Dette skapte et nytt problem: Hvilket personvern har en skadelidt? Slik saken utviklet seg, fantes det snart ikke noe i Georgs privatliv eller skjebne som ikke er "brettet ut" til Norsk Bilforsikrings beskuelse og respektløse behandling. Det burde være et tankekors for dommere og advokater i slike saker, at skadelidte må legge frem alt som finnes av personopplysninger som dokumentasjon i en erstatningssak. Georg har følelsen av at kriminelle har bedre personvern enn skadelidte som krever sin rett i det norske rettsapparatet. I tillegg opplever Georg mye av argumentasjonen fra Norsk Bilforsikring som direkte sårende, provoserende og terroriserende. Dette godtar

rettspraksis. Slik er ”spillereglene” i rettsapparatet. Andre skadelidte avskrekkes dermed fra å fremme erstatningsak. Dermed skades rettsikkerheten for denne svake gruppen. Dette gir forsikringsbransjen stor gevinst: De tjener store summer på å gi trafikkskadde kraftig motstand. De avskrekker dermed andre skadelidte. Et kynisk spill.

Georg var nå klar til kamp. Kamp mot et av Norges største og mektigste forsikringsselskap. Et forsikringsselskap med store overskudd i sine regnskaper over mange år selv i nedgangstider. Forsikringsselskapet har bortimot ubegrensede midler å sette inn mot trafikkskadde som fremmer krav mot dem. Fordi de finner det meget lønnsomt. Forsikringsselskapet bruker hele sin juridiske og økonomiske styrke samt lobbyister i politiske korridorer mot trafikkskadde og deres problemer. Dette forsikringsselskapet som har knekket mange trafikkskadde før Georg. Han satte nå sin lit til det norske rettsapparatet.

Da saksdokumentene for byretten kom til Georg ferdig trykket og innbundet i postpakke, ble han urolig. Advokat Fredriksen sto ikke oppført som prosessfullmektig for hans sak i byretten. Advokat Fredriksens navn var skiftet ut med en annen, yngre advokat ansatt ved hans kontor. Denne andre advokaten hadde ikke tidligere arbeidet med denne saken. Georg kjente kun navn og ansikt fra Fredriksens ansatte stab. Hvorfor ble dette gjort nå uten å spørre Georg? Hva var hensikten? Da Fredriksen tok saken, lovet han egenhendig å føre den for Georg: Om nødvendig gjennom rettsapparatet til erstatningsoppgjør forelå. Georg hadde investert store anstrengelser og mye hodesmerte for å gjennomgå saken fra begynnelsen til dagens situasjon slik at Fredriksen var oppdatert så godt som mulig. Derfor opplevde Georg dette advokatbytte uten forvarsel som et tillitsbrudd. Han ringte advokat Fredriksen som sa:

- Jeg har hånd om saken selv om min unge medarbeider står som prosessfullmektig. Vår unge mann trenger en prøvesak for høyesterett om din sak kommer så langt. Her på kontoret samarbeider vi tett. Ta det derfor helt med ro. Du har intet å frykte. Han er dyktig.

Dette likte Georg dårlig. Han ble frustrert og forbannet. Georgs sak skulle åpenbart nå være en elevøvelse for en mindre erfaren advokat. Hva vil det bety for utfallet? Igjen ble Georg usikker på om erstatningssaken nå var i gode hender. Prøvde Fredriksen å bli kvitt en vanskelig sak? Da Georg møtte den unge advokaten sa han:

- Du kan ikke regne med å få noe i nærheten av det du krever. Hele kravet er taktisk begrunnet for å heve erstatningsbeløpet i forhold til det som er vanlig. Utsagnet og holdningen irriterte Georg. Han fikk en dårlig følelse: Den samme fornemmelsen som advokat Hovden ga. Som om den unge advokaten ikke gadd kjempe for Georgs sak. Ved flere anledninger oppdaget Georg at den unge advokaten ikke hadde lest de mest elementære deler av erstatningssaken. Advokaten hadde ikke tatt seg bryet med å ”lese leksa si”. Det øket Georgs uro.

Han bestemte seg til slutt for å kreve den unge advokaten fjernet uansett hva det ville koste av ubehag. Georg ventet derfor på en passende anledning til å fremme sitt krav. Anledningen kom raskt: Den unge advokaten hadde laget et prosess-skrift for Georg uten hans medvirkning. Fredriksen samarbeidet alltid med Georg om slike viktige dokumenter. Den unge advokaten hadde snekret det sammen uten Georgs medvirkning: Skriftet røpet tydelig flere mangelfulle kunnskaper om saken og skjemet det grundige forarbeidet. Dette skjedde etter at den unge advokaten hadde "sittet på saken" en drøy måned.

Da slo Georg til. Han skrev et brev til advokat Fredriksen der han krevde at den unge advokaten straks ble "tatt av saken" og at Fredriksen igjen måtte påta seg å fullføre denne saken som avtalt. Det tok tid å skrive brevet, men da det ble postlagt var Georg fornøyd med formuleringene og spent på advokat Fredriksens reaksjon. Fredriksen ringte få dager senere:

- Du er sjefen! Du får det som du vil.

Kort tid etter sluttet den unge advokaten, en advokatpartner og en sekretær i advokatfirmaet. Det ble hvisket om uoverensstemmelser på flere plan. Atmosfæren på kontoret virket urolig og stresset på den tiden. Et halvår senere sluttet ytterligere en advokat.

Georg ble ved flere anledninger invitert hjem til middag hos advokat Fredriksen. Fredriksen viste en imponerende gjestfrihet og serverte utsøkte middager med stil og smak. Her traff Georg andre trafikkskadde som advokat Fredriksen bisto i kampen mot forsikringsselskapene. Aktuar Hauge var ofte blant gjestene. På hjemmebane var advokat Fredriksen en solid begersvinger og stemningen ble ofte høy. Middagsinvitasjonene kunne derfor være noe anstrengende for Georg som ikke tålte eller drakk alkohol og lett fikk hodesmerter ved konsentrasjon i samtale. For Georg ble dette en øvelse i å tilpasse seg et "normalt sosialt liv" igjen. Georg satte pris på ekteparet Fredriksens gjestfrihet og følte han hadde to gode venner i dem.

"Vi skal ta deg"

- Vær forsikret om du skulle bli skadet i en ulykke. Tenk hvilken trygghet du har i bakhånd med en ulykkesforsikring i Norsk Bilforsikring til en "utrolig lav premie"! De pågående selgerne, agentene fra forsikringselskapet Norsk Bilforsikring markedsførte sine "produkter". De er designet for oppgaven av selskapets kursvirksomhet. Med sine argumenter går de løs på markedet. Pågående telefoner, reklame i postkassen motivert av fete honorarer til de "flinke" selgerne:

- Vi gir deg trygghet. Alt er så enkelt. Blir du skadd får du selvfølgelig greitt oppgjør omgående...

Hele Norges befolkning har møtt dem. Forsikringsselgerne karikert med foten i dørsprekken og med en argumentasjon som gir mottakeren bakoversveis.

Så tegnet Georg en ulykkesforsikring hos Norsk Bilforsikring i 1982:

- Det hender ikke meg noe, men i tilfelle...

Året etter skjedde ulykken.

Hvor er da disse selgerne?

- Det er ikke vårt bord. Vær vennlig å henvende Dem i vår skadeavdeling.

Skadebehandlere er en annen type loyale, spesialdesignede forsikringsfolk. De er velutdannede kverulanter. Drillet i å gi forsikringstakerne mest mulig motstand og minst mulig av det de har krav på etter forsikringsavtalen. De er eksperter på å tolke petitskriftene i vilkårene i forsikringsselskapets favør. De er eksperter i å trenere og trette ut forsikringkundene når uhellet er ute og krav blir fremmet. Når uhellet er ute er du ikke kunde, men motpart - en fiende. Da har du møtt forsikringsselskapenes sanne ansikt.

Å møte skadebehandlerne er å møte veggen. De tolker petitsiteter i forsikringsvilkårene du aldri har lest. De haler ut saken: Det er ikke så enkelt å få det raske, greie oppgjør som var så selvfølgelig da forsikringen ble tegnet. Du er en mulig forsikringssvindler: Forsikringsselskapet må nå vurdere din hederlighet grundig. Der var ingen spørsmål om hederlighet da forsikringspolisen ble kjøpt. Så lenge du betaler til forsikringsselskapet er alt i orden. Når ulykken er ute og pengene skal den andre veien: Det er da problemene kommer. Er det snakk om store beløp, viker skadebehandlerne ikke for å bruke litt "utradisjonelle metoder"...

Advokat Hovden sa til Georg:

- Den forsikringen får du ikke noe på.

Hvorfor sa han det?

Er ulykken ute trenger du en advokat du kan stole på. Du må kjempe en hard kamp for ditt rettmessige krav. Da står du som David mot Goliat. Goliat som har vokst seg stor og mektig på de mange naive, loyale forsikringkundene som betaler sine premiekrav i årevis for å være trygge: Sikret om uhellet er ute. Disse kundene har ennå ikke møtt saksbehandlerne: Da står du står med hatten i handa, og blir gransket...

Forsikringsselskapene med sine pompøse bygninger og glatte fasader, sine ressurssterke markedsføringsavdelinger og pressetalsmenn.

De selger trygghet.

Georgs ulykkesforsikring var pålydende kr. 550.000 ved ulykke og kr. 50.000 ved død. Han ba advokat Fredriksen sjekke polisen. Fredriksen fremmet da straks krav om utbetaling til Norsk Bilforsikring. Legeerklæringene ble vedlagt kravet. Den medisinske uførhetsgraden var 50 %. Kravet lød derfor på kr. 275.000 pluss renter fra september 1983, en måned etter at ulykken fant sted.

Norsk Bilforsikring svarte: Det hadde gått urimelig lang tid fra ulykken skjedde til krav ble fremmet. Derfor kunne selskapet ikke imøtekomme kravet om renter.

Da advokat Hovden hadde hånd om saken sa han altså: "Den forsikringen får du ikke noe på." Hadde Hovden fremmet kravet for Georg den gang hadde ikke

selskapet kunnet bruke det argumentet. Hvor hederlig er advokat Hovden? Norsk Bilforsikring utbetalte etter en tid beløpet kr. 275.000,-. Et mindre rentebeløp på rundt fire tusen kroner ble plussset på. Rentepåplusningene ble forklart som tilgodehavende renter fra krav ble fremmet av advokat Fredriksen og til utbetaling skjedde.

Norsk Bilforsikring mente ikke å ha mottatt slikt krav fra Georg tidligere: Georg hadde derfor ikke krav på renter fra september 1983, ble det hevdet. Advokat Fredriksen svarte at Georg ikke godtok Norsk Bilforsikrings avgjørelse. Derfor ønsket Georg saken rettslig prøvet, dersom Georgs krav om full rentekompensasjon ikke ble imøtekommet. I anførselene skrev Fredriksen blant annet: "Carlsens situasjon har vært så belastet at han ikke har vært bevisst sitt krav på et tidligere tidspunkt. Det må stilles krav til et forsikringsselskap som behandler et erstatningskrav under bilansvaret at det rutinemessig ved skadeanmeldelse også blir sjekket opp hvorvidt det er individuelle dekninger som kommer inn i bildet. Vi lever i EDB-alderen og det er meget enkelt for et forsikringsselskap å sjekke opp skadelidtes status i selskapet. Spesielt er dette naturlig og viktig ved hodeskader..." Georg tenkte nå på møtet med Norsk Bilforsikrings skadebehandler Harry Solfjell på advokat Kjetil Hovdens kontor to år tidligere. Da var Harry Solfjell urimelig godt orientert om Georg og familiens forsikringsforhold. Nå var selskapet plutselig totalt uvitende om Georgs forsikringer i Norsk Bilforsikring. Ved henvendelse til ethvert av Norsk Bilforsikrings salgskontorer over hele landet kunne Georgs forsikringsforhold lett letes frem på en dataskjerm. Georgs navn og adresse var kjent for selskapets skadeavdeling kort tid etter ulykken i form av et foreløpig skadekrav: Defekt koffert, defekt reisevekkerur, opprevne klær m.m. Hadde ikke skadeavdelingen adgang til de samme data i eget selskap? Utrolig og usannsynlig. Norsk Bilforsikring inntok en gjenstridig holdning: De avviste igjen kravet. Stevning ble tatt ut september 1988. Georg fremmet krav om betaling av atten prosent årlig rente samt renters rente slik rentesatsene var på dette tidspunkt. I stevningen het det bl.a. at melding om personskada ble sendt Norsk Bilforsikring i august 1983: Da mottok selskapet skademelding fra Frans Erstad. I denne skademeldingen ble oppført at en person ved navn Georg Carlsen ble skadet i ulykken. Straks etter mottok selskapet også Georgs adresse. Avvisningen av rentekravet var dessuten i strid med god forretningsskikk. Det ble i tillegg fremmet krav om erstatning av Georgs omkostninger i denne saken.

En dag ringte Norsk Bilforsikrings saksbehandler Petter Havre til Georg. Havre sa bl.a.:

- Du har anlagt sak mot oss. Vi skal ta deg!

Georg tenkte:

- Er det vanlig at skadebehandlere ringer trusler til skadelidte som har erstatningskrav mot selskapet?

Advokat Fredriksen ringte saksbehandler Havre i Norsk Bilforsikring mens Georg hørte på. Fredriksen ba saksbehandler Havre høflig om en forklaring. Petter Havre

ga ingen saklig forklaring. I stedet benyttet han anledningen til å komme med en rekke ærekrenkende utsagn både mot advokat Fredriksen og Georg.

Etter samtalen sa advokat Fredriksen:

- Du hørte hva fyren presterte å si?

Georg nikket. Fredriksen fortsatte:

- La meg først si at Hr. Havres utfall mot deg rammer også meg fordi jeg fører din sak mot selskapet. Hadde jeg vært leder for Norsk Bilforsikring ville jeg gitt mannen sparken på dagen. Et seriøst selskap kan ikke være bekjent av å behandle sine kunder på en slik måte.

Saksbehandler Havre fulgte opp sine muntlige utfall i brevs form. Han avsto alle krav som tøv og nonsens. Advokat Fredriksen ba da om at saken ble overlatt til selskapets juridiske avdeling.

Saksbehandler Havres oppførsel ble senere tatt opp med selskapets ledelse.

Advokat Fredriksen skrev et høflig brev til selskapets administrerende direktør.

Han la ved kopi av brev fra saksbehandleren og beskrev hans "metoder". Georg synes Fredriksens brev til "selskapets ledelse" var svært forsiktig formulert: Fordi Havres muntlige utsagn ikke var sitert. Advokat Fredriksen valgte trolig strategien slik for å få ledelsen i tale. Men. Der kom intet svar. Brevet ble purret. Igjen intet svar. Til sist kom et brev som forsvarte og gikk god for saksbehandlerens handlemåte.

Georg konkluderte da: Saksbehandler Havres handlemåte hører til selskapet Norsk Bilforsikrings godkjente fremgangsmåter.

Georg flyttet deretter sin ulykkesforsikring til et annet forsikringsselskap. Er andre forsikringsselskaper bedre?

Like før saken skulle opp til doms for Oslo byrett, ga selskapet Norsk Bilforsikring etter. Norsk Bilforsikrings ledelse innså trolig at de hadde en "dårlig sak" som i tillegg var dårlig reklame for selskapet: Publisitet omkring denne saken, ville åpenbart skade Norsk Bilforsikrings renommé. De manglende renter og rentersrenter samt Georgs omkostninger, ble dermed etterbetalt. Domstolene registrerte da denne saken som løst ved forlik.

Ærede rett

- Ærede rett. Vi har her for oss en spesiell og tragisk sak. Min klient Georg Carlsen fikk sitt yrkesaktive liv brått og brutalt avsluttet i en alvorlig bilulykke 13. august 1983.

Advokat Fredrik Fredriksen gjør en gestikulerende bevegelse mot Georg før han fortsetter:

- I omfang og vanskelighetsgrad er denne sak en av de største jeg noen gang har prosedert for norsk rett.

Slik startet Georgs kamp for et rettferdig erstatningsoppgjør i Oslo Byrett 13. oktober 1990. Motpart var Norsk Bilforsikring. Georg satt i medbrakt spesialstol, tilbakelent med krage om halsen og korsett om livet. Drøye to år har Georg ventet på å få saken opp for Byretten. Dagene før rettsforhandlingene hadde vært nervøse. Nå følte Georg spenningen og angsten for dommen. Han var forberedt på tøffe tre dagers rettsforhandlinger i håp og angst. Spent på om helsa tillot at han var tilstede hele tiden. Var forberedt på økende plager. Var redd for å besvime i retten.

Advokat Fredriksen beroliget:

- Gode venn! Du har godt kvalifiserte sakkyndige vitner og et berettiget, vel dokumentert erstatningskrav. Likevel kan uforutsette innspill fra motpartens advokat virke sterkt inn på domsresultatet. Intet er avgjort før dommen er på bordet.

Advokat Fredriksen gjennomgikk politidokumentene i detalj. Han beskrev omstendighetene omkring bilulykken, skademeldingen, sykehusinnleggelsen og de invalidiserende skadene Georg fikk etter bilulykken. Flere legeerklæringer dokumenterte skadene etter bilulykken. Georgs tragedie skal nå brettes ut i detalj for domstolen: Privatliv, helsestatus, utdanning, yrkeskarriere og økonomi representert ved alle selvangivelser så langt bakover i tid som mulig er. Fredriksen fortsatte:

- Jeg tillater meg nå å henlede rettens oppmerksomhet på side... Her finner vi en detaljert oversikt over Carlsens utdanning: Eksamen artium,..... Vi ser av dette at Carlsen har en bredere utdanning enn det som vanligvis inngår i en cand.philol.-grad ved universitetet: To mellomfag og ett hovedfag. Det vanlige er ett grunnfag, ett mellomfag og ett hovedfag. I tillegg til dette har Carlsen...

Fredriksen gjorde en liten pause. Tok en halspastill. Så seg omkring, som for å la "forsamlingen" fordøye opplesningen. Dommeren lyttet stille uten en mine. Han så for det meste rett fremfor seg. Av og til lot han blikket gli over de tilstedeværende. Innimellom noterte han eller streket under noe i teksten fremfor seg. Rettssalen var enkel. Gule betongvegger og fliselagt gulv. Kun det nødvendigeste av innredning: Dommerens podie. Stolene på hver side av han var tomme. Her var ingen meddommere. Hans makt i denne domsavgjørelsen var suveren. Benkene til hver part var plassert på langsiden. Tilhørerstoler langs veggen motsatt dommeren. Rommet virket sterilt. Det gav ekko av advokat Fredriksens basse røst, formørket av en halsforkjølelse. Han fortsatte:

- Her finner vi også en detaljert oversikt over Carlsens yrkesbakgrunn. Alt som attenåring peilet han seg inn på journalistyrket... Vi ser av artikkelsamlingen vedlagt denne sak at Carlsen har produsert en rekke artikler på frilansbasis fra dette tidspunkt og frem til han ble skadet. Hans artikler er kommet på trykk i de fleste aviser av betydning her i landet... Han har vært vaktstef i Morgenavisen i Bergen. En krevende og ansvarsfull jobb med varierte vaktordninger og et vidt spekter arbeidsoppgaver. Han har levert frilansbidrag til NRK-Hordaland. Da ulykken inntraff var Carlsen informasjonskonsulent i fast stilling i Statens Energi. Han tiltrådte stillingen i februar 1983.

Carlsen har også en variert praksis fra læreryrket som lærervikar i grunnskolen og ungdomsskolen. Jeg nevner...

Fredriksen la bort saksdokumentene og trakk frem arket med den håndskrevne diposisjonen for innlegget:

- Ærede rett. Denne oversikten viser et initiativ og et pågangsmot som ville gitt Carlsen svært gode forutsetninger for en solid karriere innen journalistikken, dersom bilulykken ikke hadde skjedd. Av Carlsens utdanning og interessefelt fremgår at han ønsket å peile seg inn mot stillinger i journalistikken - som utenrikskorrespondent. Hans utdanning er en solid bakgrunn for en journalist med interesse for utenrikspolitikk. Særlig faget religionshistorie er interessant og relevant i denne sammenhengen: Dette faget gir nemlig en grundig kunnskap om de ulike verdenskulturenes verdigrunnlag, religion og historie. Et svært godt utgangspunkt til å forstå bakgrunnen for ulike samfunns politiske situasjoner i dag. Det er nok her å nevne situasjonen i Irak, Iran og Midt-Østen-konflikten...

Advokat Fredriksen tok en pause. Han grov frem en halspastill og bladde langsomt om. Dommeren satt opphøyd i sin sorte dommerkappe på "høysetet". Over han hang riksvåpenet majestetisk og enerådende: Gul krone, løve med øks på rød bunn. På dommerens høyre kant sto advokat Fredriksen med sin sorte advokatkappe trukket over kontordressen. Hans høye, kraftige gestalt ruvet der han sto med bunker dokumenter foran seg. Han så unektelig scenevant ut. Blunket oppmuntrende til Georg gjennom brilleglassene. Han forsto Georg var nervøs. Uroen dirret i kroppen. Den satt i muskulaturen. I nakken, ryggen og leggene. Georg svettet. Satt ved Fredriksens side og hørte drønnet fra Oslos travle gater gjennom lukkede thermopanvinduer bak seg.

Overfor satt den spedbygde advokat Kjetil Pettersen. Han representerte motparten, forsikringsselskapet Norsk Bilforsikring. Den sorte kappen hans virket et nummer for stor. Pettersen så flakkende på Georg bak store hornbriller under tynn, lys hårmanke. Dette var jobben hans. Han er ansatt i Norsk Bilforsikring. Ved hans side satt to yngre aktuarer. De satt rakryggede og mimikkløse som lydige skolegutter og hørte på advokat Fredriksen.

Georg hadde møtt advokat Pettersen en gang tidligere: Et hastebrev fra advokat Fredriksen skulle leveres advokat Pettersen på Norsk Bilforsikrings hovedkontor i Oslo. Brevet måtte leveres han personlig. Georg påtok seg dette oppdraget. Det var en omstendelig prosedyre å få tak i denne advokaten. Først meldte Georg ankomst ved hovedinngangen. Ble så anvist rett etasje. Her slapp Georg ikke inn. Ny venting. Først kom en sekretær. Etter en drøy ventetid kom advokat Pettersen ut. Georg var forbauset over ikke å bli vist inn til hans kontor. Pettersen virket overrasket og brydd ved å treffe Georg ansikt til ansikt. Han beveget seg rastløst, mens han snakket:

- Jeg har selv vært ute for en trafikkulykke og hatt en liten whip-lash-skade. Jeg forstår du har det vanskelig...

Georg stusset. Hva mente han med det? Var det et uttrykk for ekte medfølelse?

Eller hadde han dårlig samvittighet for den kraftige motstand han hadde gitt Georg på selskapets vegne? Eller mente han å si: "Se her, jeg er like skadd som deg. Likevel er jeg i full jobb som advokat. Altså krever du for høy erstatning." Det siste liknet tidligere erfaringer med Norsk Bilforsikrings skadebehandlere. Advokaten takket for brevet og hastet tilbake bak den låste døren. Som om Georg var noe ubehagelig han ikke ville dvele for lenge ved.

Advokat Fredriksen kalte dommeren "ærede rett". Dette juristspråket virket fremmed på Georg. Formuleringene "jeg vil henlede rettens oppmerksomhet på", "ærede motpart" etc., gav Georg følelsen av å være medaktør i et klassisk teater. Et teater som skulle avgjøre hans økonomiske fremtid.

Georg var mentalt forberedt på å bli "brettet ut" i retten. Likevel føltes det tungt å høre sine "data" bli lest opp. Liksom en nekrolog over hans yrkesliv. Han følte seg som en utdatert vare det i etterhånd ble kranglet om prisen på: Hvor mye er Georg Carlsen verd? Den yrkesaktive karrieren er ugjenkallelig ødelagt. Hvor mye er denne karrieren nå verd i kroner? Prutingen var i full gang. Retten skal nå avgjøre hvor stort avslag Norsk Bilforsikring får på denne prisen.

Georg var glad pressekollegene ikke møtte i retten. Trolig hadde han vært så lenge borte fra presseyrket nå at han var glemt. Tilhørerbenken var nærmest tom. Tre menn satt der: En advokat, en aktuar og en venn av Georg. Georg er lettet: Det er lite lystbetont å finne erstatningssaken i avisene dagene etterpå. For Georg er dette en tragedie. Ikke tabloidunderholdning.

Advokat Fredriksen prosederte videre:

- Jeg skal ikke trette retten med unødig høytlesning, men... For å gi et inntrykk av Carlsens journalistiske arbeider tillater jeg meg nå å lese et lite utvalg fra hans frilansarbeider. Først en av hans tidligste artikler publisert i avisen Fædrelandsvennen 7. desember 1968. Fredriksen kremtet og leste...

Advokat Fredriksen så seg omkring i salen etter opplesningen. Bladde om. Tok et nytt halsdrops.

Hostet, kremtet og beklaget igjen forkjølelsen. Lot det igjen bli en liten pause:

- Jeg henleder videre rettens oppmerksomhet på at Carlsen skrev denne artikkelen alt som attenåring. Han var da tilknyttet Fædrelandsvennes distriktskontor i ... som frilans fotograf og journalistlærling ved siden av heltid skolegang på gymnas. Det har vært naturlig for Carlsen å konsentrere sin frilansvirksomhet mest om kulturstoff. Dette fordi denne type artikler ikke er så preget av det dagsaktuelle som f.eks. nyhetsstoff. Nyhetsstoff produseres oftest av avisredaksjonene selv i tillegg til NTB og andre telegrambyråer. Dette til orientering.

Advokat Fredriksen bladde videre i bind tre og forberedte høytlesning av flere artikler fra Georgs virksomhet som frilansjournalist:

- Jeg vil videre henlede rettens oppmerksomhet på Carlsens journalistiske ferdigheter ved å lese en artikkel publisert i Stavanger Aftenblad 13. september 1980. Ny opplesning.

Det gledet Georg at dommeren hadde lagt bort pennen, lent seg bakover i stolen

og lyttet interessert til opplesningen. Selv om flere av artiklene fantes i de bortimot tusen sidene saksdokumenter, hadde dommeren trolig ikke tatt seg tid til å lese dem. Georg så opplesningen gjorde inntrykk. Han lurte på hva dommeren tenkte. Satt han med den nærliggende tanken: "Dette kunne også hendt meg." Eller tenkte han på egne daglige problemer. Var Georg bare et nummer i rekken av mange saker for domstolene? Rutine: "Hvor lenge skal denne advokat Fredriksen holde på? Enda en trafikkskadd." Tenkte dommeren på domsavgjørelsen? Hadde han alt utfallet av dommen i tankene? Georg ble klam ved tanken. Etter opplesningen sa advokat Fredriksen:

- Ærede rett. Dette er kun smakebiter fra Carlsens omfattende produksjon av frilansarbeider. Som vi ser av artikkeloversikten har Carlsen publisert sine frilansarbeider i aviser som: Aftenposten, Verdens Gang, Adresseavisen, Nationen, Stavanger Aftenblad, Ukebladet NÅ, Agderposten, Fædrelandsvennen, Bergens Tidende, Morgenavisen med flere. Frilansproduksjonen gikk parallelt med studier og forskjellige yrkesoppdrag. På den måten hadde Carlsen opparbeidet seg et navn som journalist med verdifull praksis alt mens han var under utdanning...

Underlig å høre opplesning av egne artikler og persondata i en rettssal. Georg hadde aldri forestilt seg at artiklene skulle brukes i en slik sammenheng: Trukket frem fra utklippsboken. Samlingen artikler var til bruk ved søknad på jobber.

Jobber Georg nå kan glemme å søke. De er ikke for han. De tilhører en annen verden. En verden utenfor det Georg kan nå...

Georg føler seg med ett fremmed overfor sine egne artikler. Liksom de er skrevet av en annen. Situasjonen i rettsalen føltes uvirkelig. Som om han er tilskuer til et drama han ikke selv er en del av. Han føler distanse og nærhet på samme tid:

- Dette er ikke virkelighet. Kun et mareritt. Snart våkner jeg og er tilbake i mitt virkelige liv...

Den nye generalen

Høsten 1987 møtte Georg sin tidligere sjef Eirik Duus i Frognerparken. Han var på vei hjem fra sin nye jobb i Statens Energi. Duus stoppet og spurte forbauset:

- Hva gjør du her?

Georg forsto ikke hans forbauselse og svarte:

- Jeg bor fremdeles her ved parken. Liksom da jeg jobbet på informasjonskontoret i Statens Energi.

I 1983 var Duus underdirektør og leder av informasjonskontoret hvor Georg jobbet. Dessuten var han generaldirektør Sigurd Nilsens "høyre hånd". Sigurd Nilsen er nå pensjonist, fortalte Duus. Duus er nå den nye generaldirektøren.

Generaldirektør Duus var tydelig interessert i Georgs skade. Han spurte detaljert om "hvordan Georg hadde det" og når hans sak kom for retten. Georg svarte åpent og ærlig etter beste evne.

- Jeg skal følge nøye med når saken din kommer for retten, sa Duus.

Georg forsto ikke hva Duus mente med det den gang. Han trodde først det var medfølelse. Men. I løpet av samtalen var det påfallende hvor mye Duus lot til ikke å ha kjennskap til - eller ikke husket av hendelser som angikk Georg: Hva som hendte ulykkesdagen kjente Duus ikke til. At Georg ble sparket fra sin stilling i Statens Energi som følge av langt sykefravær, hadde Duus ikke kjennskap til. Den ”saken” hadde han heller ikke hørt noe om, påsto han. At Georg hadde fått en hån av en ”sluttattest” i 1985 signert informasjonsjef Stadheim: Det kjente Duus heller ikke til. Georg undret seg.

Dette var et ubehagelig møte for den nyutnevnte generaldirektøren. Eirik Duus foreslo den gang at Georg skulle delta på hovedstyrebefaringen hvor han ble skadd. ”En nyttig og lærerik tur”, sa Duus før avreisen. Ingen visste da det fatale utfallet tjenestereisen skulle få for Georg. Georg fulgte Duus’ velmente råd og takket ja til å delta på tjenestereisen. Liksom flere andre tjenestereiser før denne. Etter ulykken baktalte Duus Georg overfor bedriftslegen. Utviklingen siden den gang har vist at Georg ikke simulerte syk, slik Duus da antydte overfor bedriftslegen. Georg unnskyldte Duus den gang. Fordi Duus ikke selv deltok på tjenestereisen. Han hadde derfor ikke førstehåndskunnskap om hendelsesforløpet. Men. Han burde kjent Georg relativt godt etter et halvt års nært samarbeid. Han burde husket Georgs innsatsvilje og iver i jobben. De samarbeidet tett om utredningen ”Profilering av Statens Energi - om informasjonstjeneste og markedsføringstiltak”. Den Georg førte i pennen, men som Duus hadde stor egeninteresse av og offisielt overansvar for. Georg jobbet dag og natt med denne utredningen. Det var den mest kreative og interessante del av Georgs oppgaver i denne jobben. Ofte kunne han sitte oppe det meste av natten, mens han hadde inspirasjonen. Det visste Duus. En god venn ba Georg gire ned arbeidstempoet under utredningen: Vennen sa: - ”Det er ikke slik man jobber i staten. Du har intet igjen for det.”

Da ulykken skjedde, hadde Georg sendt sitt andre utkast til ”høring” hos sentrale personer i organisasjonen. Utredningen teller rundt hundreogfemti tekstbehandlede A4-sider. Men. Etter bilulykken ble Georg nektet overtidsbetaling for sin ekstra innsats med utredningen.

Eirik Duus var i praksis øverste leder for informasjonskontoret den gang. Georg ville helst tro at Eirik Duus ble feilinformert om bilulykken i 1983. Men. Det er vanskelig å tro det. Fordi han var alltid så godt orientert...

Generaldirektør Duus fortalte at direktør Frans Erstad var død.

Januar 1992 sendte advokat Fredriksen et høflig brev til generaldirektør Duus. Fredriksen ba om en ”normal” sluttattest til Georg som dokumentasjon i retten. Anledningen var forberedelser i erstatningssaken mot Norsk Bilforsikring for Eidsivating lagmannsrett. I brevet varslet advokat Fredriksen at han ville ringe generaldirektør Duus i sakens anledning. Advokat Fredriksen fikk ikke telefonkontakt med generaldirektør Duus. Generaldirektør Duus var ”travelt opptatt”. Svar fra Statens Energi kom i brev form, signert generaldirektør Duus. Svaret fikk advokat Fredriksen til å utbryte:

- Det er det verste og råeste jeg har opplevd i min lange praksis. Hva slag organisasjon er dette?

Georg leste brevet. Gav det tilbake til advokat Fredriksen. Georg var i sjokktilstand og kunne ikke svare. Fredriksen så reaksjonen. Han sa:

- Dette er ikke bra for blodtrykket ditt. Vi glemmer brevet. Slikt har vi ikke bruk for.

Georg hadde trodd det var slutt på djevelskapen fra Statens Energi. Han hadde jobbet seg gjennom avmakt, hat og frustrasjon i forhold til denne organisasjonsledelsen og de impliserte personer. Trodde han hadde nøytralisert disse følelsene nå og fått fred. Men. Det var fortsatt krigstilstand. Dette var et klart signal fra generaldirektør Duus. Han ønsket ikke å hjelpe Georg i kampen for et rettferdig erstatningsoppgjør mot Norsk Bilforsikring. Det kunne bety at han fortsatt var i forsvarsposisjon på Statens Energis vegne. Angstbiter. Nå forsto Georg mer av samtalen i Frognerparken i 1987: Hvorfor generaldirektøren ville følge nøye med når saken kom for retten: Statens Energiledelsens oppførsel i forbindelse med ulykken kunne bli kjent hvis det ble presseomtale. Duus hadde på en vennlig måte lirket viktige opplysninger ut av Georg da de møttes i Frognerparken.

Brevet fra generaldirektør Duus varslet: Duus hadde sin motoffensiv klar:

Fabrikert, løgnaktig og negativ omtale av Georg som person og yrkesutøver.

Forvrengning av de faktiske forhold. Den fabrikkerte omtalen i brev fra Duus til advokat Fredriksen, var angivelig i form av sitat fra uttalelse fra informasjonssjef Stadheim. Uttalelsen var datert bakover til en dato før ulykken. Dette for å dekke over de sanne motiver: Å slå hardt tilbake om Georg lekket til pressen. Duus hadde gitt sitt varsel: Han var kampklar. Han var i beredskap. Han hadde en hel organisasjon i sin makt i denne kampen. Han hadde alliert seg med Georgs andre fiende: Norsk Bilforsikring. Derfor var informasjonssjef Stadheim innkalt til å vitne for Norsk Bilforsikring da saken kom for Oslo byrett.

Georg var naiv som tidligere trodde Duus var en real fyr. Generaldirektør Eirik Duus er åpenbart like etisk skrupuløs som reisefølget ulykkesdagen: Han overtok stafettpinnen etter sin forgjenger Sigurd Nilsen. Duus tilførte Georg nå et nytt dolkestøt. Georg kunne ikke slå tilbake nå. Tiden var ikke inne. Vil han noen gang kunne slå tilbake?

Den farligste fiende er den resurssterke: Den du ikke tror er fiende. Bak en vennlig fasade. Bakfra ...

Georg forklarte senere advokat Fredriksen hvordan han oppfattet brevet fra Statens Energi. Advokaten lyttet interessert og sa:

- Jeg ble like sjokkert som deg. Nå forstår jeg sammenhengen bedre:

Generaldirektør Duus i Statens Energi er redd deg. Vi skal ta oss av han og Statens Energi når saken mot Norsk Bilforsikring er ferdig. Til da: Glem Statens Energi.

- Glemme?

Vil advokat Fredriksen stå ved sitt ord når erstatningssaken er avsluttet?

En episode fra 1983 i Statens Energi's bedriftskantine står nå klart for Georg. Georg lunchet en dag sammen med bl.a. Duus som da var underdirektør. Samtalen kom inn på en ansatt som hadde rettet kritikk mot ledelsen i den interne bedriftsavisen. Duus sa da med sitt vante, lune smil bak honbrillene: - Jeg har merket meg dette. Det virker som om denne mannen har for lite å gjøre på jobben. Det må jo være trist for han. Jeg skal sørge for at han får mer å gjøre.

Dagen derpå

Tre dager i Oslo byrett var over. Georg lå i sengen med kalde omslag på pannen. Han orket ikke røre seg etter harde dager i byretten. Georg prøvde å følge med i det som ble sagt i rettslokalet, men måtte gi tapt. Ordene, setningene, hendelsesforløpet rant ut av hodet som kokt vann gjennom en tesil. Konsentrasjonsvanskene, hodepinen og kvalmen tok overhånd. Siste dagen var utmattelsen total. Georg var til stede rent fysisk. Det var alt.

Et møte med en annen trafikkskadd opptar Georg: Den skadde satt i rullestol og solgte lodder for LTN, Landsforeningen for Trafikkskadde. Georg presenterte seg. De begynte å snakke fortrolig om felles erfaringer. Den skadde fortalte sin historie: Han var sterkere skadd en Georg og hadde fått er erstatningssum på 1,2 millioner kroner for syv år siden. Dette etter at saken var prøvet for domstolene. Beløpet var nå brukt opp: Nå levde han av sin minstepensjon. Etter skaden måtte familiens rekkehusleilighet bygges om. Det ble betydelig dyrere enn han ble forespeilet. Innkjøp av invalidebil. Han nedbetalte gjeld opparbeidet mens erstatningssaken pågikk. Betalte venner for tjenester og lån de hadde ytt mens han var ubemidlet før erstatningen ble utbetalt. Han kom opp i et skred av uforutsette utgifter. Så kom samlivsbruddet: Liksom for mange andre trafikkskadde med nakkesleng. Bruddet kom en tid etter at erstatningen var utbetalt. Ettersom ekteskapet ikke hadde noen form for særæieavtale, gikk halvparten av gjenværende formue til ektefellen. Huset og bilen måtte selges. Barna fulgte med til den separerte ektefelles nye bosted. Han hadde ikke midler til å fø barna nå. Nå bodde han alene i leid leilighet, uten bil og med store økonomiske problemer ved siden av sine sterke smerte- og funksjonsplager.

Denne historien likner et stort antall trafikkskaddes situasjon: Flere av dem makter ikke å styre sin økonomiske situasjon og de praktiske problemer skaden fører med seg. De opplever at ulykken ikke er over når erstatningssaken er gjennomført: Ved en trafikkuulykke går der et skred av problemer: Fysiske, psykiske, praktiske og økonomiske problemer.

Møtet med den trafikkskadde fulgte Georg som en mare gjennom hele erstatningssaken. Georg kan lett identifisere seg med hans situasjon. Hans historie kan lett bli Georgs egen. Historien motiverte Georg sterkt til å stå på i den harde kampen han hadde foran seg. Georg følte han var uten valgmuligheter: Å gi opp kampen betydde å sitte tilbake med en ødeleggende bitterhet og en ribbet økonomi.

Et totalt ødelagt videre liv. Nå må Georg kjempe for å oppnå et økonomisk fundament til et verdig liv i tiår etter at erstatningssaken er avsluttet. Utbetaling av erstatningsoppgjør betyr å få det meste av sin livsinntekt utbetalt på forhånd. Beløpet må være tilstrekkelig til å fylle denne oppgaven. Beløpet må i tillegg forvaltes på en nøysom, sikker og forsvarlig måte. Erstatningen skal vare livet ut. Det er langt frem...

Georg ventet på dommen. Dommen avgjør om kampen mot Norsk Bilforsikring er over, eller om Georg må kjempe videre. Han har en intuitiv fornemmelse av at kampen vil fortsette: Det er for godt til å være sant, om dette er siste runde i rettsapparatet: Så ulikt denne saken til nå. Men. Uansett om saken blir anket, vil byrettens dom gi en pekepinn om domstolenes vurderinger av denne type saker. Denne saken er ulik tidligere erstatningsaker med personskade. Fordi Georgs krav om erstatning er beregnet ut i fra aktuar Helge Hauges databaserte beregningsprogram. Her er skatteulempen beregnet ut i fra det faktiske tap. Tapspostene er beregnet ut i fra dokumenterte tallverdier. Erstatningskrav etter trafikkskader ble tidligere fundert på løse anslag og rettspraksis. Dette betydde i praksis at trafikkskadde til nå er blitt avspist med lave erstatninger. Denne trenden ønsker forsikringselskapene å bevare. Fordi de på denne måten tjener store beløp på trafikkskaddes beskostning...

Kampen har nå fått et videre perspektiv for Georg: Han kjemper ikke bare for eget erstatningskrav. Georgs sak er nå i en slik posisjon at den ville få positive konsekvenser for trafikkskadde som kommer etter han i tvister med forsikringselskaper i og utenfor rettsapparatet. Dette hvis han får domstolenes medhold i aktuarens måte å beregne skadeerstatning på. Georgs sak er derfor i tillegg til egen kamp, en kamp for å heve det generelle erstatningsnivået til trafikkskadde i Norge: Georg kjemper for et mer rettferdig oppgjør for trafikkskadde. Basert på tallberegninger av trafikkskaddes faktiske utgifter etter en skade. Han forstår kampen blir hard mot en så resurssterk motpart. Det styrker han at saken har betydning ut over eget erstatningskrav. Det gir følelse av å være til nytte for andre mennesker om han får rettens medhold.

Norsk Bilforsikrings advokat Kjetil Pettersen viste i byrettsforhandlingene til tidligere dommer og rettspraksis. Disse danner presedens for dette erstatningskravet, hevdet han.

Advokat Fredriksen hevdet i retten at tidligere dommer har gitt trafikkskadde en urettferdig lav skadeerstatning: Dette rettferdiggjør ikke at denne rettspraksis videreføres.

Første dag i byretten var advokat Fredrik Fredriksens. Han leste høyt fra politidokumentene etter bilulykken i 1983: Beskrev hendelsesforløpet og skadeomfanget på ulykkesbilen Georg satt i. Skadedemeldingen beskrev bilreparasjonens omfang: Bilen hadde skjev ramme: En rekke komponenter måtte skiftes. Deretter beskrev advokat Fredriksen Georgs personskade. De helsemessige

og praktiske konsekvensene av bilulykken: Dokumentasjoner fra nevropsykolog, nevrolog, sosialrapport m.m. Sannsynlig yrkeskarriere hvis ulykken ikke hadde skjedd: Her ble det trukket frem dokumentasjoner av utdanning og yrkeserfaring. Dernest en grundig gjennomgang av de forskjellige tapsposter. Dokumentasjon av lønnsstatistikker og uttalelser fra Norsk Journalistlag, merutgifter og anbudstaksering av praktiske gjøremål Georg ikke lengre kan utføre selv. Erstatningskravet var dokumentert og sannsynliggjort så grundig det lot seg gjøre. Aktuar Helge Hauges datautskrifter var omfattende bilag i saken. Til sist beskrev Fredriksen Norsk Bilforsikrings handlinger av saken som førte til at det ble tatt ut stevning for domstolene.

Andre dag kom Norsk Bilforsikrings advokat Kjetil Pettersen til orde: Han hevdet det var usannsynlig at Georg ville fått en så god karriere og lønnsutvikling som advokat Fredriksen hevdet. Utgiftspostene i forbindelse med sykeutgifter var dessuten for store, mente han. Advokat Pettersen viste til tidligere dommer. En bunke slike ble lagt frem i retten. En for en ble postene i erstatningskravet trukket frem og degradert basert på Norsk Bilforsikrings vurderinger.

Pause.

Så avhør av Georg: Edsavleggelse, navn, født, adresse, ...

Dommeren:

- Advokat Fredriksen! Vær så god.

Advokat Fredriksen takket dommeren ærbødig og spurte:

- Kan du fortelle retten om dine karriereplaner og hvilken sammenheng det er mellom din utdanning og ditt yrkesvalg?

Georg følte seg til å begynne med helt tom. Ute av stand til å snakke. Stivnet liksom. Tankene sto stille. Han følte seg som i et vakuum. Svetten rant. Han var nervøs.

Georg begynte. Først stotrende, famlende med grums i halsen. Som å være oppe til muntlig eksamen uten å beherske pensum. Denne gang sto det mer på spill for Georg enn ved tidligere universitetsksamener. Denne muntlige prøven kunne ikke taes om igjen: Det Georg presterte her var endelig hvis saken ble avgjort i byretten. Det føltes vanskelig å gjøre rede for seg i denne situasjonen. Stillheten i salen var trykkende: Den plaget og understreket alvoret. Det var prisen på "Georgs hode", hans ervedsvorne og helsemessige tap det sto om: Kampen gjaldt Georgs økonomiske levevilkår og livsbetingelser fra nå og livet ut.

Dommeren ga Georg lov til å bli sittende i den medbrakte spesialstolen under utspørringen. Han følte seg ynkelig: Rollen som trafikkskadd i andres påsyn er tung å bære. Nå må alle Georgs plager og tap av helse og økonomi brettes ut. Tiden er inne til å fortelle åpent i full offentlighet om de usminkede realitetene bak fasaden. Fasaden han bærer for å dekke over sin elendighet. Nå var Georgs tur kommet til å "belyse" saken sett fra hans side.

Retten lyttet. Georg sa:

- Jeg begynte tidlig å interessere meg for journalistikk. Først som frilans fotograf.

Jeg debuterte som frilansjournalist i gymnastiden - 1968. Siden fulgte journalistikken meg i hele studietiden som binæring. Det er en nøye sammenheng mellom min utdanning og mitt yrkesvalg. Fagkombinasjonen er ikke spesielt godt egnet til yrkesutøvelse i skoleverket. I journalistikken derimot er de velegnede: Alle fagene gir hver for seg en viktig basis for å forstå samfunnet og dermed fungere som journalist. Mellomfag i økonomi og administrasjon gir seg selv: Studiet inneholder både samfunnsøkonomi og bedriftsøkonomi. Spesialiseringsretningen i studiet er samfunnsfaglig. Når det gjelder sosiologi mellomfag: Her har jeg spesialisert meg i massekommunikasjonssosiologi. Altså direkte presserelatert. Så religionshistorie hovedfag: Dette faget dekker på mange måter verdigrunnlaget i alle kulturer på vår klode. Verdigrunnlaget er vesentlig for å forstå de politiske faktorer i vårt eget og andre land. Det er for eksempel vanskelig å lage reportasjer fra Midt-Østen uten å kjenne til Islam og Mosaismen eller Jødedommen som vi kaller den. Religionshistorie er derfor en viktig fagbakgrunn for en utenrikskorrespondent, eller i utenrikspolitisk journalistikk. Pedagogisk seminar forbindes oftest med yrkeskvalifisering innen skoleverket. Jeg mener pedagogikk favner bredere, og har relevans i de fleste yrker også i journalistikken.

Advokat Fredriksen:

- Hvilke planer hadde du for din videre karriere?

- Planen var å bli i jobben som informasjonskonsulent i Statens Energi høytiden to år. Deretter søke meg tilbake til dagspressen. Jeg trives best i stillinger innen dagspressen. For eksempel utenrikskorrespondentstillinger etter en tids videre presserfaring. Jeg har tidligere jobbet som vakt sjef. En interessant og krevende jobb. Det ville være naturlig for meg å søke også slik stilling. Jeg ønsket å forbli i presseyrket, helst innen dagspressen...

Videre fikk Georg spørsmål om helsemessige forhold. Hvordan hverdagen artet seg etter skaden: De praktiske problemene invaliditeten skaper. Georgs forsøk på å komme tilbake til yrkeslivet etter skaden: Studieforsøket, forsøket på å begynne i jobb i ukebladet. De tunge stundene med depresjoner, praktiske og psykiske plager. Advokat Pettersen var opptatt av å overbevise retten om at Georg mest sannsynlig ville blitt yrkesutøver i skoleverket. Dette fordi lektorer er betydelig dårligere lønnet enn Oslo-journalister. Her lå en av advokat Pettersens muligheter til å prute ned erstatningskravet på forsikringsselskapets vegne. Han viste til at Georg var utdannet lektor. Men. Under avhør av Georg avsto han fra å gå nærmere inn på dette. Han spurte Georg i avhør om arbeidsforholdene i Statens Energi. Han festet seg ved den usedvanlig knappe sluttattesten signert informasjonssjef Stein Stadheim og direktør Eirik Bøe i Statens Energi. Her været han noe angripelig og varslet vitneavhør av informasjonssjef Stadheim fra Statens Energi.

Georg svarte:

- Informasjonssjef Stadheim fungerte i praksis ikke som min sjef. Det var kun i navnet. Underdirektør Eirik Duus hadde i praksis denne oppgaven.

Arbeidsoppgavene ved informasjonskontoret var fordelt. Vi hadde hver våre avgrensede arbeidsområder innen organisasjonen. Duus koordinerte medarbeiderne på informasjonskontoret og medarbeideren i Statens Energis intertidsskrift. Det foregikk ved regelmessige møter på Duus kontor.

Georg nevnte ikke at informasjonssjef Stadheim ikke maktet sin oppgave som leder for informasjonskontoret på grunn av sine psykiske problemer. Han regnet med at dette ville bli tydelig for alle og enhver når Stadheim ble ført frem for avhør i retten: Informasjonssjef Stein Stadheim stilte som vitne for Norsk Bilforsikring. Men. Etter vitneutsagnet gav advokat Pettersen beskjed om at vitneavhøret av informasjonssjef Stein Stadheim frafalt. Det faktum at Stadheim ville stille som motpartens vitne var en tankevekker for Georg. Det rippet opp i de bitre erfaringene med ledelsen i Statens Energi fra tiden etter ulykken.

En kollega fra Morgenavisen, Hermann Moe hjalp Georg i ettertid å rekonstruere sitt vitneavhør i rettssaken. Moe er en veteran og legende i norsk journalistikk. Forfatter av en rekke bøker. Radiokåsør, utenrikskorrespondent og reporter i en mannsalder. Georg føler seg beæret av at Moe stilte opp for å hjelpe han i retten: - Jeg er her for å hjelpe en kollega, sa den gamle hedersmannen. Hermann Moe stilte seg til disposisjon som sakkyndig vitne: For å uttale seg om Georgs kompetanse som journalist og de fremtidsmulighetene Georg ville hatt dersom ulykken ikke hadde skjedd. Rakrygget og høyreist sto han i vitneboksen og ga retten et bilde av journalistyrket og egen bakgrunn. I eget referat resymerte Moe sitt vitneprov slik:

”Resymé av vitneprov i retten.

Dommeren spurte først om navn, stilling og karriere. På spørsmål om kjennskap til saksøkeren svarte jeg at jeg første gang kom i personlig kontakt med ham da han ble ansatt i Morgenavisen. Jeg la til at jeg var en smule skeptisk fordi jeg hadde sett i ansøkningspapierene at han hadde en solid, akademisk utdanning, og at jeg fryktet at han var overkvalifisert for stillingen. Det Morgenavisen trengte på det daværende tidspunkt, var en allround journalist som ikke kvidde seg for å referere ting fra lokalmiljøet selv om de virket bagatellmessige. Etter å ha sett G.C. i arbeid ble jeg nødt til å forandre mening. For han dokumenterte gjennom en rekke reportasjeartikler at han hadde et sikkert grep på de ting som rørte seg i det bergenske lokalmiljø, og at han var den allround’er Morgenavisen hadde behov for. Det faktum at Morgenavisens ledelse etter kort tid, ansatte G.C. som vaksjef, etterlater ingen tvil om at redaktøren hadde full tillit til hans dømmekraft og dyktighet. Vaksjefen er fungerende redaktør. I en god del tilfeller avgjør han avisens hovedoppslag. G.C. greidde det arbeidet prikkfritt.

På spørsmål fra dommeren om G.C. hadde kvalifikasjoner som kunne gjøre ham til en høyt betalt utenrikskorrespondent, svarte jeg at hans studier når det gjelder verdens store religioner, gir ham et godt innblikk i noen av de politiske konflikter der religion spiller en viktig rolle. I den forbindelse nevnte jeg hinduismens betydning i konflikten mellom India og Pakistan, Islam som en dynamisk faktor i

muslimenes forskjellige aksjoner.

Jeg la til at utenriksreporteren må ha initiativ, og at G.C. hadde dokumentert dette ved å ta en reise til det konfliktpregede området i India, og at han i reportasjer derfra hadde vist at han mestret oppgaven.

På spørsmål om hvor mange utenrikskorrespondenter Norge har, regnet jeg opp storparten av dem og la til at NRK's mann i Singapore, ... tjener ca. en halv million kroner hvis en regner med forskjellige tillegg."

Aktuar Helge Hauge var Georgs neste sakkyndig vitne: Den høye, kraftige mannen med det varme smilet sto rakrygget og avslappet i vitneboksen. Han sjarmerte retten med sin ledighet og faglige styrke. På en overbevisende måte, loset han rettens aktører gjennom sine omfattende tallberegninger presentert i tabeller over et stort antall sider. Imens satt Norsk Bilforsikrings to unge aktuarer som lydige skolegutter på tilhørerbenken. De var hans tidligere elever. Under avhøret av aktuar Hauge kom det tydelig frem at dommeren var meget sterk i matematikk: Oftest var han den siste som "falt av lasset" når vanskelige sider ved beregningsmodellene skulle gjennomgås og forstås.

Advokat Pettersen avhørte så sine to medbragte aktuarer om bl.a.

livrenteproblematikk. Dette for å fremheve livrentenes positive egenskaper som formueanbringelse for trafikkskade. Strategien var å prute bort skatteulempeberegningene, fordi plassering i livrente var skattefritt. Motforestillinger mot livrenten kom ikke frem i byretten.

Tredje dagen prosederte begge advokatene sine partsinnlegg. Disse ble avsluttet med en såkalt påstand, prosessfullmektigens anbefaling til dommeren. Advokat Fredriksen utformet erstatningskravet til Norsk Bilforsikring i form av en erstatning på vel ti millioner kroner. Av dette beløpet utgjør skatteulempen mer enn halvparten. Restbeløpet var fordelt på postene: lidt tap, inklusive renter, tap i fremtidig erverv, fremtidige merutgifter og ménerstatning. I tillegg kreves atten prosent årlig rente fra domsavsigelsens fastsatte dato til betaling skjer. Dessuten krav om at Norsk Bilforsikring må dekke Georgs omkostninger forut for saksanlegget samt sakens omkostninger.

Erstatningskravet gjaldt Georgs kostnader basert på at han skal ha den samme økonomiske handlefrihet som om han ikke var skadd. Dertil kom merkostnader som følge av redusert helse. Beregningen forelå like før rettsforhandlingene: Slik at tallene var så oppdaterte som mulig. Georg ble sjokkert over størrelsen på skatteulempen...

- Skatteulempen er formueskatt du må betale og som i løpet av dine leveår spiser opp mer enn halvparten av dine midler, forklarte aktuaren: - Det forutsettes at erstatningssummen blir satt på konto i bank. Hadde du sluppet formueskatt på dine midler, kunne vi mer enn halvert erstatningskravet ditt. Du må derfor kreve inn et større erstatningsbeløp til skatt enn du selv trenger for å kompensere ditt faktiske tap. Dette gjør selvsagt erstatningssaken hardere for deg og andre skadelidte.

Skatteulempen falt advokat Pettersen tungt for brystet. Han sa:

- Plassering av midlene i bank er ”den dummost mulige” pengeplassering. Et bedre alternativ er å plassere erstatningen i livrente i et forsikringsselskap.

Norsk Bilforsikrings tilbud i byretten var å utbetale en erstatning til Georg på 1,6 millioner kroner, fordelt på ménerstatning, lidt tap, fremtidig innteksttap og fremtidige merutgifter. Utgifter til skatteulampe var ikke tatt med i dette beløpet. Norsk Bilforsikring tilbød i tillegg delvis dekning av utgifter til juridisk bistand før stevning samt at Norsk Bilforsikring påtok seg saksomkostninger. Advokat Pettersen begrunnet ikke sine tall ut i fra aktuarmessige beregninger. Dette forundret Georg etter den sterke fokuseringen på aktuarberegninger i byretten. Norsk Bilforsikring hadde dessuten en rekke aktuarer blant sine ansatte. To av dem forklarte livrenteplassering av erstatningsmidler. Disse aktuarene befattet seg ikke med Norsk Bilforsikrings forslag til erstatningens størrelse: Tilbudet var basert på skjønn og tidligere dommer, ble det hevdet. Advokat Pettersen utelot den vesentlige tapsposten ”skatteulampe”. Han overså dermed den største posten i erstatningskravet. Han forutsatte at erstatningsbeløpet i sin helhet ble låst fast i livrente i et forsikringsselskap.

Dette ble en umulig tanke for Georg som ikke har tillit til forsikringsselskapene. Kun forsikringsselskaper har livrentetilbud.

Georgs tidligere advokat Hovden antydte da han hadde saken: Georg kunne regne med omkring to hundre tusen kroner i erstatning. Nå var motparten villige til å strekke seg til 1,6 mill. kroner. Det kan ikke være mulig å tilskrive en slik feilvurdering inkompetanse. Advokat Hovden må ha vært bestukket.

Dommeren fikk begge parter samtykke i å innhente egne beregninger direkte fra sakkyndige vitne, aktuar Helge Hauge. Dette var et positivt signal for Georg: Dommeren hadde tillit til aktuar Hauges kompetanse og han tok skatteulempeberegningen opp til seriøs vurdering.

Senere fikk Georg vite at advokat Pettersen ble mobbet av sine kolleger i Norsk Bilforsikring fordi han samtykket i å la retten benytte aktuar Hauge.

En advokat som var tilhører i byretten, sa til Georg etter rettsforhandlingene i byretten:

- Det var en ujevn kamp. Ufattelig at et så stort og ressurssterkt forsikringsselskap som Norsk Bilforsikring stiller med en så svak advokat i en så viktig sak.

Advokat Fredriksen sa til Georg:

- Jeg måtte begrense meg for ikke å overkjøre forsikringsadvokaten. Hadde jeg så gjort, kunne han ha fått dommerens sympati. Det kunne gått i vårt disfavør.

Norsk lov sier at skadelidte skal ha full skadeerstatning for lidt tap. Vil dette skje nå når de faktiske tall for Georgs økonomiske tap er dokumentert? Han ventet i spenning...

Gjennombrudd

- Vær forberedt. Du kan ha pressefolk på tråden før du aner. Lag en pressemelding sammen med din advokat klar til bruk. La ikke pressefolkene ta styringen. Sett selv premissene ved å ta hensyn til din funksjonshemming, lød gode råd fra journalist Hermann Moe.

Pressemeldingen ble overflødig: Ingen journalister tok kontakt. Dommen fikk ingen omtale i media. Enda den var et stort gjennombrudd for trafikkskade: Den høyeste skadeerstatning tilkjent en trafikkskadd til nå i Norge. I tillegg var dommen et gjennombrudd for skatteulempeberegning utifra aktuar Hauges databaserte program.

I domspremissene het det:

- ”Da ulykken skjedde, var det bare gått vel ett år siden Georg Carlsen avsluttet sin universitetsutdannelse. Han befant seg i begynnerfasen av sin yrkesmessige karriere. Som anført av Norsk Bilforsikring, stod flere veier åpne for han. Det kan ikke i dag sies med tilnærmet sikkerhet hvilket yrke han ville ha havnet i, eller hvor langt han ville ha nådd i sin karriere. Ut fra en samlet vurdering av bevisene i saken er retten kommet til som det mest sannsynlige at Carlsen ville blitt journalist. Hans valg av teoretiske fag gjorde ham mindre egnet for skolen, samtidig som hans stadige presseerfaring o.l. parallelt med studiene gav et godt utgangspunkt for senere arbeid i presseyrket. Pressen er imidlertid mangslungen og lønnsnivået varierende. Journalister i Akersgaten skal således etter det opplyste ha endel bedre betingelser enn journalister ellers. Likeledes er det en naturlig forskjell på vanlige journalister på den ene side og folk i ledende stillinger eller med særlig oppdrag så som utenrikskorrespondenter, på den annen. Retten ser ikke bort fra at Carlsen hadde gode forutsetninger for en pressekarriere, men finner det etter bevisførselen vanskelig å kunne legge til grunn som det mest sannsynlige at nettopp han ville fått de beste jobbene. Det er mange om beinet, og Carlsen manglet dessuten formell utdannelse innen journalistikken. Det fremgår heller ikke at hans språkkunnskaper var særlig bedre enn det som er vanlig for personer med examen artium.”

Det er feil at Georg ikke har formell utdannelse innen journalistikk: Slik det kom frem i rettsforhandlingene har han mellomfag i massekommunikasjonssosiologi fra Universitetet i Oslo. I tillegg har han massekommunikasjon i sitt økonomistudium. Dessuten. Innen yrker som advokat, sivilingeniør og lektor finnes en bestemt utdannelsesbakgrunn forut for å kunne benytte tittelen og utøve yrket. Slik er det ikke i journalistyrket. Det er nok i den forbindelse å vise til boken ”Pressefolk 1990”: Utkommet ved Institutt for journalistikk. Her står majoriteten av landets pressefolk omtalt med utdannelse og yrkesbakgrunn: Boken dokumenterer og underbygger dette faktum. Det finnes en Journalisthøyskole og en medialinje ved Volda distriktshøyskole. Institutt for journalistikk kurser yrkesutøvere innen journalistikk. Likevel finnes det ikke noe man kaller ”formell utdannelse” innen journalistyrket som koples sammen med lønnsnivå og yrkeskompetanse for journalister. Innen journalistyrket er det vesentligste å kunne skrive og formidle til

publikum på en språklig god måte: Skriftlig via aviser, muntlig via radio eller TV. Det nytter ikke hva en har av utdanning, hvis en ikke behersker språkformidlingen. For en journalist er det naturligvis viktig med en så god utdanning som mulig. Liksom i alle andre yrker. Men. Her er det vanskelig å skille ut en type utdanning som relevant og en annen som irrelevant, ettersom samfunnet nasjonalt og internasjonalt blir stadig mer komplisert og alle former for utdanning bidrar til å berike en journalist i sitt virke.

Så ”Språkkunnskaper ikke særlig ut over examen artium.” Dette utsagnet forbauser og irriterer Georg kraftig. Å hevde at en person som har avlagt en høyere embedseksamen - cand. philol. - med den fagkombinasjonen Georg har dokumentert, ikke har bedre språkkunnskaper enn en person som kun har eksamen artium er direkte oppsiktsvekkende. Pensumlistene innen fagene viser en mengde faglitteratur på en-gelsk. Eksempelvis Georgs hovedfag i religionshistorie har for det meste engelske titler. Han har i tillegg en rekke reiser i utlandet. Foruten India og Nepal: Sri Lanka, Iraq, Gambia, Tunis, Marokko m. fl. foruten de fleste Vest-Europeiske land. Ingen reise uten et journalistisk egasjement: Georg har praktisert fremmedspråk i forbindelse med yrkesutøvelse i disse landene. I den forbindelse vises til Albert Henrik Mohns bok ”Krigsreporteren”, Cappelen 1990: Der kommer det tydelig frem at denne begavede og bereiste utenrikskorrespondenten bruker tolk. Det er ikke å forvente at en utenrikskorrespondent skal beherske alle språk hvor han reiser. Dessuten: Det finnes en rekke mennesker som behersker språk de ikke har ”papirer på”.

I dommen het det videre:

- ”Det foreligger en viss mulighet for at Carlsen ville avansert videre, eventuelt blitt utenrikskorrespondent, men dette kan etter rettens mening ikke legges til grunn som det mest sannsynlige. Likevel synes det riktig å ta noe høyde for videre avansement/reallønnsforbedring.”

Om erstatning for merutgifter heter det i dommen:

- ”Norsk Bilforsikring har under dette punkt pekt på at en uttalelse i den fremlagte legeerklæring fra dr. Håkon Ree kan tyde på at enkelte av Carlsens plager ikke har sammenheng med ulykken. Merutgifter som følge av slike skader kan ikke belastes Norsk Bilforsikring. - Anførselen er bestridt. Retten vil peke på at det ikke synes å ha vært noe formål med erklæringen fra dr. Ree å trekke et skille mellom de skader/plager som sannsynligvis var en følge av ulykken og de som kanskje hadde andre årsaker. Erklæringen må derfor i denne henseende benyttes med forsiktighet. Muligens må dr. Ree forstås derhen at Carlsens ischias neppe er noen følge av ulykken, men retten finner uttalelsen uklar. Under enhver omstendighet er retten usikker på i hvilken grad noen av merutgiftene eventuelt kan knyttes til ischias. I den forbindelse vil man peke på at Carlsens problemer med å løfte ting (også) må ha sammenheng med den muskelatrofi som åpenbart er en følgeskade, jfr. det etterfølgende avsnitt i dr. Rees erklæring. Retten vil for øvrig peke på at nevnte anførsel fra Norsk Bilforsikrings side først ble fremsatt under hovedforhandlingen.

Dersom det hadde skjedd tidligere, ville retten kunne fått en sakkyndig utredning som gikk nettopp på dette punkt. Alt i alt finner retten det riktigst å bygge på Carlsens totale tilstand i dag ved vurderingen av merutgiftene. Utgangspunktet ved fastsettelsen er helt klart: Fremtidige merutgifter skal erstattes fullt ut. Når det gjelder enkeltposter, bemerkes: Carlsen har åpenbart noe utgifter til smertestillende medisiner. Dessuten forsøker han forskjellige former for behandling - kinesologi/ akupunktur er nevnt. Retten kan imidlertid ikke se at det er sannsynliggjort ved uttalelser fra sakkyndige hva slags behandling som i fremtiden eventuelt kan være nødvendig eller nyttig i forhold til Carlsens plager.”

At sykeutgiftene ikke er sannsynliggjort for fremtiden forstår ikke Georg. Nå åtte år etter skaden oppsto, burde det ut i fra dokumenterte utgifter så langt, være sannsynliggjort hvordan sykeutgiftene forventes fremover. Fordi skaden har stabilisert seg. Dette er ikke spesifikt bemerket av den medisinske ekspertisen fordi det er unødvendig: Legeerklæringene forutsetter at tilstanden er stabil. Skaden er permanent. Det forventes ikke endringer i Georgs helsetilstand. Derfor er erstatningssaken moden for avgjørelse nå.

Retten ser bort fra problemet med å få leger til å uttale seg om behovet for såkalte alternative behandlinger. Om merutgifter skriver retten videre:

- ”I følge Carlsen var det av avgjørende betydning for å kunne fortsette som bilist at han anskaffet en trafiksikker bil, in casu en Volvo 244. Slike biler er forholdsvis dyre. Retten finner, under tvil, å kunne godta kr. 5.000,- som årlig merutgift i denne forbindelse. Derimot virker det mest sannsynlig at utgiftene til flytting p.g.a. samboers arbeid, vil bli dekket av det offentlige. Dette skulle da ikke føre til merutgifter for Carlsen. Det anses på det rene etter de foreliggende legeerklæringer at Carlsen er fysisk svekket. Dette medfører åpenbart at han trenger hjelp til mange ting. Carlsen skal dessuten fra lenge før ulykken vært eier av en tredjedel av en sommerhytte på Sørlandet samt hyttebåt. Også vedlikehold m.v. av disse medfører nå utgifter han ikke hadde tidligere, og som retten antar må kunne kreves erstattet...”

Om skatteulempen sier retten:

- ”Partene er enige om at de kapitaliserte erstatninger for tap i fremtidig erverv og fremtidige merutgifter må gies et tillegg for skatteulempe. De er imidlertid uenige om hvordan denne tilleggserstatningen skal beregnes. Etter det retten kjenner til, foreligger ingen bindende rettspraksis for at skatteulempen skal fastsettes mer eller mindre skjematisk til 30 - 40 %. Dette har iallfall aldri vært uttalt av Høyesterett. Heller ikke har Høyesterett uttalt seg om valg av metode for beregningen. Dersom det kreves for at skadelidte skal få full erstatning, må det etter rettens mening være anledning til etter omstendighetene å fastsette et høyere tillegg enn de nevnte 30 - 40 %. Rettens oppgave må m.a.o. være å finne en kapital som er stor nok til at skadelidte både kan betale skatter og utta årets erstatningsbeløp - samtidig som kapitalen ved periodens utgang utgjør pluss minus null. Retten er således i prinsippet enig i de synspunkter på dette punkt aktuar Hans Haugland gav uttrykk

for i sin artikkel "Personskader - rente, inflasjon og skatte-ulempe" i Juristkontakt... På grunn av skattens progressive karakter vil skatteulempen kunne bli stor ved høye erstatningsbeløp. Da skatten regnes av den nominelle renten, vil skatteulempen dessuten måtte bli større jo høyere den fremtidige inflasjon antas å ville bli. Endelig vil de konkrete forutsetninger som legges inn i den enkelte sak, få betydning for skatteulempen. Partene er i samsvar med vanlig praksis enige om å legge til grunn dagens skatteregler ved beregning av fremtidig tap. Det samme må gjelde når skatteulempen beregnes. Retten anvender satsene for 1990 (ikke 1991 hvor det foreløpig ikke foreligger noe skattevedtak). Som nevnt er partene også enige om å legge 6 % rente til grunn ved kapitaliseringen. Legger man - forutsetningsvis - videre til grunn 6 % som langtids realrente, vil erstatningen (før skatt) være inflasjonssikret uten hensyn til inflasjonens størrelse. Noen ytterligere inflasjonssikring er ikke krevet av Carlsen - og ligger heller ikke i aktuar Hauges beregninger av skatteulempen. Et særlig spørsmål er reist i forbindelse med den private ulykkesforsikring (m./renter) som Carlsen fikk utbetalt i 1988. Det vesentlige av beløpet plasserte han i bank, og har således fra da av hatt ikke ubetydelige renteinntekter. Disse inntekter har imidlertid Carlsen tatt fullt hensyn til både ved beregningen av lidt tap i årene 1988-90 og ved beregningen av tap i fremtidig erverv. Dette er altså kommet Norsk Bilforsikring til gode ved tapsberegningen. Det kan da ikke være mer enn rett og rimelig at nevnte renteinntekter beskattes "i bunnen" slik Hauge har gjort i sine beregninger på vegne av Carlsen. Nygaard (Skade og ansvar 3. utg. side 113 nederst) nevner for øvrig at erstatning for økonomisk tap alltid skattlegges på toppen - uten at retten her behøver å ta stilling til om det er riktig å gå fullt så langt. Carlsens beregninger av skatteulempen er i realiteten basert på at hele erstatningsbeløpet settes i bank e.l.. Såvel formue som renter blir da beskattet fullt ut. Retten vil peke på at bank e.l. ikke nødvendigvis er den mest hensiktsmessige plassering/anvendelse av et erstatningsbeløp. Endel av erstatningen for fremtidig merutgifter kan f. eks. nyttes til erverv av bolig på ett plan og/eller tekniske hjelpemidler. I den utstrekning dette skjer, reduseres de fremtidige skatter. Et annet moment, som er fremhevet av Norsk Bilforsikring, er at skadelidte helt eller delvis kan plassere erstatningsbeløpet på en måte som gir lavere skatt, navnlig i en livrente. Dermed spares formueskatten, men dog ikke lenger inntektsskatten, jfr. høringsbrev av 19. september 1990 fra Finansdepartementet med forskriftsforslag retten forutsetter vil bli gjennomført. Retten er enig med Norsk Bilforsikring i at livrente synes å være en risikofri og adekvat plassering for størsteparten av erstatningen for tap i fremtidig erverv og fremtidige merutgifter. Denne muligheten foreligger, og må etter rettens mening tas hensyn til ved fastsettelsen av skatteulempen - uansett hvilke planer Carlsen i dag måtte ha for anbringelse av erstatningen. Endelig vil retten peke på saksøkerens beregninger av skatteulempen er basert på dagens nominelle renter. Som nevnt foran, henger disse igjen sammen med inflasjonen. Spørsmålet er imidlertid om man kan gå ut fra at inflasjonen vil holde seg gjennomgående så høy i den aktuelle

periode. Med lavere nominelle renter følger lavere inntektsskatt og dermed lavere skatteulempe. Beregningen av skatteulempen er således beheftet med flere usikkerhetsfaktorer. Etter rettens mening kan det vanskelig komme på tale å beregne skatteulempen med Carlsens utgangspunkt. De faktorer retten her har trukket frem, trekker alle i retning av lavere erstatning for skatteulempe. Særlig viktig i denne forbindelse er livrentemuligheten. Et tilnærmet riktig resultat vil man etter rettens syn kunne få ved å legge til grunn 5 % inflasjon (og 11,3% nominell rente), men kun ta hensyn til inntektsskatt av avkastningen. Retten har bedt aktuar Hauge regne ut skatteulempen (bl.a.) på dette grunnlag. Det viser seg at den utgjør..... 66% , jfr vedlegg... til dommen.”

Dommen fordelte 3,6 millioner kronene i erstatningen til Georg på lidt tap, tap i fremtidig erverv, fremtidige merutgifter og ménerstatning. Om salærkravet sier dommen:

- ”Retten finner kravet om salær.... for arbeid forut for saksanlegget tilstrekkelig godtgjort. Kravet godtaes.”

Om fordelingen av saksomkostninger uttaler retten:

- ” Saken er dels vunnet og dels tapt både beløpsmessig og når det gjelder konkrete tvistepunkter. I medhold til tvml. § 174 finner retten at hver av partene bør bære sine saksomkostninger, dog således at Norsk Bilforsikring pålegges å erstatte halvparten av aktuar Hauges salær.”

Ved utbetaling av erstatningsbeløpet etter den dato retten har satt, gjelder 18 - atten - % rente p.a. fra denne dato til betaling skjer. Dette gjelder hvis dommen blir stående.

Dommen begunstiget Georg ved å se bort i fra de ákontoutbetalingene han hadde mottatt til nå av Norsk Bilforsikring. Utgiftene til saksomkostninger som et betydelig advokatsalær etc. kommer imidlertid til fradrag i erstatningsbeløpet ettersom Georg ble idømt å dekke egne saksomkostninger.

Dommen inneholdt gleder og skuffelser. Blant gledene var en høyere skatteulempeberegning og en høyere erstatning enn ved tidligere dommer. Dette var en belønning for det grundige forarbeidet nedlagt i denne saken. Dommens ord om livrenteplassing av erstatningsmidlene derimot frustrerte Georg. Dette fordi liverentens ulemper ikke ble tilstrekkelig belyst i retten.

Forsikringsadvokater kaller i ettertid denne dommen ”Volvo-dommen”. Dette fordi kravet ”behov for en mer trafikksikker bil”, er tilgodesett for første gang i norsk rett. Et signal er dermed gitt fra domstolene. Et signal som ble lagt merke til.

Georgs første reaksjon på dommen var dimmesjokk. Erstatningsbeløpet var mer enn det dobbelte av Norsk Bilforsikrings tilbud: Dette er det beste resultat en trafikkskadd har oppnådd i norsk rett til nå. Advokat Fredriksen mente det var umulig å oppnå et bedre resultat for norsk rett. Fordi prinsippet om full erstatning kun eksisterer på papiret i Norge.

Mektige krefter

- Vi har mektige krefter imot oss, sa Fredriksen da de møttes: - Dommen har vakt oppsikt. Kolleger har fortalt meg: En samlet forsikringsbransje står bak anken mot deg. Andre forsikringsselskap blant dem UNI-Storebrand, har gitt Norsk Bilforsikring ordre om å anke saken.

Georg:

- Hvorfor så stort oppbud motstandere?

- Det arbeides nå intenst med tanken om standarderstatninger til alle trafikkskadde. Tidligere justisminister Helen Bøsterud og statssekretær Ole Steen-Olsen gikk i sin tid inn for standardiserte erstatningsoppgjør etter dansk modell. LO støttet av prinsipp likhetsmodellen. Dommen vår er ”hår i suppa” for dem. Samtidig er den en seier for trafikkskadde og individuelle erstatningsoppgjør som lar seg teknisk beregne ut i fra Hauges beregningsmodeller. Forsikringsselskapene er ”redd” denne dommen. Derfor ble den anket. Standarderstatninger vil avlaste domstolene og forsikringsselskapenes juridiske avdelinger. De trafikkskade blir taperne...

- Hvorfor har dommeren senket min forventede inntekt? Den er jo dokumentert gjennom skriv fra Norsk Journalistlag?

Advokat Fredriksen svarte spøkefullt med et blunk:

- Det er ikke lett å få en dommer til å tilkjenne deg høyere inntekt enn han selv kan oppnå som dommer. Derfor må dommerlønningene opp...

Det ble omkamp: Norsk Bilforsikring anket dommen derfor motanket Georg. Han var mentalt innstilt på å kjempe videre. Han hadde ikke noe forhold til det tildelte erstatningsbeløpet. Når aktuaren hadde fortalt: ”Dette er ditt tap”. Da stolte Georg på at aktuaren hadde rett. Hvorfor skulle Georg tvile på aktuarens ord? Aktuaren er en betydelig autoritet på erstatningsberegning.

Deler av det dommeren skrev i dommen, provoserte Georg og gav han følelsen av å være feilvurdert, gjorde han kamplysten - ikke det tilkjente erstatningsbeløpet.

Under rettsforhandlingene presenterte Norsk Bilforsikrings advokat Pettersen livrente som et ”bedre alternativ” enn banksparing. Dette fordi en livrente ikke ble formuebeskattet. Han ordla seg slik i retten:

- Hvorfor plassere pengene på den dumtest mulige måte: I bank, slik aktuar Hauge baserer sine beregninger på ...

Georg var opprørt over livrente av flere grunner. Prosessen Georg har gjennomgått mot Norsk Bilforsikring etter skaden, har satt sine spor. Georg har mistillit til forsikringsbransjen. Forslaget om å binde hele eller deler av erstatningsbeløpet i livrente, oppleves provoserende. Fordi livrente betyr plassering av erstatningsmidlene i et forsikringsselskap.

Livrente gir flere ugunstige effekter for skadelidte. Disse kom ikke frem i byretten: Skulle Georg dø kort tid etter innbetaling av livrente, vil hans kone og barn ikke få utbetalt noe av det innbetalte beløpet. Slik er reglene for livrente. En livrente med tilbakebetaling vil også være ugunstig: Kapitalen vil her raskt bli redusert, fordi forsikringsselskapet ved død bare tilbakebetaler hva premien overstiger

- det utbetalte beløp uten renter. Dessuten er utbetalingen av livrenten bundet: Livrenteplassing av erstatningen gir ikke den handlefrihet til omdisponering og utnyttelse av skiftende muligheter, som bankinnskudd gir. Livrenten er også belastet med betydelige omkostninger. Omkostninger som sammen med rente, drastisk reduserer nettoverdien sammenholdt med et bankinnskudd. Dette var ukjent for dommeren i byretten.

Dommen forutsetter at Georg plasserer en vesentlig del av erstatningsbeløpet i liv-rente. Derfor ble han ikke innvilget full kompensasjon for skatteulempen. Georg "tvinges" dermed til å plassere penger hvor han ikke har tillit: I et forsikringsselskap. Dette for at erstatningsbeløpet skal strekke til i de år han har igjen. Hvis Georg ikke plasserer beløpet i livrente, vil skatten spise opp en større del av erstatningen enn dommen forutsetter. Hauges beregninger baserte seg på skattesystemet i 1990. Skatteulampen ville da være 125 %. Byrettsdommen har gitt 66 % skatteulempe.

Dommen fastslo at hver av partene skal bære sine saksomkostninger. Dette betydde for Georgs vedkommende et salær til advokat og aktuar på i størrelsesorden tohundreogtredvetusen kroner på dette tidspunkt. Femti tusen kroner av dette ble dekket av forsikringsselskapet ut i fra hjemforsikringen. Georg opplevde dette urimelig og urettferdig. Hans utgifter til forberedelser var betydelig større enn motpartens. Fordi Georg har bevisbyrden. Denne domsavgjørelsen belønner derfor forsikringsselskapet: Norsk Bilforsikring har dramatisk øket Georgs advokatutgifter ved å lage flest mulige vansker for han underveis. Dette uten selv å måtte bære omkostningene som følge av sine handlinger. Flere brev, forhandlinger, telefoner etc., øket utgiftene. Norsk Bilforsikring har egne advokater på fast lønn. Brev fra Norsk Bilforsikring med krav om nærmere redegjørelse, flere undersøkelser etc. økte Georgs utgifter dramatisk. Derfor oppfattet han de idømte saksomkostningene, som et signal om å avstå fra å anke: "Anker du blir det enda dyrere for deg, Georg Carlsen. Vi har nok å gjøre i domstolene. Vær fornøyd med det du har fått..."

Denne dommen kan på enkelte områder være et negativt varsel til andre trafikkskadde: En vesentlig del av erstatningsmidlene blir spist opp av de store saksomkostningene. Dette føles urimelig. Fordi trafikkskadde har bevisbyrden. I tillegg er rettssak en stor påkjenning. Dette innebærer at skadelidte får størst utgifter til juridisk bistand. Forsikringsselskapet tjener derfor sådan sett på dette domsutfallet: Skadelidte avskrekkes fra å gå rettens vei med sitt legitime erstatningskrav. Å avskrekke den svakeste part fra å søke en domstolsløsning, skader rettsikkerheten. Nå kan det hevdes for Georgs del: Tilkjent erstatning var så stor at saksomkostningene ikke er et problem. Likevel er signalvirkningen til skadelidte med mindre erstatningskrav klar.

Advokat Fredriksen sa:

- Jeg innrømmer det gjerne: Advokater som fører sak for trafikkskadde, meg selv inkludert, er ikke dyktige nok til å fokusere på denne problemstillingen i retten. Jeg skal skjerpe meg på dette punkt ved nesterunde.

Georg var rede til ny ”runde” nå. Vel vitende at han kunne komme dårligere ut i Lagmannsretten enn i Byretten. Høyesterett ville da bli siste alternativ. Om anken ble akseptert som sak i Høyesterett. Det tar tid i det norske rettsapparatet. Fordi kriminalsaker prioriteres først.

I anketilsvar til Eidsivating Lagmannsrett skulle en mengde ”dokumenter” gjennomgås. Nye runder med dokumentasjoner: Nå skal det bl.a. dokumenteres at Georgs universitetspensum inneholder en overvekt av titler på engelsk. Dette for å gå imot byrettens utrolig ureflekterte uttalelser om at Georg ikke har bedre engelskkunnskaper enn tilsvarende eksamen artium. Hjemme hadde Georg nå drøye ti fulle ringpermer saksdokumenter. Papirhaugen vokste. Advokat Fredriksen jobbet videre: Imens tikket taksameteret: Georgs saksomkostninger økte.

Kapittel 5:

”Enda en sak med skyhøye erstatningskrav”

Svartelistene

Media begynte og interessere seg for forsikringsskaddes kamp mot forsikringsselskapene. 9. juni 1990 skrev VG:

”Forsikringskrangel. Tre leger svartelistet

Flere leger er i mange år systematisk svartelistet av forsikringsselskapene. Det viser dokumentasjon VG kan fremlegge. Minst tre spesialister og professorer er i brev fra selskapene nektet godtatt som eksperter på skader.

De tre svartelistede ekspertene, er:

- Professor dr. med. Erik Dahl - svartelistet av Storebrand, Gjensidige, Vesta Hygea og UNI.

- Professor Håvard Skre. Sentralsykehuset i Akershus - svartelistet av UNI, Storebrand, Vesta Hygea.

- Avdelingsoverlege Bjørn Fagerlund, Lovisenberg sykehus i Oslo - svartelistet av samtlige selskaper.

VG kjenner i tillegg til flere leger som har fått beskjed om at de er svartelistet.

Noen av dem nekter å stå fram, av frykt for å få ødelagt sin praksis.

I mange brev forsikringsselskapene har sendt til klienter, brukes formuleringer som ”en erklæring fra overlege... er helt uinteressant for oss”, ”i dette tilfelle vil vi ikke akseptere oversendt erklæring”, og ”vi beklager igjen å måtte meddele at erklæringer fra dr. Skree ikke kan aksepteres”.

Blant de som ikke godtaes, er to av de leger i Norge som har jobbet mest med nakkeslengskader.

Krever egen lege

I tillegg til dokumentasjon på svartelisting, har VG også brev som viser at forsikringsselskapene i en del saker avviser en lege, og så samtidig krever å få bruke en lege de plukker ut.

Dette kritiseres sterkt av blant annet Landsforeningen for Trafikkskadde. De peker på at det er den skadde som må bevise sin uførhet overfor selskapene, og derfor også må få velge lege som skal avggi spesialisterklæring.

I en sak med personskader er det den grad av uførhet spesialisten fastsetter som avgjør hvor stor erstatningen skal bli. Men i en del saker strides legene om hvor stor skaden er. Da blir valg av spesialist avgjørende for hvor mye den skadde får og hva forsikringsselskapene må betale.

Benekter svartelisting

23. mars i år deltok Haakon Arnesen, assisterende direktør i Norges

Forsikringsforbund, i NRK-radios program ”Sånn er livet”. Arnesen ble spurt om det er riktig at forsikringsselskaper svartelister leger. - Nei, det er selvfølgelig ikke riktig, svarte Arnesen.

Når VG nå forelegger Arnesen dokumentene som viser at selskapene systematisk avviser ekspertuttalelser fra enkelte leger, holder han fortsatt på at dette ikke er svartelisting. Han mener det hele er et spørsmål om uheldige formuleringer.

”Aksepterer ikke”

I et brev fra en advokat som representerer et forsikringsselskap, heter det: ”Så vidt jeg vet, er det ingen selskap som godtar prof. dr. med. Erik Dahl.”

I et annet brev, fra Norsk Bilforsikring til en kundes advokat, heter det: ”Vi gjør for ordens skyld oppmerksom på at vi ikke vil akseptere at dr. Håvard Skres spesialisterklæring vil bli lagt til grunn.”

- Er ikke dette å svarteliste leger?

- Det er ikke svartelisting, bare en klønete måte å si det på. Det skulle stått noe slikt som at ”vi vil ikke godta BARE den og den lege”. En saksbehandler i et forsikringsselskap kan selvsagt ikke overprøve en dr. med. når det gjelder det medisinske.

- Hvorfor stilles det spørsmålstegn ved enkelte legers erklæringer?

- Særlig i saker hvor klienten har fått nakkeslengskader eller andre typer hodeskader er spesialistene svært uenige. Enkelte leger ligger høyt i sin vurdering av uførhetsgrad. Derfor vil selskapene ofte innhente en uttalelse fra en annen lege også.

”Opptrer redelig”

- Er det behov for ”Forsikringsskaddes Forening”?

- Nei. Forsikringsselskapene opptrer redelig og ærlig. Det er cirka 900.000 skadeoppgjør i Norge hvert år. Bare en promille av dem havner i retten. Problemet er at en skadet ofte har en urealistisk forventning til erstatningsbeløpet. Når forventningen ikke innfris, oppstår det skuffelse og frustrasjon, og vedkommende kan føle seg dårlig behandlet.

- Er det riktig at man er kunde så lenge man betaler premien, og motpart den dagen man skal ha en erstatning?

- Den som fremmer et krav er en motpart, det er klart. Men forsikringsselskapene har klare regler å gå etter. En ev dem er at en klient skal ha det de har krav på.

Her er legene

Bjørn Fagerlund har arbeidet med nakkeskader siden 1975. Han har hatt rundt 500 pasienter med slike skader, har skrevet bok om emnet, og er ofte brukt som kursholder. Han er den første legen som havnet på svartelistene.

I dag er Bjørn Fagerlund avdelingsoverlege på Lovisenberg sykehus i Oslo. Hans arbeidsområde er smerter i alle sammenhenger. Av den grunn arbeider han mye med mennesker som har fått nakke- og hodeskader.

Totalt avvist

Men til tross for sin ekspertise blir han totalt avvist av forsikringsselskapene i saker hvor det dreier seg om denne typen skader.

- Ulykken er at vi leger er så uenige om hvordan en nakkeslengskade skal vurderes. Forsikringsselskapene driver butikk. For dem er det naturlig at de velger den

erklæringen som setter uføregraden lavest.

Bjørn Fagerlund har ikke tatt opp svartelistingen med forsikringsselskapene.

”Legene må enes”:

- Det viktigste er at legene begynner å ta nakkeskader alvorlig. Når vi blir mer enige, kan vi slippe disse opprivende sakene. Taperen er jo den vi skal ta oss av - pasienten. Mange har store smerter og psykiske problemer. De orker ikke være midtpunktet i en konflikt mellom leger, forsikringsselskap og jurister.

Erik Dahl er professor i anatomi, spesialist i nevrologi og har vært professor i faget i USA og Norge. Han er opposent når leger skal forsvare doktorgrader i nevrologi. I dag er han bestyrer på odontologisk institutt på Universitetet i Oslo, og praktiserer som nevrolog på Lovisenberg sykehus i Oslo.

- Jeg er spesialist på alt over snippen, sier Dahl. Men forsikringsselskapenes saksbehandlere godkjenner ikke en spesialisterklæring fra professoren.

Klar melding

Forsikringsselskapet Storebrand sier klart fra i et brev at ”erklæringer derifra (fra Erik Dahl) vil ikke bli vurdert”. I et brev fra en advokat står det: ”Så vidt jeg vet er det ingen selskap som godtar prof. dr. med. Erik Dahl. Det gjelder Storebrand, Gjensidige, Vesta Hygea og UNI”.

- Jeg har vært svartelistet siden 1988, sier Erik Dahl.

Pruter

- Mine erklæringer blir ikke godkjent, eller forsikringsselskapene ”pruter” på den uføregraden jeg vurderer. I enkelte tilfeller har selskapene satt uføregraden 20 prosent lavere, og så foreslått å møtes på midten - uten en gang å ha undersøkt den skadde. Jeg opplever dette som yrkesforbud. Jeg har tatt det opp med Den Norske Legeforening, men det ser ikke ut til at de vil gjøre noe aktivt med dette.

Håvard Skre er dr. med. og er professor i nevrologi. Han har mange år bak seg som nevrolog og avdelingsoverlege. Skre er ikke spesialist på nakkeslengskader, men det ligger innenfor hans arbeidsområde som nevrolog.

”Vi gjør for ordens skyld oppmerksom på at vi ikke vil akseptere at dr. Håvard Skres spesialisterklæring blir lagt til grunn...” Det skriver en saksbehandler i UNI forsikringsselskap til en kundes advokat. Uten noen videre begrunnelse avvises avdelingsoverlegen på Sentralsykehuset i Akershus.

Gjennom advokater

- Jeg kjenner til at jeg er svartelistet av forsikringsselskapene. Men de har aldri henvendt seg direkte til meg - bare latt det gå gjennom klientenes advokater. Det virker som om det er den enkelte saksbehandler som sitter og avgjør om en lege skal godtaes eller ikke. Dette skaper store problemer for de skadde. Oppgjøret tar lang tid, og mange går med på en lav erstatning fordi de er så hardt presset økonomisk.

”Nøytral”

Skre har ikke tatt opp svartelistingen med forsikringsselskapene selv. Han er ikke tilknyttet noen pasientforening, men legger vekt på å være nøytral og uavhengig

når han skal avgi spesialisterklæringer.”

Disse opplysningene i avisoppslaget passer inn i det bildet Georg har dannet seg av forsikringsselskapenes arbeidsmetoder. Nytt for Georg var at disse navngitte legene var svartelistet. Det kom flere oppslag i media om trafikkskaddes kamp mot den mektige forsikringsbransjen. En ujevn kamp.

4. mai 1991 skrev VG:

”Nye leger svartelistes

Snart et år etter at VG avslørte at tre spesialister og professorer ble svartelistet, fortsetter forsikringsselskapene å nekte å godta enkelte leger. I november i fjor skrev en saksbehandler ved Storebrand Sør at Norges kanskje mest erfarne nevrokirurg - overlege Svein Bøyesen ved Vindern legesenter - ikke kunne godtaes: ”Dessverre viser det seg at dr. Bøyesen ligger på et fjernt nivå, med henhold til bedømmelsen av skadenes følger i forhold til landets leger. Av den grunn kan vi heller ikke legge vekt på hans erklæring.”

Dette skriver saksbehandleren i et brev til advokat Inge Hobæk, datert 12. november i fjor.

Dr. Bøyesen - med 33 års erfaring fra Ullevål sykehus, der han behandlet omtrent 400 hode- og nakkeskader i året - reagerte umiddelbart med et krasst brev stilet til Storebrand, med kopi til Lægeforeningen og Norges Forsikringsforening.

30 års erfaring

”Jeg har skrevet spesialisterklæringer i nærmere 30 år. Jeg begynte før enkelte av overnevnte ”ledende leger” var leger. Tør jeg spørre om Nevrologisk avdeling ved Rikshospitalet har monopol på sannheten fremfor de spesialister som har sprunget ut fra Rikshospitalet eller Ullevål? Pasientene, og det er mange av dem, ser på de ”ledende” som fjernt fra virkelighetens verden når deres skader blir vurdert til mellom 10 og 12 prosent”.

- Jeg har fått brev både fra Storebrand og Norges Forsikringsforbund der de beklager det inntrufne meget. Likevel mottok jeg nylig et brev der en saksbehandler i UNI klager over at ”en så liten skade” kan gi så store konsekvenser, forteller Bøyesen.

Holder ikke

Bøyesen legger ikke skjul på at det er legene ved Rikshospitalet han kritiserer.

- Det holder overhodet ikke å utferdige en spesialisterklæring uten å ha snakket med og undersøkt pasienten. Man må jo helt og holdent stole på de erklæringer som foreligger. Selv snakker jeg med pasienten i minst en time - vanligvis mer. Så må man undersøke klinisk.

- Synes du legene ved Rikshospitalet ligger for lavt i sin vurdering av medisinsk og ervervsmessig invaliditet?

- Ja, det synes jeg de gjør. Jeg kan ikke skjønne annet. Når en simpel nakkeskade uten noen annen følge ligger på 20 til 25 prosent, hva skal man da si om et menneske som er blitt mentalt og psykisk kvestet og vippet ut av arbeidslivet? Det

må jo definitivt ligge høyere. Jeg har fortsatt til gode å se en erklæring der Nyberg-Hansen for eksempel går over 25 prosent, fortsetter den 72 år gamle kirurgen. Doktor Bøyesen reagerer også kraftig på avsløringene om at Nyberg-Hansen har beregnet seg honorarer på 13.000 til 15.000 kroner for en sakkyndigvurdering til domstolene.

- Personlig har jeg ikke tatt mer enn 2.000 kroner. Nå har jeg imidlertid fått beskjed om å høyne salæret noe.”

Georg var glad disse avsløringene kom frem nå. Han var ikke alene med frustrasjonen og kampen. Gjennom reportasjene aner han mengder av frustrasjon hos et stort antall trafikkskadde. Mange av dem har trolig gitt tapt overfor denne massive overmakten og godtatt et skambud: Fordi de ikke maktet mer. Dette styrket Georg: Det ble nå enda viktigere å holde ut. Å kjempe videre. Mot en forsikringsbransje som tar simple midler i bruk overfor en svak part.

Etter gjentatte plager med isjias, ble Georg henvist til nevrokirurg dr. Boye. Han rekvirerte først et røntgenbilde. Liksom tidligere ble det ikke gjort funn på dette. En CT - Computer Tomografi-røntgen avslørte derimot en prolaps i korsryggen. Utredningen av skaden fortsatte parallelt med juridiske forberedelser.

Forsikringslegene

Torsdag 2. mai 1991 skrev VG om ”forsikringslegene”:

”Kjent lege granskes: ”Skrev sakkyndig uttalelse uten å undersøke meg”

Kong Olavs lege og kommandør av St. Olavs Orden, overlege professor dr. med Rolf Nyberg-Hansen ved Rikshospitalet, granskes nå av fylkeslegen i Oslo. Den aner-kjente spesialisten i nevrologi ble før jul politianmeldt av en klient.

Klienten - Joar Mygland - hevdet at Nyberg-Hansen har skrevet ut en sakkyndiguttalelse til UNI Forsikring uten noen gang å ha vært i kontakt med erstatningssøker. Samtidig er professor Nyberg-Hansen forsøkt kjent inhabil som medisinsk sakkyndig i to rettssaker.

”Inhabile”

- Jeg mener at en liten gruppe av leger, hvor Nyberg-Hansen er en, som har en slik fast og nær tilknytning til ett eller flere forsikringsselskaper, må betraktes som inhabile når disse selskapene er involvert i en rettssak som står for domstolen, sier advokat Edvind Asbøll. Han representerer flere erstatningssøkere der Nyberg-Hansen har opptrådt som sakkyndig etter forslag fra forsikringsselskapene. VG har gjennomført undersøkelser som viser at professor Nyberg-Hansen foretar en rekke oppdrag fra forsikringsselskaper og domstoler for å avgi såkalte spesialist eller sakkyndig rapport.

Påfallende

Leger, advokater og pasienter finner det påfallende at Nyberg-Hansen svært ofte setter ned invaliditetsgraden hos skadelidte i forhold til andre spesialister - noe som kan bety hundretusener lavere erstatningssum for pasientene og ditto større

besparelser for forsikringsselskapene.

- Nyberg-Hansen (63) har oppdrag fra forsikringsbransjen i et slikt omfang at han nærmest må betraktes som ansatt av disse. Vi har ved et pilotprosjekt kunnet fastslå at doktor Nyberg-Hansen nokså konsekvent setter ned så vel den medisinske som ervervsmessige uførhet hos ulykkesskadede pasienter, skriver Forsikringsskaddenes Forening i et brev til Kristiansands-advokaten Carl Hermensen.

Etter det VG kjenner til, har Nyberg-Hansen hatt en betydelig ekstraintekt av sitt arbeid for forsikringsselskapene og domstolene. Nyberg-Hansen tjente i 1990 mer enn dobbelt så mye på si, utover sin professorlønn. Dette ønsker professoren ikke å kommentere. Han opplyser til VG at han har ligget på lønnstrinn 35 med en årslønn på 281644 kroner.

Betydelig høyere

I flere saker VG har hatt anledning til å gjennomgå og sammenligne, figurerer Rolf Nyberg-Hansen med betydelig høyere honorarkrav enn andre leger for sitt arbeid med spesialisterklæringer og sakkyndige uttalelser.

Ved ett eksempel fra Mandal byrett beregnet han seg et salær på 15 540 kroner. Den andre sakkyndige - avdelingsoverlege Bernt Folgerø ved Aust-Agder sentralsykehus - skrev regning på 1200 kroner. I en annen sak for Kristiansand byrett beregnet Nyberg-Hansen seg honorar på 13 775 kroner. Her skrev den andre sakkyndige regning på 5 040 kroner.

Det var 37 år gamle Joar Mygland som i november i fjor politianmeldte overlegen i nevrologi ved Rikshospitalet. Nyberg-Hansen hadde da skrevet en sakkyndig uttalelse på oppdrag av UNI Forsikring uten noen gang å ha snakket med eller undersøkt Mygland. Dette til tross for at Mygland tre ganger anmodet om å bli undersøkt.

Ikke nødvendig

Det sto også uttrykkelig i mandatet fra UNI Forsikring at det skulle gis en redgjørelse for erstatningssøkerens daværende medisinske tilstand, hvor det ble forutsatt at Mygland fremstilte seg for undersøkelse hos den sakkyndige. Nyberg-Hansen skrev imidlertid i sin uttalelse at de medisinske opplysningene i saken var så omfattende at han ikke fant det nødvendig med personlig undersøkelse.

Anmeldelsen ble 26. november sendt fra politifullmektig Tina Holst-Larsen ved Oslo Politikammer til Helsedirektoratet. Helsedirektoratet sendte i desember saken videre til Fylkeslegen i Oslo.

Statsfysikus i Oslo opplyser til VG at saken fortsatt er under behandling. Den siste uttalelsen fra partene ble innhentet i februar måned.

Professor Nyberg-Hansen blir hyppig brukt som sakkyndig i rettssaker mellom skadelidte og forsikringsselskaper.

VG kjenner også til andre tilfeller der Nyberg-Hansen har utarbeidet erklæringer uten å ha undersøkt pasienten - eller kun har opprettholdt sin første rapport når pasienten anfører at tilstanden har forverret seg.

”Bestillingsverk”

I et brev til UNI Forsikring av 29. oktober 1990 skriver Kristiansandsadvokaten Johan Fredrik Gjesdal i forbindelse med erstatningssøksmål etter trafikkuhell: "I henhold til legelovens paragraf 30 skal en leges uttalelse baseres på en klinisk undersøkelse av pasienten. Når dr. Nyberg-Hansen unnlater å undersøke N.N. når det blir anført at tilstanden har forverret seg, og Nyberg-Hansen bare fastholder sin første uttalelse (stilet til UNI) bærer dette preg av å være et "bestillingsverk". I en sak mellom en trafikkskadd og daværende UNI Forsikring for Stavanger by-rett i november i fjor, fastsatte Rolf Nyberg-Hansen etter skjønn både den medisinske invaliditetsgrad (basert på Rikstrygdeverkets tabell) og den ervervsmessige invaliditet (muligheten til å gjenoppta arbeid, uansett yrke) til 30 prosent.

100 prosent ufør

Domstolen valgte etter hovedforhandlingen å overse Nyberg-Hansens konklusjoner og i stedet støtte seg på erklæringer fra andre spesialister. I likhet med trygdemyndighetene kom retten fram til at kvinnen var helt avskåret fra å ta seg inntektsgivende arbeid - og dermed var 100 prosent ervervsmessig ufør.

- Hvordan kan forsikringsselskapene fortsette å bruke Nyberg-Hansen og en liten gruppe leger som blir underkjent av domstolene og som samtidig har markert seg som de mest skadelidtefiendtlige, mens andre spesialister suverent blir satt ut over sidelinjen? spør juridisk rådgiver Tom Eitvet i Landsforeningen for trafikkskadd.

- Vi mener forsikringsselskapene har et samfunnsansvar, som de ofte ikke forvalter tilfredsstillende i personskadeoppgjør. Forsikringsbransjen har nå innsett problemet. Spørsmålet om legenes integritet er vel så interessant..."

Flere artikler fulgte. VGs artikkel "Vi har profesjonell etikk og integritet" 2. mai 1991, "Advokater med egen svarteliste" VG 5. mai 1991 og leserinnlegg i VG av 11. mai 1991: "Gransket og frifunnet".

På Ullevål sykehus traff Georg en "forsikringslege" første gang. Mange trafikkskadd har intetanende møtt forsikringsleger slik Georg gjorde. Disse legene er "kjøpt og betalt" av forsikringsbransjen. De har fete inntekter på trafikkskaddes bekostning. De har ingen etiske motforestillinger mot å la seg kjøpe. Ingen medfølelse med den svake pasientgruppen deres virksomhet går ut over. Utifra etiske retningslinjer for leger, er legers primære oppgave å ivareta pasienters interesse. Dette overser forsikringslegene. De har ingen forståelse for at deres virksomhet skader hele legestanden: Forsikringslegenes virksomhet bidrar til å skape mistillit mellom leger og pasienter. Enhver trafikkskadd må heretter forvise seg om legens hederlighet, før undersøkelse finner sted. Pasienter bør i tvilstilfelle ha med seg sin advokat eller et annet vitne under undersøkelsen. (Ref. TV2s program Dokument 2 mars 1994).

Georg applauderer enhver videre avsløring av forsikringslegenes virksomhet. Offentliggjøring av deres Judasrolle i forhold til de pasienter de er satt til å hjelpe. Målet må være å gjøre forsikringslegenes virksomhet så kjent at de ikke kan

fortsette sin uetiske virksomhet.

Samtidig er dette en tankevekker for enhver forsikringstaker:

- Hvem blir den neste trafikkskadde? Kanskje du som leser disse linjer? Er du tjent med å være forsikringskunde i slike selskaper? Selskaper som bruker slike metoder for å bekjempe deg hvis du blir trafikkskadd?

Et forsikringselskap drives etter økonomiske kriterier. Det eneste som endrer forsikringselskapenes politikk, er virkemidler som merkes i sviktende inntjening. Boikott er derfor et godt virkemiddel: En landsomfattende boikott av selskaper som behandler sine kunder på denne uverdige måten. Forsikringselskapenes metoder vil i lengden skade dem selv: Når deres politikk blir avslørt og forsikringstakerne får vite hva hvert enkelt selskap står for. Da ødelegges tilliten mellom forsikringskunder og forsikringselskapene. Straks en slik boikott merkes i forsikringselskapenes budsjetter, er dette en klar advarsel fra forsikringskundene: Da tvinges forsikringselskapene til å legge om sin politikk. I tillegg er negativ mediaomtale et effektivt våpen...

Krig

- Her ser du hva jeg må slite med!

Advokat Fredriksen langer Georg et brev ferskt fra laserskriveren på forværelset. Georg leser.

- Norsk Bilforsikring kriger mot deg på alle fronter. Det gjelder altså ikke bare min sak?

Fredriksen gestikulerer oppgitt:

- Altfor mye av min tid går med til slikt tøv!

Norsk Bilforsikring hadde gjort en trafikkskadd oppmerksom på at de ikke dekket advokatsalæret, dersom advokat Fredriksen fortsatte som skadelidtes advokat.

- Hun er intelligent og forstår at hun likevel vil tjene på å la meg arbeide videre med saken. Ikke alle trafikkskadde gjør det. De lar seg skremme av forsikringselskapene og godtar et elendig oppgjør.

Fredriksen lener seg fortrolig mot Georg og fortsetter:

- Samtidig har jeg opplevd forsøk på hestehandel. Flere forsikringselskaper har prøvd seg på å prute på erstatningskravet: Ble vi enige ville jeg få et raskt og greit salær.

- Gjelder det også min sak?

Pause.

Advokat Fredriksen:

- Det vil jeg ikke svare på.

- Jeg forstår. Her er det altså krig?

Han nikker.

Georg:

- Tror du advokat Kjetil Hovden lot seg friste av Norsk Bilforsikring i min sak da han hadde hånd om den?

- Det kjenner jeg ikke til.
- Jeg forstår...

Hvor mange kriger må en skadelidt kjempe? Krig mellom skadelidte og forsikringsselskapene: Først saksbehandlerne, så forsikringsadvokatene, så kampen i domstolene gjennom en eller flere akter.

Krig mellom skadelidtes advokater og forsikringsselskapene. Forsøk på ”kjøp av” skadelidtes advokater. Der er krig mellom leger om ervervsmessig uførhetsgrad og medisinske invaliditet. Enkelte leger blir kjøpt opp av forsikringsselskapene: Noen leger jobber for ”fienden” andre for de trafikkskadde. En tredje gruppe leger vil helst ikke bli innblandet i slike saker av forskjellige grunner.

Krig mellom legestanden og de såkalte alternative behandlerne og deres metoder. Midt oppi alt dette står den skadelidte. Med sine plager etter skaden. Helseplager, økonomiske plager, sosiale og psykiske plager.

Alle sammenbruddene, depresjonene og selvmordene...

Hvordan kan vi forstå denne krigen? Hvilke grunnleggende årsaker har denne krigen? Vi iklar oss en av yrkesrollene. Yrkesrollen til en fagmann som arbeider mot Georg og andre trafikkskadde. Prøver å leve oss inn i en mulig tankegang. For kanskje å kunne forstå:

Vi tar på ei hvit kappe. Yrkesrollen til en forsikringslege: Professor i nevrologi ved et sykehus i Oslo. Prøver å forstå noen av hans reaksjoner og tanker i en tenkt situasjon. Professorens bakgrunn er naturligvis legeutdannelsen: Medisinstudiet. Lang praksis og forskererfaring. En karriere innen helsevesenet med ingredienser av pågangsmot, initiativ, yrkesstolthet og karrierekåthet:

- Min posisjon som professor i nevrologi, gir meg en betydelig tilleggssinntekt i forbindelse med twister mellom forsikringsselskaper og skadelidte.

Forsikringsbransjen foreslår meg stadig som sakkyndig vitne. Dette fordi jeg i utgangspunktet var skeptisk til de påståtte virkningene av nakkeslengskader: Symptomene pasientene beskriver sett i forhold til de objektive medisinske funn. Dette er god tradisjon innen fagmedisin: Skeptisisme er et godt utgangspunkt for å gjøre et objektivt arbeid. Jeg holder meg ikke til det pasientene forteller, men støtter meg kun til de såkalte ”objektive funn”. Jeg godtar kun de funn som kan bevises ved det undersøkelsesapparat legevitenskapen anerkjenner og rår over i dag og som er tilgjengelig for meg. Underveis i dette arbeidet oppdaget jeg raskt at forsikringsselskapene belønnet mitt arbeid og mine faglige uttalelser: Dette ved stadig å foreslå meg som medisinsk sakkyndig for domstolene. Jeg er en fagautoritet dommerne stoler på. Fordi jeg tilsynelatende ikke er part i tvistemålet. Honorarene for dette arbeidet blir stadig fetere: De stiger formelig i takt med pasientenes erstatningskrav. En solid økonomisk påskjønnelse. Jeg har nå tilleggssinntekter av dette arbeidet som er større enn min professorlønn ved sykehuset. Dette gir selvfølgelig utslag i min private velstandsutvikling. Det gir følelse av staus, makt og vellykkethet. Samfunnet representert ved

forsikringsselskapene, belønner meg rikelig for min mangeårige faglige innsats. Forsikringsselskapene gir i tillegg store forskningsmidler til mitt sykehus. Jeg er betrodd å forvalte disse forskningsmidlene internt på sykehuset. Det gir makt til å påvirke unge legers interesse for mine fagsynspunkter og prioriteringer. Pasientene og deres støttespillere kan selvfølgelig ikke påpeke noen faglige feil i mitt virke for domstolene. Min posisjon gir meg en opphøyethet som fagekspertise i domstolene. Liksom en diplomatisk immunitet. Jeg støtter meg kun på ”objektive” funn og vurderer invalideprosenten strengt ut i fra dette. Til forsikringsselskapenes økonomiske jubel. Jeg finner det naturligvis etisk forsvarlig å tjene penger på mitt fagmedisinske standpunkt. De skadelidtes advokater tjener også meget bra på å føre sak for de skadelidte. Leger som vurderer nakkeslengplager og invaliditet i skadelidtes farvør har naturligvis stor pågang av pasienter: De får sin del av kaka. Disse legene får også mange oppdrag i tvistemål. Mellom dem og meg er det kun ”faglig uenighet.” Vi er profesjonelle og gjør alle en innsats for det demokratiske rettsystemet i landet. Det er en del av spillet i vårt demokrati. Begge parter har sine representanter. I retten gir jeg naturligvis mine vurderinger ut i fra min seriøse, veloverveide medisinske overbevisning og kunnskap. Det er uangripelig. Jeg har ryggen fri og lønnskontoen solid. Hvorfor skal jeg revurdere faglige standpunkter jeg tjener grovt på å beholde? Dette er samtidig blitt rutine som så mye annet ved mitt virke. Dessuten. Jeg er ikke alene i denne geskjeften. Flere kolleger driver på samme måten. Også unge forskere har funnet det lukrativt å forske på nakkeslangskader finansiert av forsikringsselskapene. Ingen spør hvem som finansierer forskningen når resultatet foreligger. Pressen fokuserer på konklusjonene. Det kommer et lite ramaskrik fra Landsforeningen for trafikkskadde, men de fleste svelger resultatet av denne forskningen uten å blunke. Slike forskningsresultater er det naturligvis beleilig for meg å referere i retten. Det gir mine konklusjoner ekstra tyngde. Litt kynisk kanskje? Vel, all forskning koster penger. Ofte mye penger. De som finansierer forskningen må jo også ha litt valuta for pengene. Det oppstår et gjensidig avhengighetsforhold mellom forskere og oppdragsgivere som bare er naturlig: Man avviser ikke den hånden som fører en. Alt er til salgs i vårt samfunn. Jeg selger meg selvfølgelig der jeg får best betalt. Forsikringsselskapene er sikre og rause betalere med høy grad av realisme og diskresjon. Jeg bestemmer selv honoraret. De fleste skadelidte tror åpenbart på rettferdighet i sitt krav for domstolene. Naive mennesker. De har ikke forstått hvordan samfunnet fungerer. Verst for dem. Og advokatene deres: De lar skadelidte leve med sin livsløgn: At samfunnet fungerer utifra prinsippet om rettferdighet og at denne rettferdigheten seirer til slutt etter en eller flere runder i rettsapparatet. Slik det skjer i romaner der hovedpersonen - helten - seirer til sist. De fleste advokatene lar de skadelidtes beholde sine livsløgn så lange de kan. Før eller senere oppdager de at det er samfunnets økonomiske tungvektene som setter premissene i skadeoppgjørene: Forsikringsselskapene. Ved å støtte dem tjener jeg meg selv og de fleste forsikringskundene:

Forsikringspremiene holdes nede. Vi friske er tross alt bærebjelken i samfunnet. Produktive mennesker som holder hjulene igang. Men. En dag oppdager jeg at en såkalt alternativ behandler har oppdaget en effektiv behandling av nakkeslengplagene. En av mine pasienter med nakkeslengskade har søkt denne behandlingen med forbausende gode resultater. Jeg har undersøkt pasienten før og etter behandlingen. Resultatet forbauser og sjokkerer meg. Pasienten er symptomfri bare etter tre måneders behandling. Dette med en utrolig enkel, men virkningsfull metode. En metode som fjerner nakkeslengplager på en måte jeg ikke har kunnet forestille meg på forhånd. Metoden har basis i den alternative medisinen. Utenfor nevrologiens fagfelt. Utenfor det fagfelt jeg som spesialist i nevrologi, har tilegnet meg gjennom et langt studium og yrkesliv. Utenom det som danner grunnlaget for min autoritet og dermed anseelse og inntektsgrunnlag. Jeg føler derfor dette som et angrep på min yrkesmessige eksistensberettigelse. Det jeg gjennom et langt yrkesliv møysommelig har opparbeid og tilegnet meg. Min identitetsfølelse. Min status. Min "hellige legegjerning". Mitt liv. Gir jeg denne behandleren min anerkjennelse, har jeg samtidig gitt fra meg min autoritet til denne behandleren. Jeg har derfor ikke råd til å møte han med et ærlig og åpent sinn og dermed anerkjenne hans resultater. Han vil da seile opp som den mest kunnskapsrike i mitt fagfelt. En ny autoritet. Min spesialutdannelse vil samtidig være vurdert som en blindgate på nakkeslengskader. Langt på vei bortkastet innsats. Alle kolleger innen mitt fagfelt vil bli stående i samme rolle som meg. Derfor vil vi alle vokte på hverandre og utstøte kolleger som anerkjenner det nye medisinske funnet. Som kolleger har vi felles interesse i å undertrykke og mistenkeliggjøre dette nye medisinske funnet. Slik at behandleren ikke overtar min og mine kollegers autoritet og status på dette feltet. Jeg gir derfor uttalelser som bidrar til at behandlerens virksomhet stemples som useriøs og fremmer beskyldninger om kvakksalveri mot han. Den naturmedisin behandleren importerer fra utlandet, må forbys innført i landet. Helsedirektoratet påvirkes og hjelper til. Behandleren fremstilles som en bløffmaker og en villeder av pasienter med smertepager. En person som med økonomiske interesser som mål, utnytter mennesker i nød og fortvilelse. En person uten etiske skrupler. En heks som må brennes på bålet for kjetteri. Han har satt seg opp mot den seriøse offisielle, etablerte, medisinske forskning. Forskingen som støttes politisk av store bevilgninger og utstyr samt kostbare seminarer i utlandet betalt av legemiddelfirmaer. Hva med pasientene da? De som stoler på mine kvalifikasjoner og faglige tyngde? Vel. Alt har sin pris. Man blir mer kynisk med årene. Helsedirektoratets etiske prinsipper for legepraksis? Vel. Utifra mine faglige forutsetninger gir jeg den best mulige behandlingen. Jeg har det faglige etablerte samfunnet i ryggen. Mediakanalene, yrkesorganisasjonen og kanalene til lovverket brukes. "Kvakksalversaken" dysses ned. Behandlerens virksomhet tvinges "under jorden". Blir borte etter en tid som følge av stor motgang og "personlig belastning". Pasientene som benytter seg av behandleren, stemples som simulanter: "De har egentlig ikke vært nakkeslengskadde". Dette vil forsikringsselskapene

applaudere uten selv å vite at det går i deres disfavør. Fordi utsagnet mitt styrker min autoritet som forsikringslege. ”Finetikk” er for filosofer, teologer og andre spesielt interesserte. Behandleren blir skjøvet ut i skyggenes dal. Ingen pasienter får dekket sine behandlingsutgifter hos behandleren gjennom trygdeetaten. De advares mot alvorlige bivirkninger og senskader av behandlerens virksomhet. Han er boikottet. En kvakksalver blant andre kvakksalvere...

Hvor nær sannheten er dette? Innlevelse i en fremmed yrkesrolle i en tenkt situasjon. En yrkesrolle de fleste av oss ikke kjenner alle ingrediensene i. Hva får en lege til å sette til side det viktigste i sin yrkesrolle - å ivareta pasientenes interesser? Penger. Samfunnet vårt styres av penger - ikke av etikk og moral. Tror noen at legene her i landet hadde høyere moral enn tverrsnittet av andre yrkesutøvere?

Ja, Georg. Deri lå hans trygghet til behandlingstilbudet på sykehusene i tilfelle sykdom og helseskade. Georg føler seg naiv når spørsmålet dukker opp nå. Han må innrømme at hans etiske forventningene til legens yrkesrolle er høyere enn hos de fleste andre yrkesroller. Derfor er sjokket og skuffelsen så stor og ødeleggende når den selv-opplevde virkeligheten er en annen. Fordi Georg som pasient er så prisgitt legens etiske kvaliteter i tillegg til den faglige kompetansen. Tryggheten omkring behandling ved de offentlige sykehusene er tatt fra Georg nå. Fordi han vet: Enkelte leger har solgt seg til andre interessegrupper enn pasientene. Dog. De fleste legene arbeider for pasientenes beste. Men. Hvordan skal Georg og andre trafikkskadde kunne vite hvem er venn og hvem er fiende, hvis Georg eller andre trafikkskadde en dag igjen skulle trenge behandling ved et sykehus? Yrkesrollen lege er knyttet til å ivareta pasientenes interesser. Georg våknet til en annen virkelighet: Traff forsikringslegene. Og tilliten til leger ved sykehusene er dermed borte.

Ønsker Legeforeningen å rydde opp i dette? Enkelte leger fører krig mot sine pasienter. Pasienter de er forpliktet til å hjelpe... Autoritet. Det kan være farlig det.

Bladet Motor trykket følgende i sitt januarnummer 1994:

”Nakkesleng. Skader overdrevet

Folk som har vært i bilulykke og rapportert om nakkeslengskade er ikke mer utsatt for kroniske nakkesmerter enn folk flest. Overlege Harald Schrader ved nevrologisk avdeling på Regionsykehuset i Trondheim (RiT) er ikke i tvil. Hans undersøkelse viser at problemet med nakkeslengskader er betydelig overdrevet. Han mener at millioner i erstatningskroner urettmessig har havnet på nakkeslengskaddes bankkontoer. Bakgrunnen er denne: Norge troner på verdenstoppen for forsikringsutbetalinger til nakkeslengskadde. Nå stiller Harald Schrader og flere kollegaer ved Regionsykehuset i Trondheim seg kritiske overfor erstatningsadvokater, pasientforeninger og enkelte leger her i landet.

- At det meldes så mange nakkeslengskader i Norge har flere årsaker. At det er di-rekte svindel som står bak, har jeg ikke grunnlag for å si, men man kan ikke utelukke at det ligger økonomiske motiver i underbevisstheden hos noen, sier

Harald Schrader. - Vi ser ofte at det gies uriktige opplysninger i nakkeslengsakene. I en undersøkelse av de 27 erstatningssaker etter påstått nakkeskade, viste det seg at 14 hadde oppsøkt lege for nakkeplager før kollisjonen. I åtte av disse tilfellene unnlot pasienten å oppgi at han/hun hadde vært hos legen før ulykken. - I de tilfellene hvor det er en tvilsom sammenheng mellom mellom ulykken og senere symptomer eller plager, må ikke legen ukritisk være på pasientens lag for å vinne mest mulig penger fra forsikringsselskapene. Det vil være i strid med legens etiske regler. For all del, jeg har sympati og medfølelse for dem som har kroniske og uutholdelige smerter. Det er klart at enkelte som påkjøres bakfra og blir utsatt for en nakkesleng, får problemer etter overstrekk i leddbånd og muskler, og kan få irritasjoner i nerverøttene, blant annet, sier Schrader. - Nei, vi er absolutt ikke "forsikringsvennlige". Vi har vært pinlig nøyaktige med ikke å motta noen form for finansiell støtte fra forsikringsselskapene. Grunnen til at vi ville undersøke dette er at erstatningsmedisin er blitt en stor del av hverdagen for oss nevrologer. Vi ville finne ut hvorfor Norge troner på verdenstoppen i antall erstatninger etter nakkeslengskader, sier Harald Schrader."

Det er prisverdig at denne overlegen har så edle motiver for sine uttalelser og sin virksomhet. Han oppfordres herved til å offentliggjøre sine selvangivelser - og opplyse om alle sine inntekter - for den perioden han har praktisert som lege i Norge, slik at vi kan se at han ikke er plaget av store utbetalinger fra forsikringsselskapene...

Lenger nede på samme side - fortsatt i bladet Motor, har bl.a. en representant for Landsforeningen for trafikkskade - LTN - sluppet til med en beskjeden, liten uttalelse:

"Ofre mistrodd

Vi følger nakkeslengskade i hverdagen, og det er et faktum at mange lider fryktelig, sier rådgiver Tom Eitvedt i Landsforeningen for Trafikkskade. - For nakkeslengofrene er det ille å bli mistrodd. I dag er det faktisk slik at mange ikke tør gå alene til en undersøkelse fordi de føler seg mistrodd. Alle pasienter har krav på å bli trodd. Det er ikke slik at alle som har nakkeslengskade får millionererstatninger, husk at dette er en individuell beregning. Mange får mye lavere summer, sier Tom Eitvedt i LTN."

Denne krigen utkjempes daglig, i media, på legekontorer, hos advokater og i rettsalene.

Ny undersøkelse

En novemberdag 1990, kl. 7.25.

Mørket ligger tungt over Skøyen jernbanestasjon. Travle mennesker haster til jobb som mørke skygger over den frosne perrongen. Raske skritt. Ut og inn av togsett i begge retninger. Med stresskofferter og vesker. Overfylte busser passerer under jernbanebroen på vei til Oslo sentrum. Yrkesaktive mennesker på vei til dagens virke. Nye utfordringer...

Så fjern og fremmed denne verden av travle yrkesaktive er blitt for Georg. Liksom et ekko fra et tidligere liv. Tanken går til morgener han jobbet som vakt sjef i Morgenavisen: Morgener etter en lang, travel kveldsvakt. Ligge i sengen og høre naboene mase til jobb. Roe ned med en sen frokost uten tidsjag, brette ut en fersk utgave av avisen. Betrakte resultatet av nattens strabaser: Det var Georgs ansvar som vakt sjef på nattskiftet å få avisen i trykken. Redaktøren gikk tidligere på kvelden. Assistenten gikk klokken 23.00. Hendte det noe etter dette, måtte Georg produsere det selv, utsette deadline og ”brekke om” avisen. Dette var før datalayout. Alt ble gjort manuelt. Først Georgs layoutskisser. Så til setteriet i etasjen under. Nattskiftet kunne vare til klokken to eller tre på det travleste. I de sene hektiske nattetimer kunne det gå på ”stumpene” i setteriet. Ikke alltid tid til å gjøre ”paste-up-jobben” skikkelig. Underbemanning satte sitt preg på resultatet. Avisen hadde ikke råd til korrekturlesere. Den jobben falt på vakt sjefen så langt tid og krefter rakk. Enkelte lesere ringte desken med spydigheter omkring trykkfeil. Georgs vakt sjefkollega taklet disse henvendelsene slik:

- Det er slik vi tester om vi har våkne lesere. Takk for henvendelsen.

Hovedoppslag med bilde. Setteren hadde tatt seg tid til tynne streker rundt bildene. Det var Georg nøye med. Sort/hvitt bilder gjør seg bedre med slike streker, synes han. Inngressen: Kunne den vært kortet inn noe for å gi plass til mer brødtekst? Kanskje flere førstesidenotiser med henvisninger til artikler inni avisen? Vil denne førstesiden selge bra tro? Hva har Bergens Tidende og Bergen Arbeiderblad på førstesiden? Hadde Georg valgt den beste toppsaken denne gang? Han blar til de ”travleste” sidene: De ble ”snekret” sammen like før deadline. Her hadde setterne slurvet med den tynne streken rundt bildene. Heisann! Der hadde setteren endret layouten. Pokker!

Morgenvaktene. Raske skritt mot bussen. Fra sideveier kommer andre hastige skritt på vei til busstoppet mot sentrum. Georg følte samhörigheten med andre på vei til bussen hver morgen.

- Mor’n, mor’n. Pent vær!

De samme ansiktene hver morgen. Som små bekker klukker i elven på vei mot ha-vet. Frokosten halvt fordøyd i magen. Avisen og paraplyen under armen. Håndveske med dagens parir og matpakke. Pulsen roer seg gradvis over avisen i buss-setet. Deilig å ha en jobb hvor det ikke var tid til å kjede seg. Den gode følelsen av å være til nytte... Tanker før morgenmøtet med journalistene og fotografene. Redaktøren er sjelden til stede her. Derfor leder vakt sjefen morgenmøtet. Gjennomgår dagens forutsigbare hendelser i Bergen. Et tips her, et tips der. Jobbe videre med tidligere saker. En aktiv, sammensveiset gjeng dyktige kolleger gjorde disse møtene spennende og dynamiske. De fleste journalistene hadde dagens planer klare. Kun små justeringer måtte til for å fordele oppgaver og fotografen på vakt. Etter morgenmøtet til ”desken” Georgs arbeidsplass: Sortere post, sortere og velge ut NTB-telegrammer, paginere dagens avis og planlegge fordeling av stoff på de enkelte sidene, høre radionyheter, ta imot telefoner, layout-

tegne innkommet stoff, de ”faste” sidere, planlegg plassering av dagsaktuelt stoff som kommer inn, diskutere stoffet med journalistene og skrive eget stoff. Stimulerende å arbeide i en liten avis der arbeidsoppgavene var mangfoldige og krevde improvisasjoner, rask tenkning og handling. For Georg sto dette som kontrast til lay-out-jobben i VG der det meste av tiden den gang gikk med til manuell detaljuttegning på spesialark og finregning av bilder og tekst på avissiden. Morgenavisen var en liten avis i økonomisk krise. De ansatte sto sammen om å kjempe for avisens videre eksistens fordi de trivdes her. De tapte det slaget. Avisen gikk konkurs i 1983. Georg var uten jobb. På jakt etter en ny interessant jobb i pressen...

I ettertid er det lett å idyllisere denne jobben. Fordi det var denne jobben Georg likte best. Følte seg best i takt med egne interesser og ønsker. I en dagsavis indre hjerte. Der nærmiljøet og verden omkring føles på pulsen. Der Georg får være med å skrive om det som hender. Formulere problemstillinger, hendelser, sorger og gleder. Stressbelastninger, ubekvem arbeidstid og dårlige lønnsforhold teller ikke så tungt i denne sammenheng: Dette er den mest interessante og utfordrende heltidsjobben Georg hadde den korte tid han fikk være yrkesaktiv på heltid. Georg er takknemlig for å ha opplevd en slik jobb. Nå er den tiden forbi. Årene utenfor yrkeslivet har vært som en torpedo under Georgs yrkesmessige selvtilit. Evner og muligheter som var en selvfølge, gnages nå av tvil. Yrkeslivet føles uvirkelig og fjernet. Som om det ikke var han.

- Tog til Eidsvoll! Klart for avgang. Spor tre. Ta plass!

Georg stiger inn. Setter seg på vindusplass med honnørbillett til Lillestrøm. Dørene lukkes.

- God morgen. Dette er togføreren. Jeg gjør oppmerksom på at toget kun stopper på stasjonene: Nationalteateret, Sentralstasjonen, Strømmen, Lillestrøm...

Behagelige nye togsett. Lavt støynivå. Små, rytmiske vibrasjoner. Komfortable seter. Toget går i tunnel ved Skøyen. Etter Sentralstasjonen passerer veier, yrkesbygg og bakgårder. Morgenmørket gjør bygningene triste: Omgitt av skitne snøfonner og frosne gatelykter. Lyse vinduer skaper fantasifulle mønstre på de mørke fasadene. Som mørke skygger passerer bygningene til taktfaste slag fra jernhjul mot skinneskjøtene.

En gruppe soldater med UNIFIL-merke på armen kommer inn i vognen, sprer seg på ledige seter. Friske unge mennesker med et langt yrkesaktivt liv foran seg...

Toget akselererer raskt til neste stopp. Konduktøren brummer vennlig gjennom vognene:

- Billett fra Strømmen, takk.

Oslos travle morgentrafikk. Georg er på vei til en ny legeundersøkelse i Lillestrøm kl. 8.30: Nevropsykolog Rune Eik, spesialist i arbeids- og organisasjonspsykologi. Eik har undersøkt Georg tidligere. Nå er undersøkelsen påtvinget: Eidsivating Lagmannsrett har gitt Norsk Bilforsikring medhold i sitt anketilsvar: Krav om en

ny vurdering av invaliditetsgrad og ervervsmessige uførhet.

Norsk Bilforsikring foreslo undersøkelse av to leger fra Rikshospitalet og en fra Sofies Minde. Leger som tidligere har konkludert gunstig for forsikringsselskapene - ”forsikringsleger”. Advokat Fredriksen fremmet motforslag og viste til oppslagene i VG om ”forsikringslegene”. I brev til Eidsivating Lagmannsrett skrev advokat Fredriksen:

”- I spørsmålet om hvilke sakkyndige som skal oppnevnes, vil jeg henlede rettens oppmerksomhet på det faktum at forsikringsselskapenes årelange praksis med å begjære oppnevnt overleger ved Rikshospitalets nevrologiske avdeling har skapt mistillit hos skadelidtesiden. I konkrete saker har man erfaring for at ”forsikringslegene” synes å være preget av oppdragsgivernes, det vil si forsikringsbransjens, urimelige krav til f.eks. bevis for årsakssammenheng mellom ulykke og skadeomfang. Det alminnelige prinsipp om sannsynlighetsovervekt synes ikke i tilbørlig grad respektert av ”forsikringslegene”. Mistilliten er kommet til uttrykk i media ved flere anledninger ...”

Eidsivating Lagmannsrett oppnevnte tre spesialister: Nevropsykolog Rune Eik og professor i nevrologi overlege Robert Magnussen fra advokat Fredriksens forslagsliste og professor i ortopedi overlege Ivan Granreim fra Norsk Bilforsikrings liste.

Situasjonen stresser Georg. Han er oppgitt, deprimert og sliten. Snart ni år etter skaden. Etter utallige undersøkelser av spesialister og behandlere: Nå skal han på ny undersøkes av nevrolog, ortoped og nevropsykolog. Georg er desillusjonert over rettsapparatet: Finnes det ikke forståelse for menneskelige belastninger hos dommerne? Råder bare paragrafene? I tillegg er det problematisk nå å huske hvordan han hadde det som frisk, før skaden. Skyldes all utilstrekkeligheten ulykken? Det er lett å lage seg en syndebykk: ”Jeg fikk det ikke til. Hadde jeg vært frisk, så...” Det Finn Carling skriver om i sin bok om egen uførhet: ”Kilden og Muren”.

- Retten mener en mann som krever et så stort erstatningsbeløp, må være villig til å underkaste seg ny undersøkelse, sa advokat Fredriksen: - Personlig mener jeg denne runden undersøkelser er en meningsløs ekstrabelastning på deg som skadelidt. Samtidig er det en sløsing med offentlige midler og skadelidtes tid og krefter.

Georg:

- Jeg kan påkjære denne avgjørelsen inn for kjæremålsutvalget i høyesterett.

Fredriksen:

- Lite klokt. Da blir det stilt spørsmålstegn hvorvidt du har noe å skjule. Det kommer ikke noe godt ut av en slik klage. Bare ytterligere forsinkelser. Jeg er redd du må gå den tunge veien på nytt. Det er ingen grunn til at den nye undersøkelsen skal avvike nevneverdig fra den som ble lagt til grunn i byretten. Friskt mot, kjære venn!

En ny undersøkelse vil forlenge ventetiden for berømmelse av saken for

lagmannsretten med et halvt år. Ventingene går på nervene. Georg har behov for å bli ferdig med denne traumatiske saken. Årene går i uvisshet. Georg er trett av å kjempe, men må stå løpet ut. Kapitulerer han nå, vil han angre: Gruble resten av livet på utfallet hvis han hadde holdt ut. Georg har ikke noe valg. Kampen må kjempes. Kampen gir mening: Ved å kjempe er Georg også til nytte for andre skadelidte. Den endelige dommen i saken vil få innvirkning på senere erstatningskrav hvis Georg når frem med sine krav. Det er en god følelse å kunne være til nytte. Det gir eksistensberettigelse.

Det kunne gått verre. Georg kunne vært lenket til rullestol, lam fra halsen og ned. Sittet som en plante. Blitt foret, vasket og stelt på et gamlehjem, uten å kunne hjelpe til selv. Georg frøs på ryggen: Han har ingen grunn til selvmedlidenhet. Mange er verre kvestet. Mange. Bilismen har en høy pris.

Da det gikk opp for Georg at han var ferdig som yrkesaktiv fikk han en ensom, tom følelse. Som å stå alene og gjenglemt tilbake på en tørr, øde landevei. Å se alle andre reisende forsvinne bak en støvsky i horisonten. Georg er ikke med i karrierebussen lenger. Georgs yrkesaktive tjeneste er slutt. Alt nå. Så ung. Ikke lenger en av dem. Dem som er til nytte, som blir verdsatt. Nå forstår Georg det sosiale fundamentet ”jobb”: En plattform som gir sosial anseelse, god selvfølelse og økonomisk trygghet.

En foreleser i sosialpsykologi ved Agder distriktshøyskole sa på en forelesning: ”Man er slik man blir behandlet.” Georg forsto det ikke da. Nå gjør han det. Blir en behandlet som ufør, så blir en ufør. Blir en behandlet som et medmenneske, så blir en et medmenneske. Dette gjelder normale mennesker. Mennesker med et normalt fungerende følelsesliv. Mennesker som har fått en alvorlig psykisk brist eller som har ødelagt seg med rus, reagerer ikke alltid slik.

I helsesektoren ble Georg behandlet som ufør. Da ble han ufør. Den stadige fokuseringen på skaden, ikke på det positive - på restreserve. Ikke frisk. Ikke på likefot: Pasient. Ordet ”pasient”. Det gir en følelse av mindreverdighet. Noe dårligere enn et friskt menneske. ”Noe” som observeres, diagnostiseres og utredes.

Mange av Georgs studiekamerater, venner og bekjente er nå kommet til topps på karrierestigen: Direktør, byråsjef, advokat, selvstendig næringsdrivende, professor etc. Andre har valgt mindre ærgjerrige karrierer. Felles for dem alle: De er til nytte i samfunnet. Samfunnet trenger dem og lønner dem. De fungerer i en sosial sammenheng...

Georg tror psykolog Eik forstår hans frustrasjoner. De samtaler før testene begynner. Georg repeterer hendelsesforløpet ulykkesdagen, ved alle innleggelsene og undersøkelsene som fulgte. Eik spør:

- Kjørte du bil hit?

- Nei. Jeg kjører bare når jeg må. Kjøring krever sterk konsentrasjon. Det koster smerter. Derfor er bilkjøring i Oslo vanskelig og gir meg en større ulykkesrisiko enn jeg ønsker å ta. Jeg tok toget hit fordi jeg ønsket å være mest mulig opplagt til

møtet.

- Endringer siden sist?

- Jeg er ikke bedre. Derimot er jeg blitt flinkere til å tilpasse meg den situasjonen og de plagene jeg har. Denne prosessen foregår bevisst og ubevisst - en tilpasning til et annet funksjonsnivå. Utad kan dette virke som om jeg er blitt bedre. Fordi jeg ikke kjemper for å vinne tilbake mitt tidligere funksjonsnivå, men økonomiserer med kreftene.

- Mmm.

- Jeg har gått lenge på tomgang, uten mulighet til å få til noe - skape noe som kan bli verdsatt...

- Hjelpemidler?

- Krage, korsett, myke spesialsåler i skoene, balans spesialstol, vannseng, oppblåsbar krage til lange reiser, brodder under skoene om vinteren, hørselsvern og propper mot støy, TNS - såkalt transcutan nerverestimulering: Et elektrisk apparat som dem-per smertene, spesiell pute i korsryggen med feste og remmer om knærne for å støtte ryggen når jeg sitter og et hjemmedata-anlegg med tekstbehandling og retteprogram til brevskriving. Jeg liker ikke å skille meg ut. Prøver derfor å skjule korsettet under klærne. De øvrige "remedierne" brukes ikke mer enn jeg trenger, heller mindre. Det gir en god følelse å kunne gå på gaten uten å bli sett på som ufør. I dagliglivet forsøker jeg å dekke over og fortrenge min uførhet. Ved undersøkelser hos "medisinsk sakkyndige" blir rollen snudd. Da må jeg fokusere på skaden. Denne omstillingen klarer jeg ikke alltid. Dagliglivet gir vaner og uvaner knyttet til det å mestre, tilpasse og fortrenge hverdagens praktiske utfordringer...

Pause.

- Jeg har en fordel som uførepensjonist: Mer tid til mitt barn enn mange andre fedre. Tid til barna er min viktigste ressurs og fremtidsinvestering.

- Har du like mange venner nå som før du ble skadd?

- Det har blitt færre. En viktig sosial dimensjon falt bort da jeg havnet utenfor yrkeslivet: Mange får venner gjennom jobben. Studietiden og yrkeslivet gir sosiale kontakter og nye venner. Skaden skaper et asosialt mønster. Det er ikke lett for venner å forstå denne forandringen: Fra utadvendt livslyst til periodevis innesluttethet, skyhet og tilbaketrukkethet. Det kan virke som passivitet og initiativløshet, kanskje interesseløshet hos venner. Skaden setter samtidig fysiske begrensninger for utfoldelse sammen med venner. Som sykkelturner i marka, joggeturer rundt Sognsvann, karatetrening og andre aktiviteter jeg tidligere var med på. En gang overhørte jeg en kommentar: "Georg snakker bare om plagene sine og denne bilulykken. Så slitsomt". Plager og problemer gir selvopptatthet. Selvopptatthet er som en mur mot omverden. Et selvforsvar som isolerer: Usynlige murer stenger da for verdifulle impulser. Impulser som gir vekst og næring til en positiv livsutfoldelse. Skrivning er viktig, det gir en form for selvterapi. En nær venn kan bety mye når livet har floket seg til. En som har tid og som kan avlede

oppmerksomheten fra problemene. Åpne til verden utenfor egen snever sirkel. Gi tilbake følelsen av å være en del av en helhet fremfor en barrikadert festning omgitt av truende skygger. "Du ser jo så frisk ut", sier venner: Det er "walk and talk-syndromet". Kan jeg gå, stå og snakke så er jeg frisk: Plagene syns ikke utenpå når jeg ikke bruker krage og når korsettet er skjult under klærne. Det er dessuten vanskelig for venner å forstå variasjonene i tilstanden. Enkelte dager kan jeg være nær på frisk, andre ganger helt utslått.

Pause.

- Jeg har gjennomgått en personlighetsendring...

- Hvordan da?

- Føler meg mer reservert. Tilbakeholdende. Mindre spontan...

- På grunn av skaden?

- Vet ikke. En personlighetsutvikling ville kanskje skjedd uansett skadd eller frisk.

Det er en del av livet, men...

Pause.

- Hvor var jeg nå?

Eik ser alvorlig på Georg:

- Fortsatt problemer med avsporinger?

- Ja, men nå er jeg vanligvis flinkere til å takle avsporingene. Det er lettere å innrømme at de er der. Tidligere skammet jeg meg over å miste tråden i samtaler.

Nå er jeg ikke redd for å si som det er. Dette har en gunstig psykologisk effekt.

Plagsomt er det likevel. Særlig i samtaler som krever konsentrasjon. Da avspores jeg oftere og får raskt økende hodepine.

- Jaha...

- Noen "uvaner" har jeg fått etter skaden: Jeg avbryter mennesker jeg snakker med. Det har sammenheng med at jeg mister tanker midt i en samtale. Dermed griper jeg tankene før de er borte, for ikke å glemme hva jeg har å si.

Pause.

- Læring er vanskelig: Ny kunnskap glipper ut av hukommelsen som vann ut av en sil. Jeg gjentar og gjentar. Likevel er det borte når det skal hentes frem til bruk. Hjemme står en omfangsrik bokhylle med faglitteratur og ringpermer breddfulle med notater. Samtidig er det yrkesfaglige funksjonsnivået på et lavmål etter så lang tid uten å kunne prøve meg ut.

- Hmmm.

- Jeg har store problemer med å huske navn. Jeg roter og blander navn. Kan plutselig glemme et navn jeg har kjent i årevis. Disse plagene gjør meg sosialt usikker. Gjør det ulystbetont og anstrengende å være sammen med "nye" mennesker. Dermed fører plagene meg i asosial retning.

Pause.

- Årene utenfor yrkeslivet rommet også jappetiden. En periode som mer enn tidligere har målt menneskelig lykke og fremgang i materielle, målbare verdier. Slike samfunnstrender skader uførepensjonisters selvfølelse og sosiale anseelse. Det

samme gjelder andre grupper mennesker som ikke er vellykkede ut i fra tidens verdinormer... Følelsen av ikke å være til nytte er sterkt ødeleggende. Det skaper isolasjon, depresjon og lavt selvilde.

- Har du hatt selvmordstanker?

- Problemstillingen er motsatt for meg. Jeg frykter denne belastende prosessen skal resultere i hjerteinfarkt og død før rettssaken er avsluttet og erstatningen utbetalt. Jeg håper inderlig jeg får leve slik at jeg får oppleve resultatet av denne kampen og samtidig kunne sikre familien et økonomisk fundament hvis jeg faller fra. Uansett regner jeg med at skaden og det jeg har gjennomgått, kan ha redusert mine muligheter til å bli en gammel mann. Jeg er ikke defensiv av den grunn. Tross alt har jeg et rikt, meningsfylt liv nå. Jeg vil kjempe for å beholde dette livet så lenge jeg kan...

- Hmm...

- I en periode deltok jeg på en trimgruppe for nakkeslengskadde i regi av et fysikalsk senter i Oslo. Dette hadde en gunstig effekt med en dyktig fysioterapeut som instruktør. Da en annen overtok året etter, var det gode opplegget borte. Jeg sluttet. Har siden ikke funnet tilsvarende tilbud.

- Det er lenge siden du ble testet på Ullevål sykehus. Vi må ta det hele på nytt. Du husker kanskje testene igjen?

- Slike ting husker jeg ikke mye av.

- Testene kan virke litt "corny", men... Testene refererer seg til forskjellige typer hjernefunksjoner. Det er slik jeg finner ut hvilke deler av hjernen som er skadet...

- OK.

- Jeg leser ti ord og du skal gjenta det du husker: Tog, gutt, fugl, bord, kniv... Den samme testen igjen og igjen. Georg husket litt mer for hver gang ordrekken ble gjentatt.

Så figurer:

- Se på disse figurene i ti sekunder. Tegn deretter hva du så...

- Se på skjermen og trykk på en av de tre knappene for å gi rett svar: Alternativ en, to eller tre. Hva du mener er rett... Se på bildene. Hva mangler...

Spisepause. Nye tester.

Slutt kl. 15. Da gjenstår flere undersøkelser.

Til toget. Hodet føles mørbanket, nakken verker. Lang ventetid på en frossen perrong. En unggutt sitter åndsfraværende på en benk med en støyende reiseradio. Tygger tyggegummi og ser uskyldig mot andre på perrongen.

- Tog fra Eidsvoll til Skøyen på spor 3!

Toget kommer. Ombordstigning. Utsikt fra togvindu: De samme triste bygningene i frossent dagslys. Travle mennesker på veier og i kontorbygninger. Slutt på en arbeidsdag i Oslo. Hodet verker: Den intense hodepinen som biter seg fast og blir i flere dager: Kvalmen varsler Georg om overanstrengelse. Nakken og ryggen verker.

Drosje hjem fra jernbanestasjonen til vannsengen. Kald klut på pannen. Gradvis

begyner ”de små grå” igjen å fungere...

En test skal besvares hjemme og returneres i posten før neste møte med psykologen: En spørreundersøkelse som skal avsløre ulike typer psykiske plager og avvik som paranoya, pyromani, kriminalitet av ulike slag etc. Testen føles uegnet. Georg sliter seg gjennom 540 spørsmål, krysser av på eget ark. Etter tre dagers innsats er besvarelsen ferdig.

- Hva driver du med?

Spørsmålet kommer raskt etter en introduksjon. Vi rangerer hverandre ut i fra yrke og status. Når vi har fått disse data på plass i vår indre kode. Da har vi fått trygghet i oss selv. Sier en person: ”Jeg er bilmekaniker.” Da tenker du kanskje:

”Aha! Nyttig bekjentskap...” Men, hvis du møter en mann som sier: ”Jeg er hjemmевærende husfar. Kona jobber hos oss. Vi har snudd på flisa.” Hva tenker du da? ”Er dette en av disse 68-er’ne?” Eller. Hvis han ikke ser slik ut: ”Kanskje han er arbeidsløs? Arbeidssky? Uten utdanning?” Eller: ”Han må være sær eller spesiell på en eller annen måte. Mannfolk gjør da ikke slikt uten grunn...”

Georg møter denne situasjonen daglig. Fordi han har valgt å spille yrkesrollen som hjemmевærende husfar, fremfor ufør og trafikkskadd. Georg ser på det å være hjemmевærende med barnet som nyttig og viktig. Riktignok er dette et virke med lav status. Fordi det tradisjonelt ikke er verdsatt i kroner. Fordi det har vært og er et kvinneyrke som ikke har gitt inntekt og status. Men. Det er et krevende yrke. Få menn vet hva det innebærer. Derfor møter Georg lettere forståelse for sin praktiske situasjon som hjemmевærende ”husfar” hos kvinner som selv er i eller har vært i denne arbeidsrollen. Georg klarer ikke å fylle alle yrkesrollens funksjoner. Men. Han gjør sitt beste. Dessuten er det en lærerik situasjon.

En mann i 70 årene kommer mot Georg på Valkyrie plass. Han henvender seg smilende til junior i barnevogna:

- Hei! Så trivelig. Er pappa hjemme fra jobb i dag?

Georg svarer:

- Jeg er hjemmевærende husfar.

Mannen ser forbauset på Georg og sier:

- Å jeg misunner deg! Det skulle jeg gjerne gjort da våre barn var små. Men du vet den gang kunne man ikke gjøre noe slikt. Ikke snakk om. Dere unge har det bedre slik i dag. Ikke så mange tøvette holdninger og normer som regulerer og begrenser livets mange valg og gjøremål. Dere unge i dag har det mye bedre enn vi gamle hadde det i vår tid.

En ung, moteriktig, glattbarbert og nyfrisert mann bak en disk:

- Å. Så du gjør ikke noe, du altså?

- Vel. Det er nok å gjøre med husarbeid og barn!

- Ja, men ikke noe virkelig jobb, mener jeg.

- Du har kanskje rett i det?

En dag overhørte Georg en bemerkning fra en ”yrkeskvinne”:

- Det må være noe rart med han. Han går hjemme og tusler med barna, mens kona jobber. Hva gir du meg? Hun før han åpenbart. At hun vil. Hva blir det neste? Hvorfor er det vanskelig for Georg å si: "Jeg er trafikkskadd og kan ikke jobbe på grunn av min uførhet. Derfor er jeg hjemme og gjør hva jeg kan der, mens kona jobber!" Hvorfor spiller Georg utad helst rollen hjemmевærende husfar? Vel. Han spiller ikke bare rollen. Han er hjemmевærende husfar. Men. Han er noe i tillegg: Trafikkskadd. Det dekker han over i dagliglivet. Fordi han vil bli behandlet som frisk. Georg vil ikke særbehandles. Men i sitt indre kammer, der alle de ubehagelige følelsene er. Der psyken jobber for å fortrenge de ubehagelige opplevelsene lagres stress. Stress er som et press på et grytelokk over en kokende kjele. Det blir med tiden vanskeligere å huske de holdninger og episoder som har presset Georg ned i sin psykiske skytter-grav. Han har bygd opp forsvaret: "Jeg er hjemmевærende husfar". Ikke: "Jeg er trafikkskadd". Hvorfor er det vanskelig å være ufør? Fordi det er vanskelig å møte holdningene: "Stakkars deg!" Og deretter fordommene og uvitenheten omkring skadens art og hva det innebærer. Spørsmålene omkring bilulykken som kjeder og plager og det evinnelige: "Men. Du ser da så frisk ut! Er du sikker på at det ikke bare er psykisk?" Disse holdningene presser Georg ned i en defensivitet som sårer mer enn han liker å vedgå. Sårer fordi Georg ikke har overskudd til å overse slik uvitenhet, slike forestillinger og holdninger. Han er sårbar. Fordi han har gjennomgått en prosess av motgang og omstillinger til en annen livsrolle. Nå når Georg har rast nedover i status og anseelse, må han innrømme at status betyr mye. Mer enn han tidligere kunne forestille seg. Georg behøver nå å klamre seg til følelsen av å være frisk som andre. Men. Hva raker det andre mennesker om Georg er ufør eller ikke? Vel. Han må innrømme at han er avhengig av medmenneskers anseelse og sympati. For å føle seg vel. OK. Da dekker Georg over sin uførhet. Den angår han selv, ikke alle andre. Georg senker aktivitetsnivået slik at han mestrer dagene på en rimelig bra måte. Spiller rollen som den usportslige, hjemmевærende husfaren, som "ikke orker mer enn å stille barn og hjem".

Oppmuntrende bemerkninger gir Georg lys i hverdagen: "Så artig å se at mannfolk tør..." Oppmuntringene er mange. Den største oppmuntringen er likevel: Georg er endelig kommet i en heldig livssituasjon tross uførheten. Han har en trivelig kjernefamilie: Kone og barn som han trenger og som trenger han. Det gir nærhet og varme. Dette har endret livet totalt for Georg: Han er endelig ute av den dystre situasjonen som tyngtet han de første årene etter bilulykken. Det har tatt tid å bearbeide alt det vonde han opplevde: All frustrasjonen og de negative signalene som bombarderte han da. I dette lys: Hva betyr noen uvitende holdninger fra omgivelsene i ny og ne? Georg er definitivt gjennom den verste krisen. Han har tilpasset seg sin skade og gjort det beste ut av situasjonen. Han mestrer sin hverdag. Han klarer seg bra på det menneskelige plan. Nå gjenstår å gjennomgå erstatningssaken i rettsapparatet.

Blant venner er det annerledes: De kjenner Georgs bakgrunn og skade. Han er

akseptert som den han nå er. Det gir Georg trygghet å ha mennesker som kjenner han fra før og etter skaden. De hjelper Georg i gjøremål han ikke mestrer selv - så langt de har tid og anledning. Det å møte forståelse fra venner er til stor hjelp. Georg slipper å spille andre "roller" for å kunne omgås sine venner. Men. Det tok noe tid å få dem til å forstå at Georg er ufør. Som sagt fordi det ikke synes utenpå. Det er lett for dem å forutsette at Georg er som tidligere. Mange forsiktige hentydninger underveis røpet venners usikkerhet omkring Georgs skade og funksjonsnivå. Det er forståelig, ut i fra de store variasjonene i funksjonsnivået som nakkeslengskader kan gi fra en dag til den annen. Og fra årstid til årstid. Når Georg er i god form, kan han tilsynelatende fungere som før skaden. Det kan gi venner håp om at marerittet kan være over. Underveis i denne prosessen kom bemerkninger som: "Du må prøve å trene deg opp igjen!" Eller: "Det kan jo være det gir seg etter noen år!" Nå har flere år passert siden skaden oppsto. Forsøk på å trene seg opp har gitt dramatiske negativ utslag. Vennene forstår nå at skaden er et konstant fenomen. Dessuten. En bilulykke kan skje alle som ferdes på landeveien. Det skjer daglig. Georg var den uheldige denne gang. Hvem blir den neste? En venn sa: "Når det først har gått så galt som tilfellet er med deg. Da er det bra vi lever i et samfunn som som kan gi deg en god økonomisk kompensasjon for ditt tap. Så du klarer deg bra økonomisk." Georg svarte: "Jeg tviler ikke på at samfunnet kan gjøre det. Det gjenstår nå å se om jeg virkelig får det." En bekjent av Georg innen helsevesenet sa: "Jeg kjører ikke lenger med sikkerhetsseler. Rammes jeg av en ulykke vil jeg heller vanskies synlig eller dør, fremfor å oppleve din skjebne med årelang kamp i domstolene. Med en synlig skade kan invaliditetsgraden defineres ut i fra klare kriterier. Kriterier som er synlige og lett målbare. Dør jeg, får mine barn et reelt forsikringsoppgjør." Georg svarte: "Stol ikke på at forsikringsselskapet erstatter det forsikringsavtalte tapet om du dør! Allier deg i så fall med et pålitelig advokatfirma som påtar seg å fremme kravet på dine barns vegne om så skjer. Min erfaring er at du ikke kan stole på forsikringsselskapene. De forsikrer bare seg selv. Ikke deg."

Georg møter til ny runde tester hos psykolog Eik to uker senere:

- Først høyre pekefinger på hendelen til telleverket: Trykk ned så mange ganger du kan mens jeg tar tiden... Bra. Så venstre hånd det samme... Så om igjen. Se om du kan sette ny "pers"... Sett disse like metallstykkene i hullene først med høyre hånd... Så med venstre... Klem til på denne hanken, så gir en måler utslag for styrken. Først høyre hånd, ... så venstre... Så skriveprøver... Fyll inn det ordet som passer i sammenhengen. (pensum på barneskolen)... Så skriv om det du skal gjøre på fritiden i årene fremover...

Det ble sent på kvelden. Georg er sliten. Rettskrivningen blir elendig. Testene er gjennomgått. Eik vil åpenbart gjøre en grundig jobb: Konklusjonene må forsvares i Eidsivating Lagmannsrett der Eik møter som sakkyndig vitne.

Georg drar hjem, tilbake i vannsengen med kalde omslag på pannen og den samme intense hodepinen med kvalme. Nye dager i ørska.

Nå gjensto to nye undersøkelser. En ortoped og en nevrolog. Innkallingen til nevrolog Robert Magnussen kom først. Han ringte Georg. Møtet var februar 1991 på hans hjemmekontor. Først en lang samtale om tidligere møter for legerklæringer ble skrevet. Samtale om plagene og livssituasjon. Deretter en nevrologisk undersøkelse. Undersøkelsen varte en arbeidsdag.

Sommeren 1991 skiftet Georg tannlege. Den nye tannlegen oppdaget skjevheter i kjeven. Han mente Georg kunne ha fått et kjevebensbrudd på høyre side etter bilulykken i 1983. Georg var overrasket. Utredningen ved Ullevål sykehus var åpenbart ikke grundig nok. Fantes flere uoppdagede konsekvenser av bilulykken? Georg ringte advokat Fredriksen som sa: "Få en kjeveortopedisk utredning!" Georg fikk adressen til en tannlege i Oslo. Undersøkelsen omfattet avstøpning av over- og underkjeven samt røntgenfotografering av samtlige tenner. I tillegg en rekke spørsmål for å kartlegge symptombildet. Tannlegen konkluderte: Georg har fått en skjev kjeve etter ulykken. All tyggebelastningen er nå på venstre side. Dette kan forklare økte tannlegeutgifter og plager etter bilulykken. Intet kjevebrudd ble påvist. En nitten siders utredning beskrev tannlegens funn slik: Usikkert hvor mye som kan repareres. Alt avhenger av det totale skadebildet og andre behandlinger samtidig med reguleringen. Fysioterapi, eventuell kiropraktikk, nevrologiske undersøkelser etc. Men. Først er det behov for en nærmere utredning med røntgenundersøkelse. Denne tannlegen hadde de siste fire år undersøkt en rekke pasienter med kjeveleddsskader etter nakkesleng. Han sa: "Åtti prosent av pasientene mine med nakkesleng har kjeveleddsskade: Dessverre har kjeveleddsskader etter nakkesleng vært lite påaktet til nå. Kjeveleddet må alltid undersøkes etter en nakkeslengsskade." Det visste ikke Georg.

Kinesologen, en av de alternative behandlerne, mente Georg hadde en skade i syvende nakkevirvel. Det ble påpekt i 1987. Georg hadde glemt det. I 1991 gjentok kinesologen dette. Georg skrev derfor til Tynset sykehus og fikk tilsendt røntgenbildene tatt etter ulykken. Disse bildene var ikke blitt undersøkt ved undersøkelser etter 1983. Nevrologen ved Legesenteret a/s, dr. Bøye, så på bildene: "Her er det feil", sa spesialisten: "På følgebrevet står det "negative funn". Her er det en skjevhet i nakken. Det betyr positive funn. Altså skulle dette vært undersøkt nærmere." Georg nevnte opplysningene han hadde fått av kinesologen om skade i syvende nakkevirvel. Denne var skjult på alle bildene. Georg måtte derfor ta nye røntgenbilder for å undersøke om det var hold i dette: MR - magnet tomografi - er den sikreste røntgendiagnose på dette tidspunkt. Røntgenbildet ble tatt ved Ullevål sykehus. Resultat: Ingen funn av skade på syvende nakkevirvel. Var en annen nakkevirvel skadd? Det kunne undersøkelsen ikke si noe om. Denne type undersøkelse er kostbar og mulighetene for å slippe til vanskelig. Det er derfor vanskelig å få flere slike bilder for å kartlegge skader på andre virvler. Derfor ble ikke dette utført. Georg fikk imidlertid et konkret resultat som kunne avkrefte kinesologens påstand.

Bunken røntgenbilder etter skaden er stor og tung. Tanken på å få en røntgenekspert til å gjennomgå samtlige bilder oppstår. Advokat Fredriksen er behjelpelig med å finne en egnet person: En professor i røntgenologi ved Ullevål sykehus blir kontaktet og bedt om å gi en uttalelse: Professoren konkluderer med ”en relativt stor nakkeskade.”

Siste innkalling kom fra ”forsikringslegen” oppnevnt av Eidsivating Lagmannsrett: Overlege professor doktor med. Ingjald Granreim. Georg møter på hans kontor i poliklinikken på Sofus Minde. Brevet med innkalling ble sendt til advokat Fredriksen. Samtidig ble det klaget over at Georg ikke møtte opp ved en tidligere innkalling. Georg hadde ikke mottatt innkalling tidligere. Fremgangsmåten ved innkalling vitner om lite imøtekommenhet og forståelse. Georg blir på denne måten møtt med en konfrontasjon ved første livstegn. Hva betyr dette? Dette er den minst lystbetonte innkallingen. Granreim er foreslått av Norsk Bilforsikring. Georg har derfor god grunn til å mistenke han for å være en av ”forsikringslegene”. Han møter som innkalt på poliklinikken:

- Vi har beskjed om å ta røntgenbilder av rygg og nakke, sa en sykepleier i ekspedisjonen. En røntgenrekvisisjon lå klar.

Georg stusser:

- Det kan da ikke være nødvendig. Jeg har alt tatt en rekke røntgenbilder av rygg og nakke. Dessuten er jeg redd de helsemessige konsekvensene av all denne røntgenstrålingen jeg har vært utsatt for etter utallige røntgenbilder siden ulykken. Georg silsvetter i den varme sykehuskorridoren og løsner litt på den stramme nakkekragen.

- Har du tatt med røntgenbildene?

- Nei. Jeg fikk ingen beskjed om det på innkallingen.

- Det er en feil fra vår side.

- Jeg kan vel ettersende røntgenbildene?

- Vi må spørre doktor Granreim.

Doktor Granreim uten nærmere introduksjon:

- Så du nekter røntgenundersøkelse?

Granreim ser mistenksom og undersøkende over brilleglassene.

- Jeg nekter ikke. Det finnes alt en rekke røntgenbilder av min rygg og nakke. Jeg er redd unødvendig mye røntgenstråling. Derfor vil jeg nødig utsettes for mer stråling enn nødvendig.

- Når er disse bildene tatt?

- Bildene av nakken er tatt i februar i år, C.T. av korsryggen i oktober 1990.

- Bildene av korsryggen er for gamle.

- OK! Da tar jeg korsryggbildene på nytt.

Etter røntgenfotografering tilbake til den videre undersøkelsen hos legen:

Granreim ser på bildene og konkluderer: Samme funn som i 1990. Ny avkledding, stå slik, gå slik, legg deg på benken... Nå følger en oppmåling som om Georg er

et trestykke. Legen avmerker punkter på armer og bein med kulepenn, diameter blir målt og skrevet ned. Det blir en rekke oppmålinger og undersøkelser som gir inntrykk av grundighet. Men. Den kjølige mottakelsen og den avmålte lite hyggelige holdningen hos spesialisten plager Georg. Han forstår her er ingen hjelp å få. Dette er forsikringsbransjens trofaste tjener. En prostituert lege:

- Denne kragen har ingen virkning. Den er for løst festet.

- Jeg løsnet den nettopp fordi det var så varmt her.

Spesialisten svarer ikke, men noterer. Etter endt behandling sier spesialisten:

- OK. Du kan gå, men send meg de øvrige røntgenbildene så raskt som mulig.

Georg er lettet. Den nye runden undersøkelser er over. Nå gjenstår å vente på de sakkyndiges spesialisterklæringer.

Mars og april 1992 kommer uttalelsene fra de medisinsk sakkyndige.

Spesialisterklæringene er offentlige dokumenter. De er tilgjengelige for offentligheten. For Georg som skadelidt er det tungt å få brettet ut sine personlige helseopplysninger tilgjengelig for "alle og enhver". Det er ille nok å være skadelidt om Georg ikke i tillegg skal bli detaljert brettet ut til beskuelse. Legeerklæringer er en belastning for Georg fordi de må "legges frem" som det heter. Denne gang er det ekstra belastende. Fordi saker i lagmannsretten får større oppmerksomhet enn saker i byretten.

Nevropsykolog Eik har i sin spesialisterklæring brettet Georg ut på en måte som oppleves ydmykende og krenkende. Undersøkelsen hos Eik gikk over to dager. Den tilliten Georg i utgangspunktet viste han, oppleves nå bortkastet og nytteløs. Georg føler seg prostituert mot sin vilje. Nå er tilliten til Eik og hans yrkesgruppe definitivt borte. Georg minnes hva advokat Fredriksen en gang sa: "Jeg fraråder alle mine klienter å gå til psykologer. Alt du sier til en psykolog blir brukt mot deg i retten." Dette hadde Fredriksen rett i: Nevropsykolog Eik overså alt Georg hadde gitt av opplysninger om ulykken og helsetilstanden ved konsultasjonen. I sin erklæring gjengir han en rekke uttalelser fra innleggelsene på Tynset og Ullevål sykehus og trekker sine konklusjoner ut i fra dette. Han skriver bl.a.: "... ikke sikre opplysninger om bevisstløshetsperiode... Han begynte å være oppe dagen etter (innleggelsen på Tynset sykehus)...". Samtidig bagatelliserer han skaden: "... imidlertid må det tilføyes at utfallene generelt sett er noe mer dramatiske enn det som er vanlig ved en såpass lett hodeskade...". Eik nevner ikke Georgs "versjon". Hva er da vitsen med å møte til ny undersøkelse?

Det har vært et gjentakende problem for Georg at slurv, feil og unøyaktigheter i tidligere legeerklæringer forplanter seg til nye erklæringer uansett om Georg påpeker feilene ved konsultasjon hos neste "spesialist". Georg er umyndiggjort og ydmyket ved at dette nå gjentok seg på ny.

Ved konsultasjonen hos Eik ble Georg bl.a. spurt ut om sin kontakt med en psykolog Hoel i studietiden: Georg forklarte at han hadde søkt faglig hjelp for å bedre sine studieprestasjoner. Denne kontakten er dagens utredning uvedkommen. På anmodning gav Georg psykolog Eik skriftlig tillatelse til å innhente uttalelse

om samtalene med psykolog Hoel i 1975. I ettertid fikk Georg kjennskap til at psykolog Hoel - som nå hadde videreutdannet seg til psykiater - mottok henvendelsen fra Eik mens han var på et lengre studieopphold i USA, uten mulighet til innsyn i sine egne arkiver - om slike fantes så lang tid etter. Hoel var uprofesjonell nok til å skrive en erklæring til Eik ut i fra sin hukommelse, noe han riktig nok gjorde oppmerksom på i brevet. Dette forhindret ikke nevropsykolog Eik fra å gjengi innholdet uten å gjøre oppmerksom på at han her baserer seg på Hoels hukommelse tilbake til 1975.

Georg blir forbitret og rasende. I detaljert begrunnet brev til advokat Fredriksen forlanger han at nevropsykolog Eiks erklæring må trekkes tilbake. Advokat Fredriksen gjennomgår Georgs nedskrevne frustrasjoner som ender opp med krav om at nevropsykologen trekker sin erklæring tilbake. Fredriksen vandrer frem og tilbake på gulvet mens han tenker, argumenterer og gestikulerer frem konklusjonen: Fredriksen vil ikke sende Georgs krav videre til lagmannsretten. Lagmannsretten bestilte denne nye undersøkelsen. Alt som omhandler undersøkelser bestilt av lagmannsretten må kommuniseres gjennom denne kanal. Advokat Fredriksen sier: - Jeg skal la Eik lese ditt brev for å la han forstå hvilke lidelser du må gjennomgå som følge av denne unødige og overflødige runden undersøkelser. Lenger går jeg ikke.

Nå opplever Georg seg også umyndiggjort i forhold til egen sak. Tidligere hadde han følelsen av medbestemmelsesrett. Det hadde gitt selvtilitt og styrket pågangsmot og utholdenhet. Nå er han satt utenfor medinnflytelse. Dette er nå blitt ekspertenes kamp. Juristene har sin egen normverden med ranginndeling av vesentlige og uvesentlige momenter i saken. Har lagmannsretten en så markant autoritet i forhold til advokatene, at Advokat Fredriksen ikke våger å følge Georgs krav? Fredriksen sier:

- Utspillet ditt skader din sak. Her må jeg som din advokat ta roret og ansvaret alene for ditt beste.

Fredriksen leser erklæringen Eik mottok fra USA:

- Denne er jo til din fordel!

Georg svarer fortvilet:

- Det er ikke poenget. Jeg orker ikke å bli brettet ut på denne måten. Saken har alt mer enn nødvendig personopplysninger om meg. Nå er det nok. Har skadelidte mindre personvern enn kriminelle i dette landet?

Fredriksen:

- Du har et godt poeng der. Vi kan kanskje bruke det i retten. Det viktigste i denne saken er å overbevise dommerne. Husk at de medisinske sakkyndige også skal vitne i retten. Da får vi anledning til å ta opp deler av spesialisterklæringene vi mener bør korrigeres. Det er min jobb. Overlat dette til meg. Trøst deg med at lovverket sier at forsikringsselskapet må "ta deg som du er" før ulykken. Det betyr at disse opplysningene om deg før ulykken ikke har betydning.

- Hvorfor må jeg da blettes ut som en midtsidepike på noe som ikke har relevans?

- Legene kjenner ikke til denne delen av lovverket. Dog kommer vi ikke utenom en sterk personfokusering i slike saker. Jeg forstår at du reagerer og at det er ubehagelig for deg, men jeg mener du overreagerer. Jeg deler ikke ditt syn på Eiks spesialisterklæring. Daglig opplever jeg verre ting enn dette. Jeg var nylig i retten med en skadelidt som ble beskyldt for å simulere og for og ha ”erstatningsnevrose”. Det blir tøffe saker når det er snakk om større pengesummer. Forsikringselskapene står på for å rote frem mest mulig i skadelidtes liv før skaden.

Nevrolog Magnussens erklæring gir flere sjokk: Han godkjenner ikke Georgs rygg-skade som forårsaket av bilulykken. Dette fordi denne ikke er nevnt i legeerklæringene fra nevrologisk undersøkelse ved Ullevål sykehus i 1984. Videre føler Magnussen seg ikke kvalifisert til å vurdere de kjeveortopediske funn. Han reduserer derfor Georgs medisinske invaliditet fra 50 til 40 prosent. Når en tilsynelatende nøytral lege kommer med et slik innspill er følgende klart: Norsk Bilforsikring har lyktes i å få i gang en diskusjon om Georgs medisinske invaliditet. Kopi av denne erklæringen blir også sendt til den tredje legen, nemlig forsikringslegen. Forsikringslegen har trolig sine åpenbare grunner for å avvende de to øvrige ekspertene, før han skriver sin versjon. Han vil trolig utnytte de foregående uttalelsene for alt de er verd. Dette er et nytt tilbakeslag Georg. Nevrologiprofessor Ree, som undersøkte Georg i 1987, mener nå der er en klar sammenheng mellom ryggskaden og bilulykken. Georg tenker med bitterhet på sin første innleggelse ved Ullevål sykehus. Til å begynne med var han korridorpatient i lite ryggvennlige stoler. Han klaget gjentatte ganger til sykepleierne på rygg- og smerteplagene: Ba om å få tildelt en seng i den lange ventetiden mellom undersøkelsene. At Georg ikke har nevnt ryggplagene ved denne innleggelsen er utenkelig. Det han husker er den stadig gjentagende bemerkningen fra spesialistene: ”Det er ikke mitt felt. Det får du snakke med fysioterapeuten om.” At sykehuset ikke har nevnt ryggproblemet i legeerklæringene derfra overrasker. Georg må gjennomlese dem på nytt for å forvise seg om at så er tilfelle. En slik ”feil” fra sykehuset skal åpenbart komme Georg til byrde nå. Det føles bittert. Det bekrefter på ny den arrogansen mange leger har til sine pasienter: Andre legers uttalelser teller mer enn pasientens egne. Nevrolog Magnussen tok ikke stilling til utredningen fra tannlegen - den skjeve kjeven etter bilulykken. Det lokale tryggedekontoret godkjente derfor ikke utgiftene til tannlegeutredningen. Liksom når et kortstokkhus raser: En ting fører med seg et ras av videre konsekvenser. Dette betydde nye kjeveortopediske utredninger av ”godkjente” utredere og dermed ytterligere kostnader og utsettelse av saken. Slik hadde saken vært siden ulykken: En utmattelsesprosess. En prosess som gradvis desillusjonerer og svekker troen på ”ekspertene”: De kjører sine egne kjepphester og interesser. Konsekvensene for pasientene er ikke deres bord.

Så kommer legeerklæringen fra forsikringslegen Granreim. Georg forventet ikke

at dette skulle bli hyggelig lesning. Det ble det heller ikke. Granreim finner det betydningsfullt og nødvendig å gjenta alle feilene fra legeerklæringen fra Tynset sykehus: Georg var i fin form ved ankomst til Tynset sykehus, han var oppegående dagen etter ifølge denne legeerklæringen. Tilfellet var som nevnt at Georg var sengeliggende til dagen for utskrivning etc. Verst er Granreims konklusjon etter å ha lest nevropsykolog Eiks erklæring: Han tar for sikkerhets skyld godt i og skriver: "Før ulykken, i 70-årene, hadde Carlsen atskillige psykiske problemer og gikk til psykoterapeutiske samtaler som han hadde nytte av." Granreim vet muligens ikke at det nevropsykologen har servert i sin erklæring er basert på psykolog Hoels hukommelse. Han fastslår disse feilaktige opplysningene som fakta og trekker sine videre konklusjoner av dette.

Georg føler feilene ved legeerklæringene nå har tatt overhånd. Må Georg for ettertiden leve med at det står en rekke feilaktige opplysninger om han i et offentlig dokument? Opplysninger han ikke får rettet? Opplysninger som kan graves frem brukes mot han senere? Etter Georgs død vil f. eks. hans etterkommere kunne lete frem disse saksopplysningene og lese at stamfar hadde "store psykiske problemer". Georg blir rasende: Løgn og forbannet dikt. Om disse opplysningene blir stående uimotsagt finnes det for ettertiden ingen skriftlig kilde som kan korrigere dette med mindre dommen skulle inneholde en spesifikk tilbakevisning av disse påstandene. Det skjer sikkert ikke: Utifra det advokat Fredriksen opplyste, er helseopplysninger fra før skadetidspunktet uinteressant for retten. Altså blir de høyst sannsynlig stående uimotsagt. Fordi lagmannsretten ikke bryr seg om å nevne dem.

Ny telefonsamtale med advokat Fredriksen. Georg sier:

- Den sist erklæringen fra Granreim er salt i såret. Ville du like å bli feilaktig beskrevet som en person med store psykiske problemer i 1970-årene?

Advokat Fredriksen svarer irritert:

- Selvsagt ikke. Derfor vil vi motsi dette i retten. Det lover jeg. Fremdeles mener jeg du overreagerer på dette. Hvis du stresser dette mer nå, fungerer det i stedet som en bekreftelse på at legene har rett. Ta deg sammen. Disse f.... legene er lært opp til å grave frem alt mulig relevant og irrelevant i sine erklæringer. Det er ikke noe å gjøre med det.

De avtalte et nytt møte.

En skadelidt har åpenbart ikke rettsvern mot ekspertene. Ekspertene kan uttale hva som passet dem, uten at Georg får komme med skriftlige innsigelser eller kreve rettinger. Han er redusert til et objekt uten egenverdi. Uten rett til å protestere på det som er skrevet om han. Han er umyndiggjort. Normene i domstolene tillater ifølge advokat Fredriksen ikke korrigering av feil i legeerklæringene fra en skadelidt. Ekspertenes ord er dermed uangripelig. Det er ikke Georgs virkelighet som skal frem i retten. Det er den "story" ekspertene har diktet opp. Ekspertenes "story" er sann fordi den er forfattet av eksperter som igjen har fått den fra andre eksperter som igjen... Deres konklusjoner er overordnet og hellig.

Georg opplever dette som et mareritt. Situasjonen stresser og plager. En periode frykter han hjerteinfarkt.

- Vil disse forbannede ekspertene klare å ta livet av meg?

Fredriksen sier:

- Jeg har mer enn nok med å kjempe mot dine motparter. Vi må være på linje...

Problemene modnet seg hos dem begge da de møttes etter en tid. Fredriksen skriver et prosesskrift der noen av Georgs synspunkter på legeerklæringene kommer frem.

Den nye runden legeerklæringer oppleves av Georg som en videreføring av den massive, hensynsløse krig Norsk Bilforsikring fører mot han. Trafikkskadde som krever full dekning av faktiske utgifter etter en trafikkskadde, blir bekjempet med de hardeste midler. For Georg er kampen hver gang en kamp med liv og helse som inn-

sats. Blodtrykket stiger betydelig Han må til med høyere dosering

blodtrykksdempende tabletter. Hyppige målinger av blodtrykket hos legen. Vil Georg makte å stå

imot dette presset, eller vil han dø av akutt hjerteinfarkt før saken er ferdig i rettsapparatet?

Hvor mange hindere må Georg passere, hvor mange delmål må han jobbe mot, for å bli ferdig med denne saken? Få en endelig dom og en erstatningsutbetaling etter trafikkulykken? For hver ny runde psykisk terror øket angsten. Angsten for at han aldri får oppleve å se enden på denne saken. Nå har Georg så mye å leve for og kjempe for at han ikke må tape. Problemene omring spesialisterklæringene virker sterkt ødeleggende akkurat nå:

I 1992 får Georg sønn nummer to. Lykken er stor: En sunn, velskapt og stor kar. Så fullkommen. Samtidig så hjelpeløs. Prigitt foreldrenes omsorg og varme. Nå trenger Georg overskudd og tid til den nye familiesituasjonen. I stedet rammer skyggene fra bilulykken han med utmattelse, avmaktfølelse og depresjon. Georg tenker: "La ikke dette gå ut over min kjære, lille familie." Men. Innerst inne vet han: Det som formørker hans hverdag, kaster samtidig lange skygger over hans kjære. Slik er en liten kjernefamilie. Så sårbar.

Fortrollet dis

En sommerlys midnatt. Georg sto alene på dekket. Inhalerte frisk og kjølig sjøluft etter dagens strabaser som reiseleder. Hurtigruteskipet m/s Nordlys seilte i et underlig, stille vær. En trolsk dis lå over kystlandskapet. Som om lette, lyse skyer var falt fra himmelen. Skyene lå som kunstferdig danderte slør. Liksom en trylleformel hadde plassert dem i landskapet med lys fra midnattssol. Den vakre, kuperte kystnaturen i Lofoten opplevdes plutselig uvirkelig som bakgrunn. Fortrollet. Nærmest spøkelsesaktig. Fjellformasjonene innpakket i hvit slør dannet fantasifigurer. Som om han drømte. En fantasiverden vevet sammen av samspillet

mellom dis, fjell og hav. Havet lå stille. Som blankskurt gulv. Kun avbrutt av skipets baug mot havflaten. Georg følte en vår fred. Som om han opplevde noe spesielt. En visuell nytelse. Kun for en natt. Det gav sjelefred å stå ved rekka nå. Med blikket mot land. Motorduren og vibrasjonene i skipet var der. Ellers var stillhet.

Plutselig skar søsterskipet m/s Polarlys gjennom tåkeliknende skydotter på babord baug. Skipet møtte m/s Nordlys på nordgående kurs. M/s Polarlys gled inn i det vakre billedutsnittet som forhekset Georg. Et kraftig lys fikk plutselig m/s Polarlys til å skinne. Det gjorde Georg usikker: Drømte han et sekund frem det perfekte motiv? Uten å ha kamera for hånden. Den visuelle skjønnheten, storslagenheten og roen i situasjonen føltes andektig. Naturens overveldende skjønnhet. Hurtigruteskipene møttes liksom i et trolsk eventyrland. M/s Nordlys' skipsfløyte brøt inn. Vekket Georg fra stemningen. Søsterskipet besvarte hilsen. M/s Polarlys forsvant igjen inn i de lette, hvite virvlene... Drømte Georg det hele?
(Nedtegnelser fra sommeren 1977)

Telefonen ringer hjemme hos Georg:

- Norsk Bilforsikring vil forlike saken!

- Hva?

- De vil ha forlik. Jeg hadde møte med advokat Pettersen sist fredag. Da foreslo han forlik.

Telefonsamtalen blir brutt. Advokat Fredriksen ringer fra sin mobiltelefon. En tunnel må ha brutt forbindelsen. Han ringer igjen:

- Hei, Fredriksen her igjen.

- Sa du forlik?

- Ja. Du skal være glad hvis vi klarer å forhandle frem et godt forlik. Tidene har blitt harde. Den store usikkerheten på arbeidsmarkedet nå, går i ditt disfavør.

Likeså de generelle nedgangstidene. I retten har flere forsikringsadvokater kommet med uttalelser som: "Hvorfor skal skadelidte ha en tryggere fremtid enn alle oss andre".

- Graverende!

- Enig. Det er tøft kjør i slike saker nå.

- Jeg snakket nylig med en saksbehandler i Norsk Journalistlag. I forbindelse med oppdatering av lønnsstatistikker basert på 1992-tall. Da fikk jeg opplyst at arbeidsløsheten blant journalister er bare 2 % i Norge. Det vil gi slike argumenter betydelig motbør.

- Meget interessant. Og det til tross for avisdøden?

- Ja. Om aviser skjærer ned, dukker nye etermedia opp. Dessuten er informasjonsbransjen i ekspansjon. Alt tyder på at journalistikk og informasjon er yrker med store fremtidsmuligheter.

- Det er meget viktig informasjon. Vi må få det med oss i lagmannsretten om nødvendig.

- Men. Hvorfor vil Norsk Bilforsikring forlike saken nå?

- Norsk Bilforsikring må denne gang samle og legge frem alle dokumenter i saken. Dette fordi de anket først. Slik er reglene. Advokat Pettersen ringte meg og ønsket samtaler om å begrense dokumenthaugen. Jeg mente med få unntak at alt måtte med. Det var i denne forbindelse at...

Samtalen blir brutt igjen.

Advokat Fredriksen ringer på ny:

- Hei Georg, Fredrik her igjen. Angående dette forslaget om forlik. Advokat Pettersen har bedt om et møte. Men. Først må vi to møtes sammen med aktuar Helge Hauge for å gjennomgå og oppdatere beregningene: Jeg har foreløpig antydnet at et forlik må bygge på byrettens dom. Vi må naturligvis sonde hvor seriøs forliksviljen er. Kan du møte på mitt kontor...

Georg møter med dokumenter og notater. Georg har skrevet ned sine forutsetninger for å godta forlik. Det gjelder bl.a. utgifter til honorar av advokat og aktuar samt sykeutgifter som ikke blir dekket av trygdekontoret. Disse utgiftene er store. Georg krever dem dekket.

- Det får vi se nærmere på, sa advokat Fredriksen.

Likeledes vil Georg ikke godta beregninger basert på plassering av erstatningen i livrente. Livrente ble brukt av Norsk Bilforsikring i byrettsforhandlingene for å presse ned erstatningskravet. Georg frykter en ny offensiv nå.

- Forsikringsselskapene kjører ikke så hardt på livrente i retten lengre, sier Fredriksen. - Livrentenes begrensninger og ulemper er blitt bedre belyst siden vi var i byretten.

- Jeg vil ikke godta krav om at forliket skal holdes hemmelig. Resultatet av min sak kan hjelpe andre skadelidte.

- Ikke noe problem, sier advokat Fredriksen.

- Forliksforhandlingene må ikke forsinke saken videre i rettsapparatet om forlik uteblir. Et mislykket forliksforslag må ikke bli brukt mot meg i lagmannsretten.

- Det blir ikke snakk om forsinkelser som følge av forliksforhandlingene. Får vi ikke forlik nå, er forliksforhandlingene glemt når vi møter i lagmannsretten. Det gjelder begge parter. Slik er normene advokater imellom. Men husk: Når det er snakk om slike summer, må vi legge prinsipper til side.

Advokat Fredriksen tar en tenkepause:

- Forøvrig har det skjedd ting siden saken din var oppe i 1990. Det er kommet andre store veldokumenterte erstatningskrav som har ”modnet” holdningene i rettsapparatet. Særlig skatteulempeberegningene har modnet seg siden sist. Blant annet takket være aktuar Hauge. Likevel har du ingen garanti for å få et bedre oppgjør i lagmannsretten enn du fikk i byretten. Jeg vil anbefale at vi krever et forlik basert på oppdatering til nåverdi av byrettens dom. Korrigert med visse justeringer. Fratrullet åkontoutbetalinger.

Georg sier:

- Det er et negativt signal til andre skadelidte hvis deler av byrettsdommen blir stående. Avgjørelsen om at partene skal bære hver sine saksomkostninger. Den

skadelidte sitter med bevisbyrden og får alltid større utgifter til advokathonorar enn forsikringsselskapene. I mitt tilfelle er det snakk om bortimot tre hundre tusen kroner så langt i saken.

- OK. Vi tar det med i kravet. Så får vi se.

Forhandlingsdagen sitter Georg på advokat Fredriksens kontor. Representanter fra Norsk Bilforsikring og aktuar Hauge sitter benket i et nabokontor. Forhandlingene er igang. Fredriksen kommer etter en tid innom for å orientere Georg:

- Det ser lovende ut: Kun mindre punkter gjenstår.

Han blunker oppmuntrende og går tilbake til møtet. Så langt har Georg ikke trodd på resultater av forliksforhandlingene. Han regnet det som nok et taktisk spill for å utmatte. Nå spirer et lite håp: For en lykke å bli ferdig med denne saken nå. Ni år etter ulykken. Kan han virkelig håpe på det? Fredriksen kommer tilbake. Det er pause i forhandlingene. Han sier:

- Kom tilbake om en time.

Georg tusler ut: Han ser ingen av handlerne fra Norsk Bilforsikring. De sitter kanskje i telefonsamtale med sitt hovedkvarter?

Etter pausen er Georg igjen til stede i tilfelle det kommer et motforslag tett opptil kravet. På ny på plass i kontoret. Georg hører ikke hva ble sagt. Venter spent, en kopi av byrettens dom og aktuar Hauges tabelloversikt: De oppdaterte tallene i 1992-kroner.

Ny pause. Advokat Fredriksen kommer inn til Georg:

- Du kan gå hjem om du vil. Det er harde forhandlinger. Det ser noe mørkere ut nå. Men. Friskt mot min venn.

Georg går hjem.

Telefonen ringer senere på dagen:

- Hei. Fredrik her. Intet forlik så langt. Ser mørkt ut. Vi kan jo håpe videre, men...

Forliksforhandlingene førte ikke frem. Advokat Pettersen hadde ikke de nødvendige fullmakter fra overordnede i ryggen fikk Georg vite. Han finner det underlig at en forsikringsadvokat kan sette i gang en slik prosess på en så mangelfull basis.

Nå sitter Georg med spørsmålene:

- Hva mente advokat Pettersen med å kjøre ut et forliksforslag som han ikke hadde klarert med egne sjefer? Eller var det hele et pokerspill klarert med ledelsen?

Hvorfor måtte Georg gjennom de harde rundene med nye undersøkelser, hvis selskapet har seriøse planer om å foreslå et forlik? Gav resultatet av de nye legeundersøkelsene Norsk Bilforsikring oppmuntring til å prøve å presse? Sondere om Georg hadde "mørnet"? Hvordan tenker en slik motpart? Hva er taktisk spill, hva er reell vilje til forlik? Spørsmålene forble ubesvart.

Hendelseforløpet gikk over dager. Dager i høyspenn. Spenningen satte seg i kroppen som en ekstra knute på den spente muskulaturen. Georg turde ikke slippe håpet til for alvor: Han holdt igjen. Av redsel for igjen å bli skuffet. Han hadde en

uvirkelig følelse. Det er ikke slik denne saken er. Den må kjempes. Fra den ene barrikaden til den annen. Så kom et forslag om forlik. Som lyn fra klar himmel. Det hører liksom ikke hjemme i Georgs verden: At han plutselig nå skal slippe lett fra denne langdryge, seige krigen. Det tok tid å venne seg til tankene omkring et forlik. Som en modningsprosess.

Så myknet håpet. Gradvis. Som en liten spire som om våren. Da det hørtes ut til å lykkes, følte Georg en enorm lettelse. Kjente hvor godt det ville gjøre han om krigen endelig var over. Fred. Liksom når vårvarmen igjen overtar et frossent vinterlandskap. Som når landskapet eksploderer i grønne fargenyanser. Georg kjente hvor mye krefter en slik kamp tapper han for. Tenkte på alt konstruktivt kreftene kan brukes til når krigen endelig er over. Tro og håp om bedre livskvalitet. Men. Det var kun en varm vind. Som kom og gikk. Det endelige utfallet gikk i skuffelse. Som om virkeligheten var tilbake igjen. Georg var tilbake i den pressede situasjonen igjen. Med det alltid underliggende stresset. Stresset som har ligget der i årevis. Som en kald klump i kroppen. Det helseslitende stresset. Stresset har røtter i venting på ukjent utfall. Det sliter kraftig på kreftene: Usikkerhet omkring familiens økonomiske fremtid - velferdsnivået for familien. Velferdsnivået er et et viktig trivselsfenomen. Venting. År etter år. Georg lengtet mot den ro et ferdig avklart erstatningsoppgjør vil kunne gi. Først da kjenner Georg sin fremtidige økonomi. Da kan han legge av seg ei tung bær.

Georg var matt etter en stor psykisk mobilisering, mens forliksforhandlingene pågikk. Håpet om forlik var som en drøm. En drøm som var der en kort stund og ble borte. Som i fortrollet dis...

Krykkeakrobaten

”Krykkeakrobaten”. De kalte han det, den nye gutten i klassen. Han var eldre enn de andre i klassen. Flere skoleår var gått tapt på sykehus etter at Krykkeakrobaten fikk knust foten sin under en buss. Nå gikk han i første realskoleklasse. Hans gode humør og utadvendte vesen gjorde han godt likt. Ingen tenkte på han som trafikkskadd: En person som hadde gjennomgått store problemer og belastninger. Han fikk erstatningsoppgjør som følge av varig invaliditet etter bussulykken. Beløpet gikk i sin helhet til innkjøp av en ny bil. En ny, stor Ford. Moren kjørte bilen for ham til han selv rundet atten. Da han overtok rattet ble bilen mye brukt og var nedslitt etter få år. Han var da fortsatt en ung mann med livet foran seg. Men erstatningen for varig invaliditet var brukt opp. Hadde Krykkeakrobaten forutsetninger for å forvalte sin skadeerstatning? Han var normalt intellektuelt utrustet. Det betyr ikke at han kan forvalte sine midler til beste for seg selv...

Et tykt, grønt plastomslag med metallspenne: Med gulltrykk står det: ”Investors Overseas Service - IOS og International Investment Trust - ITT, Geneve”. Denne mappen ødela Georgs tillit til aksjer og spareformer utenom banksparing. Inklusive

livrente. Da Georg som attenåring satte alle sine sparepenger i aksjeandeler i trusten, manglet det ikke på forlokkende brosjyrer med tykt, edelt papir og påkostet layout. I tillegg overbevisende omtale av den lokale agenten i Arendal: "Stol på oss. Vi dobler dine sparepenger på fem år! Ingen andre spareformer kan måle seg med dette!" Brosjyrene inneholdt grafiske illustrasjoner for å fremheve hvor solid og dyktig pengene ble investert og forrentet til innskyternes beste: Av de ypperste investorer i internasjonal klasse. Georg tenkte: "En forlokkende spareform: Holder dette, er deler av fremtidige studier sikret uten lån. Jeg kjøper ikke bruktbil som andre attenåringer. Heller investere i fremtiden..."

Georg fikk betale dyrt. Det meste av sparepengene investert i 1968 gikk tapt. Da trusten gikk over ende gikk agentene under jorden. Georgs agent hadde levd godt på denne geskjeften i en årrekke: Han hadde sagt opp sin lærerjobb og var lokal agent for trusten med tredobbel lærerlønn. Denne forhenværende læreren hadde selv tatt ut egne innskudd i trusten, før den gikk konkurs. Men. Han varslet ikke sine kunder. Da tapet ble kjent, hadde han flere grunner til å gå under jorden. Eldre investorer mintes hans nazistbakgrunn fra krigens dager. Hans visittkort med gulllogo hadde ikke lenger noen verdi.

Etter dette var banken det sikreste Georg betrodde sine beskjedne spareslanter. Så kom bankkrisen. Hva nå? Georgs far fortalte om 1930-årene, da fortvilte mennesker sto i lange køer utenfor bankene i Arendal, uten å få ut sine sparepenger. Hvor langt ville bankkrisen gå denne gang? Tanken på å plassere hele skadeerstatningen på en "sikker" måte ble et mareritt. Midlene Georg skal tære på resten av sitt liv. Feilplasseringer med større tap vil gi Georg et økonomisk jordskjelv. En del kan plasseres i et hus og en nyere, trafikksikker bil med airbag. Men så? Resten av erstatningen. Hva med plasseringen av den?

- Du er jammen ikke snau! Ønsker du investeringsrådgivning i samme operasjon? humrer aktuar Hauge. Georg sier:

- Trafikkskadde bør ha tilbud om sikrest mulig plassering av sine midler. En dyktig advokat og aktuar kan gjøre mye for skadelidte: Men så lenge det ikke eksisterer et godt finansieringstilbud - gjerne med medvirkning av det offentlige i form av skattemessig tilrettelegging - kan den lange kampen om en erstatningssum være til begrenset nytte. Situasjonen er utrygg nok som den er med redusert helse. Skadelidte er sjelden vellykkede spekulanter. Trafikkskadde jeg har snakket med, har mistet kontrollen med sin økonomi og befunnet seg i en gjeldskrise fem til ti år etter skaden: Å se de hårdt tilkjempede pengene bli borte på en ombygging av boligen for å fungere med sitt handikap, separasjon etc. Det er blant skadelidtes bitre erfaringer. Tvisomme foretak har lokket skadelidte til å investere sine midler med store tap som resultat. Skadelidtes formueplassering er like viktig som selve erstatningsbeløpets størrelse. Likeså politikken og jussen omkring dette spørsmålet. Advokat Fredriksen hmmmer tenksomt:

- Interessante tanker. Mange skadelidte har dårlig styring med sin økonomi. Slik situasjonen er nå, anbefaler jeg livrente som det minste av onder. Den kan i en viss

utstrekning skreddersys etter den enkeltes behov. Men livrente mangler fortsatt en fullgod tilpassing til skadelidtes situasjon. Best er det svenske systemet, der skadelidte får utbetalt sine økonomiske midler som andre får utbetalt sin lønn gjennom det offentlige. Dette på en måte som sikrer realverdien av erstatningen. Til nå har her ikke vært gehør for dette i Norge. Norge har hellet mot den danske modellen, der alle skadelidte skal avspises med et standard beløp på maksimalt to millioner som en éngangssum. Dette uansett alder, utdanning, studiegjeld og inntekt i yrkeslivet før skaden. Den danske modellen er et tilbakeskritt. Rett ut sagt en katastrofe for skadelidte.

- Hvem har forutsetninger for å forvalte sine midler best mulig? Problemet er at skadelidte er mer sårbar når erstatningen er brukt opp: Mange er minstepensjonister som ofte trenger spesielle hjelpemidler. Vi er på vakt mot formynderi i vårt samfunn. Samtidig har skadelidte blitt lurt til å investere hele sin formue i f.eks. diamanter til overpris av svindlere: En kjent sak fra media for noen år siden.
- Dette er politiske spørsmål, sier advokat Fredriksen.

Kravstor

- Dette skal bli gøy, blunker advokat Fredriksen oppmuntrende fra papirhaugen:
- Ditt dokumenterte lønnsnivå som journalist i Oslo var et viktig stridsspørsmål i byretten. Dommen senket ditt lønnsnivå til under dommerlønn. Det kan være heldig for saken din at dommerne siden sist har fått forhøyet sine lønninger til ca. fire hundre tusen. Slikt virker inn på din sak. Tro det eller ei...

I byretten var det diskusjon om lønn til utenrikskorrespondenter bl.a. i NRK. Georg henvendte seg til NRK for å få dette lønnsnivå dokumentert. Det viste seg vanskelig å få dokumentert NRK-utenrikskorrespondentenes lønn. Disse opplysningene var ”sensitive”. Georg fikk kun generelle opplysninger. Advokat Fredriksen skrev da et fyldig og høflig brev direkte til alle NRKs utenrikskorrespondenter verden over med forespørsel om hjelp til å dokumentere deres lønn for en skadelidt kollega. Kopi av dommen fra byretten ble vedlagt til opplysning og orientering. De fleste unnlot å svare. Georg var forberedt på at travle pressefolk lot henvendelsen gå rett i bøtta: Solidariteten med en kollega de ikke kjenner personlig, vil neppe stå sterkt. Heldigvis kom hederlige unntak: Sør-Afrika-korrespondenten ringte advokat Fredriksen og tilbød hjelp. London-korrespondenten sendte advokat Fredriksen et positivt svar. Dette reddet dokumentasjonen for lagmannsretten.

Advokat Fredriksen varslet nye sakkyndige vitner i forbindelse med forhandlingene i lagmannsretten, bl.a. en professor i økonomi. Utgiftene til dette gikk inn i lagmannsrettens totalregnskap for saken, trodde Georg...

Så kom 1.150 sider saksdokumenter i Georgs postkasse: Det var Norsk Bilforsikrings forberedelser i saken til Eidsivating lagmannsrett. Erstatningsberegning med bilag fra advokat Fredrik Fredriksen og aktuar

Helge Hauge ville foreligge like før rettsforhandlingene, ble Georg fortalt: Slik ble beregningene mest mulig oppdatert. Det tok uker å bla gjennom de fire trykksakene. Innholdet var for det meste kjent fra tidligere. Norsk Bilforsikrings advokat trakk frem Georgs anbud på rengjøring av bilen hos et bilrengjøringsfirma i Oslo. Han hadde innhentet et rimeligere tilbud på rengjøring av Georgs bil på en Statoilstasjon. Den kvalitative forskjellen på de to tilbudene kom ikke frem i denne sammenhengen. Georg var forberedt på dette angrepet. Fordi forsikringsadvokater nå kalte byrettens dom for ”Volvo-dommen”: Sterk fokusering på utgifter til bilhold, tyder på frykt for at denne del av dommen kan bli stående. Georg kontaktet på ny sitt bilrengjøringsfirma og fikk et oppdatert tilbud med spesifisering av hva bilrengjøringen omfattet.

Forsikringsadvokaten trakk på ny frem misforståelsen som ble tilbakevist i byretten: Oversikten over Georgs utdanning og praksis. Den var identisk med Georgs søknad på stilling i bl.a. ukebladet i 1986. Her fylte Georg ut tiden fra ulykken skjedde til søknadsøyeblikket med: ”Studerer for tiden statsvitenskap”. Dette var på ny fremhevet. For å underbygge påstand om restarbeidsevne. Forsikringslegen Ivan Granreim, påsto at Georg hadde restarbeidsevne i sin legeerklæring for lagmannsretten. Her kom åpenbart en ny offensiv fra forsikringsselskapet for lagmannsretten.

Forsikringsadvokaten presenterte også en lønnsbekreftelse på hjemmehjelp i offentlig tjeneste. Her var timelønnen for de forskjellige lønnstrinn. Hvorfor? Georg fikk kommunal hjemmehjelp kun til stell av barn noen få dager: Da isjasplagene var verst. Hjemmehjelpkontoret hadde ikke bemanningskapasitet til å følge opp dette. Derfor skaffet Georg deltids hjelp på det private marked via arbeidsformidlingen. Lønn til denne hjemmehjelpen ble lagt til grunn i erstatningsberegningen. Også her ville Norsk Bilforsikring prute på erstatningskravet.

Lagmannsretten kritiserte saksdokumentene utarbeid av Norsk Bilforsikrings advokat. Det ble spurt hvorfor dokumentene avvek fra prinsippet om kronologisk orden. Kronologisk rekkefølge er praksis i slik saksfremstilling ifølge rettsutdragsloven: Den valgte ordningen av dokumentene kan vanskeliggjøre tilgjengeligheten for dømmende rett. Lagdommeren etterlyste begrunnelse for disse endringene og spurte hvilke kriterier er lagt til grunn for den valgte ordningen. Det ble bedt om en nærmere redgjørelse.

Januar 1993 kom en ny versjon av dokumenthaugen i posten til Georg. Nå var dokumentene ordnet etter tema og kronologi. Det gav bedre oversikt. Anbudet på rengjøring av bil, fikk nå en mindre dominerende plass i dokumentsamlingen.

Tre uker før rettsforhandlingene møter Georg hos advokat Fredriksen som opplyser:

- Rettsutviklingen går nå tydelig i retning av lavere erstatning til trafikkkoffere. En reaksjon på de økonomiske nedgangstidene. Der har vært flere dommer i trafikkskadesaker for Eidsivating lagmannsrett i senere tid. Disse synes å ta

hensyn til den dårlige økonomiske situasjonen enkelte forsikringsselskaper har. Resultatet er et lavere erstatningsnivå i trafikkskadesaker. Vi opplever stadig at forsikringsselskapets advokater får gehør for sine argumenter: "Hvorfor skal skadelidte ha en sikrere økonomisk fremtid enn alle andre i samfunnet?" I tillegg går politiske signaler fra regjeringen i retning av standard erstatningskrav på et betydelig lavere nivå enn ditt domsresultat fra Oslo byrett. Etter dansk modell.

- Hva betyr dette for meg?

- Dette har stor innvirkning på dommene. Forsikringsfolkene og professor Eldrup har jobbet og lobbet iherdig i regjeringskorridorene med sine ideer om standard erstatningsoppgjør. Slik rettsutviklingen er nå, vil jeg tippe at din erstatning blir redusert fra 3,7 mill. til 2,5 mill. kroner brutto. Dine saksutgifter reduserer dette beløpet. Du blir trolig pålagt saksomkostningene. Dette fordi en reduksjon i erstatningen betyr at Norsk Bilforsikring får medhold i sin anke for høyere rett. Da havner erstatningen din ned på under to millioner kroner. Og til slutt: Det nye skattesystemet gir også en reduksjon av kravet. Fordi formueskatten er redusert. Advokat Fredriksen blir frem Georgs 1992-selvangivelse og fortsetter:

- Det er bedre at du får høre det av meg enn av retten: Retten vil vurdere din totaløkonomi og si: "Carlsen er etablert. Han har leilighet, bil og båt. Han har dessuten levd sparsommelig og har opparbeid seg noe formue. Dette takket være utbetalt ulykkesforsikring og forskudd på arv. Han har også fått åkontoutbetalinger fra forsikringsselskapet. Dette har gått inn i formueposten på selvangivelsen. Det er riktig å leve sparsommelig, men det lønner seg ikke i denne sammenheng. Rettens konklusjon blir: "Carlsen er kravstor...."

- Kommer utbetalt ulykkesforsikring og forskuddsarv forsikringsselskapet til gode? Fredriksen ser granskende på Georg:

- Jeg foreslår forlik. Jeg er opptatt av at du kommer best mulig ut. Det er min jobb. Jeg mener du vil komme bedre ut i et forlik enn i retten. Slik ser jeg det nå.

Georg:

- Forlik? Forliket førte ikke frem sist sommer.

- Vi må redusere kravet ditt og gjøre et nytt fremstøt. Jeg kan ta en telefon med en gang.

- Stopp! Jeg trenger betenkningstid! Dette blir for mye på en gang.

- Naturligvis, du er sjefen.

Georg er nedtrykt: Hodepinen herjer. Han ønsker å se aktuares beregninger før han tar standpunkt. Han føler seg akterutseilt: Som om verden har forandret seg uten at han har oppfattet det. Som om han våkner til en annen virkelighet. Før møtet hos Fredriksen psyket Georg seg opp til rettsforhandlingene. Han hadde samlet dokumentasjoner og utgifter så langt. Innhentet oppdateringer av priser på utgifter fremover. Nå er plutselig problemstillingen endret. Georg tenker:

- Hvorfor begynte jeg å fokusere på spesielle erstatningsbeløp? Beløpene varierte under saksforberedelsene. De sa meg ikke så mye. Viktigst for meg var at erstatningsbeløpet trygger meg økonomisk fremover. Kompenserer for mitt

økonomiske tap etter ulykken. Tapet er beregnet av aktuaren: En kvalifisert person har utført beregningen av mitt faktiske tap, basert på mine økonomiske data. Erstatningens størrelse er jeg i utgangspunktet ikke opptatt av. Derimot min økonomiske trygghet. Jeg kan ikke gjøre disse økonomiske beregningene selv. Dermed er jeg avhengig av aktuarens ord for hvilken økonomisk sikkerhet de ulike erstatningsalternativene innebærer.

Økonomiske nedgangstider. Et uhyggelig begrep: Tvangsauksjoner, gjeldsofre, tvangsutdrivelser, depresjoner og selvmord. Kort sagt utrygghet. Åpenbart ugunstig for Georg at hans erstatningskrav er til behandling i rettsapparatet nå. Skjer nye endringer i samfunnsøkonomiske forhold, politiske beslutninger eller lavere satser for pensjonen - hva så? I et erstatningsoppgjør er det snakk om å planlegge flere tiår fremover. Et livsløp. Når erstatningssaken er avsluttet, finnes ingen muligheter til å få vurdert saken på nytt. Den erstatningen Georg får, må han leve med og ta konsekvensen av resten av sitt liv. Uansett om inflasjoner og skatter går opp eller ned. Erstatningsberegningen tar ikke høyde for usikkerhet omkring fremtiden.

Tidligere i arbeidet med saken sa advokat Fredriksen:

- Tiden arbeider for deg, min venn. Jo lengre du venter dess bedre resultat.

Dette stemmer ikke nå. De økonomiske nedgangstidene innhenter også skadeerstatningene som så mye annet. Mørke skyer har senket seg over den optimismen flere skadelidte øynet etter Georgs domsavgjørelse i Oslo Byrett i 1990. Flere ringte Georg etter denne dommen. Spurte ut om beløp og beregninger. Georg fikk sogar telefoner midt på natten fra håpefulle mennesker kvestet av ulykker i trafikken. De øynet håp om et liv i verdighet. Et liv over minstepensjonistenes harde, økonomiske hverdag. Økonomisk trygghet. Hvilken innvirkning har denne rettsutviklingen på slike mennesker? Flere selvmord?

NRK-radio P1's program "Sånn er livet", 16. mars 1993, tok opp temaet: "Kravstore erstatninger". Det ble trukket frem eksempler fra USA for å belyse at "mentaliteten hos offerne er kravstor". De "utroligste" grupper mennesker påberoper seg nå rollen som offer, ble det hevdet. Erstatningskravene blir høye og direkte lukrative. Personen som ble intervjuet uttalte seg i artikkelform i tidskriftet Dyade. Georg måtte til slutt slå av radioen. Han maktet ikke høre hele programmet. Det er åpenbart at det i 1993, utviklet seg en negativ holdning til mennesker som har et erstatningskrav. Eksempelene fra dette radioprogrammet latterliggjør erstatningskrav:

- En dame i California hadde en firfirsle som kjæledyr. Firfirslen ble syk og fikk behandling hos en veterinær. Firfirslen døde etter behandlingen og damen fikk depresjon. Hun saksøkte vererinæren som behandlet kjæledyret. Dette ble et millionkrav i dollar.

- En studine saksøkte sitt universitetet i USA for 6 mill. kroner: Fordi hun var sjenert av skriften på doveggene...

Flere eksempler fra USA ble trukket frem for å illustrere slike saker. Slike saker eksisterer ikke i Norge. Hvorfor ble dette tatt opp med bred penn i NRK? Jo. Som

en reaksjon på stigende erstatningskrav fra skadelidte. En reaksjon på forhøyede forsikringspremier. Som følge av beregninger av skadelidtes reelle tap? Georg følte seg latterliggjort som skadelidt, når det ble trukket frem slike eksempler på erstatningssaker. Er dette en trend i tiden som går i retning av mobbing og mistenkeligjøring av trafikkkoffere? Hvem står bak?

- Alle må ta sin del av nedskjæringene i nedgangstider, heter det: Det er rettferdig. Advokat Fredriksen sa:

- Forsikringsadvokater spør i retten: "Hvorfor skal mennesker som blir skadd i trafikken ha en bedre erstatning enn de som blir skadd på annen måte? For eksempel mennesker skadd ved hjemmeulykker eller andre ulykker som under sport og fritid". Hva er rettferdighet? En illusjon naive mennesker har? Representerer domstolene rettferdigheten? I lovverket heter det at skadelidte skal ha full erstatning for lidt økonomisk tap. Full erstatning har ingen skadelidte fått til nå. Hvorfor har lovverket en slik formulering? Stortinget lager lovverket.

Georg har en sak for retten i en økonomisk nedgangstid. Han får åpenbart aldri noe i nærheten av full erstatning. I perioder av dette skadeoppgjøret har han drømt om det. Nå må Georg tilpasse seg den økonomiske virkelighet på oppgjørstidspunktet. En virkelighet med store nedskjæringer for svake grupper.

Også friske, arbeidsføre mennesker vil måtte tilpasse seg økonomiske nedgangstider. Men når økonomien bedres, kan disse ta del i denne velferdsbedringen og fungere aktivt på et arbeidsmarked. Skadelidte, må derimot leve med den økonomiske virkelighet som ble sementert i en nedgangstid.

- Forsikringsadvokatene hevder skadelidte har tilpasningsplikt, sa advokat Fredriksen. Dette betyr: Skadelidte må tilpasse seg en svakere personøkonomisk virkelighet enn om de var i arbeid og ved full helse. Det betyr at skadelidte ikke får full økonomisk erstatning. Erstatningen dekker kun deler av det økonomiske tapet. Skadelidte er mer sårbare ved økonomiske svingninger enn andre. Også fordi det ikke eksisterer fullgode løsninger for plassering av skadelidtes økonomiske midler. Advokat Fredriksens budskap var brutalt: Skadelidte har ikke rettsapparatets forståelse. De politiske myndigheter trekker i trådene. Forsikringsselskapenes økonomi er overordnet trafikkskaddes legitime krav. Politiske myndigheter ønsker ikke at skadelidte får dekket sitt tap fullt ut.

Den slemme mannen

- Kan du lese det en gang til, pappa?

Godnatthistoriene med glade, fargerike tegninger er Georgs kostund hver kveld før junior skal sove:

- Pappa har så vondt i hodet sitt. Jeg klarer ikke lese det en gang til. Nå må du være flink og duppe, godguten min!

- Hvorfor har du så vondt i hodet ditt da, pappa?

- Pappa har dunka seg i hodet.

- Hvorfor det?
 - Det var en mann som kjørte på bilen pappa satt i. Da sa det ”pang”, og pappa slo seg veldig i hodet sitt.
 - Var det en slem mann sånn som på barne-TV?
 - Kanskje det. Mannen mente kanskje ikke å være slem. Men det var likevel veldig slemst gjort.
 - Var det en slem mann, pappa?
 - Kanskje det.
 - Kjørte han kjempefort?
- Junior reiser seg engasjert opp i sengen og er lys våken:
- Ja. Det er kjempefarlig når bilene kjører så fort. Derfor må vi alltid passe oss for bilene når vi er ute og går på veien. Når vi kjører bil må vi kjøre forsiktig. Men nå må pappas beste kompis legge seg ned og duppe.
 - Hvorfor kjørte den slemme mannen kjempefort?
 - Det vet ikke pappa.
 - Skjønnte ikke den slemme mannen at han måtte kjøre forsiktig?
 - Nei, han skjønnte ikke det.
 - Hvorfor skjønnte han ikke det, pappa?
 - Kanskje han var syk i hodet sitt.
 - Hvorfor var den slemme mannen syk i hodet sitt, pappa?
 - Det vet ikke pappa.
 - Jo. Det vet du!
 - Kanskje det, vennen min, kanskje det...
 - Dunka du deg kjempehardt?
 - Ja. Pappa dunka seg kjempehardt.
 - Hva gjorde du da?
 - Da ble pappa veldig redd.
 - Gråt du da?
 - Ja. Da gråt pappa. Så vondt var det. Pappa måtte kjøres til sykehus.
 - Hvorfor måtte du det?
 - Fordi pappa fikk så kjempevondt i hodet sitt. Da ble pappa veldig syk. På sykehuset hjelper de alle som er syke....
 - Hjalp de deg også, pappa?
 - Nå må du duppe, godgutten min.
 - Hjalp de deg på sykehuset, pappa?
 - Ja, jeg tror det...
 - Men, du har vondt i hodet ditt nå?
 - Ja. Det har jeg.

Pause.

- Jeg skal blåse på hodet ditt. Så blir det godt igjen.
- Junior blåser på Georgs hode med kraftige åndedrag.
- Du er snill og flink du, godgutten min. Men. Nå må vi gutta være flinke til å

duppe. Ellers blir vi så sure og trette i morgen...

Pause.

- Den slemme mannen må ikke kjøre på meg og lillebror?
- Pappa skal passe godt på de to gutta sine.
- Ingen må kjøre på de to gutta til pappa. Ikke på mamma heller?
- Helt riktig. Ingen må det.

Pause.

- Ingen må kjøre på noen, pappa!
- Helt riktig, gutten min: Ingen må kjøre på noen.

Pause.

- Hvor er den slemme mannen nå, pappa?
- Den slemme mannen er død.
- Måtte de skyte han?
- Nei. Han døde av seg selv, tror jeg...
- Hva døde han av?
- Han var syk og gammel. Derfor døde han. Nå må du duppe, duppe, duppe...

Pause.

- Er det sant at den slemme mannen er død?
- Ja, gutten min. Han er langt borte fra oss.
- Er den slemme mannen kjempelangt borte?
- Ja, kjempelangt borte.
- Pappa må passe kjempegodt på de to gutta sine.
- Ja, pappa må passe kjempegodt på de to godgutta sine. Nå må du duppe, duppi, duppi, dupp...

Junior sovnet endelig tett inntil bamsen sin.

Seanse

Lydbåndet er i gang. Hun begynner å snakke. Ordene glir lett ut av henne. Georg sitter i dagligstuen hennes. Hun tar en Tarotkortstokk ut av ei treeske. Ber Georg stokke kortene og sier:

- Det er egentlig ikke nødvendig for meg å bruke disse kortene: Det er helst gammel vane. Poenget er at kortene fanger opp dine vibrasjoner.

Hun ber Georg fordele kortene på tre bunker. Deretter fordeler hun kortene utover bordet etter et bestemt system. Studerer dem og sier:

- Heisann! Her ligger beskjed om at du er blitt fjernet fra en type jobb og skal over i en annen. Stemmer det?
- Ja. På en måte.

- Det er gjort for at du ikke skal bruke ”de små grå” så mye som før. Du skal bruke intuisjonen din i stedet. Det står guider bak meg her nå. De er på ”direkten” hele tiden.

Georg forstår ”guidene” er åndelige vesener hun kommuniserer med. Hun mener

hvert menneske har en eller flere slike guider som ”følgesvenner” gjennom hele livet. Liksom barns forestilling om engler - usynlige vesener som passer på og hjelper i en krisesituasjon. Georg liker tanken på at slike guider finnes. Kanskje er det behovet for å føle trygghet som gir næring til en slik følelse? Eller at det muligens finnes en kommunikasjonskanal til ”den andre siden”?

Hun peker på et nytt kort.

- Her er en person som kan være deg, eller en person som står deg ganske nær. Det er i alle tilfeller en mann. Han føler seg ganske trykt i hodet. Han har mange muligheter foran seg. Han spør seg selv. Hva gjør jeg nå? Han er forvirret på livet generelt. Er det deg?

- Ja. Jeg har skader etter en bilulykke.

- Kortet som nå kommer opp som deg her er ”the Empress”. Jeg kaller henne ”damen med de grønne fingrene”. Hun har utrolige vibrasjoner og muligheter til å få enorme muligheter ut av ting. I betydning: Det du tar tak i, det blir til noe. Dette knytter seg til din jobb og dine interesser. Kreativitet. Midt opp i alt dette, får du gode nyheter. Det er mange positive ting her. Her ligger kløver seks, hjerter tre...

- Jeg er ikke så kjent med kortstokken at det sier meg noe.

Georg tar frem arket med spørsmålene:

- Jeg er interessert i å bli kjent med de såkalte guidene mine. Hvem er de og hvilke muligheter har de til å innvirke på meg?

- De har ganske stor innvirkningskraft. Men. De kan og vil aldri styre noen. De kan fortelle at det er smart å gå en bestemt vei, for eksempel...

Hun tar en pause før hun fortsetter:

- Det er en utrolig bevegelse av indianere rundt deg. Indianerne er kjent for å ha en balanse som er helt utrolig: Beina på jorda og hodet i himmelen. De fleste mennesker har en eller flere indianere som guider. Du har mange. Jeg føler at dine guider jorder deg på en måte. Det vil si: De prøver å få deg til å forstå det som har skjedd deg. At det er til det bedre det som har skjedd deg. Fordi du har fått frem en indre side av deg selv nå, som du ikke ville ha fått dersom du ikke hadde vært i denne bilulykken. Disse guidene kan bruke ganske harde midler noen ganger. Det må innrømmes. Vårt problem som mennesker her på jorden, er at vi er indoktrinert i vårt menneskelagde tenkesett. Et tenkesett som ofte blinder oss for vår egen åndelige utvikling. For eksempel lærer vi ikke å bruke vår intuisjon på skolen.

- Hvordan utvikler jeg min intuisjon?

- Føl på ting fremfor fremfor å bruke hodet hele tiden. Dine ”små grå” er rundt førti år gamle. Sjelen din er flere tusen år gammel. Sjelen har gått fra liv til liv i dine tallrike, tidligere tilværelser. Sjelen sitter således inne med en stor databank med informasjon og erfaring. Hvorfor ikke da bruke intuisjonen som har så mye bedre forutsetninger for å kunne ta riktige valg, fremfor ”de små grå”? Føl på ting. Enten det er personligheter, arbeidsstedet, rettssak eller det å finne et sted å bo. Føler du at det snører seg i magen? Eller gir det deg lettelse? Er det en god følelse det du opplever? Vi er oppflasket til å bruke hjernen gjennom vårt skolesystem. Da

kommer vi frem til såkalt ”fornuftige” avgjørelser: Slik som ”systemet” har lagt ting til rette for oss. ”De små grå” har ikke lært noe om intuisjon. Ingen har lært oss å bruke intuisjonen og føle oss frem til kontakt med våre åndelige guider. Hjernen kan bare lese, skrive og utføre slike tekniske ting.

- Hvilken kontaktflate har guidene for å kunne sjekke medmenneskers motiver?

- Kontaktflaten deres er enorm. Gjennom et transmedium har jeg fått innblikk i ”den andre siden” og har opplevd at guidene har en enorm kontaktflate. Disse guidene er personligheter som omgir oss til daglig. De har ingen fysisk kropp. De trenger ikke kropp slik de fungerer.

- Hvorfor har jeg de guidene jeg har? Hvordan skjer utvelgelsen av guidene?

- Du kjente guidene før du ble født inn i dette livet. Da du fant ut av hva du ville lære i løpet av dette livet. Da ble du og guidene dine enige om at nettopp de skulle guide deg i dette livet. Som del av planene om hva du skulle gjøre og lære i dette livet ditt på jorda. Guidene kan f.eks. være folk du har kjent i dine tidligere liv. Før du ble født gjenkjente du dem fordi: Da har du ikke en kropp som binder deg. Vår fysiske tilværelse er av en slik art at den skygger for vår kontakt med guidene. Når du ikke lengre har en fysisk kropp, vil du straks kjenne dem igjen.

- Hva mener guidene er viktigst for meg å bruke kreftene på?

- Din egen utvikling. Det er det bestandig. Din forståelse av at det finnes noe mer enn det som er her på jorden. Nå står guidene dine bak deg med verden største smil.

- Dumt spørsmål!

Georg ler. Hun sier:

- Husk. Guidene er svært humoristiske. Ingen spørsmål er dumme. Det er heller dumt å ikke spørre.

- Hvordan oppleves døden? Hvilken funksjon har guidene i forbindelse med dødsprosessen?

- Energifeltet, den såkalte auraen minker gradvis før ”døden” inntreffer. Da er det guidene som trekker denne energien over på ”den andre siden”. Det gjør de på en veldig fin måte. Det finnes ingen død. Ved den fysiske døden blir du hentet over på ”den andre siden”. Guidene formidler en enorm glede og ro i denne prosessen. For å understreke at vi blir hentet tilbake. Vi blir ikke borte.

- Hvordan kan jeg jobbe meg ut av dødsangsten?

Hun stusser litt:

- Det var et godt spørsmål. Jeg vet at det ikke finnes noen død!

- Jeg vet det intellektuelt, men ikke med følelsene.

Hun sitter i tanker en stund. Så sier hun:

- Da må du komme nærmere inn på guidene dine. Se at de har det utrolig bra uten en fysisk kropp. Guidene mine har en gang sagt til meg: ”Det må være fælt å gå rundt med en kropp.”

- Jeg ser ingen guider. Hvordan får jeg kontakt med dem?

- Jeg ser dem fordi jeg ikke bare ser med fysiske øyne. Det er noe alle mennesker

kan oppøve evnen til. Det kreves innsats, tid og tålmodighet. Liksom et hvilken som helst annet studium. Det kommer an på hvor mye du selv jobber med dette. Hun stopper opp. Ser ut i rommet rundt Georg og fortsetter:

- Du har temmelig mange guider rundt deg nå. Fordi dine livsvalg gjør at du trenger mange guider. Du har med andre ord "satset på dem". Det betyr at du trenger dem ut i fra dine opprinnelige målsetninger med livet. Hadde du "valgt" et "enkler" livsløp, i dette livet ville du ikke trengt alle disse guidene. Det er dine veivalg i livet som avgjør hvor mange guider du trenger. Vær samtidig klar over at dine guider har klart for seg dine målsetninger med dette livet. De målsetningene du selv satte opp før du gikk inn i dette livet. Det har ikke alltid du klart for deg her og nå. Det er viktig å følge det som føles riktig for deg selv. Da har du guidene med deg. Da har du den kursen du selv på forhånd har valgt for ditt liv.

Hun tar igjen en pause før hun fortsetter:

- Når jeg skal kommunisere med guidene: Da setter jeg meg i et rom for meg selv. Tenner et lys og ber om total beskyttelse i Guds lys. Dermed får jeg "ren linje" - uten forstyrrende innslag - til mine guider. Jeg inviterer med dette inn mine guider og er interessert i informasjon fra deres høye nivå. Jeg lukker øynene. Hjernen - de små grå - vil gjerne være aktiv hele tiden. Den jobber med å sende tanker inn i bevisstheten. Jeg stopper tankene og tilkjemper meg dermed en meditativ ro. Når hjernen er roet til passivitet har jeg "bare" sjelen igjen. Fra sjel til sjel vil du merke guidene med en gang. Til slutt vil du begynne å se dem. Til dette kreves øvelse og ro. Her er det øvelse som gjør mester. Det er ikke noe "hokus pokus" i dette. Det er forbasket enkelt. Du trenger ikke gjøre en rekke øvelser først. Bare beskytter deg i Guds lys og inviterer inn dine guider.

Guidene gir deg ikke mer informasjon enn du er i stand til å ta. Du får f. eks. ikke vite hva du skal gjøre om ti år. Guidene tilpasser informasjonen til deg der og da.

- I vår verden skiller vi mellom ulike religioner. Finnes bare en sannhet?

- Det finnes bare en Gud. Gud har forskjellig navn i de ulike verdensregionene.

Gud har en enorm kjærlighet, ro og forståelse. Gud er ikke slik statskirken forkynner: Synd her, synd der, ikke gjør ditt, ikke gjør datt. "Den andre siden" har et helt annet nivå, høyt hevet over slikt.

Georg skifter til et mer personlig tema:

- For snart ti år siden ble jeg rammet av en bilulykke som satte meg utenfor yrkeslivet. Som baksetepassasjer ble jeg påkjørt bakfra. Etter dette har jeg ikke vært i jobb. Derfor er mitt liv på mange måter blitt snudd opp-ned. Dette er noe av bakgrunnen for at jeg er her hos deg nå. Jeg står nå foran en viktig avgjørelse etter denne bilulykken. Erstatningssaken etter bilulykken skal inn for lagmannsretten. Det er snakk om forliksforhandlinger eller å gå i retten med et erstatningskrav.

- Da må jeg se litt nærmere på din advokat. Hvor gammel er han?

- Sirka femti.

Hun tok hendene mot tinningen og festet blikket på et punkt fremfor seg. Etter en tid sa hun:

- Han virker litt nonchalant på meg. Han har hatt veldig mange slike saker før og kan dette. Han tar helst den letteste veien, men han kan også kjempe hvis han vil. Advokaten din har stor respekt i retten.

- Skal jeg søke å oppnå et forlik?

- Hva går dette forliket ut på?

- Det er ikke klarlagt ennå.

- Hm. La meg se litt på de du har imot deg. Hvem er det?

Georg beskrev Norsk Bilforsikrings advokat med omtrentlig alder. Etter å ha konsentrert seg en stund fortsatte hun:

- Han er skap som en kniv. Han gir ikke ved dørene.

- I byretten virket han litt tafatt og puslete.

- Slik kan han godt virke uten at han er det. Det er en form for taktikk. Denne fyren er vant til ikke å få de største problemene. Fordi han er flink til å overbevise folk om at de ikke har krav på særlig mye. Han vil ikke ditt beste. Han vil Norsk Bilforsikrings beste.

- Naturligvis!

- Når det gjelder saken mot deg, så klarte han det ikke i første omgang.

- Hvordan er styrkeforholdet mellom de to advokatene?

- Norsk Bilforsikrings advokat vil ikke kikke for dypt inn i øynene på din advokat. Dette fordi han vet han blir lest som en åpen bok.

- Norsk Bilforsikrings advokat virket faglig svakere i byretten. Stemmer det?

- Det kan godt være. Din advokat har mer en "head up high" måte å være på. Dog trives jeg ved tanken på at Norsk Bilforsikrings advokat får slik dyktig motstand. Men. Får du et godt forlik som du føler balanse med: Så tar du det.

- Jeg tolker deg slik at du ville foretrukket rettsaken. Er det rett?

- Ja. Jeg ville gjort det. Jeg ser at Norsk Bilforsikrings advokat sitter og holder tilbake. Han vil ikke slippe noe på sitt. Pr. idag har dere han bra der dere skal ha han. Men. Hva er det han ikke vil tro på? Mistror han at du har vært i denne ulykken?

Georg ler og svarer:

- Saksbehandlere og advokater i Norsk Bilforsikring er åpenbart lært opp til å mistro skadelidte på absolutt alle punkter. Det ligger store økonomiske gevinster for dem i det.

Georg forklarer nærmere omstendighetene omkring bilulykken. Hendelsesforløpet og skadeomfanget. Hun sier:

- Jeg føler at du kan bli ferdig i løpet av denne rettsaken. Det er ikke nødvendig å gå videre.

- Din karakteristikk av forsikringsadvokaten, passer ikke helt med mitt inntrykk.

- Jeg ser innsiden jeg vet du.

- Når det gjelder forlik kontra å føre saken i retten: Dette er en viktig avgjørelse som har store økonomiske konsekvenser for meg. Det gjelder min økonomi resten av mitt liv.

- OK. Jeg spør disse guidene. Bør han gå videre?

Pause.

- ”Nei!”, kommer det fra de. ”Ikke flere rettsaker. Det er bortkastet tid og energi”.

Pause.

Hun spør Georg:

- Dommerne i denne saken?

- Jeg aner ikke hvem det er. Men. Jeg oppfattet deg slik at det ikke skal bli flere rettsaker. Det betyr at det blir et forlik?

- Ja. Men. Hvis det forliket vrir seg i magen din så fortsett. Men. Jeg føler ikke at du bør fortsette. Det er noe dine og mine guider nå har kommunisert på. De ser dommerne i saken og jeg merker svakheten fra Norsk Bilforsikring nå.

- Mener du å si at jeg kan få et bra forlik?

- Ja. Men det kan være du må starte med rettsaken og at forliket kommer i løpet av rettsaken. Kommer forliket før retten starter, så ta det hvis det er bra. Men. Jeg tror du kommer inn i rettsalen. Jeg personlig håper du kommer i retten slik at Norsk Bilforsikring får kamp. Det fortjener de, fordi de går inn for å lure folk.

Georg:

- Det er en kjent sak at hele forsikringsbransjen driver på den måten. Særlig overfor skadelidte, fordi de er svake parter og lette å ”ta”.

Georg blar videre i notatene til neste spørsmål:

- Jeg har i lengre tid arbeid med et bokmanuskript om bilulykken og hendelsesforløpet etterpå. Her har jeg endel spørsmål. Fordi dette manuskriptet har mye ammunisjon hvis det blir gitt ut. Jeg er opptatt av å hjelpe andre trafikkskadde og har bl.a. det som motiv for å gi ut boka. Dessuten er jeg opptatt av å få frem de tingene jeg har vært gjennom: Å lesse det av meg. Det kan kanskje hjelpe andre at dette hendelsesforløpet blir kjent. Derfor er jeg opptatt av den videre skjebnen til manuskriptet jeg jobber med. Kan du si noe om det?

- Du kan skrive under et annet navn.

- Hva mener du?

- Anonymiser eget og andres navn i manuskriptet. Legg ikke til rette for at dine motstandere kan ”ta” deg på noe. Det gjelder navn, datoer etc. La ingen kunne finne tilbake på noe av dette. Hendelsesforløpet derimot må du referere som det er. Det er viktig.

- Da vil reaksjonen være: Forfatteren har ikke rent mel i posen. Han prøver å skjule seg.

- Nei. De som har vært oppe i dette vil kjenne seg igjen. De vet også hvor farlig det kan være å gå ut mot menneskene som sitter i forsikringsbransjen.

- Når du sa at jeg bør bruke et annet navn: Var det noe som ”glapp ut av deg” eller var det en informasjon fra guidene?

- Det var det første jeg fikk inn i hodet når du nevnte manuskriptet. Men. Straks jeg begynner å tenke på det vil jeg kun få den ”fornuftige” delen av det.

- Hva føler du om dette manuset?

- Jeg tror det er veldig bra.

- Hvordan vil bumerangen komme tilbake?

- Jeg tror du vil få mer positivt ut av det dess mere du legger sjela di i dette. Du vil få veldig mye positiv tilbakemelding fra mennesker som er kommet opp i slike ting eller er på vei inn i det. Men. Det første jeg fikk av melding om ditt manus er at det kan være farlig for deg. Det kan skyte tilbake igjen. Derfor må du anonymisere mer enn du først hadde tenkt. Når det gjelder forsikringsselskapet så kall det f. eks. "Bilforsikring a/s". Det er det ingen som heter. Det peker ikke mot et bestemt selskap.

- Så jeg skal gi ut boka? Hva sier guidene?

- De viser meg nå en håndbevegelse for å illustrere en vanskelig balansegang på en skarp kant, en knivsegg om du vil. "Mentalhygiene" sier en annen guide: "Ikke bare for deg, men også for mange andre".

- Hvilket forlag skal jeg velge?

- Det er det samme. Spiller ingen rolle hvilket. Send til de som er interessert. Ta ett forlag ad gangen.

- De medvirkende i selve bilulykken?

- Gi meg kun alderen på de personene som var med i ulykken. En for en...

Georg beskriver dem i tur og orden. Først hovedstyresekretær Ola Dyrskog som kjørte bilen Georg satt i. Han begynner å nærme seg pensjonsalder nå. Hun sier:

- Han er fortvilet over den situasjonen der. Den hadde han ikke lyst til å komme i. Den kan gi han "riper i lakken".

- Hvorfor dolket han meg i ryggen etterpå?

- Hva?

Georg gjentar spørsmålet.

- Fordi han er slu. Han er som et vått såpestykke som glir ut av hendene på deg. Han er vant til å få det som han vil. Du vet aldri hvor han er. Uberegnelig.

- Den som kjørte bilen bakfra er nå død. Han ...

Hun avbryter:

- "Jeg kjørte for fort", sier han.

- Hva?

- Jeg har han på "tråden" her nå. Han sier han kjørte for fort. Det er hans skyld. Han står her i rommet og sier det nå. Han sier videre at du skal ha din erstatning. Jeg har følelsen av at han "lå oppe i lokket" på deres bil hele tiden under kjøringa. Han virker veldig grei nå i alle fall. Det kan være fordi han har kommet på "den andre siden" og har lært endel ting. Han sier videre at han føler seg som en sau selv når det gjelder egen trafikkoppførsel. Han har problemer med å forstå sin situasjon som såkalt "død": At han er død samtidig som han lever og kan stå her å prate med meg. Han har ikke tidligere truffet et fysisk menneske som kan "se" han og prate med han.

Georg hører et "klikk" fra båndopptakeren. Båndet var slutt. De samtaler videre om de enkelte personene innblandet i ulykken og den nye generaldirektøren. Georg

klarer ikke å rekonstruere dette ordrett. For det meste får han bekreftet sine antakelser:

Den nye generaldirektøren har en personlighet som gir mediet frysninger på ryggen. Den øvrige ledelsen i Statens Energi er mer eller mindre av samme kaliber. Georg blir stadig mer sliten i løpet av samtalen. Han merker hvordan konsentrasjonsplagene tiltar. Hukommelsen er ikke med etter at lydbandet stoppet. Men. Et spørsmål lyser ut fra hukommelsens tåkehav etter bandets slutt: Georg spør:

- Blir jeg noen gang frisk etter denne skaden?

Hun svarer:

- Ja.

I forvirringen etter svaret glemmer Georg å be om presiseringen:

- Blir jeg frisk i løpet av ”dette livet”?

Hvilken vekt skal Georg legge på disse informasjonene?

Idet Georg går sier hun:

- Han er her fremdeles. Han står ved siden av meg her og nå.

Georg ser forbauset på henne:

- Hvem?

- Erstad. Han som kjørte på deg. Han gjentar at han kjørte for fort og at det er hans skyld.

- Det ser ut til at du har fått deg en beundrer på ”den andre siden”.

Hun ler og vinker adjø.

Georg sitter i drosja på vei tilbake til sitt vante fysiske liv på ”denne siden”. Føler glede og lettelse etter samtalen. Liksom han ser en annen dimensjon - en mening og berettigelse i alle problemene han har bak seg. Og de hindre han ser videre. Georg undrer hvorfor mediet ikke makter å svare presist på enkelte av spørsmålene hans. Georg prøver med fantasien å forestille seg i hennes situasjon. Som formidler mellom en fysisk, håndgripelig og fenomenell verden på den ene siden og den spirituelle åndelige verden på den annen: - Ordene vi bruker i vår verden, er i utgangspunktet bygd opp ut i fra vårt behov for å sette ord på de tingene og fenomenene som omgir oss: Ordene har ikke sin opprinnelse i filosofi, teologi eller metafysikk. Derfor egner ordene seg dårlig til å favne ”den andre sidens” virkelighet på en presis måte. Den ”andre siden” er dessuten trolig hinsides vår fatteevne. Derfor finnes mange ulike forestillinger om den...

Eller er det hele bare en bløff? Bruker hun sine antakelser? Sine ”små grå”. Sier hun det hun tror Georg forventer og ønsker å høre? For at han skal bli fornøyd og glad. Trekker hun sine konklusjoner utifra de opplysningene Georg gir henne underveis? Georg tenker gjennom deler av samtalen: Det er naturlig og selvfølgelig at Norsk Bilforsikrings advokat må ivareta sin arbeidsgivers interesser. Yrkesrollen hans er å motarbeide Georgs krav. Han behøver ikke ha negative, personlige egenskaper fordi han motarbeider Georg. Mediet oppfattet personene i Statens Energiledelsen som mennesker med svært negative egenskaper. Georg

opplever dem slik, men de behøver ikke være slik i alle sammenhenger. Når mediet formidlet Erstads ”ånd”: ”Jeg kjørte for fort...” Det er naturlig at farten er for stor, når en bil innhenter en annen og kjører på bakfra. På den annen side: Hvordan kunne hun vite at bakenforkjørende bil holdt for dårlig avstand hele tiden? Hvordan kunne hun vite at Georg fikk et slag i hodet, før han fortalte det? Når de ”små grå” ikke strekker til, står han ved et veiskille: Georg har ikke selv evner og muligheter til å kontrollere hennes egenskaper. Skal han tro eller ikke tro på mediet? Hun virket ærlig og ekte. Hun utstrålte en ro og visshet som gjorde inntrykk på Georg og fikk han til å tro på hennes evner. Om få dager begynner rettsaken. Da får han erfare om spådommen hennes slår til.

Seansen ”føltes” som en positiv opplevelse. Georgs ”små grå” derimot, var mindre begeistret.

Et drøyt år senere kontaktet Georg på ny mediet. Han stilte flere av de samme spørsmålene som sist. Han fikk nå andre personkarakteristikker og forklaringer. Georgs små grå konkluderte da med at mediet ikke er troverdig.

”Lov, Sandhed, Ret”

Eidsivating Lagmannsrett holdt til bak store, tunge dobbeldører i Oslo sentrum. Bygningen fylte hele kvartalets lengde med fasade og hovedinngang mot finansdepartementet i Apotekergata, mellom Akersgata og Grubbegata. Fasadens massive, mørke steinblokker ga et grunnfestet solid, men trist inntrykk: Tross innslag av røde murstein i andre og tredje etasje. Over inngangspartiet sto skrevet: ” Lov, Sandhed, Ret”. Utenfor bygningen var hektisk aktivitet mens klokken tikket mot ni hver morgen. Drosjer, politibiler og privatbiler stoppet for å lesse av mennesker: Alle med målbevisst gange mot hovedinngangen. Vind og regn rev i klær og hår. Tunge vesker og dokumentbunker ble båret inn.

Georg brakte sine papirer i en trillebag. Advokat Fredriksen hjalp Georg opp trappene. Den tunge tredøren knaket i hengslene. Innenfor vaktet en politikonstabel. Vestibyen var stor, men mørk, tom og dyster tross stor takhøyde. Ruskeværet utenfor slapp lite dagslys inn gjennom vinduene på hver side av hovedinngangen. Fargene minnet om de gamle klasserommene Georg opplevde i sine første år på barneskolen: En trist, blass grønnfarge på veggene blandet med lysgrått under lysgrått tak. Brede sorte trapper med lysgrå søyler vaktet av messingløver på begge sider, førte opp til første og andre etasje med korridorer til begge sider. Bygningen gav Georg en nedtrykt, trist stemning. En tilårskommen vakt hadde sitt lille kontor på venstre side i første etasje. To pensjonister satt på en benk utenfor kontoret hans. De samtalte med vekten om Oslo i ”gamle dager”. De satt der uanfektet av travle mennesker som strømmet mot bygningens rettssaler. Her ventet Georg mens advokat Fredriksen lånte vaktens telefon.

Rettsal 62 var i enden av en korridor i andre etasje. Vinduene vendte mot Akersgata, Oslos pressegate. Mot den ene kortveggen sto det massive

dommerkateteret med de tre dommerstolene. På veggen over tronet riksvåpnet som eneste veggdekorasjon i rommet. Bunkene saksdokumenter svulmet på de tre dommerplassene. Langs langveggene hadde hver part sine enkle, spinkle stoler og bord. Lokalet virket tomt og trist. Stoler og bord ga ekko i veggene. Her skulle Georgs videre skjebne avgjøres.

Georg ankom rettsalen hver morgen sammen med sin advokat. Han ble hver morgen møtt av Norsk Bilforsikrings advokat Pettersen. Pettersen satt der med ryggen mot vinduene. Iført sin sorte kappe. Kampklar. Med sitt intense, anspente blick forskanset bak store hornbriller. Han satt der liksom en godt forberedt skolegutt som ønsket å bli hørt i leksen for å forbedre sin karakter.

I rettsforhandlingene var advokat Pettersen godt forberedt denne gang: Han jobbet intenst og detaljert for å mistenkeliggjøre alt ved Georgs helsetilstand som kunne tenkes å gå i Norsk Bilforsikrings favør. Likeså ble merutgiftspostene dissekert og trukket i tvil. Det så ut til at Pettersen var godt fornøyd med seg selv: Han understrekte sin kritikk av Georgs kravposter og personopplysninger med et smil for hvert poeng. Han gikk til angrep med stor iver. Som om hans videre karriere innen Norsk Bilforsikring var avhengig av at han måtte vinne denne saken. Han representerte et forsikringsselskap med store overskudd. Overskudd bl.a. som følge av bevisst og målrettet motstand mot alle berettigede krav fra trafikkskadde. Nå ville dette selskapet knekke Georgs krav...

Dommersekretæren svinset rundt forberedelsene til dagens duell. I sort kappe delte hun ut pappbegre med vann til dommerbordet og partenes advokater. Hun smilte oppmuntrende. Som et krampaktig forsøk på å lette den spente, trykkende stemningen. Hun hadde plassen sin i kroken ved vinduet. På en liten leksepult bak dommerbordet satt hun med sine notater og egne eksemplarer av haugen med saksdokumenter. Straks klokken rundet ni, mønstret hun den dystre salen, og strenet ut for å varsle de tre dommerne om at de kan gjøre sin entré. Justisteateret var i gang med dagens forestilling. En tradisjonsbunden kjøreplan etter gammel oppskrift.

Dommerne kom inn i rettsalen i den rekkefølgen de satt. Alle iført den rituelle sorte kappen. Advokatene smilte og bukket dypt og ærbødig idet dommerne gjorde sin entré. Bukkene ble besvart av de tre dommerne, mens de gikk mot plassene sine. Dagens første forestilling var i gang. Ritualet fortalte alt om maktfordelingen i rettsalen. De tre mektige menn på podiet hadde all makt i denne sal. De to advokatene og klienten på gulvet, var prisgitt deres nådige avgjørelser og innfall. Georg frøs på ryggen. Det er noe skremmende med slike autoritære yrkesroller. Fordi feilvurderinger i slike maktposisjoner kan gi store skadevirkninger. Georg var totalt prisgitt dommernes vurderinger og holdninger. Derfor var hans oppmerksomhet intenst rettet mot dem.

Før Georg lærte seg navnene, satte han egne kallenavn på dem: "Adolf" kom først inn døren hver morgen. En mann i midten av sekstiårene. Med hvit hårmanke og granskende blick over brilleglassene. Han hadde et behov for å pirke borti alle

tenkelige og utenkelige detaljer. Som om han sto overfor en kriminell som måtte avsløres ved de utroligste og mest uberegnelige kontrollspørsmål. ”Adolf” vekslet stadig megetsigende blikk, smil og nikk med Norsk Bilforsikrings advokat Pettersen.

Etter første dag spurte advokater på Fredriksens kontor hvilke dommere Georg hadde. Georg beskrev ”Adolf” så godt han kunne. De visste da straks hvem han var og nevnte han ved navn. Georg forsto han var beryktet blant skadelidtes advokater. Rettens administrator satt i midten. På en stol noe mer høyrygget og påkostet i utskjæringene, enn de to andre dommerstolene. Georg kalte han ”Administrator”. Rettens administrator var en mann i femtiårene. Flintskallet bak store hornbriller. Når han rynket pannen - noe han gjorde ofte - fikk han et bekymret uttrykk. Et uttrykk Georg var usikker på hvordan han skulle tolke. Administrator virket upartisk og stilte saklige og intelligente spørsmål. Han var mer tilbakeholdende enn ”Adolf”. Georg fikk et positivt inntrykk av han og satte sitt håp til at hans vurderinger ville være avbalanserte. Det virket som om ”Administrator” diskret prøvde å holde igjen på ”Adolfs” innfall.

Den tredje dommeren kalte Georg ”Mumi”. En for lengst pensjonert dommer var trukket inn for å ”fylle opp” dommerlaget: Gjøre dommerkollegiet fulltallig. Han satt der dypt nedsunket i stolen, liksom i sin egen verden. Med et tomt blikk bak store hornbriller. Åndsfraværende og engasjementsløs. Han bladde sjelden i sakspapirer. Gjorde han det, var det som oftest feil bind. Fra og til rettslokalet i pauser vagget han sakte og stillferdig med sitt triste, tomme og stillferdige uttrykk. Som et ensomt spøkelse hjemsøker gamle tomter, tuslet han alene i gangene fra og til rettsalen. Det virket som om han ikke hadde noen å snakke med, fordi alle hans like var borte. En vemodig og ensom skikkelse.

- Skammelig, sa advokat Fredriksen opprørt: - At Justisdepartementet søker slike løsninger.

- Også Justisdepartementet er underlagt Finansdepartementets økonomiske rammer, sa en annen formidlende.

- Mannen følger ikke med, kommenterte advokat Fredriksen bryskt: - Jeg har gitt han opp...

Med ryggen mot veggen og inngangsdøren satt ”Georg Carlsens part” som det heter i rettsterminologien: Advokat Fredriksen og Georg satt bak to spinkle langbord. På bordet sto stablene av dokumenter. Advokat Fredriksen hadde skaffet Georg en bedre stol han kunne holde ut på de lange dagene i retten. I tillegg den karakteristiske kragen om halsen, korsett om korsryggen og korsryggstøtten med remmer spent over knærne. En pakke smertestillende midler var i beredskap for å ta de økte smerteplager TNS-apparatet ikke klarte å dempe.

Dette var dager i høyspenn. For alle andre aktører i denne sal var dette jobb - profesjon. For Georg var dette en kamp for å få sin skadeerstatning. En kamp mot en overmakt med store maktmidler og pengemidler til rådighet.

Før rettsforhandlingene hadde Georg ambisjoner om å notere ned det som ble sagt.

Om ikke der og da, så i hvert fall etter hver dags duell i retten. Dette sprakk alt første dagen. Som i byretten var Georg for sliten og trett til å bruke kreftene på dette. Igjen satt han med "Svarte-Per" når rettsforhandlingene skal beskrives og forklares. Som etter byretten må Georg flette sammen det som dukket opp i minnet i dagene som fulgte: Ettersom kreftene kom tilbake. Det blir naturligvis et subjektivt bilde av hendelsene.

Georgs hukommelsesbilde av Norsk Bilforsikrings advokat Pettersen står som en mørk skygge foran lyset i rettsalens ene vindu: Et menneske som manglet medfølelse og innlevelse i den skadelidtes situasjon. Han var på jobb, og jobben skulle gjøres grundig. Som om Georg var et farlig ugress som måtte bekjempes med den mest omhyggelige kjemiske giftblanding. Med en pervers fryd gikk han til oppgaven. Alt han kunne tolke på verst mulig måte ble utnyttet til den minste detalj. Som om han hadde et sykkelig behov for å sjikanere Georg. I Norsk Bilforsikrings tjeneste for å senke Georgs erstatningsnivå. Av og til ble utfallene smilende bifalt av "Adolf" i dommerkollegiet. De to var åpenbart på linje i denne erstatningssaken. Georg følte seg kvalm: Han satt som tilhører, uten å kunne ta til motmæle. Fordi rettsforhandlingene gikk etter den eldgamle opptrukne sti - det faste ritualet. Fra dokumenthaugen leste advokat Pettersen opp det som passet han etterfulgt av insinuasjoner og egne tolkninger. Georg reagerte på advokat Pettersens overdrevne, underdanige høflighet overfor dommerne. For Georg var dette en ubehagelig påminnelse om den makt disse tre menn nå hadde over han og hans videre skjebne. Georg møtte stadig "Adolfs" skulende blick over brilleglassene. Som om han nøye kontrollerte Georgs reaksjoner på advokat Pettersens freidige tolkninger.

Opplesningen fra saksdokumentene kalles å "dokumentere". Det betydde i praksis at dommerne selv ikke leste i dokumenthaugen, men fikk det lest opp av advokatene. Dommerne noterte trolig side- og dokumentnummer om de skulle trenge å bla tilbake. Det som ikke ble lest opp, ble derfor således ikke tatt i betraktning. Georg trodde tidligere at alt som var samlet av dokumenter i de svulmende bindene, var "lagt frem" for lagmannsretten: At det var med i dommernes betraktninger når de trakk seg tilbake for å fintenke omkring det endelige domsresultatet. Igjen følte Georg seg naiv og uvitende. Som så ofte før i denne saksgangen etter ulykken: På nye, ukjente stier i norsk samfunnsliv. Advokat Pettersen bragte uten forvarsel nå frem et nytt krav på vegne av Norsk Bilforsikring: Han viste til at Georg hadde fått ettergitt en vesentlig del av studiegjelden etter at skadeomfanget var dokumentert overfor Statens Lånekasse. Denne ettergivelsen mente advokat Pettersen burde komme Norsk Bilforsikring til gode i form av tilsvarende lavere erstatningsutbetaling.

Igjen ble problematikken med ulykkesforsikring brakt frem: Norsk Bilforsikring mente at Georgs frivillige ulykkesforsikring i Norsk Bilforsikring utbetalt etter ulykken, burde komme selskapet til gode i form av lavere erstatningsutbetaling. Georg finansierte denne ulykkesforsikringen med egne midler. Nå når ulykken var

ute og politen medførte utbetaling - noe Norsk Bilforsikring først hadde motsatt seg - ønsket Norsk Bilforsikring å dra egen nytte av dette.

Georg kom kun til orde i sin partsforklaring andre dag. Det plaget han at de medisinske sakkyndige var kommet inn fra korridoren for å overhøre hva han uttalte. Det var særlig forsikringslegens stikkende blikk Georg følte i ryggen. I avhøret gjorde han sitt beste for å tilbakevise insinuasjoner og feil fremført av advokat Pettersen, innen-for kultiverte formuleringer. Georgs hukommelse favnet ikke langt nok til å rekke over alt som skyldet over han fra advokat Pettersen dagen før. Advokat Fredriksen stilte spørsmålene slik at Georg ble hjulpet. Men. Det demmet ikke opp for alt. Etterpå kom Georg på flere ting han burde sagt noe om.

Georg husker ikke alt han uttalte seg om i lagmannsretten. Hukommelsen jobber tregeist når han er mest sliten. Det han husker kan beskrives slik: Georg forklarte de-taljer om hendelsesforløpet ulykkesdagen. Helsetilstanden før ulykken: Her beskrev han karatetrening, turer i høyfjellet med opp-pakning til overnatting og andre sportsaktiviteter. Dette for å tilbakevise påstander om dårlig rygg før ulykken. Videre spørsmålet om karriereplaner innen journalistikken før ulykken skjedde: Advokat Fredriksen spurte om språkkunnskaper. Fordi dette ble et tema etter byrettens påstand om engelskkunnskaper på "eksamen-artiums-nivå". Dommerne var opptatt av Georgs merutgifter. Hans eierandel av hytte på Sørlandet: De spurte i detalj omkring utgiftene til kratthogst og vedlikehold av hytte og stell av hyttebåt. Likaså bilbruk og de øvrige merutgiftene Georg krevde erstattet.

Advokat Pettersen var opptatt av Georgs opphold i India og Nepal: Han syntes oppholdet på ett semester var i lengste laget for et slikt prosjekt. En tøvete problemstil-ling som i beste fall viste manglende kunnskaper om hovedfagsstudier og journalistisk fordypning i lokale problemer i fremmede land. I pausen etter avhøret roste advokat Fredriksen Georgs innsats i avhøret, men spurte:

- Hva mente Pettersen med å spørre deg ut om Indiaoppholdet?

- Jeg oppfattet det som et forsøk på å så tvil om min kompetanse. Det har gått som en rød tråd gjennom hele hans prosedyre.

- Ja. Men. Konkret. Hva insinuerte han?

- Skal jeg tolke han på verst mulig måte?

- Ja.

- På den tiden dro endel europeiske ungdommer til Nepal for å ruse seg billig. Jeg så dem i en gate kalt "Freak-Streat" i Kathmandu, Nepals hovedstad. Et bedrøvelig syn: Unge mennesker uten ambisjoner og livsmål. Jeg vet ikke hvilken kompetanse dommerne har om dette. Trolig ingen. Derfor var det åpenbart et forsøk på å irritere meg. Det klarte han. Men. Som du hørte i mitt svar, tolket jeg ikke spørsmålet slik...

Georg kom til orde et par ganger på direkte forespørsel fra dommerne. Som oftest var det "Adolf" som kom med sine spørsmål om detaljer og spissfindigheter. Det virket som om "Adolf" hadde ambisjoner om å avsløre Georg som simulant: En

lurendreier som urettmessig prøvde å tilsnike seg ”Norsk Bilforsikrings penger”. For det meste måtte Georg sitte taus og å bite i seg insinuasjoner og feilaktige påstander. I ett tilfelle ble det for mye for Georg. Han utbrøt:

- Det er det frekkeste!

Hvorpå advokat Fredriksen hysjet Georg bestemt til taushet. Dommerne mønstret Georg med sine tause, avmålte og noe overraskede blikk. Georg måtte innordne seg etter Justeaterets grunnfestede regler og normer. Her var det advokat Fredriksen som kjente spillereglene. De kjempet for å oppnå godvilje fra de tre mektige menn. En kamp Georg følte var tung og vanskelig nå. Fordi han følte disse tre dommerne alt hadde bestemt hvilket utfall saken skulle få:

I en pause første dagen overhørte Georg ”Adolf” si til en utenforstående kollega i korridoren:

- Enda en sak med skyhøye erstatningskrav!

Bemerkningen ble etterfulgt av en håndbevegelse Georg likte dårlig. ”Adolf” snudde seg i det samme og oppdaget Georg på vei ut av rettsalen. Pilte så hastig videre ned en trapp. Georg nevnte episoden for advokat, Fredriksen. Han sa:

- En meget interessant observasjon.

Fredriksen ble tankefull.

Hva tilbød Norsk Bilforsikring Georg i sin påstand for lagmannsretten? Tilbudet hadde hardnet betydelig til siden byretten: I praksis ingen ting. De tilbød kun det Georg hadde fått utbetalt åkonto til nå. Men. Norsk Bilforsikring krevde godskrivning for rentegodtgjørelsen. Det betydde i praksis at Georg var skyldig dem et betydelig beløp i form av rentegodtgjørelse. I retten betegnet advokat Pettersen åkontoutbetalingene til Georg som en ”glipp” fra Norsk Bilforsikrings side. I tillegg kom at Norsk Bilforsikring mente Georg burde bære egne og deres saksomkostninger. Dette ville beløpe seg til flere hundre tusen kroner.

- Sjokkerende og rystende, sa advokat Fredriksen i pausen. Tilbudet hadde gjort han forbannet.

Første dag brukte advokat Pettersen til sitt innledningsforedrag. Han viste til sider her og der i de fire binds dokumentene. Dessuten sitt såkalte ”påstandsskrift” som inneholdt erstatningen han mente Georg burde ha. Påstandsskrift ble delt ut der og da. Det inneholdt Norsk Bilforsikrings tilbud. Forsikringsadvokaten brukte alle knep han kjente. Han fikk det til å lyde som om tilbudet fra Norsk Bilforsikring var generøst. I praksis var det et slag i ansiktet.

Forsikringsadvokaten jobbet iherdig med å underbygge sine påstander. Blant de oppleste ting, var to av Georgs avisartikler: En artikkel trykket før ulykken, en etter ulykken. Fra byretten visste han meget vel at alle artiklene Georg hadde offentliggjort var skrevet før ulykken. Likevel trakk han dette frem for å skape mistanke omkring skaden. Han leste opp brev Georg hadde skrevet i saken. Brev Georg hadde fått hjelp av advokat Fredriksens kontor til å skrive. Andre brev der Georg hadde fått hjelp til rettskrivningen av sin ektefelle. Dette for å mistenkeliggjøre skadeomfanget: Han konkluderte at Georg er friskere enn

legeerklæringene beskriver. Han hevdet at Georg tok hovedfagsstudiet ved Bergen universitet fordi han ikke kom inn på dette studiet ved Oslo Universitet. Han visste at det ikke fantes hovedfagsstudier i dette faget i Oslo på den tid - kun magistergradsstudiet...

Georg opplevde dette som psykisk terror.

Forsikringsadvokaten trakk også frem sosialrapporten. Den var skrevet i forbindelse med Georgs søknad om grunn- og hjelpestønad for trygdekontoret. Sosialrapporten måtte ikke vektlegges, hevdet han: Fordi opplysningene derfra kom fra Georgs egne opplysninger til sosialkonsulenten. Disse opplysningene til sosialkonsulenten var derfor upålitelige, mente forsikringsadvokaten.

De nye legeerklæringene ble utnyttet til det ytterste. Især ble erklæringen fra "forsikringslegen" hyppig trukket frem og utbrodert. Han utnyttet de feilaktige opplysningene om psykiske problemer på 1970-tallet til det ytterste. Da han gjennomgikk spesialistuttalelsene tok han først for seg forsikringslegens erklæring. Til tross for at denne var skrevet sist. Vanlig i dette Justeateret er å holde seg strengt til tidskronologien. Advokat Pettersen fulgte her den motsatte rekkefølge fordi denne passet han best. Dette ble ikke bemerket av dommerne. Men. Dette var åpenbart bevisst strategi. Førstehåndsinformasjonen har den sterkeste slagkraften: Det hevdes av sosiologer.

Da de medisinske sakkyndige skulle avhøres, kom "forsikringslegen" først i "boksen". Selv om han hadde avgitt sin "spesialisterklæring" sist. Dette fordi han skulle rekke en kongress i Sverige, ble det hevdet - fra forsikringslegen. Advokat Fredriksen hadde ikke innvendinger mot dette. Han ville trolig ikke gi dommerne inntrykk av å være vanskelig. Advokat Pettersen utnyttet sin forsikringslege maksimalt. Forsikringslegen fylte sin oppgave som part fra forsikringsselskapet på en nidkjær måte. Han unngikk å se Georg inn i øynene. Den spede lille mannen med den hese stemmen fylte lydig sin rolle som forsikringslege. Georg frøs på ryggen der han satt og hørte forsikringslegen lire av seg den ene forvrengte påstanden etter den andre: Han hevdet at Georg hadde en sterk muskulatur. Han betvilte innholdet i sosialrapporten som beskrev Georgs fysiske funksjonsnivå. Dette var uforenlig med den helsetilstand de øvrige spesialistene beskrev, hevdet han. Han hevdet Georg hadde betydelig restarbeidsevne. Enda dette feltet ikke var hans kompetanseområde. Åpenbart et bestillingsverk fra Norsk Bilforsikring. Georg trengte ikke krage og korsett, hevdet han: Disse hjelpemidlene har kun en "psykologisk effekt".

Georg prøvde å distansere seg fra det som ble sagt. Prøvde å late som om det ikke gjaldt ham. Som om han var en tilskuer til et teater. Det gikk ikke. Georg måtte sitte taus og svelge det som ble sagt under oppmerksomt oppsyn av advokat Pettersen og dommerne. I dommernes øyne var dette en nøytral uttalelse fra en medisinsk sakkyndig. Uttalelsene klasket mot Georg som piskeslag i sinnet. Han undret hvor mange pasienter denne forsikringslegen hadde terrorisert før han. Kanskje hadde han tatt knekken på noen av dem? Ført dem ut i en fortvilelse som

resulterte i selvmord. Mange trafikkskadde vet fortsatt ikke at enkelte leger har rollen som forsikringsselskapets forlengde arm overfor pasientene. Georg kjente hvordan harmen steg.

Fra de to uavhengige sakkyndige fikk Georg noe mer variert ”kost”. De sto begge i avhørsboksen og øste ut leksa de hadde forberedt godt. For det meste en gjentakelse av den skriftlige erklæringen med noen utdypninger og presiseringer her og der. Spørsmål fra advokatene gav enkelte presiseringer eller dementier. Påstandene om Georgs restarbeidsevne og sterke ryggmuskulatur ble motsagt på det mest bestemte av arbeidsmarkedspsykologen og nevrologen:

Nevrologen hevdet at Georgs muskulatur var betydelig svakere enn normalt for hans alder og bakgrunn. Videre dokumenterte han behovet for de fleste av Georgs hjelpemidler og forklarte retten nærmere om hjelpemidlenes funksjon. Krage, spesi- alstol, TNS-apparat etc. Hjelpemidler som relaterer seg kun til ryggskaden regnet han ikke med. Fordi han ikke godkjente Georgs ryggskade som forårsaket av bilulykken. Her opplevde Georg frustrasjoner: Han hadde glemt å nevne saccosekken som del av sine hjelpemidler til nevrologen ved undersøkelsen. Dermed fikk Georg ikke forklart hva han brukte den til: Under knærne i sengeleie ved isjasplager. I tillegg. Som hjelpemiddel når han leker med sine barn på gulvet i perioder med ”god” rygg. I retten hevdet nevrologen at Georg ikke trengte en slik saccosekk fordi den ikke gav tilfredsstillende ryggstøtte. Nevrologen betraktet da sekken som et sitteredskap. Saccosekken koster en mindre sum sett i denne store sammenhengen. Derimot er det snakk om troverdighet i retten. Når en ”spesialist” uttalte seg slik i retten undergravde han samtidig Georgs troverdighet. Slik gis dommerne inntrykk av at Georg trekker inn langt flere hjelpemidler enn han faktisk har behov for: For urettmessig å heve erstatningen.

Arbeidsmarkedspsykologen sto i lengre tid i vitneboksen og messet for seg selv. Han hadde pugget leksa si. Men han unngikk å hevde at Georg ikke var bevisstløs etter bilulykken. Trolig fordi Georg hadde beskrevet denne hendelsen ganske detaljert i sitt avhør mens han hørte på. Ellers kom det meste av leksa fra hans skriftlige redegjørelse. Georg følte seg uvel og kvalm. Følte prisen for denne omkampen var blitt for høy.

I perioder av rettsforhandlingene følte Georg seg som kriminell: Retten la ikke vekt på Georgs beskrivelser av behovet for hjelpemidler. Dommeren ”Adolf” spurte stadig: ”Trenger Carlsen virkelig dette? Kan han klare seg uten dette?” Det var ekspertenes godkjenning eller forkastelse av hjelpemidler som tellet. Som om Georg var uhederlig, mistenkt for unndragelser og lureri. Umyndiggjort og nedvurdert. Upålitelig. De medisinske sakkyndige var fasit. Ikke Georg som opplever plagene på kroppen. Hvorfor? Var medisinske sakkyndige upartiske? Kanskje dommerne oppfattet dem slik? De medisinske sakkyndige med sine faglige kjepphester og økonomiske interesser: De innkasserte fete honorarer for disse uttalelsene.

Georg følte kuldegysninger. Det føltes som om han var en ”ting” som skulle

beskrives og klassifiseres på nederste hylle i samfunnet. En ubrukelig liten ”ting” det bare er utgifter med. Uttalelsene falt uten tanke på at formuleringer kunne virke sårende og støtende på Georg.

I pausen trakk ”forsikringslegen” bort til advokat Pettersen for ivrige, hviskende samtaler. Han la åpenbart ikke skjul på sin tilhørighet til oppdragsgiveren. De to stakk hodene sammen: Diskuterte strategien i det videre avhøret. De to øvrige sakkyndige holdt en diskret avstand til begge parter.

Det frustrerte Georg kraftig at sannheten ikke kom frem: At de såkalte ”psykiske problemene” på 1970-tallet var feilopplysninger: Skrevet ukritisk av en psykolog basis hukommelse tyve år etter en såkalt ”behandling”. Opplysninger som var tatt inn i psykolog Eiks erklæring. Gjentatt og brodert ut videre - utnyttet - av de to andre ”spesialistene” som viktig informasjon. Advokat Fredriksen rettet ikke opp denne feilen ved å motsi disse feilaktige opplysningene i retten slik han lovet Georg så høytidelig på forhånd. Dette var et meget alvorlig tillitsbrudd. Hvorfor? Var det for ikke å svekke den sakkyndige arbeidsmarkedspsykologens faglige troverdighet? Samarbeidet advokat Fredriksen med denne psykologen i andre saken og var avhengig av et godt forhold? Georg satt frustrert tilbake med en vond smak i munnen. Advokat Fredriksen behandlet dette temaet utifra en annen vinkel. Han sa:

- Vår generasjon har en tabuforestilling omkring det å benytte seg av faglig bistand fra en psykolog. Som om det er noe alvorlig galt når en person søker slik hjelp. Da Georg Carlsen søkte slik hjelp i studietiden for å bedre sine studieprestasjoner, er dette uttrykk for en modenhet og vilje til å bedre sin yteevne. Ærede rett! Dette viser styrke, ikke svakhet!

På tomannshånd sa advokat Fredriksen til Georg:

- Du må stole på meg! Jeg kjenner dette gamet.

Trodde ikke advokat Fredriksen på Georg? Stolte han likevel på de feilaktige opplysningene i legeerklæringene? Nå var det for sent for Georg å innhente nye uttalelser fra psykologen. Om Georg hadde visst hvilken måte dette tema ble behandlet på, burde han jobbet mer med dette på forhånd. Hvorfor ble ambisjonsnivået i antatt fremtidig karriere for Georg redusert fra byretten til lagmannsretten? Dette med påfølgende lavere krav? Georgs karrièrestiges høyeste punkt ble justert ned fra sjefsredaktør i en avis til leder i ”mellomskiktet” - såkalt arbeidsleder, som vaktsjef, redaksjonssekretær o.l. En stilling Georg alt hadde før han ble skadet. Eller behandlet advokat Fredriksen dette temaet på makeligst mulig måte? Undervurderte han betydningen av at slike påstander ble stående uimotsagt? Det sto med ett klart for Georg: Slike påstander fungerer som en landmine under hans erstatningskrav. Fordi det da kan settes spørsmålstegn ved om han kunne ha fungert i arbeidsoppdrag som utenrikskorespondent, arbeidsleder etc. Georg følte seg dårlig forberedt. Advokat Fredriksen var profesjonell. Han måtte forholde seg til ”fakta”. Det vil si det materiale han rådde over. Om det ikke stemte med virkeligheten, var en annen sak de burde løst før de gikk i retten. Georg maktet

ikke løse dette problemet før de gikk i retten. Han fortalte advokat Fredriksen sannheten. Det var ikke nok. Georg burde bevist dette for sin advokat. Nå er det for sent.

Likeledes tilbakeviste ikke advokat Fredriksen forsikringsadvokatens påstander om at Georg hadde skrevet alle de oppleste artiklene før skaden.

Etter første dag i retten sa advokat Fredriksen til Georg:

- Forsikringsadvokaten kjører hardt ut mot deg! Verre enn jeg hadde trodd. Vi må på mitt kontor og jobbe videre. Det blir ti timers jobb.

Georg så på klokka: 16.30. Var mannen blitt gal? Skulle han jobbe hele natten for deretter å stille i retten klokken ni neste morgen? Georg følte seg utmattet etter dagens strabaser. Hadde ønsket seg en mer uthvilt situasjon for gjennomgåelse av saken. Hvorfor måtte advokat Fredriksen vente så lenge med dette arbeidet?

- Jeg måtte høre motpartens skyts først, svarte advokat Fredriksen. Han satte i gang i nært samarbeid med aktuaren og en saksbehandler. Han oppdaget raskt at Georg ikke klarte å fungere og henviste han til en stressless-stol: Georg måtte være til stede: Tilgjengelig hvis advokaten hadde spørsmål.

Kl. 02.30 var arbeidet avsluttet. De dro hjem. Georg fryktet nattarbeidet skulle gå ut over neste dags innsats i retten. Georg visste dette ville gå kraftig ut over egen evne til å fungere i retten dagen etter. Forsto advokat Fredriksen det? Det burde han etter så lang tids samarbeid med Georg.

Dagen etter var advokat Fredriksen tilsynelatende kampklar. Han presenterte påstandsskriftet med artikler, tidligere dommer og beregninger på rundt to hundre sider. Punkt for punkt plukket han ned det meste av forsikringsadvokatens påstander og insi-nuasjoner. Viste til artikler og paragrafer. Det sto nå klart for Georg at denne mannen var en kriger. Han sparer seg ikke når han har en sak for retten. Georg så dommersekretæren satt mer avslappet på plassen sin denne andre dagen. Dagen før hadde hun vridd seg beklemte og sendt Georg medfølelse blikk. Hun var åpenbart ennå så ung i faget at hun lot saker "gå innpå seg". Dommerne satt for det meste med sine profesjonelle utilnærmelige fasader som om det dreide seg om beskrivelse av et kjedelig årsregnskap.

Advokat Fredriksen senket erstatningskravet i forhold til kravet for byretten.

Dommernes holdninger og generell nedgang i erstatningsnivået var årsaken, hevdet han.

- Jeg har en teft for dommernes holdninger og tilrettelegger presentasjonen av erstatningskravet for å vinne deres forståelse, sa advokat Fredriksen. I tillegg kom endringene i den progressive formueskatten etter skatteomleggingen siden byretten. Aktuaren regnet ut seks forskjellige eksempler på erstatningsberegning basert på ulike alternativer. Beregningen som ble brukt i kravet mot Norsk Bilforsikring var på 2,8 millioner kroner. Byrettens dom tilkjente Georg 3,7 mill. kroner. Begge sum-mene inkluderer Georgs utgifter til saksførsel og advokatutgifter som nå telte seks hundre tusen kroner.

- Vi når lettere frem med kravet når vi viser måtehold og moderasjon, sa advokat

Fredriksen: - Jeg kjenner de tre dommerne i din sak. Strategien er klar. Jeg kjører et nøkternt krav. Det har større muligheter til å vinne frem hos disse herrene. Vi stresser ikke striden om dine ryggplager skriver seg fra bilulykken. De rettsoppnevnte medisinske sakkyndige er mot oss på dine ryggplager. Selvfølgelig hevder vi oss fortsatt uenige i denne vurderingen. Nakken er som kjent en del av ryggen. I tillegg kommer din beskrivelse av ulykken. Denne sansynliggjør at en ryggskade er oppstått. Ditt faktiske tap er betydelig høyere enn kravet. Likevel finnes ikke realistisk grunnlag for å kreve dekket dine faktiske utgiftene slik rettspraksis fungerer i dag, hevdet advokat Fredriksen.

Georg klarte ikke tenke en klar tanke i retten. Han var dødstrett etter en natt uten nevneverdig søvn. Han måtte stole på advokat Fredriksens vurderinger.

Tross senket erstatningskrav, følte Georg at "Adolf" i dommerpanelet mente han fortsatt var kravstor. Dommeren kom stadig med forslag til innsparinger. I ett tilfelle var han opptatt av Georgs støtabsorberende skosåler. Han ville vite hvor lang tid Georg brukte på å slite ned et par såler. Georg hadde ulike typer skosåler til ulike typer sko. Disse hadde forskjellig slitestyrke og var av ulike fabrikat. Dette for å prøve seg frem til best mulig såletype. Georg husket ikke hvor langt tid det tar å slite ned sålene. Han var uforberedt på å legge frem statistikk på dette. Da "Adolf" fikk vite at Georg hadde flere forskjellige par skosåler, ville han vite om det var nødvendig å ha flere skosåler. Da Georg forklarte at sålene var tilpasset den enkelte skotype, spurte han om hver enkelt skosåles levetid. Spørsmålene kom uforberedt og Georg hadde problemer med å svare. "Adolf" var dessuten ikke fornøyd med svarene han fikk. Han kastet oppgitte og irriterte blikk på Georg, advokat Fredriksen og sin sidemann, "Administrator". Mimikken ga tydelig beskjed: "Adolf" mente Georg gjorde seg vanskelig. Georg ble frustrert og stresset. Husket fortsatt ikke skosålenes levetid. Slike ting var Georg ikke opptatt av å huske. Hvorfor ville "Adolf" vite dette? Skosåler var ikke engang belastet erstatningskravet mot Norsk Bilforsikring. Disse utgiftene dekkes i sin helhet av trygdekontoret i Oslo. Dessuten kostet sålene rundt hundreogfemti kroner pr. par. I tillegg var Georgs krav om dekning av merkostnader nå halvert i forhold til de faktiske merutgifter som følge av skaden.

Advokat Fredriksen beroliget Georg i pausen:

- Spørsmålene sier mer om dommeren enn om deg.

Journalist og forfatter Hermann Moe var Georgs sakkyndige vitne nå som i byretten. Han beskrev Georg som yrkesaktiv journalist før skaden inntraff. Han gjentok sine utsagn fra byretten: At Georg gjorde en god innsats som vaktsjef i Morgenavisen. Han beskrev Georg som en allsidig journalist med gode karrieremuligheter før ulykken. Han nevnte eksempler på allsidigheten og bekrev forholdene i avisen. Videre egen rolle i avisen som ansvarshavende redaktør på et tidspunkt. Moe kommenterte Georgs utenriksreportasjer fra oppholdet i India og Nepal. På denne bakgrunn anbefalte han Georg som utenrikskorrespondent i sør-øst-Asia for NRK og de store avisene. Han fikk forespørsler fra storavisene i Oslo

om Georgs bakgrunn og kompetanse da Georg arbeidet for Morgenavisen. Moe nevnte konkret navn på redaktører og avisen forespørselen kom fra. Derfor regnet Moe med at de større avisene ville overby Morgenavisen i lønnsbetingelser til Georg. Moe ble spurt om utenrikskorrespondenters arbeidsspråk og svarte: Alt journalistisk arbeid som utenrikskorrespondent i dag, går på engelsk. I samme åndedrag la han til, at Georg i praksis hadde vist at han fungerte i journalistisk arbeid i India og Nepal. Han betegnet utenrikskorrespondentenes oppgaver som tøffe. Det kreves en god fysisk og psykisk utrustning. I de journalistiske arbeidene fra India og Nepal, hadde Georg bevist at han hadde denne styrken, hevdet Moe. I tillegg fremhevet han Georgs utdannelse og praksis som sterkt kvalifiserende for utenriktstjeneste som korrespondent. Gledelig var å høre at han i tillegg betegnet Georg som en ”dannet mann”. Noe han mente var mangelvare blant dagens journalister. På dommernes spørsmål om Georg kunne fungere i en arbeidslederstilling svarte Moe:

- Mannen fungerte i en slik stilling hos oss, og vil utmerket kunne fungere i samme stilling i de største avisene. Dessuten krever småavisene større fleksibilitet av sine arbeidsledere, fordi ressursene er små og oppgavene mange og varierte.

I pausen etter avhøret, sa advokat Fredriksen:

- Et sterkt og godt vitneutsagn for deg fra din gamle kollega. Så godt at jeg lurar på om det var for godt...

Norsk Bilforsikrings advokat presenterte et sakkyndig vitne til å uttale seg om bilers kollisjonssikkerhet. Den såkalte ”Volvo-dommen” fra byretten skulle åpenbart imøtegås så langt det var mulig.

Det overrasket Georg at ”spesialisten” som ble trukket frem til å uttale seg om bilenes kollisjonssikkerhet, var ansatt i Norsk Bilforsikring. Fordi det burde virke lite tillitsvekkende på dommerne. Norsk Bilforsikring har ressurser til å trekke inn hvem det måtte være til å belyse dette spørsmålet. De så seg likevel best tjent med å trekke inn en person fra eget selskap. Dette måtte bety at mer uavhengige og faglig sterkere ”spesialister” på kollisjonssikkerhet, ikke ville kunne ordlegge seg etter Norsk Bilforsikrings ønsker i denne saken. Norsk Bilforsikrings ”spesialist” prøvde å fremstille det slik at mellomstore biler - gjennomsnittsbiler - var like sikre som de større bilene. Underforstått: Det var ikke grunnlag for å kreve en slik merutgift til større mer trafikksikker bil. Dette sakkyndige vitnes innsats i retten virket lite overbevisende. Han brakte lite nytt og nyttig inn i saken. På spørsmål fra advokat Fredriksen, måtte han motvillig innrømme at de største bilene nok var de sikreste, likevel.

Det ble mye snakk om tall i retten. Især under avhør av de to aktuarene: Norsk Bilforsikrings aktuar sto først i vitneboksen. Han beskrev og forklarte Norsk Bilforsikrings beregningsmessige begrunnelser på en nølende og kjedelig måte. Georgs aktuar, Helge Hauge forsterket inntrykket fra byretten. Hans fagkunnskap gav han på ny rollen som den autoritet alle måtte forholde seg til. Likevel virket han ikke partisk. Georg priste seg lykkelig over at en så dyktig fagmann nå jobber

på de skadelidtes side. Hauge beskrev sitt tallmateriale på en saklig og uangripelig overbevisende og pedagogisk god måte. Det virket som om de to ”oppegående” dommerne gadd lytte. De klarte tilsynelatende å følge logikken og opparbeide seg innsikt i tabellene. Den tredje dommeren, ”Mumi”, satt og sov med stive, åpne øyne. Han hadde for lengst falt av lasset. Dommer ”Adolf” grep inn. Han hadde innsigelser mot måten beregningene var satt opp på. Han krevde at kostnadene til advokatbistand skulle separeres fra erstatningsberegningen og settes opp som et eget regnestykke ved siden av. Advokat Fredriksen måtte dermed be aktuar Hauge gjøre hele regnestykket om igjen. At det heftet Georg med merkostnader betydde dommeren seg åpenbart ikke om. Georgs hodepine herjet iltet etter konsentrasjon om tall og argumenter.

Dagen etter forelå aktuarens beregninger etter ”Adolfs” ønske. Georg må innrømme at han ble forbauset over å se hvor mye kravet hadde minket, når saksutgifter til advokatbistand ble holdt utenfor.

Siste akt i Justeateret var de to advokatenes råd til retten. Først brukte advokat Pettersen en halv dag på å overbevise retten om Georgs - i beste fall - ”middelmådige” kompetanse og mangelfulle psykiske utrustning før ulykken. Dette for å forespeile Georg en elendig karriere hvis ulykken ikke hadde skjedd. Deretter beskrev han Georgs gode helse og restarbeidsevne etter ulykken. Dette for å fremheve at Georg etter ulykken var så frisk tross skaden, at han hadde restarbeidsevne som kunne brukes innen journalistikken eller innen undervisning. Dette for å konkludere med sitt skambud i form av et erstatningstilbud formulert i den såkalte ”påstanden”. Hans intense konsentrasjon om oppgaven gav inntrykk av helhjertet kamp. Han satset alt han maktet på å vinne denne saken for Norsk Bilforsikring.

Advokat Fredriksen var også i kamphumør. Han rådet retten til å vise rimelighet i sine vurderinger. Dette med henvisning til lovgivernes intensjoner, lovtolkninger, paragrafer og artikler. Han pekte på Georg og sa:

- Ærede rett. Denne mannen har ikke ønsket å sitte her som skadelidt i dag. Han er uforskyldt blitt påført sin alvorlige og skjebnesvangre skade av en bilist forsikret i Norsk Bilforsikring, vår ærede motpart. Skadevolder ble også ilagt en bot for denne trafikkforseelsen...

Advokat Fredriksen gikk så til angrep på advokat Pettersens påstander om restarbeidsevne. Han tok for seg brev for brev og artikler. Han viste til at Georg hadde fått hjelp til formuleringene og skrivingen av brevene på hans kontor. Foran dommerne pekte han på kodene i brevarkenes øverste venstre hjørne. Slike ble brukt på alle brev skrevet av hans sekretærer. Likeså viste han til at Georg fikk hjelp av ektefelle til å rettskrive de øvrige brevene som var lagt fram i retten. Da våknet ”Mumi” for første gang fra sin dype Tornerosesøvn. Der var til og med antydning til mimikk i ansiktet hans. Han protesterte på at disse opplysningen ikke var kommet frem før. ”Adolf” freste: Han mente disse opplysningen kom for sent inn i saken. Han ville ha avhørt Georg i detalj om dette, hvis han hadde fått

kjennskap til dette tidligere, hevdet han. "Adolf" skulte stygt over brillene mot Georg da han sa det. Georg tvilte ikke på at dommeren ville gått i detalj også om dette etter det intense avhøret om skosålene. Temaet var mer relevant enn skosåler. Georg ville gjerne medvirket til å oppklare spørsmålet: Om det kunne hjulpet dommerne til å forstå - om de ønsket å forstå...

Etterpå sa advokat Fredriksen til Georg med et smil:

- Jeg ødela dommernes hovedargument for å avkorte ditt erstatningskrav. Ikke rart de ble skuffet og knurret.

Georg tenkte:

- Vil de endre sin forutinntatthet, eller finne andre argumenter til å underbygge en drastisk reduksjon av erstatningskravet?

Georg hadde en dårlig følelse: Utifra det "Adolf" var opptatt av i sine spørsmål, prøvde Georg å gripe tak i hva "Adolf" tenkte og hvordan han resonnererte. Georg opplevde denne episoden som en bekreftelse på "Adolfs" bemerkning til kollegaen i korridoren første dag: "Enda en sak med skyhøye erstatningskrav." Georg forsto nå at "Mumi" også hadde slike tanker bak sin uttrykksløse fasade. Det betydde to mot Georg av tre dommere. Georg frøs på ryggen, men håpet i det lengste at han tok feil.

Siste del av advokat Fredriksens innlegg ble preget av en hissig diskusjon om advokathonorarets hans. Her avbrøt forsikringsadvokaten med sterke påstander. Det lå åpenbart fortsatt mye ammunisjon i dette temaet. Norsk Bilforsikring hadde tidligere påklaget advokat Fredriksens honorar inn for advokatforeningen. Der fikk advokat Fredriksen medhold i at honorarberegningene hans var innen normene for advokatpraksis i Oslo. Dette hadde åpenbart ikke falt Norsk Bilforsikring "lett for brystet". "Adolf" i dommerkollegiet deltok også ivrig i denne ordvekslingen. Han mente åpenbart at advokat Fredriksen hadde regnet seg dryge honorarer. Det var trolig derfor han ønsket disse skilt ut fra erstatningeberegningen. "Adolf" hadde funnet noe han mente kunne angripes.

Georgs frustrasjon var: Norsk Bilforsikring hadde bidradd sterkt til en betydelig mengde merarbeid for advokat Fredriksen i løpet av disse år med saksforberedelser. Dette gav selvfølgelig høyere sakskostnader for Georg som var frustrert over advokatutgiftene. Kostnader Norsk Bilforsikring nå angrep i retten og fraskrev seg ansvaret for: Her fremhevd forsikringsadvokat Pettersen advokat Fredriksens honorar som "urimelig høyt". Trolig et ledd i taktikken med å fremheve Georgs krav som urimelig høyt: Her var klient og advokat to alen av samme stykke. Slik ble det fremstilt av advokat Pettersen. Hva mente dommerne?

Dommen vil gi svar.

Advokat Fredriksens innlegg var ren mentalhygiene for Georg. Likevel følte Georg at han lå blødende tilbake på slagmarken etter rettsforhandlingene. Ikke slik at Georg opplever seg selv sart og overfølsom. Georg føler seg respektløst behandlet. Han opplevde forsikringsadvokatens trakassering av ham, som en legal del av spillet. Noe som godtas. Noe som er slik det skal være. Noe som er så selvfølgelig

at ingen reagerer på det - bortsett fra Georg som opplever det. Dette er en uverdig og nedslående opplevelse. Slike ”spilleregler” svekker Georgs tillit til rettsapparatet som en uavhengig og upartisk konfliktløser. Hvor uavhengig og upartiske er egentlig disse tre mektige menn? De er avhengig av politiske signaler: Erstatningsnivået skal ned. ”Enda en sak med skyhøye erstatningskrav!”...

Georg hadde følelsen av å være tom og utslitt etter en stor psykisk mobilisering. Han følte seg liten. Var sterkt smerteplaget. Følte seg som den svake part han er. Uten anseelse. Uten noe som kan gi medmennesker respekt og sympati. Et null i samfunnet. Skadd og invalidisert. Noe som er i veien og til bry og plage. Noe medmennesker føler seg brydd og forulempet av. Slike tanker gir en vond følelse. Det snøres til i brystkassen. Alt blir grått. Liksom kraften svinner bort i kroppen. Liksom flammen som dør ut når propangassbeholderen er tom. En ødeleggende opplevelse som går mot depresjon...

Georg hadde fullført ”løpet”. Hadde mobilisert alt han hadde før slaget og under duellen i retten. Men følte han kom til kort. Liksom på Ullevål sykehus der Georg første gang møtte en ”forsikringslege”. Der møtte han med tro på å finne mennesker som forsto og hadde makt og fagkunnskap til å hjelpe. Georg møtte bl.a. en lege betalt av forsikringsselskapene. Slike opplevelser gjør skadelidte til selvmordskandidater. Fordi de etter en slik opplevelse taper alle illusjoner om hvor hjelp er å finne.

Hva hadde Georg forventet i rettsapparatet?

- Upartiskhet fra dommerne. At dommerne gikk til en sak med blanke ark - med åpent sinn. Uten forutinntatthet som: ”Enda en sak med skyhøyt erstatningskrav”. Disse ordene lå som ekko i Georgs bevissthet.

- At dommerne var uavhengig av regjeringens politikk.

- At advokatene var pålagt å behandle hverandres klienter med respekt. Og at det fantes klare retningslinjer for dette. At dommerne ville irettesette personangrep og ærekrenkende utsagn som det Georg ble møtt med.

Sagt med andre ord: Georg hadde forventet et høyere etisk nivå: En helt annen verdighet i det norske rettsapparatet.

Rettsforhandlingene var avsluttet. Etter fire tettpakkede dager pluss en drøy time overtid siste dagen, forlot Georg den store, tungsindige, grå bygningen. Georg hadde møtt forsikringsselskapets sanne ansikt.

Dommen

- Jeg har tappt saken! Jeg er ruinert!

Budskapet slår Georg som et lynnedslag. Gradvis går realitetene opp for han. Som om han har våknet etter et kraftig slag i hodet. Georg føler alt går ”i sakte kino”. Svetten renner i strie strømmer over ansiktet. Svir i øynene. Han gnir seg vantro i øynene. Som for å klarne synet. Prøver igjen å tyde domsresultatet på de maskinskrevne sidene signert lagdommerne. Georg skjelder på hendene.

Bokstavene danser. Han legger brevet på bordet. Tankene raser omkring som ping-pongballer i hodet. Dette er resultatet av lagdommen: Georg dømmes til å dekke saksomkostningene. Den tilkjente erstatningen dekker ikke engang advokathonoraret - som nå er kommet opp i en million kroner. Utgiftene til saksgang, rettsgebyrer, honorarer til sakkyndige og andre saksomkostninger har spist opp alt Georg har oppspart og kjempet for. Alt han har fått utbetalt i ulykkesforsikring, forhåndsutbetalinger og renter. I tillegg blir den utbetalte ulykkesforsikringen avkortet. Fordi uføregraden er "prutet" ned fra 50 til 40 prosent. Utbetalingen av ménerstatning må delvis tilbakebetales av samme grunn. Dessuten har Georg i utsikt at uførepensjonens realverdi trolig vil synke i årene som kommer. Studielånet blir dessuten gjeninnført. Dette på grunn av formueverdien på selvangivelsene de siste årene: Lånekassen har sjekket Georgs formuestatus før domsresultat i lagmannsretten, og funnet at han har bedre økonomi enn forventet da vedtaket om gjeldsettergivelse ble fattet. I tillegg har domsresultatet nå innkalkulert gjeldsreduksjonen i Lånekassen som avkorting på erstatningssummen. Situasjonen er et mareritt. Georg sitter nå ribbet tilbake. Utmattet, bitter og oppgitt. Etter drøye ti års forgyves kamp om å få dekket sitt faktiske, økonomiske tap. Tapet er større en Georg noen gang kunne frykte. En ødelagt helse, en ødelagt økonomi, spottet i domstolene og hånet av forsikringsleger. De eneste som har tjent på dette er Georgs advokat, de medisinske sakkyndige foruten alle behandlerne. Norsk Bilforsikring er den store vinneren. Forsikringsselskapet sitter igjen med en kjempegevinst etter dette. Gevinsten er avskrekking av trafikkskadde, lemleste mennesker: De med håp om å få dekket sitt faktiske tap etter ulykkene. Som nå ikke våger å reise søksmål. Georg er nå uten økonomisk erstatning for tapet han har lidd som følge av bilulykken. Verden raser sammen for han. Som i et jordskjelv. Hendelsesforløpet passerer revy for Georgs indre øye. Han kaster papirene fra seg og skriker desperat av full hals: - NEI! Stopp! Dette må være en feil! Det er ikke sant! Det kan ikke være sant. Hjelp! Jeg er ruinert! RUINERT! Hvorfor må dette ramme meg? Hvorfor meg? Hva har jeg gjort som fortjener en slik skjebne?

Det føles som skipsforlis i storm. Georg ligger blåfrossen i havet. Blir kastet mot land i stormfulle kast. Stormen har komponenter av depresjon og mengder av praktiske problemer med påfølgende skilsmisse og økonomisk nedtur. Georg dras ned i bølgenes sats mot svaberg. Han slynges i stor kraft mot glatte stein i voldsom kraft. Og blir borte...

Nye drømmebilder dukker opp: Georg ser de gamle, skrøpelige minstepensjonistene i Frognerparken. Med slitte klær. De åpner søppeldunkene. Titter ned i dem. Stikker en arm ned i dunken. Roter rundt i avfallet. Trekker opp en tom panteflaske. Legger den forsiktig i den gamle trillebagen sammen med andre panteflasker. Ser seg om-kring - om noen ser. Som om det er en skam å plukke panteflasker. Det røper fattigdom. Georg ser seg selv plukke flasker i konkurranse med disse fattige gamle. Skammer seg over å måtte kjempe om

panteflaskene som disse gamle så sårt trenger. Georg er nå selv i en like desperat situasjon. Han roter i papirkorger, kryper under busker og undersøker søppelkasser. Prøver å gjøre det uten å bli lagt merke til. Særlig av kjente. Det er en skam å være fattig i Norge: Fattige står ikke langs allfarveg med tiggerstaven som i India. De gjemmer seg bort. Skammer seg over å være fattige. Georg teller varsomt sine panteflasker med skjelvende hender. Regner ut:

- I dag har jeg råd til å kjøpe margarin.

Blant Oslos gamle minstepensjonister. Et liv i daglig kamp mot underernæring. Kamp mot å fryse om vinteren. Georg leter febrilsk etter panteflasker. For å klare seg. Mens han leter opp en panteflaske fra en søppeldunk, føles det som om han har sel-skap. Georg ser opp. Føler seg med ett lammet. Som rammet av et lynnedslag. De står alle rundt han i her i Frognerparken. Alle fiendene hans: Statens Energi - hovedstyret med de to generaldirektørene i spissen, assisterende overlege fra Tynset sykehus, forsikringslegen og overlegen ved Ullevål sykehus, hans tidligere advokat Hovden, forsikringsselskapets advokat Pettersen, de medisinske sakkyndige i lagmannsretten, dommerne fra lagmannsretten i sine sorte, dystre kapper. De betrakter Georg med skadefryd. De er seierherre. Det står skrevet i ansiktene deres. De liker det de nå ser. Den "nye" generaldirektøren trer frem og sier:

- Jeg har fulgt nøye med som jeg sa. Jeg har tatt mine forholdsregler. Nå har vi deg dit vi vil. Nå er du ufarlig for oss. Vi har avvæpnet deg. Du kan ikke skade oss lengre. Du er en "ikkeperson". Vår oppgave er fullført.

Seierherrene vender Georg ryggen og går i triumf. Overmakten har vunnet. Georg står tilbake ved søppelkassen. Ser ryggene fjerne seg. Sammenhengene går opp for Georg som en aha-opplevelse:

- Har virkelig alle disse menneskene samarbeidet mot meg? Var jeg virkelig så farlig for dem at dette var nødvendig? Hvor tett har de samarbeidet? Det spiller ingen rolle nå. Jeg har tapt kampen om et verdig liv. Disse menneskene har oppfattet min situasjon og min kamp som et angrep på dem. Hvordan ble det slik? Hvorfor fikk jeg så mange imot meg? En slik massiv overmakt.

Georg støtter seg svimmel til søppelkassen. Da ser han plutselig en uteligger komme. Uteliggeren sier:

- Du er en av oss nå. En av oss som har mistet alt. Alt unntatt livet. Snart er også det borte...

Drømmebildene skifter scene på ny: Georg ser seg selv som kvestet tigger i New Delhis skitne, stinkende slum. Med filler om livet under gloheit sol. Han skriker på de rike turistenes oppmerksomhet:

- Gi meg en Rupé! Please! Jeg er en stakkars trafikkskadd. Uforskyldt trafikkskadd. Dolket i ryggen. Domstolen har ruinert meg. Forsikringslegene har forrådt meg. Arbeidsgiver har tråkket på meg. Forsikringsselskapet har knekt meg med sin korrupte bestikkelsestaktikk. Alle er kjøpt opp i dette samfunnet! Alle! Det stinker! Se i nåde til meg! Gi meg en Rupé! En Rupé! Please!

Andre tiggere overdøver Georg. Med høyere hyl og alvorligere skader. Georg

kjemper kampen for å overleve på gaten, men kjenner på seg at det går mot døden. Georg ser hvor brydd turistene blir av tiggerkoret. Noen slenger en mynt mot mengden. For å få fred. Den lander aldri hos Georg. Det nytter ikke. De fattige rykker nærmere turistene i håp om mer. Georg er en av tiggerne nå. Han er desperat:

- SIR. PLEASE! Gi meg en Rupé! Jeg sultet. SULTER!

Georg blir liggende i rennesteinen. Med hikstende krampegråt. Han kjenner hvordan kreftene gradvis sviner ut av legemet. Så blir han borte. Glir bort fra denne til-værelsen...

Kona rusker Georg våken:

- Hva er det du hyler for? Midt på natten. Er du syk eller drømmer du?

Gradvis kommer Georg til seg. Han er våt av svette. Blodet pumper kraftig i tinnin-gene. Huden er varm som i feber. Han føler seg støl. Som etter en fysisk kraftan-strengelse. Georg ser seg fortløpende omkring i soverommet. Han er igjen tilbake i våken tilstand:

- Jeg har mareritt. Nå igjen. Det samme tema. Om igjen og om igjen. At jeg taper saken!

- Om dette går galt, så kan du anke til Høyesterett.

- Jeg kan ikke være sikker på å få saken opp for Høyesterett. Det er et nåløye hvor få slipper gjennom.

- Hvorfor så pessimistisk?

- Jeg har mistet troen på domstolene. Føler domstolene som et kynisk spill. Et skuespill som føyer seg inn i et kynisk samfunn. Der kameraderi og uformelle kontakter styrer. Og i tillegg: Regjeringen signaliserer krav om et lavere erstatningsnivå som dommerne lyster. Troen på domstolene ble borte etter lagmannsrettens behandling med dommerens ord i korridoren: "Enda en sak med skyhøye erstatningskrav!" Hvilleløs herjer sinnet som i en skrekkefilm. Georg møter nederlag i alle drømmescener. Ventetiden er et mareritt. Spenningen stiger for hver dag han venter. Han venter på dommen. Kanskje den siste dommen: Dommen som avgjør: Tiggerstav eller et verdig liv som trafikkskadd.

I studietiden var det en høytidelig, nervøs spenning omkring oppslagstavlene da sensuren falt. Sinnet var i ekstra alarmberedskap de siste skrittene frem til fokus på oppslagstavlens budskap med eget kodennummer repetert i minnet. Som om livet ble levd mer intenst akkurat der og da. Som om sinnet oppfattet langt mer detaljer omkring. Detaljer i korridoren, bilder på veggen, trærne utenfor vinduene og andre studenter. Tankene virret omkring alt Georg kunne og skulle gjøre om bare sensuren var han nådig...

Den samme spenningen satt i kroppen nå. Skjønt nå visste han ikke når "sensuren" falt. Ventetiden var traumatisk. Dessuten. Denne "sensuren" slår sterkere:

Domsresultatet fra lagmannsretten. Dette domsresultatet kan ikke forbedres hvis høyesterett avviser anke. Da kan det ikke gjøres om ved en senere "eksamen".

Domsresultatet blir da endelig. Med store økonomiske konsekvensene for Georg og den lille familiens videre liv. Nervene er i høyspenn. Et lite håp ligger på bunnen. Et svakt lite lysglimt av et håp. Men. De ”små grå” forberedte seg på stryk-karakter. Georg har ikke nerver til å forvente et godt resultat denne gang. Han føler seg som en romersk gladiatorkjemper som står utslitt på arenaen og venter. Venter på keiserens tegn etter en hard kamp. Peker keiserens tommel opp får Georg leve. Peker keiserens tommel ned, må han dø. Hvilken retning vil lagdommernes tomler peke?

- Smålig! Gjennomført smålig, sa advokat Fredriksen på telefonen da lagdommen ble kjent.

Det tok tid å komme seg etter den fysiske og psykiske mobiliseringen i retten. Overanstrengelsen hang i kroppen som en tung bør. Tanken på omkamp i høyesterett gjorde Georg matt og sliten. Da domsresultatet kom, forsto han at det fantes ingen andre alternativer. Saken måtte ankes til høyesterett. Resultatet av dommen var verre enn Georg hadde fryktet:

Norsk Bilforsikring høster de fleste fordelene av skaden i denne dommen. Dette i form av diverse avkortinger på erstatningsutbetalingen: Sammenliknet med byrettens dom.

Dommerne deler Norsk Bilforsikrings syn på at bortfall av gjeld til Statens lånekasse reduserer utgiftene som følge av skaden. Ettergivelse av gjelden blir dermed en vesentlig fradragspost i erstatningsberegningen. Feilaktig har lagmannsretten tatt utgangspunkt i den gjelden Georg hadde til lånekassen like før delvis ettergivelse ble innvilget: Georg var ikke istand til å betale renter årene etter bilulykken. Derfor steg lånet med åtti tusen kroner: Dette er merutgifter som følge av ulykken. Disse var der-med gått dobbelt opp i Georgs disfavør. Og Georg risikerer nå at Lånekassen gjenrei-ser sitt krav mot han: Med henvisning til at han etter erstatningssaken har en bedre økonomisk situasjon, enn da deres vurdering forelå. Georg hadde utgifter til advokat-bistand for å oppnå gjeldsreduksjonen i lånekassen. Dette er en del av honoraromkostningene til advokatbistand som lagmannsretten nå finner for høye. Lagmannsretten har i dommen kortet ned på advokat Fredriksens honorarer. Dette reduserer i praksis Georgs endelige oppgjør ytterligere.

Retten mener bortfall av yrkesaktivt liv gir besparelser i form av sparte reiseutgifter til og fra jobben. Om fradrag for reduserte utgifter, skriver dommerne: ”Dette er et gjennomgående prinsipp i erstatningsretten.” I lagmannsretten hevdet advokat Fredriksen at Georg bor så sentralt i Oslo at reiseutgifter til og fra jobb er uaktuelt. Her er gangavstand til Oslo sentrum. Dette ble ikke hørt.

Dommerne tok ikke hensyn til rimelighet og romslighet slik advokat Fredriksen anbefalte lagmannsretten i sin prosedyre. Her har Norsk Bilforsikring fått full uttelling for sin politikk. Lagmannsretten har sett snevert på paragrafer og lovtolkninger. De har dessuten ikke tatt seg bryet med å beregne hva domsresultatet og tilkjent erstatningssum i praksis betyr for Georg.

Om utbetaling av ulykkesforsikringen heter det: Lagmannsretten hevder med henvisning til skatteloven, at det ved erstatningsutmålingen kan taes hensyn til forsikringsytelser som følge av skaden. Norsk Bilforsikring frafalt dette kravet i byretten. Trolig for å oppnå godvilje for andre mer drastiske kutt i erstatningskravet den gang. I lagmannsretten ble imidlertid kravet reist og lagrettsdommerne har gitt forsikringsselskapet medhold i denne påstand. Dette betyr en drastisk redusert skadeerstatning.

Erstatning av inntektstapet fra bilulykken og frem til nå: Her har retten kun støttet seg på skjønnsvurderinger, uten å ta bryet med å tallberegne dette faktisk. Retten bygger på Norsk Bilforsikrings beregninger. Om beregning av tap av fremtidig inntekt sier retten: "Etter en helhetsvurdering, blant annet av de artikler m.v. som har vært dokumentert og ellers vist til, er lagmannsretten i likhet med den sakkyndige, psykolog Rune Eik, kommet til at Carlsen før skaden inntraff, hadde utsikt til en "middels" karriere. Hans bakgrunn utmerker seg ikke spesielt slik at en jobbkarriere utover det vanlige for en akademiker ikke er sannsynlig. Lagmannsretten legger til grunn at Carlsen ikke ville nådd arbeidsledersjiktet i en Oslo-avis."

Georg spør:

- Hvilke forutsetninger har en arbeidsmarkedspsykolog for å uttale seg om mine karrieremuligheter innen pressen? Jeg jobbet som arbeidsleder i Morgenavisen før ulykken. Dette føles som et overgrep. Hva er en vanlig karriere for en akademiker? Vi finner akademikere i flere statsrådsembeter, høyere stillinger innen presse og informasjon, i ledelsen ved forskningsmiljøene, næringsliv m.v. Dommerne er selv akademikere...

Om restervervsevne sier lagmannsretten:

- Lagmannsretten legger til grunn at Carlsen fortsatt er skrivefør. Om dette vil kunne gi ham noen inntekter er imidlertid meget tvilsomt.

Om skatteulempen uttaler lagmannsretten:

- Ved fastsettelse av skatteulempen legger lagmannsretten til grunn at noe av erstatningen blir investert i egen bolig og noe i livrente. Det siste følger av skadelidtes plikt til å begrense skaden.

Dette munner ut i en skatteulempe på 15%. Ulemper ved å investere i livrente kom på ny ikke frem i lagmannsretten, liksom i byretten. Advokat Fredriksen feilvurderte igjen livrentens gjennomslagskraft hos dommerne. Norsk Bilforsikring fikk igjen ture frem med livrentens fordeler på Georgs bekostning.

Om Georgs merutgifter som følge av skaden, viser lagmannsretten til at invalideprosenten nå er redusert til 40%. Dette er en direkte konsekvens av de siste legeerklæringene i saken. Advokat Fredriksen klarte ikke å overbevise lagmannsretten om at 50% er rett invaliditetsgrense, slik Georg fryktet.

Lagmannsretten viser til forsikringslegen Granreims vurderinger og siterer han.

Som fryktet innkasserte forsikringsadvokat Pettersen her gevinst på sin taktikk:

Han trakk frem forsikringslegen først: Taktikken om første informasjonskilde, slo

an hos dommerne. Betydningen av å komme først med informasjon til en målgruppe er klart dokumentert i sosiologiske undersøkelser. F. eks. etter EF-debatten i 1972.

Lagmannsretten konkluderer at ”det ikke er årsakssammenheng mellom ryggplagene og bilulykken.”

De medisinske sakkyndiges makt plager Georg: Hvordan de bruker og misbruker sin makt. Er medisinske sakkyndige hellige kuer som advokatene er redde for å gi berettigede korreksjoner? Jo lengre feil i legeerklæringer blir stående uimotsagt av trafikkofferets advokat, dess større skade påføres offeret.

Georg ser nå, at han fikk rett i alt han fryktet etter de tre siste legeundersøkelsene oppnevnt av lagretten. Skaden er skjedd og den er nå uopprettelig. Georg har betalt en høy pris for denne runden i lagmannsretten. Til ingen nytte. Han har ikke oppnådd et resultat han kan ”leve med”. Det gjør han bitter.

Får Georg noen gang tillit til ”medisinske eksperter” etter dette? I lys av det som har skjedd, opplever han dem som motstandere. Georg føler de har misbrukt og tråkket på han. Maktovergrep. Og lagmannsretten har ikke satt spørsmålsteget ved forholdet mellom medisinske eksperter og forsikringsselskapene. Dette til tross for at temaet er velkjent gjennom media.

Lagrettsdommerne skriver videre:

- Carlsens skade er godkjent som yrkesskade. Utgiftene til medisinske og tannmedisinske behandling blir derfor dekket av Folketrygden. På dette området blir Carlsen således ikke påført ekstra utgifter.

Dette er en vesentlig feil i dommen. De store utgiftene til behandling av bittskjevheten etter ulykken blir ikke dekket av Folketrygden. Dette ble opplyst i retten og er bekreftet skriftlig i brev fra Trygdekontoret dokumentert for lagmannsretten. Disse papirene ble åpenbart ikke lest av dommerne. Fordi de ikke ble ”dokumentert” eller lest opp i lagmannsretten? Uttalelsene fra professor Sigbjørn Dalen på odontologisk fakultet ved Universitetet i Oslo, gav dette resultatet i Trygdeetaten: Han fant ikke ”tilstrekkelig sannsynlighet for” en sammenheng mellom bittskjevheten og skaden. Georg må selv dekke betydelige utgifter til bittregulering etter ulykken. Som verken Folketrygden eller lagmannsretten vil gi Georg dekning for: Alle fyllingene måtte skiftes i forbindelse med tannreguleringen og bittjusteringen. Dette har til nå kostet Georg femogtredve tusen kroner. Det oppleves bittert å måtte dekke en slik påført merutgift av egne midler.

Om de dokumenterte merutgifter som følge av skaden: Georgs nitidige ekstraarbeid med å sette opp regnskap for disse utgifter, ble satt til side i lagmannsretten: De innhentede prisbudene på praktisk hjelp ble degradert ved at kravet ble drastisk senket. Flere av disse postene ble fjernet av advokat Frediksen under rettsforhandlingene før krav ble formulert som ”påstand”. Dette for å gi dommerne inntrykk av et nøkternt krav. Georg tror dette kan ha gitt retten inntrykk av at her var ”mye å gå på”. At det var tatt godt i. Lagdommen oppfordrer Georg nå i praksis

til å dekke disse kostnadene med bruk av såkalt ”svart arbeid”: Lagmannsretten skar drastisk ned på det fra før barberte utgiftsanslaget.

Hjelpemidlene fikk ulik skjebne i lagdommen: Alt etter om lagdommerne mente disse kan tilskrives ryggplagen eller ikke. På Georg virker det latterlig når lagmannsretten uttaler seg om hans behov for krage, korsett og spesialsåler i skoene: Fordi disse utgiftene er små og dekkes i sin helhet av Folketrygden. De inngår kort og godt ikke i erstatningskravet. Dette beviser at lagmannsretten ikke har maktet å orientere seg i saken. Spesialstol dekkes ikke av Folketrygden. Lagmannsretten godkjenner heller ikke den som reell utgift. Lagmannsrettens tilkjente beløp til årlige merutgifter dekker ikke på langt nær det retten verbalt har godkjent av merutgifter som følge av skaden. Retten har ikke tatt de økonomiske konsekvensene av hva de selv har godkjent og hva de har strøket av slike merutgifter.

Driftsutgiftene til bruk av TNS-apparatet godkjennes ikke av lagmannsretten. Dette er betydelige utgifter. Så betydelige at Georg ikke kan benytte dette apparatet hvis han ikke får dette dekket. Fordi disse utgiftene da vil gå på bekostning av andre behov og utgifter.

Om arbeid i hjemmet som følge av skaden: Her tyder lagmannsrettens vurderinger på at de tre domsmenn kun har teoretisk kunnskap om husarbeid. Uttalelsene virker absurd i lys av den argumentasjonen som er fremført i denne sammenheng. Her heter det bl.a.:

- Carlsen vil trenge mer hjelp med det daglige husarbeid og husvedlikehold. Siden Carlsen er hjemme spares på den annen side utgiftene til pass av barna. Han kan også i noen grad avlaste sin ektefelle f.eks. med arbeid i kjøkkenet, noe som også har økonomisk verdi.

Retten har åpenbart lett med lys og lykte etter argumenter for å skjære ned på erstatningen. Samtidig vitner uttalelsen om liten innlevelsesevne i og forståelse av de plager og begrensninger nakkeslangskadde har. Dette til tross for en betydelig mengde spesialistuttalelser og verbale forklaringer i lagmannsretten.

Georgs utgifter til advokatbistand: Advokatutgifter til saksanleggelse er ”reduert”. Begrunnelsen er at disse utgiftene er for høye. Lagdommerne har ikke forstått at disse utgiftene er blitt så høye bl.a. som følge av av Norsk Bilforsikrings politikk i denne saken: Utgifter til merarbeid for advokat Fredriksen bl.a. i form av krav til urimelig mange detaljer. Detaljer som i praksis ikke har tjent til annet enn uthaling av saken.

Når retten reduserer utgiftene til advokatbistand, betyr dette i praksis en ytterligere, dramatisk avkorting av Georgs tilkjente erstatning. Fordi Georg må dekke denne del av advokathonoraret av egne midler: Georg finner denne praksis tvilsom og lite i overensstemmelse med inskripsjonen over hovedinngangen i Lagmannsrettens egen bygning: ”Lov, sandhed, ret”. Tror lagdommerne virkelig at advokat Fredriksen reduserer sitt honorarkrav i saken som følge av deres uttalelser? Retten uttaler videre:

- Økte omkostninger som følge av skifte av advokat, er selskapet ikke forpliktet til å godta.

Slike domsuttalelser begrenser skadelidtes frihet og muligheter på en skremmende måte. I et demokratisk samfunn, bør en skadelidt - som finner at advokaten ikke ivaretar skadelidtes interesser - kunne skifte advokat uten å bli straffet av domstolene. Dette prinsippet i lagdommen er urovekkende. Domsuttalelsen vitner om en smålighet og sneversynthet Georg ikke trodde var mulig på dette plan i rettsapparatet.

Georg reagerer sterkt på rettens avgjørelse om at honoraret til aktuarbistand for byretten belastes han. Som om dette er en unødig utgift. Det er dessuten kjent at Georgs aktuar bisto byrettsdommeren i hans erstatningsberegning. Denne bistand kunne aktuaren gjøre rimeligere for byretten, fordi aktuaren alt var kjent med saken. Også her finnes en betydelig urimelighet.

Småligheten i domsmennes tankegang videreføres i Norsk Bilforsikrings utgifter til utarbeidelsen av utdrag for lagmannsretten. Her heter det:

- Lagmannsretten legger til grunn at alle dokumenter inntatt i bind 3 og 4, samt en vesentlig del av bind 2 er inntatt etter krav fra Carlsen. Disse dokumentene har i meget liten utstrekning vært påberopt under ankeforhandlingen. Lagmannsretten finner derfor at Carlsen må bære vel halvparten av omkostningene med utdraget. Igjen har retten funnet et argument for å skjære ned erstatningskravet. Samtidig bekrefter denne uttalelsen: At lagdommerne ikke leser annet forelagt materiale enn det advokatene leser opp i retten. En praksis Georg aldri tidligere har hørt om, men som åpenbart er innarbeidet i lagmannsrettens praksis. En rekke dokumenter - som er av vesentlig betydning for vurderingen av Georgs sak - er ikke lest av dommerne: Her bekreftes at dommerne arbeider på den enkleste og makeligste måte: Ved å lese minst mulig i saken. Verst er likevel rettens konkluderende formulering:

- Carlsen ansees derfor for å ha vunnet saken, og skal tilkjennes...

Denne uttalelsen er et slag i ansiktet. En hån. Domsresultatet er en hån mot Georg som skadelidt og et alvorlig tilbakeslag for erstatningsretten i Norge. Dommen var enstemmig.

I domsslutningen blir Norsk Bilforsikring dømt til å betale Georg et beløp tilsvarende knappe 35 % av det han ble tilgjent i byretten. Videre ble Norsk Bilforsikring dømt til å betale 18% renter av erstatningsbeløpet fra domsresultatet foreligger til betaling skjer. Utgifter til juridisk bistand forut for saksanlegg og saksomkostninger for byretten og lagmannsretten: Norsk Bilforsikring ble dømt til å betale Georg 190.000 kroner til dekning av disse utgiftene. I tillegg betaler Norsk Bilforsikring utgiftene til de oppnevnte sakkyndige, heter det.

Finnes ikke samsvar mellom lovens krav om full skadeerstatning og den praktiske virkelighet for norsk rett?

Nei.

Etter ti års kamp mot forsikringsselskapet. Hva har Georg oppnådd? Han er påført

ytterligere skade i rettsapparatet: Rettsprosessen, inklusive den medisinske etterundersøkelsen lagmannsretten tok initiativ til, er blitt en like stor belastning som selve skaden. Fra før er helsa ødelagt i bilulykken. Er kampen verd den høye prisen Georg nå betaler? Uopprettelig tilleggsskade i rettsapparatet etter den fysiske skaden, og en hån av en skadeerstatning. Det er prisen Georg har betalt. Han reagerer mest på måten det hele fungerer på. Hvorfor må Georg tråkkes på av retten, av medisinsk sakkyndige og av forsikringsselskapets advokat? Er det ikke mulig å føre en rettsak i Norge uten å bli mistenkeliggjort og krenket? Georg tvinges til å anke sin sak inn for Høyesterett. Men hva er prisen videre? Er det rettsapparatets mening og intensjon å påføre skadelidte mennesker ytterligere skade i retten? Hvorfor har ingen fortalt Georg at prisen er så høy? Ikke en gang hans ad-vokat? Hvorfor må disse nye erfaringene innen norsk samfunnsliv gi Georg desillu-sjon og frustrasjon? Er Georg i utgangspunktet et naivt, godtroende menneske, med for høye forventninger til vårt samfunn?

Georg forestilte seg at champangekorkene gikk i taket ved Norsk Bilforsikrings juridiske avdeling da dommen ble kjent. Forbauselsen var derfor stor da det ble kjent at Norsk Bilforsikring anket saken inn for høyesteretts kjæremålsutvalg. Dette fordi Norsk Bilforsikring mente å ha vunnet saken. Det må Georg gi dem rett i. Norsk Bilforsikring mente det var feil at de skulle dekke det meste av sakens omkostninger i rettsforhandlingene. I sine ”anførsler” skrev Norsk Bilforsikrings advokat Pettersen:

”- Norsk Bilforsikring anfører at det må bygge på en rettsanvendelsesfeil når lagmannsretten dømmer Norsk Bilforsikring til å betale til Georg Carlsen saksomkostninger for byretten og lagmannsretten og i tillegg dømmer Norsk Bilforsikring alene å betale utgiftene med de oppnevnte sakkyndige ... lagmannsrettens dom påkjæres derfor.”

Norsk Bilforsikring godtar lagdommens erstatningsnivå, men ønsker å presse Georg ytterligere på andel av kostnadene for domstolene. Til nå har saken kostet Georg drøyt en halv million kroner i advokathonorar i tillegg til saksomkostninger for domstolene. Georgs utlegg er langt høyere enn Norsk Bilforsikrings tilsvarende utgifter som følge av bevisbyrden. Får Norsk Bilforsikring medhold i sitt klagemål, inne-bærer dette i praksis en drastisk, ytterligere reduksjon av erstatningen. Anken fra forsikringsselskapet øker temperaturen i saken. Georgs ressurssterke motpart har fått blod på tann. De ønsker å se mer blod. Medgangen har øket grådigheten. Nå ønsker Norsk Bilforsikring å presse Georg ytterligere. Knuse han. Vil Norsk Bilforsikring nå avsløre seg for domstolene? Er det lettere å få saken inn for Høyesterett om begge parter anker? Om så skjer: Hva venter Georg i Høyesterett? Hvilke kvaliteter har det høyeste nivået i det norske rettsapparatet?

Få uker etter anken mottok Georg en regning fra Eidsivating lagmannsrett. Her av-krevde lagmannsretten han et gebyr for motanke pålydende vel ti tusen kroner. I tillegg krav om dekning av salær til arbeidsmarkedspsykolog Rune Eik og

professor i nevrologi Robert Magnussen på til sammen mer enn tretti tusen kroner. Georg må nå selv dekke utgiftene til to av de tre spesialistene tross dommens uttalelser. Under-søkelsene ble pålagt Georg av lagmannsretten. Honoraret til forsikringslegen ble dekket av Norsk Bilforsikring. Dette beløpet fikk Georg ikke kjennskap til tross flere fo-respørsler om dette gjennom advokat Fredriksen. Erfaringene så langt i rettsapparatet minner om en lottotrekning. Georg har tapt sine illusjoner om domstolenes høye kvaliteter. Nå føles det videre arbeidet i saken kun som noe han må fullføre. Først etter endelig dom får Georg fred. Da har han gjort hva han kunne og har intet å bebreide seg selv.

Kapittel 6: Finale

Skoletannlegen

- Vær så god! Kom inn.

Georg satt vettskremt og kaldsvett. Som klistret til trebenken. Alene på det store lys grå venteværelset. Venteværelset føltes stort og kaldt. Georg ønsket å synke gjennom gulvet. Flykte bort. Bli borte for alltid. Det skjedde ikke. Georg følte seg liten og handlingslammet. Ønsket å gråte, men fikk ikke frem en lyd. Stivnet. Kroppen ville ikke lystre. Skrekkhistoriene fra klassekamerater hadde taket på han. "Tannpineren" var skoleelevenes benevnelse. Samtidig opplevde han det forestående som noe uungåelig. Liksom døden. Før eller siden måtte han gjennom denne døra og inn i den fryktede "tannpinerstolen".

Georg var syv år. Skulle for første gang til sjekk hos skoletannlegen.

Skoletannlegen var det mest skrekkfylte på hele skolen. Dit ingen ville, men alle måtte. Nå var turen ubønnhørlig kommet til Georg. Den hvitkledd "gamle" damen mønstret han:

- Nå! Det er din tur. Kom nå!

Georg gikk ustø mot det uungåelige. Inn til tannlegestolen: En sliten, førkrigs innretning som ennå gjorde nytten i skoletannpleien. Nå på slutten av 1950-tallet. Den særegne lukten slo imot Georg. Ulikt andre lukter tidligere. I vinduet gjenkjente Georg flatklemt nese og ivrige øyne i tannlegens vindu. Gutta i klassen hadde tatt oppstilling. Spente blikk var rettet mot Georg og den fryktinngydende tannlegestolen. Liksom de ventet på en spennende sirkusforestilling. Eller en gladiatorkamp der Georg skulle ofres til underholdning for tribunen.

Den hvitkledd damen skrev ned navnet, fødselsdagen og klasse 1.B på et papir. Så pekte hun mot den fryktede stolen:

- Nå kan du sette deg!

Georg satte seg nølende og forsiktig. Følte han druknet i den store, særegne innretningen dimensjonert for en voksen kropp. Blikket fokuserte på borret som hang truende i lange, slanke remmer over han. Borret som alle fryktet. Angsten dirret i armer og ben.

Inn kom en annen "gammel" dame. Det var tannlegen. Hun myste nærsynt gjennom de tykkeste brilleglassen Georg noen gang har sett. Stilte seg mutt ved siden av stolen og kommanderte:

- Gap opp!

Georg gapet nølende.

Hun tok straks borret og begynte å bore. Uten forutgående undersøkelser av tennene. Dette var før vannborret kom inn i skoletannpleien. Smertene føltes overveldende. Georg holdt krampaktig rundt stolarmene så knokene hvitnet. Kjempet febrilsk mot gråten: Tanken på gutta i vinduet. Georg ønsket dem bort, men de ble. De ventet spent på at Georg skulle tute. Det måtte ikke skje... Senere ble det kjent at denne skoletannlegen til stadighet borret i feilfrie

barnetenner. Da Georgs yngre søster begynte på samme skole, var hans mor kjent med ryktene omkring skoletannlegen: Skoletannlegens dårlige syn og det nedslitte, gamle utstyret hennes. Georgs søster ble derfor sendt til en privatpraktiserende tannlege før hun skulle møte hos skoletannlegen. Den privatpraktiserende tannlegen konkluderte tennene hennes som feilfrie og uten hull. Fortvilelsen var derfor stor da skoletannlegen like etter laget to store fyllinger i jekslene hennes. Hvor mange plettfriske barnetenner denne tannlegen har ødelagt, vites ikke. I ettertid står skoletannlegens viksomhet for Georg som et alvorlig overgrep.

Etter bilulykken trådte ”gufset” fra fortiden frem for Georg på ny. Som om skoletannlegen var der på Tynset sykehus like etter bilulykken. Da assisterende overlege sto for sykesengen med alle sine tause kolleger omkring seg. Dikterte utskrivning og avreise. Hjemreisen måtte Georg klare selv. Det var ikke hennes bord. Angsten fra skoletannlegens stol blusset opp igjen. Som om Georg igjen var syv år og maktesløs mot ”ekspertens” overmakt.

Statens Energis undertrykking av sannheten omkring ulykken og ansvarsfraskrivelse. Da var Georg igjen den lille gutten i tannlegestolen. Angst for overmakten. Den alkoholiserende advokat Hovden som ikke tjente Georgs interesser: ”Eksperten” som etter en tid viste seg i praksis å være motstander. Som ikke engasjerte seg i saken fra Georgs side. Georg var han likegyldig - bortsett ifra honoraret, naturligvis. Han kjente lover og spilleregler. Georg ikke. Igjen kom skoletannlegen frem som et spøkelse fra skapet. Nå med sort prosessfullmektigkappe.

Forsikringslegene. Med sin loyalitet kjøpt opp av forsikringsbransjen: Georg følte avmakt. Følte seg forsvarsløs og utsatt for overgrep. Skoletannlegens mange gestalter.

Tannlegene etter ulykken. Da Georg skiftet tannlege syv år etter ulykken dukket flere sider ved bilulykken frem. Som om en del av skadene hadde gjemt seg og først nå ble funnet: Skjevhet i kjeven ga Georg en ny undersøkelsesrunde. Da trådte skoletannlegen frem igjen: Som professor i odontologi ved Oslo universitet. Professoren ”fant ikke sansynliggjort” at skaden skyldtes bilulykken. Han hadde en faglig feide gående med tannlegen Georg kontaktet for nærmere utredning av skjevheten. Hvorfor må dette belastes Georg?

Regulering av skjevt bitt: Dette var en langdryg og omstendelig prosess. Først utredninger ved forskjellige spesialister. Samtlige spesialister påviste betydelige skjevheter i kjeven. Dette kunne forklare hvorfor Georg måtte skifte fyllinger så hyppig på venstre underkjeve etter ulykken. Fordi denne siden fikk hele tyggebelastningen som følge av skjevheten.

Spesialisten som utførte reguleringen sammen med Georgs tannlege påviste i tillegg skjevheter i kraniet og nakkeskader ved hjelp av kinesologiske disagnosemetoder. Kinesologiske behandlingsmetoder ble benyttet. Nå fulgte: Lengre tid med bittregulerende skinne utført og tilpasset av Georgs faste, dyktige tannlege. Skjevheten ble rettet opp, men plagen var der fortsatt. Spesialisten

mente endel av plagene skyldtes endret toleranseterskel etter ulykken. Han siktet til amalgamfyllingene i tennene som inneholder kvikksølv. Kroppen reagerer på dette. Amalgam påstås å være en giftkilde i kroppen hos alle mennesker. Det er kroppens motstandsevne mot giften som er utslagsgivende for hvor sterkt plaget en blir av disse fyllingene. Georgs toleransegrense var endret etter ulykken.

Amalgamfyllingene måtte derfor skiftes, hevdet spesialisten. Så. Utskifting av alle amalgamfyllingene. Det var naturligvis omfattende og dyrt.

Professoren ved odontologisk fakultet i Oslo, fant ikke å kunne se sammenhengen mellom bilulykken og bittskjevheten. Hva annet kan skjevheten kommet ifra?

Den var der ikke før ulykken. Hvorfor oppsto ellers problemene med tennene etter ulykken? Det kunne spesialisten ikke forklare. Fasit ble: Omkostningene ble belastet Georgs utgiftskonto. Georg var igjen den lille gutten i skoletannlegens stol og måtte gi etter for sterkere krefter...

Georg har fått et sunnere fyllingsmateriale i tennene. Noe av plagene etter bilulykken ble nå kurert.

Da lagrettsdommeren sa: "Enda en sak med skyhøye erstatningskrav". Georg var igjen den hjelpeløse, lille gutten i tannlegestolen. Prisgitt overmaktens kunnskapsnivå, forståelse og velvilje. Han følte gufset fra skoletannlegen ånd blåse gjennom kroppen som en isende kald nordavind. Det oppleves som om skoletannlegens ånd har fulgt Georg gjennom hele erstatningssaken. Georg venter på kjæremålsutvalgets avgjørelse. Vendes tommelen ned, stopper saken med lagmannsrettens dom. Da har Georg tapt saken mot forsikringsselskapet. Vender kjæremålstommelen opp, blir det ny runde i høyesterett - omkamp og siste, avgjørende runde i rettsapparatet. Om så skjer: Vil også disse rettsforhandlingene bli en spissrotgang? Et overgrep og en hån fra ekspertene? Ville skoletannlegen på ny stå der som et gammelt spøkelse, nå i sort dommerkappe: Liksom dommeren "Adolf" i lagmannsretten: Myse mot Georg med sitt nærsynte blikk gjennom tykke brilleglass. Utføre yrkestjenesten etter eget forgodtbefinnende på trafikkofferefs bekostning...

Georg måtte fullføre løpet nå. Bli ferdig med alle muligheter i rettsapparatet. For så å få fred. Å kunne rette ryggen og si:

- Jeg gjorde hva jeg kunne. Jeg gjorde mitt beste. Da har jeg intet å bebreide meg selv.

Mobbet

- Oppsiktsvekkende!

Advokat Fredriksen gir Georg brevet fra Høyesteretts kjæremålsutvalg. Georg leser: "Under ankens behandling i Høyesteretts kjæremålsutvalg er det reist spørsmål om å nekte anken fremmet til Høyesterett i samsvar med bestemmelsen i tvistemålslovens § 373 tredje ledd nr. 4, jf. for øverig..."

- Oppsiktsvekkende?

Fredriksen blar i lovsamlingen:

- Se her! Les selv!

Georg leser:

- Kjæremålsutvalget kan efter å ha gitt den ankende part adgang til å uttale sig nekte å fremme anken helt eller for en del, når det enstemmig finner at verken avgjørelsens betydning utenfor den foreliggende sak eller andre forhold gir grunn til at anken blir prøvd for Høyesterett.

- Mener kjæremålet at saken har for liten betydning?

- Ja. Det er svært uvanlig at kjæremålet kun viser til fjerde ledd. Dette betyr at vi får alvorlige problemer med å få saken opp for Høyesterett.

- Vi kan ikke gi oss før slaget er tapt.

- Naturligvis ikke. Men det blir ikke lett. Jeg er alt igang med tilsvaret. Her er et kopi av utkastet vi skal jobbe videre med.

Georg leser utkastet. Advokat Fredriksen lister opp dokumenterte saksbehandlingsfeil og uklarheter i lagdommen. Det nevnes kapitaliseringsrenter, lidt tap før og etter. Alle disse uttrykkene som er blitt kjente og fjerne på samme tid. Kjente fordi Georg har hørt dem så mange ganger. Fjerne fordi de beskriver noe Georg aldri ser ut til å oppnå: Et endelig skadeerstatningsoppgjør som gir full erstatning slik norsk lov hevder så smukt.

- Får saksbehandlingsfeil ingen konsekvenser for lagmannsretten?

- Jo. Vi kan kreve ny behandling i lagmannsretten hvis kjæremålet avviser behandling i høyesterett.

- Så krever vi subsidiært ny behandling i lagmannsretten.

Advokat Fredriksen gjør en tilføyelse i utkastet sitt og leverer det til sekretæren.

Han fortsetter:

- Forøvrig legger jeg vekt på utmålingsfeilene og prinsippet om en ”skadelidtvannlig” utmåling. Dette har relevans i forbindelse med erstatningsutmålingen. Ulykken skyldtes som kjent grov uaktsomhet fra skadevolders - bilførerens - side. Han fikk forelegg og bot. Du ble sakesløst, fullstendig uventet og uten muligheter til å beskytte deg, påført en skade. Dette har lagmannsretten sett bort ifra: Et viktig spørsmål av hensyn til respekten for deg som skadd.

Mars 1994 fikk Georg brevet. Høyesteretts kjæremålsutvalg skriver bl.a.:

- Høyesteretts kjæremålsutvalg finner enstemmig at verken avgjørelsens betydning utenfor den foreliggende sak eller andre forhold gir grunn til at anken blir prøvd av Høyesterett. Den bør derfor nektes fremmet i samsvar med bestemmelsen i tvistemålslovens § 373 tredje ledd nr. 4. Slutning: Anken nektes fremmet til Høyesterett.

Georg ringer advokat Fredriksen. Han sier:

- Har du lagt merke til paragrafen de viser til?

- Ja. Den samme som ved forrige henvendelse.

- Det Kjæremålsutvalget sier er kort og godt: Du kan muligens ha fått en dårlig

behandling i Lagmannsretten, men det er ikke nok til at vi vil gjøre noe med det. Høyesterett er et nåløye få slipper gjennom - rundt ti prosent av ankene får sin sak henvist til Høyesterett. Det betyr i praksis at vi kun har to rettsinstanser her i landet. Derfor har Lagmannsretten stor makt.

- Hva med en ny behandling i lagmannsretten?

- Dette er også avvist av av Kjæremålet.

- Det betyr "Game over"?

- Ja.

- Det føles bittert. Å oppleve at erstatningssaken ender slik. Jeg føler meg regelrett mobbet i domstolene.

- Du er ikke alene. Mange trafikkskadde opplever seg mobbet i domstolene. De føler seg mistrodd og trakassert. Slik er de bitre realiteter for trafikkskadde i Norge i dag. Vi som jobber for trafikkskadde ser med uro på denne utviklingen.

- Er det absolutt umulig nå å få saken min opp til ny behandling for lagmannsretten?

- Nesten umulig! Da må det komme nye avgjørende momenter inn i saken. Men. Selv da er det vanskelig.

Kjæremålsutvalget har talt. Forsikringsselskapet har vunnet saken.

Det var til nå ukjent for Georg at så få saker slapp til hos Høyesterett.

Opplysningene kom som et sjokk.

Spørsmålene fortsatte å gnage Georg etter kjæremålsutvalgets kjennelse: Hvilken betydning har de feilaktige påstandene om psykiske problemer på 70-tallet for utfallet i saken for lagmannsretten? Kan en korreksjon av disse opplysningene gi muligheter til en ny behandling for lagmannsretten? Spørsmålene plaget Georg. Ble liggende som en verkebyll i dager. Han ringte psykolog og psykiater Arild Hoel, psykologen som var kilden til feilen. Georg forela han konsekvensene av hans uttalelser. Beskrev situasjonen og fikk svaret:

- Arkivmaterialet fra den tiden vi hadde samtaler er foreldet og makulert. Jeg har ikke krav på meg til å oppbevare papirer på behandlinger som ligger så langt tilbake i tid. Følgelig baserte jeg mine uttalelser på hukommelsen. Dette gjorde jeg oppmerksom på i min uttalelse.

Georg tenkte:

- Det er lett å tenke seg at psykologen har forvekslet eller sammenblandet meg med en annen - eller at uttalelsen er et hastverksarbeid.

Telefonsamtalen ble fulgt opp av et brev. Her skrev Georg bl.a.:

- Forespørsel om uttalelse. Jeg viser til telefonsamtale med deg angående din legeerklæring til arbeidsmarkedspsykolog Eik. Som forklart pr. telefon, har din uttalelse - som er skrevet på hukommelsen om samtaler fra ca. 1975 - skapt problemer for meg i Eidsivating Lagmannsrett, der min sak etter en bilulykke sist ble behandlet. Jeg vedlegger følgende uttalelser som ble lagt til grunn for lagmannsrettens vurderinger... Som forklart pr. telefon har de medisinsk sakkyndiges referat av dine uttalelser fått negative konsekvenser for lagdommernes

vurderinger av min antatte yrkeskarriere uten skaden, hvilket igjen fikk betydelige konsekvenser for erstatningens størrelse. Jeg forstår etter vår telefonsamtale referert over, at dine arkiver fra samtaler med meg ikke finnes, fordi de er for gamle og at du i dine videre uttalelser fortsatt må støtte deg til hukommelsen. I lys av de konsekvenser dine uttalelser har for min sak videre, ber jeg deg vennligst gjennomgå vedlagte materiale - eventuelt revurdere dine uttalelser - og sende meg en skriftlig uttalelse jeg kan legge frem for domstolen...

Georg hadde to vesentlige forhåpninger til svaret fra psykologen: Først. Om Georg nå kan dokumentere feilkilder ved legeerklæringene: Da vil han kreve dem endret. Dernest: Vil dokumentasjon av disse feilene være tilstrekkelig til å kreve saken behandlet på nytt i lagmannsretten?

I ventetiden tenkte Georg:

- Vil psykologen la rettferdigheten seire. Eller vil fagmannens yrkesstolthet og kollegialitet gi meg et nytt nederlag?

Brevet fra psykolog Hoel kom. Svaret oppleves absurd: Han er kilde til feilaktige opplysninger om Georg fordi han har gitt en skriftelig uttalelse til en av de medisinske sakkyndige: Opplysninger om at Georg skal ha hatt psykiske problemer på 1970-tallet. Disse opplysninger har de medisinske sakkyndige tatt med i sin totalvurdering av Georg og hans mulige karriere hvis ulykken ikke hadde skjedd. Disse opplysningene har derfor farget dommernes vurderinger i betydelig grad. Hoel skrev:

- ... Jeg har vansker med å se at mine uttalelse fra USA har hatt noen sentral betydning for rettens avgjørelse om din tilstand. En rekke ”tunge personer” har vært inne og gjort uavhengige vurderinger...

Altså: Kollegialiteten seiret. Psykolog Hoel skrev i praksis dette:

- Jeg vil ikke hjelpe deg, fordi mine kolleger verdsettes høyere enn deg.

Hvorfor skrev han dette? Ligger det andre ukjente årsaker under? Hadde Hoel oppgitt feil diagnose til trygdekontoret på 1970-tallet og dermed fått utbetalt uberettigede midler da Georg søkte samtalehjelp hos han i studietiden? Kan slike feilopplysninger være den opprinnelige feilkilden? Spørsmålet blir aktuelt av avisoppslag den senere tid: Flere leger er avslørt i å jukse med pasientjournalene for økonomisk vinning...

Norsk Bilforsikring anket altså lagmannsrettens fordeling av saksomkostningene i saken inn for høyesteretts kjæremålsutvalg. Forsikringsselskapet mente de hadde vunnet saken. Derfor burde Georg bære saksomkostningene, ble det hevdet. Kjæremålsutvalget avviste høyesterettsbehandling av dette spørsmålet og henviste til ny behandling i lagmannsretten. Her fikk forsikringsselskapet medhold i denne anken.

Utviklingen frem til det endelige oppgjør forløp slik: Lagmannsretten varslet i brev domsavgjørelse ”primo november” 1994. Georg spurte advokat Fredriksen om domsavgjørelsen i desember, januar og februar. Svar:

- Ikke livstegn fra domstolene.

Februar 1995 får Georg et minibrev vedlagt dom av november samt anker av denne dommen. Endelig dom var falt. Advokat Fredriksen skrev:

- Gode Georg. Jeg har stått på for deg slik kopier av dok.... viser, og saken kan nå avsluttes. Dessverre viste det seg umulig å endre på lagmannsrettens dom. Alt ble forsøkt, og da er det ikke mer å si. ... For lagmannsretten beregnet jeg halvt salær. Jeg har ikke beregnet salær for etterfølgende bistand. Takk for godt samarbeid. Vennlig hilsen. Fredriksen."

I svarbrev til advokat Fredriksen skrev Georg:

- "Jeg er dypt sjokkert og rystet over det tilsendte materialet og kan konstatere både tillitsbrudd og avtalebrudd:

1) Jeg er ikke holdt orientert om saksgangen f.o.m. dom av nov. 94. Dette til tross for flere telefonhenvendelser om dette. Dette er et brudd med tidligere praksis og vår avtale.

2) Vi har inngått avtale om at aktuar Helge Hauge skal gjennomgå beregningene av den endelige erstatningen, før denne godtaes og kommer til utbetaling. Dette fordi jeg ikke har tillit til forsikringsselskapets medarbeidere og deres beregninger. Jeg krever nå omgående at aktuar H. Hauge bes gjennomgå det endelige oppgjør og at denne oppstillingen inneholder følgende data: Min netto erstatning..."

Georg fikk svarbrev med bortforklaringer og en avledningsmanøver. Georg svarte med å presisere sitt krav om aktuarens kontroll av sluttoppgjøret. Det kom aldri. Advokat Fredriksen hadde nye saker å arbeide med. Georgs sak var avsluttet.

I byretten ble Georg tilkjent 3,7 millioner kroner pluss saksomkostninger i erstatning. Erstatningen Georg til slutt fikk utbetalt dekker kun en brøkdel av hans økonomiske tap etter bilulykken:

Georg fikk til sammen utbetalt seks hundre tusen kroner når saksomkostningene for domstolene er trukket ifra. En vesentlig del av dette beløpet er alt brukt opp til dekning av utgifter til ulike spesialister, behandlinger, sakkyndig vitne i retten, rettsgebyrer m.m. Dette utgjør omkring tre hundretusen kroner.

Georg var 33 år på skadetidspunktet. Det innebærer at det endelige domsresultatet gir Georg en erstatning på ti tusen kroner brutto - før skatt - pr. år frem til pensjonsalder på 67 år og intet etter dette. Av dette vil skatt redusere skadeerstatningen ytterligere i betydelig grad. Tidligere regneeksempler har vist at en erstatning kan mer enn halveres som følge av skatt - ved såkalt skatteulempeberegning.

Den endelige skadeerstatningen er en hån.

Advokat Fredriksen som førte saken for byretten og lagmannsretten, beregnet seg omkring fem hundre tusen kroner i salær for sin innsats. Mer enn Georg fikk i erstatning når utgiftene er fratrasket. Er det etisk forsvarlig av en erstatningsadvokat å ta et slikt honorar for dette arbeidet?

Advokat Fredriksen sa en gang:

- Jeg er din venn. Du kan stole på meg. Jeg hjelper deg. Erstatningssaken er i trygge hender nå. Din økonomiske fremtid er sikret. Saken vil ta tid. Det er til din

fordel...

Var det klokt av advokat Fredriksen å gå ut med et så høyt erstatningskrav for byretten at Georg ble idømt alle saksomkostningene etter tap for lagmannsretten? Hele saken viser hvor prisgitt en skadelidt er sin advokat: Advokatens dømmekraft, dyktighet, kunnskaper og fremfor alt etiske kvaliteter.

En kollega og bekjent av advokat Fredriksen fikk høre om domsresultatet. Han sa:

- Dette er ikke nytt for meg. Fredriksen gir sine trafikkskadde klienter en overstrømmende følelse av å være "venner" som han vil "hjelp". På den måten oppnår han tillit og kontroll over mennesker i krise. Hans skyhøye honorarer i slike saker er usmakelig og etisk forkastelige.

Georg besluttet selv å ta kontakt med aktuar Hauge for å søke bistand til å kontrollere at han hadde mottatt rett erstatningsoppgjør i henhold til endelig dom. Aktuaren tilbød seg å gjøre dette uten kostnader for Georg, men det ville ta tid. Hauge var svært opptatt.

Aktuarens våkne blikk oppfattet straks et punkt i dommen som kunne være feilaktig fra lagdommens side: Georg var belastet med femten prosent memorarenter fra april 91 og frem til oppgjørstidspunktet for åkontoutbetalingen fra forsikringsselskapet på en halv million: Dette var utbetalinger som gikk til å dekke advokatutgifter og andre utlegg Georg slet med på dette tidspunktet. Et forskudd på erstatning. Altså ikke et memoraforhold i lovens forstand - som går på gjeldsforhold. Ca kr. 170.000 kunne derfor være uriktig godskrevet forsikringsselskapet på Georgs bekostning i det endelige erstatningsoppgjøret. Georg spurte:

- Dette er vel en åpenbar forsømmelse fra advokat Fredriksen?

Hauge tenkte seg om lenge:

- Jeg vil ikke si det slik. På tidspunktet for oppgjøret var der ikke like stor bevissthet omkring disse tingene. Mitt problem er at dette er for langt inne i jussen for meg. Jeg skal heller spørre en advokat som er spesielt opptatt av slike ting - uten kostnader for deg, naturligvis...

Ved neste telefonsamtale sa aktuaren:

- Beklager, min advokatvenn mener disse rentene var rett satt opp. Det betyr at det ikke er feil i dommen.

Georg skriver 1996. Flere hyggelige samtaler og besøk hos aktuar Hauge har ikke gitt resultater. Saken har ligget hos Hauge i ett år. Erstatningsberegningen er ikke laget. Tross utallige løfter og tidsfrister er beregningen like ugjort.

Georg har følelsen av å være narret. Han forstår. Det kommer ingen hjelp fra aktuaren. Hvorfor? Aktuaren har god forbindelse med advokat Fredriksen som oppdragsgiver. Georg kjenner ingen andre aktuarer som kan utføre slik arbeid. Han forsoner seg derfor med at kontrollen av erstatningen ikke blir gjennomført. Saken får nå endelig sluttstrek. En uverdigg avslutning. Overmakten ble til slutt for stor for Georg.

Snart tretten år etter ulykken: Kampen i domstolene var bortkastet tid og krefter.

En smertelig og dyrt kjøpt erfaring.

Nå begynner kampen mot likningskontoret. Her er ingen nåde. Erstatningen ble skattlagt under ett på ett skatteår. Dette gir Georg et svært ugunstig skatteoppgjør. Kampen er i gang med anke til ligningsnemnda, overlikningsnemnda... og vil ta mange år.

Da Georg gikk inn i den tungsindige bygningen med inskripsjonen ”Lov, sandhed, ret”, drømte han ikke om å treffe tre dommere uten vilje til å se realitetene i Georgs situasjon: Dommerne var opptatt av lovene, lovtolkningene og de politiske signalene - ikke mennesket som var prisgitt deres avgjørelse. De var muligens ute etter å gi Georgs advokat en lærepenge for de høye honorarene. Uten å bry seg om hvor prisgitt Georg som skadelidt er advokatens råd, veiledning og strategi i retten. Dommen i lagmannsretten ødela Georgs økonomiske fremtid. Dommerne måtte - med sin kompetanse - kunne se at forsikringselskapet ville anke denne lagdommen på saksomkostningene. Det gjorde selskapet. Og fikk sogar medhold fra Høyesterett i at Georg skal bære alle saksomkostningene. Dette medførte mer enn en halvering av den erstatningen dommen i lagmannsretten forutsatte. Georg gikk inn i den dystre lovbygningen med tillit til domstolene. Advokat Fredriksen sa:

- I lagmannsretten er nivået høyt. Her sitter mennesker med bedre kompetanse og erfaring enn i byretten.

Georg møtte dommere med kunnskap, men ikke klokskap. Dommere som lever i sin egen trygge verden, uten evne og vilje til å leve opp til bygningens motto: ”lov, sandhed, ret”.

Georgs tillit til den norske domstol er tapt.

Etter siste dags forhandlinger i lagmannsretten gikk Georg ut av den tungsindige bygningen for siste gang sammen med advokat Fredriksen. Georg var sulten og trett. Han inviterte advokat Fredriksen på middag i nærmeste kafeteria. Under rettsforhandlingene i byretten og lagmannsretten var det skikk og bruk at Georg betalte mat og drikke for sin advokat og de sakkyndige vitnene i tillegg til transport og andre av deres utgifter. Dette ble en betydelig kostnad, men advokat Fredriksen beroliget Georg med at dette fikk han dekket når han vant saken:

- Ta vare på kvitteringen og før regnskap, smilte advokat Fredriksen. Erfaring viste at slike utgifter reduserte Georgs erstatning betydelig sammen med bl.a. store utgifter til medisinsk sakkyndige.

Denne gang nøyde advokat Fredriksen seg ikke med en middag på kafeteria. Slike steder var bare egnet til lunch i pausene under rettsforhandlingene. Nå ville han nyte en bedre middag på Teaterkaféen. Det gikk et støkk i Georg. Han var en nøysom natur. Tanken på kostbare og overdådige middagsserveringer var fjernt fra hans natur og økonomi. Han kom likevel ikke med innvendinger mot advokat Fredriksens ønske. Tross alt var Georg flere ganger invitert til middag hos sin

advokat privat og han følte det ville være upassende å motsette seg et slikt ønske. De gikk til Teaterkaféen. Her ringte advokat Fredriksen til sitt kontor. Uten å spørre Georg, gav Fredriksen beskjed om hvor han var og inviterte aktuaren og alle på sitt kontor til denne middagen sammen med Georg. I alt syv personer.

- Georg Carlsen har invitert oss alle på middag her på Theatercaféen...

Kun en sekretær, advokatens kone møtte. Georg var lettet. Vel møtt ved bordet bestilte advokat Fredriksen en kostbar tre rettes middag med diverse drinker.

Ga scenevant instruksjoner til kelnerne som åpenbart kjente han godt. Samtidig oppfordret han sine bordfeller til å gjøre likeså.

Georg vil i ettertid helst glemme regningen han måtte betale for dette gildet som så tydelig illustrerte hvor ulike verdener de to lever i: Georgs nøysomme og sparsommelige liv og advokat Fredriksens alkoholisererte overflodsliv uten økonomiske bekymringer.

Trettheten siger over Georg etter lang kamp. Trettheten kommer i stedet for skuffelsen. Skuffelsen kommer ikke mer. Skuffelsen er oppbrukt. Trettheten er tilbake. Trettheten. Den endeløse trettheten...

Kapittel 7: Endring

På det jevne

Motorduren forsvinner ut havna.

Avskjedsturen er slutt.

Stillhet. Fred. Sommervarme.

Et svanepar glir majestetisk mot båten. Tre nyklekte svinser ivrige etter.

Georg har tatt farvel med båten sin. Den nye eier stiger glad ombord og starter.

Båten forsvinner ut fjorden...

Georg vinker farvel. Den nye båteieren besvarer glad vinket og gir gass. Småbåtene duver straks hekksjøen når dem.

To barn mater svanene.

Stillheten er tilbake i småbåthavna under stekende sommervarme. Flere båtplasser står tomme. Båter seiler på glitrende sjø i horisonten.

Georg demonterer fortøyningsstau på bryggeplassen. Her blir ikke bruk for dette videre. Når har han råd til å kjøpe en annen bruktbåt?

Roald stopper opp på vei til båten sin:

- Hei Georg! Hvordan står det til?
- Takk, etter forholdene bra.
- Så du artikkelen i Aftenposten forleden?
- Hvilken av dem?
- Den om at forskningsresultater viser at nakkeslengskader utelukkende bare er psykiske...
- Det hevder de fleste bestillingsverk fra forsikringsbransjen.
- Men, dette var uavhengige forskere.
- Sa du uavhengige?
- Ja.
- Hvem tror du betaler denne forskningen?
- Aner ikke. Men hvis det er en psykisk...
- Hør her gamle venn. Hvis jeg smeller denne skiftenøkkelen i skallen på deg av alle krefter og du blir livsvarig invalidisert av slaget. Er det da en psykisk skade?
- Selvfølgelig ikke.
- Nettopp.

Han er borte nå. Mannen med den elektrisk drevne rullestolen. Han som satt stillferdig og tilbaketrasket og så på aktivitetene i denne småbåthavna, smilte og vinket til forbipasserende.

Han ble 63 år.

Georg leste nekrologen hans i lokalavisen forleden. Her het det bl.a.:

”Han ble utsatt for en påkjørsel for flere år siden, og det preget og plaget ham for resten av livet.... Han var en utrolig tålmodig person, og han bar sine smerter for seg selv.”

I det lille kystsamfunnet visste alle hvem som kjørte han ned i fylla. Og stakk

av etter udåden, uten å gjøre noe for å hjelpe den skadde. Offeret ble liggende hjelpeløs og blødende igjen i veikanten i mørket. Ulykken lenket trafikkofferet til rullestol. Han var plaget med store smerter livet ut.

Den trafikkskadde kunne ikke få seg til å fremme krav om erstatning. Det stred i mot hans natur. Kanskje var han som de gamle krigsseilerne? For stolt til å kreve sin rettmessige erstatning.

Familien bar byrden sammen med han.

Det imponerte alle at den trafikkskadde ikke bar nag til sin skadevolder: Han tilgav og syntes synd på skadevolderen med store alkoholproblemer. Den trafikkskadde var ikke bitter på sin situasjon som invalid. Han gledet seg over det funksjonsnivået han hadde tilbake, og slo seg til ro med sin situasjon og gjorde tilsynelatende det beste ut av den. På det jevne. Han var alltid positiv og hyggelig overfor andre. Som om han programmerte seg selv til å si:

- Jeg reagerer kun på konstruktive suggestjoner.

Han sparte seg selv for en langdryg kamp om erstatningskrav mot sin skadevolder og skadevolders forsikringsselskap.

Denne milde, gamle mannen har gitt Georg mye å tenke på: Hvorfor krevde ikke mannen i rullestolen sin rettmessige erstatning? Var den trafikkskadde mannen klokere enn Georg? Ville han skåne seg selv for negative opplevelser? Innså han hvor problematisk og umulig det er å oppnå en rimelig og rettferdig skadeerstatning for det faktiske tapet i Norge i dag?

Georg setter seg på benken innerst i båthavna. Der den gamle så ofte satt. Hva hadde denne mannen i rullestol tenkt om han var i Georgs sted?

Med ett ser Georg han for seg:

- Konsentrer deg om det positive - det positive du har, fremfor det negative, det du har mistet!

Tanken detter ned i Georg som en telepatisk overføring.

- Selvfølgelig. All fokusering på det negative etter bilulykken har gitt Georg en ond sirkel av tanker som har kastet mørke skygger over livet hans. Troen på en bedre fremtid hadde gått tapt i denne negativiteten.

Georg reiser seg, fyller lungene med ny, frisk luft:

- Jeg har tross alt mye å glede meg over. Livet har også gitt meg mange gaver.

Mange gledelige opplevelser etter bilulykken. Jeg har en sunn kjernefamilie - kone og barn - som jeg elsker og lever for, jeg har...

Georg kjenner hvorledes disse nye tankene fyller kroppen - hvordan tankenes kraft virker på han. Nå vet han svaret. Han har seiret i denne styrkeprøven. Han har kjempet sin kamp, fullført et løp og kommet fra denne kampen med verdighet. En moralsk seier. Kampen har ikke knekket livslysten. Han har mye å leve for.

Georg retter ryggen og går hjem.

BOKA GIR ET KLART BILDE AV FORSIKRINGS- SELSKAPENES MAKT OG EVNE TIL MANIPULERING

Styrkeprøven er godt komponert og tar opp en viktig sak for alle dem som er trafikkskadd og har møtt muren. Boka gir et klart bilde av forsikrings-selskapenes makt og evne til manipulering takket være deres tilgang til høyt kvalifiserte eksperter. Dette er den lille mann mot et overveldende apparat. Dette gir Styrkeprøven et samfunnsmessig perspektiv.

ALBERT HENRIK MOHN, BERGEN ARBEIDERBLAD

AUTENTISK OG USMINKET

Styrkeprøven er en autentisk og usminket skildring av et ungt liv som blir lagt i grus av en trafikkulykke. Boken bør bli obligatorisk lesning for pårørende, arbeidskolleger, behandlere, advokater og andre som har med trafikkskadd å gjøre. Skal du bare kjøpe en eneste julegave i år - kjøp Styrkeprøven. Har du lest den, har du sett en virkelighet du ikke trodde fantes - med mindre du har opplevd den selv.

REDAKTØR FRED B. NILSEN, TRAFIKKSKADDES MAGASIN

LETTLEST OG SPENNANDE

Styrkeprøven er ei bok som vedkjem dei fleste menneske i dagens samfunn. Dei fleste av oss betalar forsikringspremiar. Me kjøper oss ein form for tryggleik. Dei færreste veit kva dei i røynda har kjøpt. Boka fortel klart kva den står framfor som vel å ta kampen opp mot eit forsikringsselskap i ei erstatningssak. Styrkeprøven er lettlest og spennande.

KNUT G. SOLBERG, SETESDØLEN

DETTE ER EN BOK OM TORTUR I DET NORSKE HELSE- OG RETTSVESEN

I Øst-Europa ble friske mennesker stempelt som syke; hos oss blir alvorlig nakkeslengskadde diagnostisert som friske! Begge deler er like ille. Boken er spennende som en kriminalroman - ikke uventet da den beretter om kriminelle forhold. Forfatteren viser stor innsikt i hvordan livet blir for en alvorlig nakkeslengskadet pasient. Boken burde være pensum for medisinerstudenter.

**SUNNIVA ASKELAND LAAKE, LEGE, OSLO,
TIDSSKRIFT FOR DEN NORSKE LÆGEFORENING**